

Lovska zveza *Slovenije*

Slovenski lovci v vojni za Slovenijo

Slovenski lovci v vojni za Slovenijo

(Druga dopolnjena izdaja)

Uredil:
Dr. Marjan Toš

Zbornik je posvečen 30-letnici samostojne Slovenije

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

639.1.057:355.4(497.4)"1991"(082)

SLOVENSKI lovci v vojni za Slovenijo : [(zbornik razprav, člankov, pričevanj in spominov)] / uredil Marjan Toš ;
[fotografije arhiv Muzeja novejšje zgodovine Slovenije ... [et al.] ; ilustracije Igor Pičulin]. - 2. dopolnjena izd. - Ljubljana
: Lovska zveza Slovenije, 2021

ISBN 978-961-7109-02-3

1. Toš, Marjan
COBISS.SI-ID 47255299

Zborniku na pot

Mag. Lado Bradač,
predsednik Lovske
zveze Slovenije

Spoštovani prijatelji narave, spoštovani lovski tovariši,

pred vami je druga dopolnjena izdaja zbornika Slovenski lovci v vojni za Slovenijo. Zahvaljujem se vsem, ki ste sodelovali s svojimi prispevki, še posebej članom delovne skupine za pripravo zbornika, ki jo je vodil dr. Marjan Toš.

Naj uvodoma zapišem nekaj besed o poslanstvu slovenskih lovcev, ki ga organizirano uresničujemo že več kot stoletje – v letu 2017 je Lovska zveza Slovenije praznovala 110-letnico delovanja. V vseh teh letih je bilo veliko narejenega in v današnjem času je večina lovčevih aktivnosti v lovišču usmerjenih v ohranjanje življenjskega okolja divjadi in drugih prostoživečih živalskih vrst. Letno opravimo skoraj milijon neplačanih delovnih ur in svojo naravovarstveno usmeritev vsakodnevno udejanjamo, kar pa mnogokrat ostaja prezrto. Na različnih ravneh sodelujemo s souporabniki prostora in o delovanju narave in pomenu njenega ohranjanja ozaveščamo tudi širšo javnost. Le s sodelovanjem bomo lahko uresničevali dolgoročne cilje v korist narave in biotske pestrosti.

Sodobno lovstvo temelji na znanju, izkušnjah, strokovnih izhodiščih in znanstvenih dognanjih. Lovska dejavnost je dobro načrtovana, tudi nadzorovana, trajnostno naravnana, kar pomeni razumno, trajnostno rabo divjadi. Urejenost lovstva v evropskem prostoru je pri nas na zavidljivi ravni, imamo zgledna lovišča, v katerih zagotavljamo ustrezne razmere in prostor za preživetje. Divjad je naša skupna lastnina, ki jo je država pod določenimi pogoji zaupala v upravljanje lovskim organizacijam. Menimo, da nalogo opravljamo kakovostno in z vso odgovornostjo. Zato je še kako pomembno, da lovstvo ne podleže zgolj ekonomskim in drugim interesom, pač pa moramo ohraniti sistem vračanja tega, kar smo iz narave pridobili, vsaj v enaki ali še večji meri nazaj v naravno okolje in pri tem biti enotni. Le na takšen način bomo lahko ohranili čim bolj naravno okolje in divjad, pa tudi naše delovanje v lovstvu na zavidljivi ravni.

Zakaj torej zbornik o lovcih v vojni leta 1991? Marsikdo bi rekel, da je naše poslanstvo trajnostno upravljanje z divjadjo in lovci nimajo kaj iskati v vojni. Žal je resnica drugačna. Nekaterim dogodkom v življenju se ne moremo izogniti. Vojni zagotovo ne, se pa lahko iz zgodovinskih dogodkov veliko naučimo, zato je pomembno, da jih zapišemo za naše zanamce. V drugi svetovni vojni so okupatorji zasegli vse orožje, sistematično so namreč pobirali registrirano orožje, tudi lovsko. Leto 1991 se je začelo z odvzemom orožja TO, lovci pa smo orožje ohranili. Ostrostrelci vedo, kaj pomeni natančen strel in nekateri lovci, ki so bili vpoklicani mednje, so vzeli s seboj kar svoje orožje. Poznamo tudi primere, ko so lovci posodili orožje teritorialcem, konec koncev ima vsak od nas kar nekaj kosov orožja. Prav tako smo skrili orožje teritorialcev in ga hranili ter varovali, če smo bili za to zaprošeni. Pogosto so bili lovski domovi rezervna lokacija za enote vojske ali milice.

Naj se na tem mestu vrnem k začetkom ustanovitve naše lovske organizacije. Nastala je tudi z namenom, da bi slovenski lovci lahko lovili in ne bi bili le gonjači bogatim nemškimi zakupnikom. Ta duh solidarnosti in boja za poštenost in pravičnost je v naši organizaciji vseskozi prisoten. Lovci so se vedno odzvali klicu domovine. Žal so nekateri to plačali tudi s svojim življenjem, kot na primer naš lovski tovariš Jernej Molan, ki je bil žrtev prve bitke teritorialcev s pripadniki JLA. Na lovskem domu LD Brežice je spominska plošča. Tudi drugod po lovskih domovi so spominske plošče, ki obeležujejo, kaj se je tam dogajalo v času vojne za Slovenijo leta 1991, in kot boste prebrali, teh dogodkov ni bilo malo. Žal vseh ni bilo mogoče opisati. Lahko se je pripetilo, da ste spregledali naš poziv, včasih pa je kdo tudi upal, da bo spomine zapisal nekdo drug. Če menite, da bi moralo biti v zborniku še karkoli povedanega, si vzemite čas, napišite in pošljite na Lovsko zvezo Slovenije. Četrto stoletje je nekakšen mejnik in verjetno tudi skrajni čas, da smo o teh dogodkih pripravili zbornik. To je čas ene generacije in spomini bledijo, zato jih moramo zapisati.

Smo velika organizacija, ki deluje po volonterskem principu. V več kot sto letih delovanja smo dokazali, da je to dober način in da lahko uspešno kljubujemo izzivom časa. Vendar ne smemo pozabiti na opravljeno preteklo delo, zapisati moramo, kaj so naša lovska društva naredila in opisati prispevke posameznikov. Še posebej tistih, ki so dali za domovino vse, kar so lahko, nekateri žal tudi življenje. Naša skromna oddolžitev je tudi ta zbornik. Vesel sem, da nam je to uspelo in bodo zbrani zapisi ostali pričevalec vloge slovenskih lovcev v vojni za Slovenijo pred tridesetimi leti.

30 let spomina (in) ali zgodovine?

Dr. Marjan Toš

Letos mineva 30 let od razglasitve samostojne slovenske države, ki je nastala na podlagi demokratične odločitve večine Slovencev ter državljanov nekdanje SR Slovenije na plebiscitu decembra 1990. Samostojna slovenska država je bila svečano razglašena na Trgu republike 25. junija 1991. Dan za tem so enote JLA in zvezne Milice začele uresničevati odlok ZIS (Zveznega izvršnega sveta) o zavarovanju državne meje na območju Republike Slovenije. Začela se je vojna za Slovenijo, oboroženi spopad po razglasitvi državne samostojnosti, v katerem so sodelovali pripadniki enot Teritorialne obrambe in organov za notranje zadeve RS ter enote JLA in milice zveznega sekretariata za notranje zadeve. Dejanski vzrok za slovensko osamosvojitveno

Zgodovina je zgodovina bojev. Pozabljenih bojev. Pozaba ni pozaba preteklosti, temveč pozaba sedanjosti.

Vračati se v zgodovino ne zato, da bi zakrpali vrzeli, marveč da bi jih obudili v sedanjost. (Tribuna, 18. 1. 2011, str. 2)

vojno, kot nekateri poimenujejo desetdnevni vojaški junijsko-julijski konflikt leta 1991 v Sloveniji, pa je bilo ostro nasprotovanje jugoslovanskega državnega in partijskega vodstva ter vrhovnega poveljstva oboroženih sil nekdanje skupne države SFRJ težnjam Republike Slovenije po decentralizaciji in demokratizaciji SFRJ.

V prvi izdaji zbornika ob 25-letnici samostojne Sloveije sem zapisal, da je četrto stoletje ravno primerno za spominjanje. 30 let pa še toliko bolj, saj je časovna distanca že nekoliko večja in s tem tudi zgodovinopisna objektivnost. A naš zbornik je predvsem publikacija spominjanja udeležencev vojne iz vrst slovenske zelene bratovščine. Splošno znano je, da zgodovinski spomin opisuje, kako in v kakšni obliki se spominjamo preteklosti. Besedi spomin in zgodovina imata zelo različna pomena in dobro je, da ju tu in tam primerjamo in osvetlimo. Zgodovina je zapis pomembnih preteklih dogodkov, a nikoli ni popolna, predvsem pa nikoli ni povsem objektivna, zato je tudi zapis dogodkov običajno precej nepopoln in problematičen. Ne samo zaradi subjektivnosti zgodovinarja ali pisca (opisovalca dogodkov), pač pa tudi zaradi problematike virov, njihove dostopnosti ali nedostopnosti, kritičnega pretresa in interpretacije. Temu je treba dodati še časovno distanco do nekega dogodka. Ko gre za osebni spomin, je ta objektivnejši, če je bližje dogodkom. Z leti namreč spomin blede in memoarski sledovi niso več tako uporabni, zato pa je tem bolj pomembna množica najrazličnejših virov, ki jih hranijo za to pristojne državne (in tudi zasebne) ustanove. V skladu z veljavno zakonodajo je dostopnost do teh virov različna, po tridesetih letih je marsikaj še nedostopno. Zaprto. Tako je bilo, je in bo. Če to odmislimo, se lahko znova vrnemo k spominom, ki nenehno nastajajo in se hkrati pozabljajo. A ostaja naš individualni spomin, v katerem delimo skupno zgodovino z neko družbeno skupino – in takšen spomin je zelo po-

memben za ohranjanje skupnega spomina in občutka pripadnosti družbi. V tem kontekstu torej tudi v pričujočem zborniku slovenski lovci delimo naš skupni spomin na nedavne čase, ko smo pisali poglavja najnovejše slovenske zgodovine in ko smo na temelje slovenske državnosti (od Trubarja do Cankarja, od Zedinjene Slovenije do generala Maistra, od tigrovcev do partizanskih borcev 1941–1945) postavili zgradbo samostojne slovenske države. V tem prelomnem času, ki ga je pomagal (so)oblikovati tudi tok drugih usodnih dogodkov s konca osemdesetih let minulega stoletja (padec berlinskega zidu na primer), smo ustvarili zgodbo, ki ne bi smela nikoli v pozabo. V tej zgodbi smo odgovorno sodelovali tudi slovenski lovci. Nekateri naši člani so na oltar domovine položili celo svoja življenja. Člani zelene bratovščine smo se klicu domovine odzvali odgovorno in smo predano delali na različnih področjih. O našem prispevku v vojni za Slovenijo doslej javnost ni vedela skoraj nič. Le tu in tam se je v kakšnem veteranskem zborniku ali v dnevnem tisku našlo kaj malega tudi o sodelovanju lovcev v vojni za Slovenijo.¹ Zato je bila sprejeta pobuda, da se kanček tega bogatega dogajanja, na katerega moramo biti slovenski lovci vedno znova ponosni, objavi v pričujočem zborniku. Ta ni znanstvena monografija, niti ne strokovna knjiga, čeprav so v njej objavljena tudi strokovna besedila uglednih strokovnjakov. Je bolj zbornik pričevanj in spominov, tako na ravni LD kot predvsem posameznikov, ki se iz 25-letnega in 30-letnega zornega kota spominjajo te vojne. Trajala je deset dni, a bila je vojna. In vojne ne smemo pozabiti. Nikoli. Zlasti ne zato, da se ne bi več nikoli ponovila in da ne bi terjala človeških življenj. Ne na zmagoviti in ne na poraženi strani. Zato nam spominjanje na ta zgodovinsko prelomni dogodek v novejši slovenski zgodovini predstavlja izziv, da krepimo resnico in verodostojni pogled na to dogajanje. Da smo resnicoljubni, sočutni in na neki način tudi usmiljeni. Da storimo vse, kar je potrebno za popravilo morebitnih krivic, ki so nastale med vojno ali po njej. Da se znamo opravičiti, da obžalujemo in predvsem gledamo naprej – gradimo prihodnost, ki naj bo polna strpnosti, medsebojnega razumevanja, spoštovanja drugačnih in še zlasti medsebojnega sodelovanja. To je pomemben del sporočila pričujoče publikacije, ki nam kot dopolnitev prve izdaje iz leta 2016 prinaša nekaj novih spominskih impresarij. Gre za osebne spomine lovcev, ki so vojno doživljali, kot so jo. Zaradi tega kot urednik vsebinsko nisem bistveno posegal v besedila, pač pa zgolj toliko, kot je bilo potrebno. Svoje pa je seveda opravila lektorica, tako kot pri vseh ostalih besedilih. Najtežje je bilo pripraviti zbirnik pričevanj po LD, saj sem na to temo kot urednik prejel toliko različno pripravljenih in napisanih gradiv, kot je bilo pošiljatelj. Za drugo, dopolnjeno izdajo je bilo teh vsebin relativno malo, a sem upošteval vse, kar sem dobil na mizo, celo nekaj besedil, ki so prispela krepko po dogovorjenem roku. Tudi dokumentarno gradivo iz LD je bilo raznoliko, marsikdaj vsebinsko oz. sporočilno bogato in tudi tehnično uporabno, včasih pa žal popolnoma neuporabno. Za drugo izdajo je bilo precej več kvalitetnega dokumentarnega gradiva, predvsem fotogra-

¹ Med prvimi zborniki, ki so omenjali tudi vlogo in prispevek lovcev v junijsko-julijski vojni, je bil zbornik lenarškega OZ VVS z naslovom »Čas odločitve 1990–1991«. Prispevek na to temo je napisal Marjan Toš. V zadnjih letih pa je tudi v tovrstnih publikacijah na kratko predstavljena dejavnost lovske organizacije v vojni. O tem prispevku pa govorijo tudi številne spominske plošče in spomeniki braniteljem domovine 1991. V letih po izidu prvega zbornika je bilo odkritih mnogo novih spominskih plošč, nekatere na lovskih domovih in mnoge tudi na domačijah slovenskih lovcev širom po domovini – za zahvalo in za zgodovinski spomin.

fij, ko smo jih s pridom uporabili. Kljub mnogim uredniškim urgencam in pozivom za sodelovanje (v reviji Lovec in na spletnih straneh LZS) tudi za zbiranje gradiva za drugo izdajo zbornika ni bilo tolikšnega odziva, kot smo ga glede na kritiko prve izdaje pričakovali. Dodana vrednost zbornika je seznam lovcev – udeležencev vojne za Slovenijo 1991. Pri tem mi je za drugo dopolnjeno izdajo veliko pomagala Barbara iz strokovne službe LZS, pa tudi Eva, Andrej in Jasna iz uredništva Lovca, ki so tekoče arhivirali gradivo. Vsem se najlepše zahvaljujem za njihovo korektno sodelovanje in dragoceno pomoč. Tudi za prijazno potrpežljivost, ki je bila nujna za odpravljanje mnogih dilem in nejasnosti. Seznam udeležencev vojne iz lovskih vrst je zdaj bistveno popolnejši in realnejši od prvega, saj so se odzvale tudi LD, ki so na prvi poziv predsednika LZS, mag. Lada Bradača, iz leta 2016 pozabile.² V spremni besedi za prvo izdajo sem javno izrazil upanje, da bo v dopolnjeni izdaji ob 30-letnici vojne seznam popolnejši, kar se je tudi zgodilo. Vsem LD smo dali dovolj časa in priložnost, da izdelajo sezname svojih članov, ki so sodelovali v vojni in nam jih posredujejo. Kar smo prejeli, smo objavili. Ne glede na morebitne očitke, da tudi zdajšnji seznam ni popoln, je seznam udeležencev vojne 1991 iz vrst slovenske zelene bratovščine sicer droben, a trden kamenček v mozaiku zgodovine slovenskega osamosvajanja. To je je doživelo vrh v junijsko-julijski vojni 1991, v kateri s(m)o več kot častno opravili svoje naloge tudi slovenski lovci.

Najbrž ne bo odveč, če spomnimo, da so pogledi na ta čas tudi med 22-tisočglavo množico zelene bratovščine različni. Kljub nesporazumom in različnim interpretacijam je treba obzirno sprejemati resnico, da so lahko nesporazumi o tem, kateri dogodki so se zgodili in kdo je zanje najbolj zaslužen, tudi (pre)pogosti. V Sloveniji še posebno. Predvsem o tem, kdo je bil večji junak ali celo »heroj«. Čas je že pokazal, da smo nekatere prehitro umestili med slednje. Zato pustimo času čas in bodimo pošteni do vseh, ki so tako ali drugače pisali zgodbo slovenske samostojnosti. Nekateri z besedo, drugi s peresom, tretji s puško v roki. Imeli smo vplivne posameznike in vplivne skupine, tako kot je to običajno v zgodovini. Zdaj je prišel čas, da zlasti vplivne skupine pripomorejo k oblikovanju objektivnejšega načina našega skupnega spominjanja. Da ne bomo tako pogosto priča vprašanjem tistih najbolj pozabljenih, a nikoli nadomestljivih »malih ljudi«, ki upravičeno sprašujejo: »Mar smo se za to borili? Borili za državo, ki so ji pravo in socialna pravičnost ter vrednote dela tako malo mar?« In tovrstna vprašanja dežujejo tudi iz mnogih lovskih ust. Popolnoma upravičeno. Po tridesetih letih pričakovanj in velikega upanja, da bomo res uspešna demokratska država, toliko bolj!

Ne pozabimo resnice, da je »zgodovina učiteljica življenja« ali po latinsko »Historia magistra vitae est«. Kot pravi francoski zgodovinar Roger Chartier, je to zelo stara misel, katere bistvo je, da naj bi se iz minulega marsikaj

² Prve pobude za prispevke o vlogi lovcev in lovske organizacije v vojni za Slovenijo so nastajale že pred dobrimi petnajstimi leti, ki smo tudi v Lovcu objavili poziv za zbiranje različnih prispevkov. A odziv na takratno pobudo je bil zelo, zelo skromen. Zato pa je bil toliko večji po prvem apelu takratnega podpredsednika LZS mag. Lada Bradača v Lovcu iz novembra 2015, da naj LD sodelujejo v projektu priprave spominske publikacije, s katero bo tudi lovska organizacija trajno obeležila spomin na 25-letnico slovenske osamosvojitve. Za drugo dopolnjeno izdajo sta bila objavljena dva takšna apela v Lovcu in na spletni strani LZS, v zbiranje podatkov pa so se vključile tudi območne Lovske zveze in Zveze lovskih družin. Vsem se za pomoč v imenu uredništva iskreno zahvaljujem.

naučili. Tudi zaradi nuje, da se zgodovina ne bi preprosto ponavljala, ampak da bi na podlagi preteklih dogodkov opravili objektivno diagnozo sedanjosti, ko je to potrebno. In v Sloveniji je zdaj več kot primeren čas za takšno resno in poglobljeno diagnozo – za kritično presojo sedanjosti, ne za preprosto večno vračanje v preteklost. Preteklost spoštujmo, ozirajmo pa se v prihodnost, kar venomer počnemo tudi slovenski lovci, ki smo znali vedno biti narodnostno pokončni in odločni Slovenci. In boj za slovenstvo na prelomu 19. in 20. stoletja je bil eden od poglobitnih motivov pri ustanavljanju slovenske lovske organizacije. Torej vse od časov našega nestorja in velikega slovenskega lovskega vizionarja dr. Ivana Lovrenčiča dalje. Leta 1907 je preroško povedal: »Častiti lovski tovariši! Malo društev je na Slovenskem, ki bi mogla zabeležiti tako lepo udeležbo na prvem občnem zboru. Pritegnila vas je sila lepe ideje, naši skupni lovski interesi: organizirati slovenske lovce, ustvariti centralo slovenskega lovstva. Ne smemo biti samo lovci, ampak tudi zaščitniki narave. Prav tu je tisto polje, kjer lovec lahko uspešno deluje, ako lovišča samo ne izkorišča, ampak ga tudi – varuje. Način lova mora biti tak, da z njim nista spojena le užitek in zabava, ampak tudi varstvo in skrb za divjačino. Kdor tega ne prizna, ta naj si ne lasti naslova »lovec«, ker ga ne zasluži. Še en moment je, katerega moram poudariti: naš lovski klub je »slovenski«. Hočemo varovati slovenski značaj naše dežele in prisiliti tujca, da spoštuje slovenski značaj tal, kjer lovi. Dolžnost naša je, da se tudi kot lovci zavedamo svoje narodnosti, svojega jezika. Če sem narodnjak, sem povsod, tudi na lovu.« In kako je danes?

Naj bo pričujoči zbornik dokument in sporočilo časa izpred tridesetih let, knjiga spominjanja in sporočilo miru, ki mu slovenski lovci zvesto sledimo.

Slovenski lovci v vojni

Stane Kocutar,
prof. zgodovine,
urednik oddaj
Radia Maribor

Vključenost slovenskih lovcev v prizadevanja za osamosvojitev je vse do nastanka pričujočega zbornika predstavljala javnosti manj znano poglavje širšega zgodovinskega dogajanja tistega časa. Slovenska lovska organizacija je brez posebnih priprav in prepričevanja kogarkoli, častno, odgovorno in enotno pristopila k procesu, ki je v obdobju globalnih političnih premikov po padcu berlinskega zidu silovito zadel tudi slovensko oz. nekdanje jugoslovansko okolje. Tak odziv lovcev in njihove organizacije, čeprav spontan in na videz samoumeven, pa vendarle korenini v zgodovinskih okoliščinah, katerih razumevanje nam razkrije, da so že začetniki slovenske lovske organiziranosti v temelje leta 1907 ustanovljenega Slovenskega lovskega kluba vtkali ne le lovsko-naravovarstveno noto, pač pa zelo očitno tudi prizadevanja za nacionalno emancipacijo.

Temelji lovske organizacije so posledica prevlade razmišljanja, ki ga je že pred tem začelo uresničevati Slovensko planinsko društvo, ki je po triglavskega župnika Jakoba Aljaža povzelo načelo, da je treba »slovenskim goram ohraniti slovensko lice«. Dobro desetletje po tem je tudi med slovensko čutečimi lovci prevladalo podobno razmišljanje, namreč da tudi lov in lovstvo potrebuje slovenski obraz. V podkrepitev teh prizadevanj je začel izhajati časopis Lovec, ki je poleg strokovnih in doživljajskih zapisov prinašal tudi vrsto takih, ki častijo domovino in njene lepote ter spodbujajo slovenstvo. Prav zato, ker je lovska organizacija vpeta v temelje slovenskega preporoda zgodnjega 20. stoletja, je bilo vse, kar je časovno sledilo, nadgradnja skrbno zastavljenih izhodišč. Lovci (pravi ali »divji«) so se izkazali kot vojaki prve svetovne vojne, najdemo jih v vrstah prve slovenske vojske generala Rudolfa Maistra, med slovenskimi partizani kot tiste, ki poznajo sleherno skrito stezico, razumejo govorico narave ter zmorejo v vseh urah dneva in noči ter podobah vremena obvladovati prostor, kot ga še tako terena večč nelovec zlepa ne bo.

Slovenski lovci so zato tvorili dragoceno oporo obrambnim prizadevanjem, tudi tedaj, ko so pragmatični sanjači še zatrjevali, da bo možno osamosvojitev zagotoviti brez rabe orožja. Ali niso – z današnjega zornega kota – bili ti iz let 1990/1991 tako zelo podobni tistim sanjačem iz Slovenske narodne vlade leta 1918, ki je brezmejno zaupala v Wilsonovo načelo samoodločbe narodov, ki bo Slovincem podarilo vso poseljeno ozemlje?

Prav zato ni naključje, da so se prvi organizatorji slovenskih obrambnih sil povezali z lovci. Osebnost mi je znana izkušnja organizatorja MSNZ, majorja Marijana Streharja, ki je v Slovenski Bistrici na najbolj izpostavljene položaje postavil svoje pohorske lovce ter pri iskanju primernih točk za razselitev vsebine vojaškega skladišča na Ložnici spet s pridom uporabil nasvete lovskih tovarišev, ki jim sam sicer ni pripadal. Takšnih konkretnih zgodb je veliko in mnoge so našle svoj prostor v zborniku, ki je pred vami.

Četudi se je pomen lova in lovstva zmanjšal in je njegova družbena vloga postala drugačna od tiste, ki je veljala še pred desetletji, pa ostaja nekaj, kar je bilo že davno in se nikoli ne bo spremenilo. Vsak izmed lovcev je praviloma dober poznavalec prostora, tisti najbolj čuteči pa v revirju ali kar celotnem lovišču poznajo slehernega osamelca, vsako skalo in za njo skrito stezico, ki jo poleg njega uporabljata le še srnjak ali gams. To razumevanje prostora je posebna danost, ki ni nastala s posameznikom, ampak so bili potrebni rodovi, ki so jo oblikovali.

Tudi če v okolje neokrnjene narave prideš obremenjen s stiskami in zablodami, v katere so nas vse skupaj (leta 1991 povsem nepričakovano) pah-nile razmere družbenih sprememb zadnjega četrta stoletja, se prav v tem okolju običajno zgodi preobrat. Vedno znova ugotoviš, da živimo v najlepšem koščku sveta, ki je tako dragocen in poln poživljajočih energij, da si preprosto rečeš – tu je moj dom, moja domovina in dolžan sem po svojih močeh poskrbeti za njeno blaginjo in varnost.

To je leta 1991 v eno razmišljanje strnilo več deset tisoč slovenskih lovcev. Prav njim je posvečen ta zbornik, ki nosi uredniški pečat lovca in zgodovinarja dr. Marjana Toša, tudi veterana vojne za Slovenijo. Njegova prizadevanja govorijo o še vedno trdni vezi z načeli iz dobe začetkov slovenske lovske organiziranosti, namreč da sta ljubezen do lova in ljubezen do domovine eno, da svoboda, ki je tukajšnjemu človeku zagotovila pravico do lova, ni prišla sama po sebi, temveč se je zanjo trpelo in tudi umiralo. Prav zato si lovci s svojo organizacijo v vseh obdobjih njenega razvoja lahko ob smrekovo vejico vedno zasluženo pripnejo še slovensko trobojnico.

V spomin tistim, ki so si to nekoč davno želeli storiti – pa ni bilo mogoče – in v opomin rodovom, ki bodo prišli. Da se jim vse, kar je dobrega, velikega in lepega, ne bi zdelo samoumevno in lastnih naporov nevredno.

Česar ne zapišemo, gre v pozabo: o pomenu zgodovinopisja in objavljanja spominov za boljše poznavanje preteklosti

Mag. Zvezdan
Marković

Samostojna slovenska država bo kmalu praznovala svoj 30. rojstni dan in čeprav bo minilo komaj trideset let njene samostojnosti, smo iz dneva v dan priče, kako spremenljiv, celo selektiven je spomin udeležencev tedanjih dogodkov.³ Navedeno dejstvo nas ne sme presenetiti, saj se udeleženci že pri dogodkih s krajšo časovno distanco pogosto ne morejo zediniti v njihovi opisih.

Obdobje oblikovanja samostojne slovenske države nedvomno spada v leta, ki so še posebej zanimiva in enkratna. S časovnim oddaljevanjem je namreč interpretacija časa postala veliko bolj celovita in zapletena pri tolmačenju dogodkov ter udeležencev. Še leta 1989 se je marsikomu na Slovenskem, v nekdanji skupni državi in tujini zdelo, da ima So-

cialistična federativna republika Jugoslavija (SFRJ) glede na druge države vzhodnega bloka najboljšo izhodišče za izvedbo uspešne demokratizacije političnega sistema in družbe ter za prehod v tržno gospodarstvo. Toda vsi opazovalci so kmalu spoznali, da so bili v veliki zmoti, saj je Titova država začela razpadati na najbolj surov način. Izbruhnila je vojna, ki je kot požar zajela prostor nekoč skupne države. Razpad je deloval kot izjemno kratek časovni odsek, vendar je bil to dolgotrajni proces, ki je kulminiral v letih 1990 in 1991. Upravičeno se lahko vprašamo, kaj se je tedaj zgodilo in kaj o tem pravi zgodovinopisje.

Študije, članki in knjige, ki so do zdaj skušali odgovoriti na zgornji vprašanje, so količinsko skoraj nepregledni. Množica literature, ki obravnava bodisi vsejugoslovanski okvir bodisi katero od republik, je izhajala na skoraj vseh celinah in v številnih jezikih. Najbolj so zastopani južnoslovanski jeziki (zlasti srbski, hrvaški, slovenski), angleški, nemški in ruski jezik. Precej študij po letu 1991 se je usmerjalo v iskanje odgovorov na vprašanje, kaj je povzročilo razpad države. Številni avtorji so obsežno obravnavali vprašanje legitimnosti države oziroma politične ureditve.⁴ Slovenija je bila navadno v vseh teh publikacijah najšibkeje zastopana, še posebej v angleški literaturi.

3 Po besedah Erica Hobsbawma – »zapisujemo stvari, ki jih naši vrli sodržavljanji želijo pozabiti«. Eric Hobsbawm, *Čas skrajnosti: svetovna zgodovina, 1914–1991* (Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, 2000). V navedenem delu nas tudi opozarja, da je človeški spomin seveda selektiven, odvisen od številnih dejavnikov. Nanj vplivajo osebne izkušnje, prepričanja, okolje, skupnost ipd. Po drugi strani pa je historičen pogled zgodovinopisja, kompleksno zrcalo, ki skuša večplastno prikazati preteklost in zajeti vso širino neke dobe.

4 Pri vprašanju legitimnosti bi posebej izpostavil delo Jamesa Gowa, *Legitimacy and the Military: the Yugoslav crisis* (London: Printer Publishers, 1992).

V iskanju odgovora na vprašanje, kaj je Jugoslavijo do osemdesetih let ohranjalo skupaj, kaj je ljudi vezalo na državo in kaj je nazadnje vodilo k razpadu, pogosto citirani angleško pišočji avtorji poudarjajo različne vidike. Toda skoraj vsem je skupno, da večinoma ne postavljajo v izhodišče tega, da je bila Jugoslavija »umetna tvorba«, država brez kohezivnih prvin, pod njenim pokrovom pa je tlelo večno »etnično sovraštvo«.⁵

Študije slovenskih zgodovinarjev o socialistični Jugoslaviji in njenem razpadu večinoma ne sledijo totalitarnemu črno-belemu vzorcu. Ob zelo širokem razponu raziskovanja, ki sega od proučevanja represije, ekonomskih vezi Slovenije z drugimi republikami, migracijskih tokov do klasičnih političnih tem in življenjske ravni, prevladuje razlaga, da je bila Jugoslavija država, ki jo je prebivalstvo iz različnih razlogov sprejemalo in dojemalo za svojo domovino. Avtorji analizirajo več dejavnikov, pri tem pa na začetku glede položaja Slovenije v Jugoslaviji izpostavljajo dvoje. Glavno je bilo to, da je Jugoslavija vključevala obsežne dele slovenskega ozemlja, ki so prej, po prvi svetovni vojni, ostali na drugi strani rapalske meje, v Kraljevini Italiji. Poleg tega je bila s prvo slovensko ustavo ustanovljena Slovenija kot politična enota, prvič načelno in na deklarativni ravni, ustava pa je zagotavljala Sloveniji njen samostojni federativni status. Zdenko Čepič posledično ugotavlja, da je Jugoslavija hitro dobila naziv »širša domovina« (Slovenija je bila »ožja domovina«) in da so jo ljudje kot tako tudi dojemali in imeli do nje pozitiven odnos, vse dokler se država ni »izpela«.⁶ Gospodarski razvoj Slovenije v jugoslovanskem obdobju je bil ugoden, ker je najsevernejša republika izstopala na področju izvoza, produktivnosti in po učinkovitosti naložb. Odnos državnih struktur do slovenskega jezika se je precej izboljšal, vendar je jezikovno vprašanje ostalo ena izmed jugoslovanskih občutljivih, bolečih točk.⁷ Spornih točk je sicer bilo po mnenju slovenskih zgodovinarjev v Jugoslaviji precej in se niso omejevale samo na (ne)uporabo slovenskega jezika na državni ravni. Državo in položaj Slovenije v njej so zaznamovale tudi številne krize in reforme političnega ter gospodarskega sistema.

5 Verjetno najbolj priljubljena knjiga v angleščini, ki podaja sliko divjega Balkana, kjer že od srednjega veka domuje sovraštvo med ljudstvi, je delo Roberta D. Kaplana *Balkan Ghosts: A Journey Through History* (New York: St. Martin's Press, 1993).

Omeniti moram tudi naslednje avtorje in njihova dela: Lenard J. Cohen, *Broken Bonds: The Disintegration of Yugoslavia* (Boulder, San Francisco in Oxford: Westview Press, 1993), Sabrina P. Ramet, *The Three Yugoslavias: State-Building and Legitimation, 1918 – 2005* (Washington, D. C., Bloomington in Indianapolis: Woodrow Wilson Center Press in Indiana University Press, 2006), John Lampe, *Yugoslavia as History: Twice There Was a Country* (New York: Cambridge University Press, 1996), Sergej Romanenko, Višenacionalna država i/ili višestranački sistem – SSSR i SFRJ u periodu 1985 – 1991., v: *Slovenska pot iz enopartijskega v demokratični sistem*, ur. Aleš Gabrič (Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2012) in Viktor Meier, *Zakaj je razpadla Jugoslavija* (Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, 1996, str. 26, prevod dela: *Wie Jugoslawien verspielt wurde*), Dejan Jović, Hrvatska u socialističkoj Jugoslaviji (*Reč*, št. 75/21, 2007, str. 97, skrajšana angleška različica: Reassessing Socialist Yugoslavia, 1945 – 90: The Case of Croatia in *New Perspectives on Yugoslavia: Key Issues and Controversies*, ur. Dejan Djokić in James Ker-Lindsay, London in New York: Routledge, 2011, str. 117 – 142).

6 Ob tem lahko navedemo nekaj pomembnejših zbornikov, v katerih so zbrani prispevki tako zgodovinarjev kakor udeležencev osamosvajanja Slovenije in razpada Jugoslavije ter nam pomagajo bolje razumeti obravnavano obdobje, *Slovenska osamosvojitve 1991: pričevanja in analize*, ur. Jurij Perovšek (Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije in Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2002), *Enotni v zmagi: osamosvojitve Slovenije*, ur. Nataša Urbanc (Ljubljana: Nova revija, 2006) ter *Slovenija v Jugoslaviji*, ur. Zdenko Čepič (Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2015).

7 Aleš Gabrič, Uveljavljanje slovenščine kot uradnega jezika po drugi svetovni vojni, v: *Slovenija v Jugoslaviji*, ur. Zdenko Čepič (Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2015, str. 213 – 239).

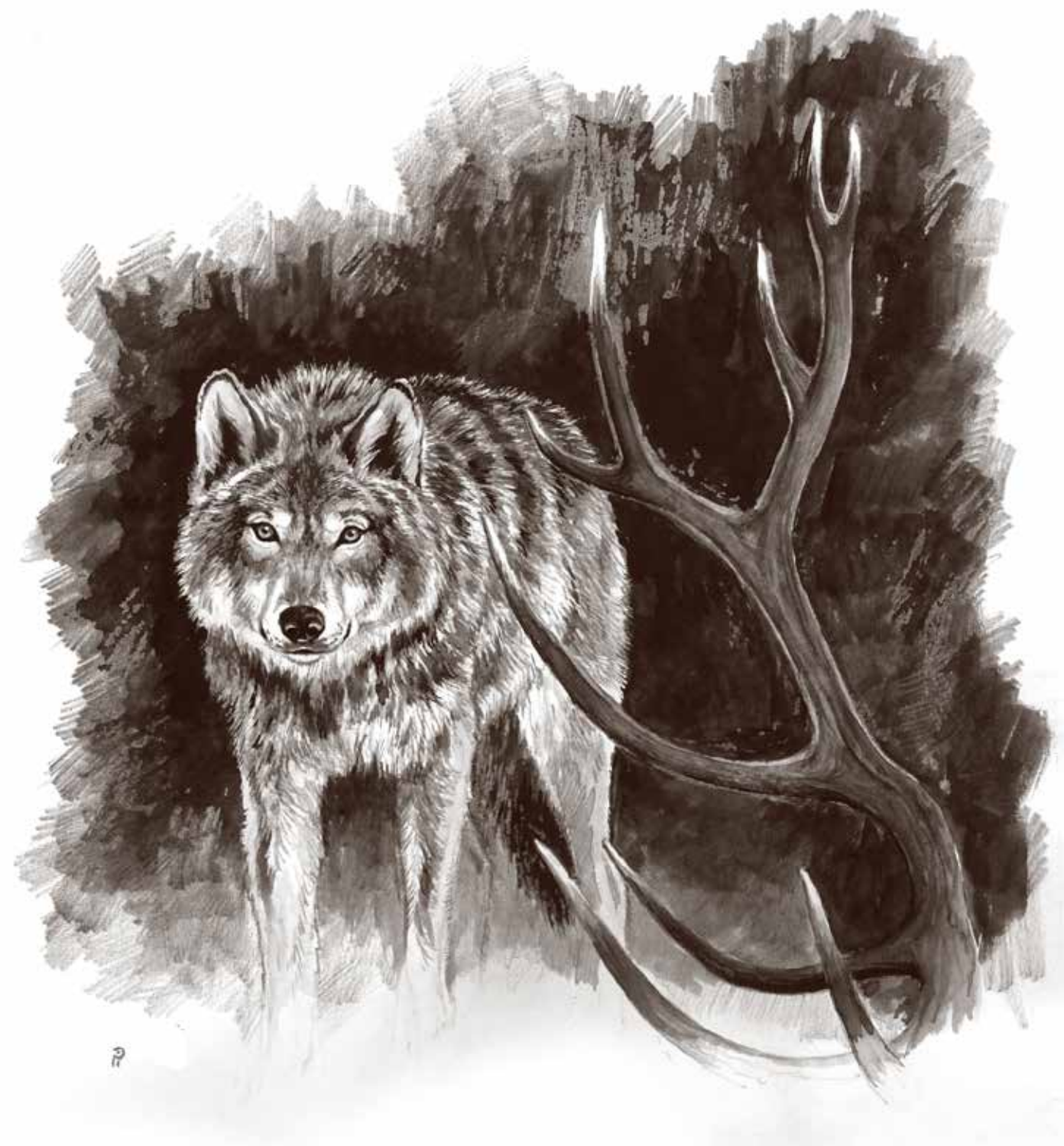
V celoti slovensko zgodovinopisje različno razlaga pregledano obdobje. Če izpustimo skrajne pole politično motiviranih zgodovinopisnih del, ki Jugoslavijo bodisi slikajo kot totalitarno ječo Slovencev bodisi kot socialistični raj delovnega ljudstva, lahko v prerezu strokovnih del ugotovimo, da je Slovenija imela velik delež pri oblikovanju tedanje državne podobe (čeprav je predstavljala 7,9 odstotka ozemlja, Slovenci pa 8,4 odstotka prebivalstva). Avtorji prednostno ne poudarjajo njene avtoritarne enostrankarske ureditve (vendar je tudi ne zanikajo), v primerjalnih študijah bolj poudarjajo jugoslovanske posebnosti v odnosu do drugih držav vzhodnega bloka.

Literatura o varnostni in obrambni problematiki v obdobju osamosvajanja in vojne za Slovenijo v letih 1990 in 1991 je že precejšnja. Tovrstna literatura je dolgo časa tudi prevladovala pred političnimi, gospodarskimi in zlasti civilnodružbenimi analizami.⁸

Osamosvajanje Republike Slovenije je dobilo množično podporo prebivalstva, ki je bila plebiscitarno potrjena. Danes že imamo literaturo, ki prikazuje aktivno udeležbo drugih subjektov družbe, od posameznih združenj, zvez do organizacij. Še posebej so pomembna pričevanja, zborniki spominov in predstavitev delovanja najmnogičnejših zvez, katerih člani so s svojim delovanjem pridobili znanje, usposobljenost in izkušnje, da so se lahko uspešno zoperstavili oboroženi agresiji proti legitimni težnji, da zaživimo v samostojni državi. Pri tem je imela izjemno vlogo tudi Lovska zveza Slovenije. Številni člani lovskih družin so se aktivno vključili v obrambo samostojnosti mlade države kot pripadniki slovenske teritorialne obrambe, milice oziroma policije ali kot prostovoljci in prispevali neprecenljiv delež v boju za slovensko državo. Žal se je marsikdaj na to dejstvo pozabilo. Slovenske lovce pa je takrat vodilo iskreno domoljubje in uresničevanje poslanstva od samih začetkov delovanja organizacije, krepi narodno zavest in varovati okolje. Zato je že prvi zbornik pričevanj, spominov in dokumentov o sodelovanju članov lovske organizacije v vojni za Slovenijo 1991 izjemna dodana vrednost zgodovinopisju, saj prispeva k celovitejši sliki dogajanja v tem vihnem obdobju zgodovine.

Tedanje dogajanje je že precej razkrito in analizirano, toda številne podrobnosti in interpretativna vprašanja so še odprta – nenazadnje tudi zaradi razloga, navedenega v začetku. Čas teče in z njegovim oddaljevanjem se odpirajo novi vidiki, nova vprašanja.

⁸ Poleg številnih zbornikov prispevkov, ki nam predstavijo dogodke na varnostnem in obrambnem področju v obdobju vojne za Slovenijo 1990 in 1991 v posameznih pokrajinah ali občinah, bi izpostavil znanstveno monografijo *Vojaška obramba Slovenije 1990-1991*, avtorji Tomaž Kladnik ... (et al.) (Ljubljana: Defensor in Vojaški muzej Slovenske vojske, 2011), Janez Janša, *Premiki: nastajanje in obramba slovenske države 1988-1992* (Ljubljana: Mladinska knjiga, 1992), Janez J. Švajncar, *Obranili domovino: teritorialna obramba Republike Slovenije v vojni za svobodno in samostojno Slovenijo 1991* (Ljubljana: Viharnik, 1993) in Jože Pirjevec, *Jugoslovanske vojne: 1991-2001* (Ljubljana: Cankarjeva založba, 2003).

Vzroki za spopad med JLA in Slovenci

Dr. Božo Repe,
Filozofska fakulteta
Univerze v Ljubljani

Konflikt med JLA in Slovenijo je segal še v zadnje obdobje druge svetovne vojne, ko je bila ukinjena samostojna slovenska partizanska vojska, partizanski poveljniki pa razporejeni na razne dolžnosti po Jugoslaviji.⁹ Armada je do leta 1969 ostala edina oborožena vojaška formacija v Jugoslaviji, zelo hitro pa je v njej prevladala mešanica starojugoslovanske oficirske mentalitete in togega sovjetskega organizacijskega sistema, v celoti pa je bila sprejeta tudi sovjetska vojaška doktrina, ki se je bistveno razlikovala od partizanskih izkušenj. Deloma je bila spremenjena ob sporu ob dveh velikih povojnih krizah: sporu z informbirojem (1948) in tržaški krizi (1953), ko so v pričakovanju agresije sil varšavskega pakta oz. spopada z zahodnimi državami znova poudarjali izkušnje iz NOB, vendar so partizansko taktiko v vojaških šolah sistematično začeli poučevati šele ob koncu petdesetih let.¹⁰ Pomembna razlika v pogledih na vlogo armade med Slovenijo in drugimi deli Jugoslavije je izhajala še iz časa vojne: Slovenija je bila edina pokrajina, v kateri je bila civilna oblast (OF oz. njen izvršni odbor) tista, ki je postavljala organe nove ljudske oblasti. Partizanska vojska je bila zgolj »udarna pest« mnogo širše in razvejane odporiške organizacije, ki je bila do marca 1943 tudi koalicijska. Drugod po Jugoslaviji je bil proces obraten, večinoma so vodstva partizanskih enot postavljala organe civilne oblasti, pa tudi sicer je bilo vse vezano na vojsko. Po intervenciji sil Varšavskega pakta v ČSSR leta 1968 je prišlo do spoznanja, da JLA ni zmožna ubraniti frontalnega napada z vzhoda, na tedanjega obrambnega ministra, generala Ivana Gošnjaka, pa so letele kritike, da je obrambo koncentriral predvsem proti zahodu, saj naj bi Sovjetska zveza zgodovinsko ne bila več nevarna za SFRJ. Tega gotovo ni storil brez Titove odobritve, saj ga je Tito v konfliktih z liberalnejše usmerjenimi generali v armadi ves čas podpiral. Posledica je bil sprejem sklepa o dvokomponentnosti obrambe: JLA kot sila, ki bo sprejela in zadržala prvi udarec v primeru napada, in TO, ki bo nudila odpor na okupiranih območjih. Razmišljanja so, tudi pri Titu, tedaj šla zelo daleč, bil je prepričan, da morajo TO in tudi občine, imeti ne samo puške, ampak tudi lahko protioklepno orožje, lahko artilerijo, minometalce, breztrzajne topove in lahke protiaerijske topove.¹¹ V Sloveniji, kjer so koncept splošnega ljudskega odpora vzeli najbolj zares in so v tem videli možnost za ponoven zametek slovenske vojske, je Izvršni svet Skupščine SRS izdal

odlok o ustanovitvi TO že 20. novembra 1968. V sedemdesetih letih je potem prišlo do konfliktov z armadnim vrhom, ker je Slovenija s pomočjo tajnih fondov nakupovala orožje in opremo v tujini. Afera, ki se je vlekla več let in je bila tudi predmet boja med srbsko in slovensko službo državne varnosti, se je leta 1973 končala z odstavitvijo oz. odstopom Bojana Polaka - Stjenke, Alberta Jakopiča - Kajtimira in Miloša Ogrizka, ključnih ljudi v slovenski TO.¹²

Akcija Premik – teritorialci na poti skozi vas

Kljub razredni komponenti, ki jo je imela JLA, in kljub splošni ustavni določbi, da je kot glavna oborožena sila narodne obrambe Jugoslavije poleg neodvisnosti, nedotakljivosti in neokrnjenosti ozemlja SFRJ dolžna varovati tudi ustavno ureditev Jugoslavije,¹³ pa do leta 1968 v vojnih načrtih ni bila izrecno predvidena za notranje posege. Seveda pa je bila tesno povezana z režimom oziroma kot je zapisal James Gow: »No Regim, no Military.«¹⁴ Veljko Kadrijević, zadnji jugoslovanski obrambni minister med 15. majem 1988 in 8. januarjem 1992, s katerim je slovensko vodstvo imelo zelo konfliktno odnose, je to tesno povezavo razumel, kot da »vojska nima domovine«, kar naj bi povzročila ustava iz leta 1974. V bistvu je šlo za dve »domovini«: ideološko, ki se je začela topiti z naraščanjem moči opozicije in nastajanjem novih političnih gibanj in strank od srede osemdesetih let dalje, in državno (jugoslovansko), ki jo je vrh vojske pojmoval takšno, kot je bila v času unitarizma do konca šestdesetih let. V vojaški predstavi sta bili obe »domovini« eno in ju tudi povsem na koncu Jugoslavije še niso bili zmožni ločiti.

⁹ Več o predzgodovini spora glej: Božo Repe, Vzroki za spopad med JLA in Slovenci. V: Vojna za Slovenijo 1991, Del 3 (Vojaška zgodovina letnik. 6, št. 1/05 (9). Generalštab Slovenske vojske, Vojaški muzej, Ljubljana, 2005, str. 4–17.

¹⁰ Obdobja v povojnem razvoju JLA so opredeljena različno, v uradnih monografijah (edicija 24 knjig) se deli na tri dele: do 1958, med 1958 in 1969 in 1969–1985. Temu analitiki sedaj dodajajo še obdobje 1986–1992 (Glej: Ilija T. Radaković Besmiselnost YU ratovanja, Društvo za istino o antifašističnej borbi 1941–1945, Beograd 1997, str. 38–40. Dalje: Radaković, Besmiselnost Yu ratovanja).

¹¹ Sa sednice saveta za narodnu odbranu, održane 30. 10. 1968. godine. ARS, fond CK ZKS, predsednikovo gradivo – gradivo je posredoval Ivan Dolničar, tedaj sekretar Sveta za ljudsko obrambo predsedstva SFRJ.

¹² Več o tem: Božo Repe, »Liberalizem« v Sloveniji, Borec, Ljubljana 1992, Mirko Munda: Beograjska spletna, Večer, Maribor 2001.

¹³ Ustava SFRJ iz leta 1963, XIV. poglavje, člen 255.

¹⁴ James Gow: Legitimacy and the Military. The Yugoslav Crisis, Pinter Publishers London 1992, str. 61. Dalje: Gow: Legitimacy and the Military.

Leta 1968, ko je prišlo do študentskih demonstracij in do izbruha nacionalnih nemirov na Kosovu, se je JLA prvič po vojni soočila z možnostjo, da bo morala intervenirati v notranjih razmerah in morda streljati na ljudstvo. To je povzročilo precejšnje moralne dileme pri poveljnikih, ki so morali posredovati na Kosovu (štab III. armade v Skopju). Po drugi strani pa se je konec šestdesetih let vpliv armadnega vrha na Tita in preko njega na politične odločitve okrepil, saj se je Tito po obračunu z Rankovićem, ko je bila Služba državne varnosti temeljito prečiščena in decentralizirana, vedno bolj opiral na informacije vojaških obveščevalnih in protiobveščevalnih služb.

V času t. i. množičnega gibanja je JLA na Titov ukaz zasedla nekatere strateške točke na Hrvaškem, demonstrirala moč in s tem omejila ali preprečila demonstracije. Množično gibanje je izzvalo notranje čistke v armadi. Prisilno je bilo upokojenih okoli 20 hrvaških generalov, nekaj pa tudi aretiranih in obsojenih. Na osnovi te izkušnje in izkušnje z vdorom ustaške diverzantske skupine (Raduša) so v armadi in jugoslovanskem vrhu začeli pripravljati tudi ukrepe proti notranjemu sovražniku, sklicujoč se na ustavo iz leta 1974, ki je oboroženim silam naročala, da poleg zunanje obrambe varujejo tudi z ustavo določeni družbeni red.¹⁵ V uporabo je prišel izraz specialna vojna. Predsedstvo SFRJ je leta 1977 sprejelo dokument z naslovom Specialna vojna proti SFRJ, izdelan pa je bil tudi načrt protidiverzantskega delovanja Papuk, ki je med drugim definiral naloge oboroženih sil.

Armada je nezaupanje do TO naprej pokazala v Sloveniji, resnične ukrepe pa je leta 1981 v času nacionalnih nemirov izvedla proti TO na Kosovu. Armada je zablokirala celotno oborožitev in opremo TO Kosova,¹⁶ štabom pa je bilo prepovedano kakršnokoli aktiviranje enot.

Vojaški vrh¹⁷ je do Titove smrti in nato še nekaj let dosledno branil stališči, da je »armija ko suza čista« in da je »kovačnica bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov« in zato politično nedotakljiva. O njej in njeni dejavnosti so mediji lahko poročali le pozitivno, armada je imela tudi svoje sisteme obveščanja, preko katerih je »komunicirala« z javnostjo (zlasti časopise – najbolj znan je bil Narodna armija, dokumentarno filmsko produkcijo in posamezne novinarje, ki so v javnih medijih »pokrivali« njeno dejavnost, seveda po armadnih kriterijih najbolj znan tovrstni poročevalec je bil Miroslav Lazanski). Armada je dejansko funkcionirala kot sedma republika – imela je lastno partijsko organizacijo (96 % poveljniškega kadra je bilo

komunistov), ni bila podvržena nadzoru ne parlamenta in ne javnosti, do začetka osemdesetih let so bile brez ugovora upoštevane njene proračunske zahteve – bila je najdražja in največja državna institucija, imela je lasten industrijski kompleks, ki je obsegal vse: od prašičjih farm do izdelave najsodobnejšega orožja, večinoma po sovjetskih licencah, s katerim je pomembno vplivala na gospodarsko politiko posameznih republik in ga nenadzorovano prodajala v države tretjega sveta. V Sloveniji je bilo leta 1988 kar 74 podjetij intenzivno vključenih v namensko proizvodnjo za JLA in to večinoma v tehnično visoko propulzivnih panogah, poleg njih pa je za JLA delalo precej raziskovalnih inštitutov.¹⁸ Načrti z novim tankom (projekt Kapela) in supersoničnim vojaškim letalom so bili za slovenska podjetja v kriznih osemdesetih letih mamljiva vaba, slovensko vodstvo pa je bilo vsakič, ko je nasprotovalo sprejetju zveznega proračuna, še posebej pa postavkam za JLA, ne samo soočeno s tezami, da zaradi tega JLA ne more opravljati obrambne funkcije, da Slovenija blokira normalno funkcioniranje federacije ipd.,¹⁹ pač pa tudi s povsem pragmatičnimi pritiski, da bo to pač imelo posledice tudi za slovenska podjetja. Za velikimi projekti naj bi po nekaterih ocenah stali bolj razgledani generali, ki so v modernizaciji (visoka tehnologija, gospodarska soodvisnost, izvoz modernega orožja) videli priložnost, da ohranijo ali še okrepijo proračunska sredstva in s tem v novi preobleki tudi nekdanjo družbeno moč, ki je prej temeljila na ideologiji in Titovi zaščitniški vlogi, sedaj pa naj bi temeljila na vodilni vlogi vojske v znanosti in gospodarstvu. Tudi konservativnejši del vodstva JLA se je s takim konceptom strinjal, saj je bil v funkciji ohranjanja jugoslovanstva in ni bil v neposrednem nasprotju z ohranjanjem socializma, hkrati pa bi omogočil ohranitev velikih privilegijev zlasti višjim oficirjem, ki sta jih načeli gospodarska kriza in visoka inflacija. Na drugi strani je na slovensko vodstvo z zahtevami, naj take načrte prepreči, pritiskala ozaveščena javnost, pa tudi del republiških in zveznih poslancev (pri slednjih je še posebej predstavnikom vojske šla na živce Vika Potočnik) in celo posamezniki iz vodstva. Iz rok mu je – še zlasti pri vprašanjih, ki so zadevala obrambo – »uhajala« mladinska organizacija. Ko sta imela izvršni sekretar CK ZKS za Slovenijo Alojz Briški in predsednik P CK ZKS Milan Kučan v začetku leta 1988 s člani predsedstva RK ZSMS Srečem Kirnom, Igorjem Bavčarjem in Janezom Janšo temeljit razgovor v zvezi z armado, je bila osnovna teza (kot jo je razbral Kučan), da je vojska steber *establishmenta* in če ga hočejo zrušiti, morajo pač najprej vojsko.²⁰ Verodostojne informacije o njenem notranjem življenju in odnosu do družbe so bile skope. V nasprotju s tem je bila količina sfriziranih in doziranih informacij, s katero so zasipali javnost, velikanska. Leta 1986 je po ugotovitvah armadnih oblasti izšlo skoraj 40 000 člankov o JLA, vendar je bila armada tedaj s pisanjem medijev vsaj navzven še zadovoljna, menila je, da razvijajo pravilen odnos delovnih ljudi in državljanov do JLA in da je njihov prispevek h krepitvi družbenega ugleda JLA velik. Izjema so bili seveda slovenski mediji, še posebej Mladina, Katedra in Nova revija, občasno pa tudi Delo. Iz ozadja

¹⁵ Ustava SFRJ, poglavje VI, člen 240.

¹⁶ Ta je bila, tako kot povsod drugje po Jugoslaviji, spravljena v skladiščih JLA. Delna izjema je bila Slovenija, kjer so zaradi ocene, da so nekatere vojašnice preveč oddaljene, del orožja hranili v lastnih skladiščih. Slovenska TO je pri občinskih štabih TO tudi edina imela svoje lastne vode za zveze, njihovi pripadniki so bili oboroženi in so orožje hranili doma ali v občinskih skladiščih.

¹⁷ S pojmom vojaški vrh Konrad Kolšek označuje »najožji del vrhovnega vojaškega poveljstva, ki vodi celotno vojaško politiko in jo povezuje z državno, zavzema stališča in daje smernice, pomembne za obrambo ter JLA kot celoto. Običajno ga sestavljajo zvezni sekretar za ljudsko obrambo, načelnik generalštaba oboroženih sil, namestnik zveznega sekretarja in podsekretar« (Konrad Kolšek: Spomini na začetek oboroženega spopada v Jugoslaviji 1991, Obzorja 2001 str. 23, op. št. 8. Dalje: Kolšek: Spomini). Vojaški vrh ni bil uradna institucija, na njegove ocene in odločitve pa so v obdobju, ki ga obravnavam, imeli vpliv še nekateri pomembni upokojeni oficirji, zlasti bivša sekretarja za ljudsko obrambo: najprej Nikola Ljubičić, ko je zvezni sekretar postal Veljko Kadjević, pa Branko Mamula, ki pa so se med seboj osebno razšli (Mamula že zgodaj najprej s svojim predhodnikom Ljubičićem, ker mu njegovo »vmešavanje« v vrh vojske ni bilo všeč, potem pa še s Kadjevićem, ki mu je zameril, da ni uresničil načrtov za prevzem oblasti s strani vojske, s katerimi naj bi ohranili Jugoslavijo in socializem).

¹⁸ Razgovor v predsedstvu CK ZKS, 28. 3. 1988, ARS, dislocirana enota I, fond CK ZKS, interni razgovori, politični aktivni po 10. kongresu ZKS.

¹⁹ Sestanek političnega aktiva, 6. 1. 1988, ARS, dislocirana enota I, fond CK ZKS, interni razgovori, politični aktivni po 10. kongresu ZKS.

²⁰ Zaprti del razgovora po končani 50. seji P CK ZKS, 15. februarja 1988, ARS, dislocirana enota I, fond CK ZKS, interni razgovori, politični aktivni po 10. kongresu ZKS.

pa so na naslove političnih organov v Sloveniji že v tem letu prihajale razne analize o destruktivni in sovražni dejavnosti pristašev novih družbenih gibanj do JLA in ugotovitve, da slovenske oblasti ne izvajajo učinkovitih ukrepov proti žariščem take dejavnosti.²¹ V Sloveniji so (kljub kritičnosti do stališč družbenih gibanj in ZSMS ter lastnih ugotovitev, da se pod okriljem mirovnih gibanj napada sistem, JLA in koncept SLO, take ocene zavračali kot poenostavljene, zagovarjali pa so tudi pravico do »drugačnega« službenja vojaškega roka (pojem »civilno služenje« se slovenskim oblastem ni zdel ustrezen).²²

Tank JLA v rokah slovenskih teritorialcev

Hude zamere so se začele kopičiti. Na okroglih mizah in v člankih so se pisci začeli zavzemati za to, da armada pride pod civilni nadzor ter da se temeljito reorganizira (zmanjšanje vlaganj v oborožitev, nacionalno homogene enote, civilno služenje vojaškega roka). Kritizirani so bili nekateri megalomanski oborožitveni projekti (projekt izdelave supersoničnega aviona se je pripravljaval več let, v slovensko javnost je preko pisanja tujih strokovnih revij prišel konec leta 1987 in v začetku leta 1988, projekt so s pomočjo strokovnjakov kritizirali zlasti v revijah Mladina in Teleks). Kritiki, ki je armadi jemala ugled, so se pridružile tudi vse pogostejše zahteve slovenskih politikov – ne samo na raznih zaprtih sestankih, ampak tudi v zvezni skupščini in v govorih – po zmanjševanju stroškov in ukinjanju do tedaj nedotakljivih privilegijev. To je armada jemala kot poseganje v

21 V letu 1986 je pobuda za uvajanje civilne službe postala predmet političnih razprav v družbenopolitičnih organizacijah v Sloveniji, pa tudi na zvezni ravni, kar se je armadi zdelo nesprejemljivo.

22 Stališča Sveta SR Slovenije za varstvo ustavne ureditve o nekaterih spornih zadevah v odnosu do JLA in njenih predstavnikov, 5. 12. 1986, APRS.

lastno eksistenco. Armadni vrh je slovensko stališče, da ima Slovenija, ker armado plačuje, pravico vplivati na obrambno politiko in razmere v armadi, enostavno interpretiral kot težnjo po ustanavljanju lastne armade. Armadno vodstvo je prišlo do ocene, da so slovenske oblasti nezanesljive, da med njimi in naraščajočo opozicijo sploh ni razlik, in iz tega je izvirala odločitev, da bo armada ukrepala sama. Eden od ukrepov, ki pa ga slovensko vodstvo ni moglo preveriti, naj bi bila ustanovitev posebnega štaba za Slovenijo pri generalštabu JLA (tak štab je že deloval za Kosovo, informacijo pa so Kučanu posredovali slovenski generali).²³

Ta odločitev je postopoma zorela skozi vse leto 1987, do nje pa je prišlo spomladi 1988. V letu 1987 si je zaporedno sledilo več dogodkov, ki jih je armada doživljala kot strnjen napad nase. Že kontinuiranemu kritičnemu pisanju slovenskega tiska na račun JLA in zahtevam civilne družbe se je februarja pridružila 57. številka Nove revije, armada pa je nekaj dodatnih udarcev doživela še od slovenskih politikov. Janez Stanovnik, Bogdan Osolnik in Marija Vilfan so vsak po svoje zahtevali, da se razčisti preprodaja orožja in bojnih sredstev Iranu in Iraku, ki so ga v prvi polovici osemdesetih let izvajale državne institucije (Zvezna direkcija blagovnih rezerv).²⁴

Armada, prepričana, da je Jugoslavija na robu obstanka in da bi ji vsak nov udarec lahko prinesel konec, se je, kot je to orisal obrambni minister, »znašla pred izzivom, da nemile dogodke zaustavi.«²⁵ S konkretnimi akcijami je začela leta 1987, vendar natančnejši pogled pokaže, da si je politični teren skušala pripraviti vsaj že leto prej, na 13. kongresu ZKJ, junija 1986 (na kongresu se je skozi razprave in polemike sicer že dokaj jasno zarisoval konflikt Slovenija–»drugi«). Kot je slovenskemu vodstvu poročal Ivan Dolničar, so v organiziranem in dobro pripravljenem nastopu njeni delegati zahtevali, da se vojski prizna status enakopravne partnerske družbene sile, ki bi lahko legalno posegala v družbene razmere. »Če zveza komunistov in druge družbenopolitične sile niso sposobne voditi države, potem ima vojska vse pravice, da prevzame to vodenje.«²⁶

Tedaj je v ospredje konflikta vstopil Milan Kučan, ki je vodenje ZKS prevzel nekaj mesecev prej. Kar zadeva odnos do JLA, ga je sicer podpiral tudi tisti del slovenskega vodstva, ki mu je kasneje zaradi reformne politike začel nasprotovati. Tako je proti armadi in njenim apetitom predvsem na sestankih v Sloveniji večkrat nastopil France Popit. Kot predsednik pred-

23 Nadaljevanje seje političnega aktiva, 30. 3. 1987, ARS, dislocirana enota I, fond CK ZKS, interni razgovori, politični aktivni po 10. kongresu ZKS.

24 9. februarja 1987 je na 11. seji komisije za mednarodne odnose skupščine SR Slovenije Janez Stanovnik sprožil vprašanje ilegalne trgovine z orožjem in to označil za »svetovni škandal«, ker je preprodaja Jugoslavija uradno zanikala, čeprav so v OZN o njej imeli dokaze. Stanovnik je bil zato hudo kritiziran s strani jugoslovanskih oblasti (na seji so bili namreč navzoči tudi novinarji in stvar je prišla v javnost) in je hotel celo odstopiti kot član P SRS in od kandidature za predsednika P SRS. Oktobra 1987 je v zvezi s preprodajo Bogdan Osolnik pisal pismo predsedniku P SFRJ Lazarju Mojsovu. Orožje je jugoslovanska Zvezna direkcija blagovnih rezerv kupovala od švedske tovarne Bofors, ki ji zakonodaja ni dovoljevala prodaje orožja državam, vpletenim v vojno, kot sta bila tedaj Irak in Iran. Nato ga je prodajala naprej. Za to je Osolnik izvedel na konferenci mirovnih organizacij v Malmöju na Švedskem. Informacijo o prodaji je objavil tudi The Listener (glasilo BBC) 5. novembra 1987, o čemer je Marija Vilfan obvestila Mitjo Ribičiča, v Sloveniji je potem 13. novembra v članku Afera z orožjem poročala tudi Mladina.

25 Mamula: Slučaj Jugoslavija str. 101.

26 Seja predsedstva CK ZKS, 7. 7. 1986, aktualna vprašanja v zvezi s 13. kongresom, ARS, dislocirana enota I, fond seje P CK ZKS.

sedstva jo je kritiziral tudi javno v svojem govoru v Novi vasi 4. julija 1987 na Blokah.²⁷

Kučan je JLA izzval že pred tem, z govorom na proslavi v Dražgošah. Čeprav je to naredil previdno (a zavestno in po premisleku), je imel govor dolgoročne posledice, saj je bil po tedanji politični hierarhiji partijski šef najpomembnejši človek v republiki. Kučan je podprl pravico ZSMS do iniciative, pravico, da sproži razpravo tako o civilnem služenju vojaškega roka kot tudi o vseh drugih družbenih vprašanjih, ki jih šteje za relevantne. V polemiki o Kučanovih stališčih, ki jo je v Politiki – verjetno v imenu vrha JLA – sprožil upokojeni generalpolkovnik Milojica Pantelić, je Kučan svoje stališče še izostril: »Ne strinjam se s tvojim prepričanjem, toda pripravljen sem dati življenje, da ga lahko izpoveš!«²⁸ S tem ni mislil zgolj na ZSMS, pač pa tudi na opozicijo, saj je enako stališče v tistem času izrekel tudi v zvezi s 57. številko Nove revije.

Vojaški vrh je z akcijo začel tako, da so armadni predstavniki ali zagovorniki v zveznih organih (SZDL, zvezni skupščini, predsedstvu in drugih) reagirali na pisanje o JLA in zahtevali ukrepe, Kučan in slovenski politiki pa so se branili. V začetku septembra 1987 se je vojaški vrh dokončno odločil, kot je zapisal Mamula: »da čemo braniti Jugoslavijo i samoupravni socijalizam i po cijenu vojnog udara.«²⁹ Povod za to so bili kosovski Albanci, zaradi »napadov na JLA« in slovenske politike pa so se jim na »vrednostni lestvici« armadnega vrha zelo hitro približevali tudi Slovenci. 3. septembra je v vojašnici v Paraćinu albanski vojak Aziz Kelmendi z brzostrelko med spanjem ubil štiri vojake, pet pa ranil in nato sodil še sebi. Srbski časopis Politika je tragedijo označil za »strel v Jugoslavijo«, medtem ko so številni drugi komentarji armado označevali za nesposobno, ker ne zna narediti reda v lastnih vrstah in zaščititi vojakov.³⁰

Spor med JLA in Slovenijo je kulminacijo dosegel v prvi polovici leta 1988. Med odmevnejšimi dogodki je bil članek z naslovom Admiral sredi lakote, objavljen v Delu 4. februarja 1988. V njem je Avgust Pudgar poročal o obisku zveznega sekretarja za obrambo v Etiopiji in o sklenitvi vojaškega sporazuma, po katerem naj bi Jugoslavija Etiopiji dobavljala orožje, Mladina pa je nekaj kasneje (12. februarja) objavila komentar Gorazda Suhadolnika Mamula go home!. Ljubljansko temeljno tožilstvo je v dogovoru z vrhom slovenske politike zoper Pudgarja in Francija Zavrla (odgovornega urednika Mladine, ker pisec članka ni bil znan) sprožila kazenski postopke zaradi žaljivega pisanja na račun oboroženih sil SFRJ in obrambnega ministra

Branka Mamule.³¹ Ta je nekaj kasneje doživel še en napad s strani Mladine, ki je pisala o tem, kako mu vojaki gradijo vilo, na naslovnici pa so bili narisani egipčanski sužnji, ki gradijo piramide, a so ga njegova napadalnost, aroganca in konflikti z vplivnimi generali stali položaja zveznega sekretarja za obrambo (po izteku funkcije mu niso dali še enega mandata, čeprav je bilo to običajno). Zamenjal ga je njegov pomočnik Veljko Kadjević, tako je Mamula svoj vpliv obdržal vse do umika JLA iz Slovenije, potem pa se je s Kadjevićem razšel zaradi ocene, da ni bil dorasel položaju in ni z vojaškim udarom (za katerega je osnovne smernice pripravil že sam) rešil Jugoslavije.

18. februarja 1988 je o napadih na JLA v sredstvih javnega obveščanja na zahtevo armadnega vrha razpravljalo predsedstvo SFRJ. Na seji predsedstva so bili obsojeni napadi na JLA, opozorjeno na nevarnost njihovega podcenjevanja v nekaterih okoljih, zlasti pa v Sloveniji. Izrečena je bila zahteva, naj pristojni organi ukrepajo.³² 8. in 10. marca je o isti temi razpravljalo tudi predsedstvo CK ZKJ, ki je zahtevalo idejnopolično diferenciacijo s tistimi, ki zavračajo koncept SLO. Po razpravi so v predsedstvu imenovali delovno skupino, ki naj bi pripravila oceno, to pa naj bi predsedstvo sprejelo na naslednji seji. Osnovna teza ocene je bila, da so pisci napadov na JLA v slovenskih časopisih le izvrševalci politike, da podobna stališča izražajo tudi javni delavci, da slovenske oblasti na to kljub opozorilom vojske in skupnim sestankom ne reagirajo.³³ Informacija je izražala prepričanje armadnega vrha, da za vsem skupaj v bistvu stoji slovensko politično vodstvo.

Seji obeh predsedstev (čeprav P SFRJ ni dalo vojski nobenih neposrednih navodil, naj ukrepa, razprava na P CK ZKS pa sploh še ni bila končana) je imel vojaški vrh za zadostno politično in pravno podlago, da lahko začne ukrepati.³⁴ Do kam je vrh JLA nameraval iti, ni bilo povsem jasno določeno: ali »zgolj« aretacije in obsodbe piscev negativnih člankov in pripadnikov civilne družbe ali diskreditacija in poskus zamenjave vsaj dela slovenskega vodstva (iz razprav na sejah je razpoznavna tendenca po diferenciaciji v slovenskem vodstvu, zlasti težnja, da bi ločili Kučana in Dolanca, pri katerem so računali na projugoslovansko usmeritev in verjetno možnost, da bi v primeru čistk prevzel vodilno vlogo v Sloveniji, potencirajo pa se tudi razlike med Stanovnikom in Kučanom) ali »kosovski scenarij«, po katerem bi v Sloveniji na podlagi ocen o kontrarevoluciji vsaj začasno uvedli posebne ukrepe oz. izredne razmere. Možna je bila kombinacija vseh treh scenarijev, najverjetneje pa je, da so posamezne poteze sproti prilagajali, pač glede na to, kakšna je bila reakcija na zvezni ravni in v Sloveniji.

27 Govor Franceta Popita na Blokah 4. 7. 1987, ARS, dislocirana enota I (arhiv CK ZKS), fond predsednikova dejavnost, škatla 18 (govor je bil v celoti ali povzetkih objavljen tudi v sredstvih javnega obveščanja).

28 »Še o civilnem služenju vojaščine. Pravica do iniciative (odgovor Milana Kučana Milojeviću Panteliću)«, Delo, 27. 1. 1987, str. 5. (Navedeni citat pripisujejo Voltairu).

29 Branko Mamula: Slučaj Jugoslavija, CID Podgorica 2000, str. 102 (Dalje: Mamula: Slučaj Jugoslavija).

30 Vojska je v preiskavi ugotovila, da gre za albanskega nacionalista, ki je bil že obsojen zaradi poskusa pobega v Albanijo, in pripada družini, ki je bila vpletena v demonstracije na Kosovu leta 1981, krivdo za dogodek pa je prevzela na kosovsko službo državne varnosti, ki je na to ob njegovem odhodu na služenje vojaškega roka ni opozorila. Prav tako ni mogla ugotoviti, ali je pripadal kakšni tajni emigrantski, nacionalistični ali teroristični organizaciji. Domneva je bila, da je šlo za osebno maščevanje in da Kelmendi v času dejanja verjetno ni bil prišteven, kar naj bi dokazovalo tudi to, da je šlo za poboj vojakov različnih nacionalnosti.

31 Obtožni predlogi zaradi pisanja v Mladini in Teleksu, Delo, 24. 2. 1988.

32 Kronologija nekaterih pomembnejših dogodkov in ukrepov predsedstva SRS pred in po aretaciji četverice, str. 2, Arhiv predsedstva.

33 Informacija o društveno neprijetljivom tretmanu JNA i koncepcije ONO u pojedinim sredstvima javnog informisanja s posebnim osvrtom na tretman Armije i odbrane u »Mladini«, »Katedri«, »Tribuni« i »Novoj reviji«, Arhiv predsedstva.

34 V tem času (17. marca) so o ustavni ogroženosti na osnovi ocen Sveta za varstvo ustavne ureditve pri Predsedstvu SFRJ v Beogradu razpravljali zvezni notranji minister in republiški notranji ministri, ki pa so, drugače kot vojska, težave videli v vseh republikah, predvsem pa v katastrofalnih gospodarskih razmerah.

25. marca je nato prišlo do seje Vojnega sveta (Sveta oboroženih sil SFRJ). Tema so bili napadi na JLA. Vojni svet je bil posvetovalno telo zveznega obrambnega ministra brez formalnih pristojnosti, a z velikim vplivom, saj je v njem sedela glavnina vojaškega vrha, poveljniki armad in poveljniki TO iz republik. Svoj vpliv so prek njega uveljavljali tudi nekateri upokojeni generali starejše generacije. Vojni svet je politični liberalizaciji v Sloveniji pripisal protirevolucionarni značaj. Stališča Vojnega sveta, ki je pripravil tudi dokument z naslovom Informacija o napadih na zasnovo SLO, JLA in službo državne varnosti, je v javnost prišlo 28. marca.³⁵ Po sklepu Vojnega sveta³⁶ je general ljubljanske armadne oblasti Svetozar Višnjić (ki si je sicer ves čas prizadeval s slovenskim vodstvom imeti korektne odnose) naslednji dan po seji, 26. marca, načelnika državne varnosti in notranjega ministra Slovenije vprašal, ali bodo slovenski varnostni organi sposobni obvladati položaj, če bo prišlo do množičnega odziva na aretacije, ki naj bi jih sprožil vojaški tožilec. Ker nista hotela odgovarjati sama, so se v Gozdu Martuljku sestali s predsednikom predsedstva CK ZKS Milanom Kučanom in članom predsedstva SFRJ Stanetom Dolancem. Višnjić je imel, kot je povedal, navodilo, naj v primeru, da bo prišlo do javnih odzivov na demonstracije, najprej zaščiti vojaške objekte, oficirje in njihove družine, če slovenski varnostni organi ne bodo sposobni sami poskrbeti za javni red, pa naj bi jim pomagal.³⁷ Predsednik slovenskega predsedstva France Popit, ki se mu je iztekal mandat, je bil tedaj na obisku v ZDA (nasploh je konflikt z armado v zvezi s sojenjem četverici potekal v neugodnih razmerah – morda tudi načrtno – saj je bila maja menjava predsednika P SRS in predsedstvo med 13. aprilom in 8. junijem ni imelo vsebinske seje, menjava pa je potekala tudi v predsedstvu SFRJ). Dolančeva poizvedovanja pri predsedniku P SFRJ Lazarju Mojsovu so pokazala, da ta o sklepih vojaškega sveta ne ve ničesar. Enak rezultat je dalo Kučanovo poizvedovanje pri predsedniku P CK ZKJ.

Kučan je nato zahteval razpravo na predsedstvu CK ZKJ, do katere je prišlo 29. marca. V bistvu se je nadaljevala razprava o napadih na zasnovo SLO, JLA in službo državne varnosti. Slovenski trije člani predsedstva so osnutek ocene, ki jo je pripravila delovna skupina P CK ZKJ, zavrnil kot nesprejemljiv. Razprava je tekla v glavnem o razmerah v Sloveniji, izrečene so bile zahteve po ukrepanju, tudi aretacijah, ki jim je Kučan ostro nasprotoval. Kadijević se je v razpravah umaknil in pojasnil, da je Višnjić dobil nalogo, da se z ustreznimi tovariši v Sloveniji posvetuje, kako bi skupaj s slovenskimi varnostnimi organi izvedli ukrepe za zaustavitev kontrarevolucije in kakšne posledice bi bile, če bi do take odločitve predsedstva prišlo.³⁸ Kučan

je v odgovoru vztrajal, da je bilo iz tistega, kar jim je povedal Višnjić (ki s slovenskim vodstvom dobro sodeluje in ne želijo, da bi stvar izgorela na njem) popolnoma jasno, da je on (Višnjić) razumel oceno Vojnega sveta tako, da je v Sloveniji kontrarevolucija in je zaradi tega treba ukrepati, ti ukrepi lahko izzovejo reakcije javnosti, on pa ima nalogo, da zaščiti sebe in svoje ljudi ter objekte, pomaga pa tudi slovenskemu vodstvu pri obvladovanju razmer. Zvečer so bila po televiziji objavljena stališča Vojnega sveta, naslednji dan pa smo imeli razgovor z Višnjićem. Kakšen zaključek smo lahko naredili na osnovi tega, je jasno.³⁹

Sklep sestanka predsedstva CK ZKJ je bil, da bo delegacija predsedstva obiskala Slovenijo in se sestala s slovenskim vodstvom ter skušala uskladiti ocene v zvezi z dokumentom, kar pa naj ne bi bilo neposredno povezano s stališči o domnevni kontrarevoluciji in specialni vojni v Sloveniji.⁴⁰

Delegacija predsedstva CK ZKJ je nato 8. aprila 1988 res prišla v Ljubljano. Po sedemurnem »nategovanju« o tem, ali je dokument sploh potreben⁴¹ in nato po še nekaj delovnih sestankih v predsedstvu CK ZKJ je bila ocena v precej razvodeneli obliki kot interni partijski dokument sprejeta šele na seji predsedstva CK ZKJ 12. aprila 1988.⁴²

Slovenskim predstavnikom je tako uspelo amortizirati reakcijo po partijski liniji. A na seji zveznega predsedstva 25. maja se je predsedstvo postavilo na stran vojske. Stališča slovenskega vodstva je ocenilo zelo kritično, kritiziralo ga je zaradi oportunitizma, kar naj bi med drugim potrjevala tudi Dolančeva trditev, da »v CK ZKS vsak torek trepetajo, kaj se bo naslednji dan pojavilo v Mladini.«⁴³ Očitno mu je, da se v zvezi z napadi na JLA nikoli ni javno oglasilo, na slovenske pravosodne organe pa, da ne želi reagirati na take napade in da vse tovrstne zahteve iz federacije zavrača. Jasna je tudi tendenca, da bi razdvojili slovensko vodstvo. Sprejeti so bili sklepi, da se od slovenskega predsedstva zahteva, naj odločno reagira, predsedstvo SFRJ tudi »insistira, da varnostne službe ugotovijo, kako odteka državne tajne, vojaški in drugi strogo zaupni dokumenti, kot je bil primer z Mladino.« Mišljeno je bilo kroženje sicer tajnega magnetograma seje predsedstva CK ZKJ, na podlagi katerega je Vlado Miheljak napisal članek z naslovom Noč dolgih nožev – članek je bil sicer podpisan z imenom, ki ga je uporabljalo uredništvo, to je Majda Vrhovnik – v katerem je opozarjal na nevarnost uvedbe izrednega stanja v Sloveniji. Članek bi moral iziti v Mladini 10. maja, vendar ga je uredništvo na zahtevo Službe državne varnosti in tožilca moralo umakniti.

Novo fazo je nato spor dosegel s t. i. procesom proti četverici, ki je mobiliziral slovensko javnost.⁴⁴ Janeza Janšo (tedaj zaposlenega v majhnem pod-

35 Vojaški vrh je poskrbel za načrtno plasiranje informacije. Članek o seji so napisali v politični upravi JLA in nato pritisnili na Borbo, da ga je objavila. Zagrebški Vjesnik in Delo sta ga ponatisnila, medtem ko je Politika poleg informacije s seje objavila tudi uvodnik Mamule na seji sveta.

36 Mamula piše, da po naročilu generala Čeranovića, načelnika varnostne službe zveznega sekretariata za narodno obrambo (Slučaj Jugoslavija str. 124). Iz informacije, ki jo je za predsedstvo pripravilo obrambno ministrstvo, in iz ustnega poročila Kadijevića na seji predsedstva SFRJ pa je očitno, da je Višnjiću, ob navzočnosti celega kolegija to naročil dotedanji obrambni minister Mamula sam (glej: Dizdarević, Od smrti Tita do smrti Jugoslavije, str. 244).

37 Razgovor v predsedstvu CK ZKS, 28. 3. 1988, ARS, dislocirana enota I, fond CK ZKS, predsednikovo gradivo. Po pričevanju Dolanca naj bi v začetnem razgovoru z Ertlom in Erženom Višnjić jasno rekel, da je v Sloveniji kontrarevolucija, v razgovoru z Dolancem (ki mu je zatrdil, da je ni) pa, da so mu tako rekli.

38 Neautorizovane magnetofonske beleške sa 72. sednice predsedništva Centralnog komiteta Saveta komunista Jugoslavije, Beograd, 29. mart 1988. godine, hrani pisec.

39 Prav tam.

40 Neautorizovane magnetofonske beleške sa 72. sednice predsedništva Centralnog komiteta Saveta komunista Jugoslavije, Beograd, 29. mart 1988. godine, hrani pisec.

41 Zapisnik in magnetogram 55. razširjene seje predsedstva CK ZKS skupaj s člani predsedstva CK ZKJ, 8. 4. 1988, ARS, dislocirana enota, seje P CK ZKA.

42 Razgovor članov predsedstva in izvršnih sekretarjev P CK ZKS 13. aprila 1988, ARS, dislocirana enota I, fond razgovori v CK ZKS.

43 Prav tam, str. 245.

44 Več o procesu v: Žerdin, Generali brez kape; o odnosu med slovenskim in jugoslovanskim vodstvom v času procesa pa v: Dizdarević, Od smrti Tita do smrti Jugoslavije, str. 250–263. Glej tudi Božo Repe: Jutri je nov dan. Slovenci in razpad Jugoslavije in isti avtor: Milan Kučan, prvi predsednik, Modrijan, Ljubljana 2015.

jetju Mikroada, sicer pa občasnega kolumnista Mladine in kandidata za predsednika ZSMS), Ivana Borštnerja (zastavnika v JLAS), Davida Tasića (novinarja Mladine) in Francija Zavrla (urednika Mladine) so formalno obtožili izdaje vojaške skrivnosti. Šlo je za »Višnjičev dokument«, zaupni dokument št. 5044-3 z dne 8. januarja 1988, v katerem je poveljnik ljubljanskega armadnega območja zaradi razmer v Sloveniji poostiril ukrepe bojne pripravljenosti svojih enot. Del dokumenta je Borštner prekopiral in kopijo izročil Tasiću, ta pa ga je dal Janši. Slovenska služba državne varnosti je dokument našla med tajno preiskavo v Mikroadu (raziskovali so sicer, kako je magnetogram s seje P CK ZKJ prišel v javnost). Po najdbi dokumenta je sicer dalj časa oklevala, kaj storiti – ni bila namreč prepričana, ali ne gre za provokacijo KOS-a. A se je o dokumentu nato v Beogradu zgovoril član zveznega predsedstva Stane Dolanc, ki je bil, tako kot republiški vrh, o najdbi obveščen, kar je nato povzročilo poizvedovanje vojaških obveščevalnih organov in zahtevo po aretaciji. SDV je po tedanji zakonodaji aretacijo nato tudi izvedla in ga izročila JLA.

Kot reakcija na aretacijo je nato nastal Odbor za varstvo človekovih pravic, najmočnejše institucije civilne družbe v osemdesetih letih. Na procesu, zaprtem za javnost, je bil Borštner obsojen na štiri leta zaporne kazni, Zavrl, ki se je edini branil s prostosti, Janša na osemnajst mesecev, Tasić pa na pet mesecev. Vsi štirje so bili do pravnomočnosti sodbe izpuščeni, slovenska oblast jim je, kolikor so dopuščale zakonske možnosti, odlagala prestajanje kazni, hkrati pa neuspešno naslavljal na predsedstvo SFRJ številne vloge za pomilostitev. Nato jim je omogočila zakonsko najugodnejše možno prestajanje kazni in jih po preteku približno tretjine kazni, ko je odločanje prešlo v njeno pristojnost, predčasno izpustila.

Ne glede na tako ravnanje je proces povzročil dosmrtno zamero Janše na račun Kučana, čeprav je tudi sam nekaj mesecev po procesu, novembra 1988, v ostrem pismu Kučanu označil bistvo procesa. Med drugim je zapisal, da »najbrž ni mnogo ljudi, ki bi dvomili o tem, da je bil ljubljanski proces uperjen proti liberalizaciji v Sloveniji in da predstavlja le vrh ledene gore v seriji obtožb o kontrarevoluciji in podobnih. Ljudje so (smo) se bali, da se bo vsa stvar končala tudi tako, da bodo odstavili Tebe, Stanovnika, predsedstvo CK ZKS oziroma vas prisilili, da odstopite, kar je končno eno in isto. To jim ni uspelo, med drugim tudi zaradi tvoje intervencije na junjskem plenumu CK ZKS.«⁴⁵ Pismo je skupaj z odgovorom objavilo Delo. Janševe interpretacije so v obračunih, ki jih je s Kučanom začel po osamosvojitvi, dobile povsem drugačne, na zarotah temelječe razlage.⁴⁶ Skupaj s svojimi somišljeniki je Kučana vztrajno obtoževal, da je stal v ozadju aretacij in na ta način skušal obračunati z njim kot kandidatom za predsednika ZSMS. A v resnici Janša tedaj ni imel vidnejše vloge ne v ZSMS in ne v nastajajoči opoziciji. Leta 1995, že v samostojni Sloveniji, je vrhovno sodišče proces razveljavilo, proces pa so preučevale kar štiri parlamentarne komisije.

⁴⁵ »Odprto pismo Janeza Janše«, Delo, Sobotna priloga, 5. 11. 1988, str. 25.

⁴⁶ Glej npr.: Janez Janša, Ivan Borštner, David Tasić, 7 let pozneje, Karantanija, Ljubljana 1995; Janez Janša, Ivan Borštner, David Tasić (ur.), 8 let pozneje, Karantanija, Ljubljana 1996; in druge Janševe zapise.

V tistem času je bilo dogajanje v zvezi z aretacijami in vojaškim procesom pol leta osrednja točka poročanja medijev, tako slovenskih kot jugoslovanskih. Po enem od štetij je od aprila do avgusta v večjih slovenskih medijih izšlo več kot 1354 člankov o JLA, polovica od tega so bili komentarji oziroma vsebinski prispevki.

Vse poletje in jesen 1988 so si slovenski in zvezni organi javno in tajno dopisovali, vrstile so se telefonske intervencije, sestanki. Dvakrat sta se sestala tudi Kučan in Kadijević, noben sestanek pa ni prinesel zbližanja stališč, njihova vsebina je podobna že povzetim. Enako velja za skupne seje predsedstev, zveznega in slovenskega državnega ter zveznega in slovenskega partijskega. Prvi sestanek Kadijevića s Kučanom se je predčasno končal, ker je moral Kučan na polaganje venca na Titov grob.⁴⁷ Na drugem, 22. avgusta 1988 na Brionih, je Kadijević jasno povedal, kaj je njihov cilj: »da ne vidi smisla v političnem spopadu s »pijoni«, smisel je le spopad s pravimi nasprotniki« – torej slovenskim vodstvom.⁴⁸

Po aretaciji in ves čas procesa so bile slovenske oblasti stisnjene med zahteve Odbora za varstvo človekovih pravic na eni ter vojaškega vrha, predsedstva SFRJ in predsedstva CK ZKJ na drugi strani. ZKS so začeli zapuščati vidni intelektualci. V jugoslovanskem tisku so se stopnjevali namigi, da so v slovenskem vodstvu razhajanja, da del vodstva koketira z idejami Staneta Kavčiča, da je vodstvo ob kandidaturi za predsednika predsedstva SRS pustilo na cedilu Andreja Marinca. Širile so se tudi informacije, da je med Kučanom in Ertlom prišlo do konflikta. Glede procesa je slovensko vodstvo strategijo gradilo na ustavni nelegalnosti »Višnjičevega« dokumenta in na odločitvi vojaških organov, da sojenje poteka v srbohrvaškem jeziku (kritizirali pa so še druge poteze armade med sojenjem, npr. zavračanje, da bi bili na sojenju navzoči pravni strokovnjaki in da bi obtožene lahko branili civilni odvetniki).

V odnosu do Jugoslavije se je obramba skoncentrirala na naslednje točke: politične razmere v Sloveniji lahko presoja in ureja le slovenska oblast (pri tem so se sklicevali na enako stališče, kot ga je v zvezi z 8. sejo CK ZK Srbije in v zvezi z »delanjem reda« na Kosovu zavzelo srbsko vodstvo), v Sloveniji ni izrednih razmer in kontrarevolucije, slovenske oblasti pa politično situacijo obvladujejo. Zaradi dejavnosti Odbora za varstvo človekovih pravic in množičnega gibanja v Sloveniji v podporo četverici so v zveznih organih namreč še naprej ocenjevali, da je v Sloveniji kontrarevolucija in da slovenske oblasti ne obvladujejo razmer, capljajo na repu dogodkov in koketirajo s slovenskim separatizmom in nacionalizmom.

Dogajanje v zvezi s procesom je za armadno vodstvo definitivno pomenilo konec upanja, da se bo s slovenskimi oblastmi mogoče karkoli dogovoriti in tudi konec tihega pričakovanja, da med slovenskimi politiki obstajajo

⁴⁷ Zabeležka razgovora z generalpolkovnikom Veljkom Kadijevićem, zveznim sekretarjem za ljudsko obrambo, dne 22. 7. 1988. Zapisal Milan Kučan, 25. 7. 1988. Strogo zaupno, ARS, fond CK ZKS, predsednikova dejavnost. Pogovor je bil v prostorih Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo.

⁴⁸ Zabeležka razgovora z generalpolkovnikom Veljkom Kadijevićem, zveznim sekretarjem za ljudsko obrambo, dne 22. 7. 1988. Zapisal Milan Kučan, 25. 7. 1988. Strogo zaupno, ARS, fond CK ZKS, predsednikova dejavnost. Pogovor je bil v prostorih Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo. V zvezi z zapisnikom so se pojavljale manipulacije, da sta se Kučan in Kadijević dogovarjala za višino kazni v procesu proti četverici, kar ne drži (celoten zapisnik pogovora glej Repe: Milan Kučan, prvi predsednik, str. 218–223).

razlike, na katerih bi bilo mogoče graditi, saj se je celo v federaciji najvplivnejši slovenski funkcionar Stane Dolanc, ki so ga nekateri mediji v Sloveniji stalno kritizirali zaradi projugoslovanstva, v Beogradu le s težavo soočal z aroganco federalnih in zlasti armadnih oblasti. Slovenija je ne glede na izjave v očeh armadnega vrha, vse bolj pa tudi političnih funkcionarjev, dejansko postala »drugo Kosovo.«

Po procesu proti četverici je JLA v javnosti nastopala manj agresivno, se je pa še naprej pripravljala na izvedbo državnega udara ali vsaj uvedbo izrednih razmer. Z reorganizacijo leta 1988 je JLA uspelo ukiniti samostojno deveto armado s poveljstvom v Ljubljani in prenesti sedež na novoustanovljeno peto armadno območje v Zagreb, zmanjšati pristojnosti TO in po tistem prenesti del pristojnosti z republiških vodstev (predsedstev republik) na Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo.⁴⁹ Naslednji cilj, ki ga je želela izpeljati JLA, sedaj že pod Kadijevičevim vodstvom, je bila celotna podreditev TO Zveznemu sekretariatu za narodno obrambo, če bi se stvari iztekale optimalno pa neposredno vodstvu JLA, in razorožitev TO. Že Mamulini garnituri je uspelo zaustaviti zahteve, da naj TO dobi tudi težko orožje in organizira divizije in korpuse, kar bi po mnenju vojaškega vrha pomenilo imeti dve vzporedni vojski (pri čemer bi bila TO formalno celo številčnejša).

V drugi polovici leta 1989 je Kadijević in del vojaškega vrha skrivaj vedno bolj zbliževal stališča s srbskim vodstvom in vrhom JLA, posrednik pa je bil predsednik P SFRJ dr. Borisav Jović, preko njega je Kadijević skušal tudi vplivati na odločitve P SFRJ. Novo zavezništvo je bilo prvič postavljeno na preizkušnjo septembra 1989, ko je v slovenski skupščini prišlo do sprejemanja ustavnih amandmajev. Jović in Kadijević sta se dogovorila, da »se mora preprečiti rušenje ustavne ureditve države. JLA ima v tem pogledu ustavno obveznost, predsedstvo pa je Vrhovni komandant JLA.«⁵⁰ Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo je po Jovičevem naročilu naredil analizo ustavnih amandmajev, na sestanku Jovića, Markovića in Kadijevića s slovenskim vodstvom, ki ga je 21. septembra organiziral Drnovšek, pa sta Jović in Kadijević grozila »z uporabo drugih ukrepov, ki so na razpolago predsedstvu«, ⁵¹ če Slovenija amandmajev ne bo umaknila. Razburjeni Kučan je nato zahteval pojasnilo, kaj s tem mislita, pa sta mu odgovorila, naj vpraša pravnike, ki mu bodo to bolje razložili. Slovenija ni popustila, Kadijević pa je tudi začel kolebati, češ da zvezna ustava ne predvideva načina, po katerem bi se preprečilo legalno rušenje ustavne ureditve s strani ene republike. Vojska je nato Svet za varstvo ustavne ureditve pri P SFRJ začela zasipavati z informacijami o rušenju ustavne ureditve s strani tujih in domačih nasprotnikov, okrepila je obveščevalno in protiobveščevalno dejavnost. Enako je storil tudi Zvezni sekretariat za notranje zadeve, ki pa je imel težave, saj v »secesijskih« republikah obveščevalci niso hoteli sodelovati z njim in delati proti svojemu vodstvu.

V novo fazo je spor med JLA in Slovenijo prišel po večstrankarskih volitvah leta 1990. Tedaj se je v celoti osredinil v državnih organih, saj je

ZKJ nehala obstajati. Vojska se je sicer še vedno sklicevala na »ideološko domovino« (socializem) in trdila, da so v Sloveniji in na Hrvaškem zmagale protisocialistične, zlasti pa protijugoslovanske in nacionalistične sile. Zvezni sekretar za ljudsko obrambo Veljko Kadijević je govoril, da so se v Sloveniji že začeli ukrepi proti socializmu, da se Slovenci obnašajo, kot da jim nihče nič ne more, da bodo začeli zamenjevati kadre v zveznih organih in da napovedujejo sprejetje nove, osamosvojitvene ustave in plebiscit, Tuđman pa je napovedal tudi oblikovanje svoje vojske. Armada bi po Kadijevičevem mnenju morala zato TO čim bolj spraviti pod svoj nadzor, saj imajo republike glede nje določene pristojnosti. Menil je, da po volitvah program zveznega IS izgublja pomen in bo padel skupaj z vlado Anteja Markovića. Pod vtisom, da je v Sloveniji že v pripravi program lastne oborožitve, je sklenil, da je treba preprečiti, da bi se proces, ki se je zgodil v Sloveniji in na Hrvaškem, ponovil v drugih delih Jugoslavije, in da je treba v vsej državi, tudi v Sloveniji in na Hrvaškem, s političnimi sredstvi in silo doseči spoštovanje ustave SFRJ in zveznih zakonov.

Vodenje zveznega predsedstva je 15. maja 1990 od Janeza Drnovška prevzel srbski predstavnik Borisav Jović. V ostrem uvodnem govoru je dejal, da lahko, kdor hoče, odide iz Jugoslavije po mirni poti, vendar je treba prej sprejeti zakon o odcepitvi. Predsedstvo je že naslednji dan, 16. maja, pod točko »položaj v državi« obravnavalo gradivo sveta za varstvo ustavne ureditve z negativno oceno razmer v Sloveniji in ga sprejelo. V gradivu je bila tudi izrazito protislovensko usmerjena informacija o napadih na JLA. Ocenil je nasprotovanje samo Drnovšek in zagrozil, da bodo slovenski delegati zapustili skupščino SFRJ, če bo predsedstvo nastopilo s temi ocenami.

Armadni vrh je s sklepi predsedstva dobil podporo za načrtovane akcije in tako je 16. maja (z Jovičevimi podporo, a brez konkretnega sklepa predsedstva) začel izvajati ukaz načelnika generalštaba iz prejšnjega dne o odvzemu orožja TO. »Sprejemamo ukrepe,« je 17. maja 1990 v dnevnik zapisal Jović, »da se Sloveniji in Hrvaški vzame orožje iz civilnih skladišč TO in preseli v vojaška skladišča. Ne bomo dovolili, da orožje zlorabijo v možnih spopadih ali za nasilno odcepitev. Praktično smo jih razorožili. Formalno je to storil načelnik generalštaba, toda dejansko po našem nalogu. Slovenci in Hrvati so ostro reagirali, vendar ne morejo nič.«⁵² Ukaz, ki ga je izdal general Blagoje Adžić, je temeljil na oceni, da so inšpekcijski pregledi pokazali, da je orožje v skladiščih TO preslabo zavarovano. Akcija je bila načrtovana in časovno dobro preračunana, scenarij pa so poznali še iz začetka osemdesetih let, ko so ga izpeljali na Kosovu. Ukrep je bil načrtovan že januarja, 27. aprila ga je najožji vojaški vrh potrdil in uspešno so ga izpeljali na Hrvaškem. V Sloveniji so akcijo začeli ob izteku Drnovškovega mandata na čelu zveznega predsedstva in na dan, ko je slovenska skupščina volila novo vlado. Institucionalna ureditev je ukrep, kar zadeva TO, dovoljevala. Drugače je bilo z milico, ki je bila samostojna. Orožje TO je bilo sicer večinoma že shranjeno v skladiščih JLA in je vojska nad njim imela nadzor, le zamenjala je ključavnice. Šlo je za enoten obrambni sistem in gradnja posebnih skladišč bi bila negospodarna. Vojska je prav tako urila pripadnike TO. Njeno hrbtenico, tudi v desetdnevni vojni, je sestavljalo kakih 6500 rezervnih častnikov, večinoma šolanih v Bileći ali (dokler je

⁴⁹ Martin Špegelj, Sjećanja vojnika, Znanje, Zagreb 2001, str. 89–93 (dalje: Špegelj, Sjećanja vojnika) in Radaković: besmiselna Yu ratovanja, str. 36–37.

⁵⁰ Jović, str. 49–50.

⁵¹ Prav tam, str. 52.

⁵² Jović, Zadnji dnevi SFRJ, str. 144.

obstajala) v šoli za rezervne častnike v Ljubljani, od katerih je bila velika večina komunistov. Janša je v prvi izdaji Premikov iz leta 1992 zapisal, da je JLA nadzorovala več kot 70 odstotkov formacijske ter dodatne oborožitve in opreme TO.⁵³ Poveljnik slovenske TO, generalpodpolkovnik Ivan Hočevvar, odgovoren za odvzem orožja (podpisu ukaza se je sicer izognil, podpisal ga je načelnik republiškega štaba za TO generalmajor Drago Ožbolt), je v pogovorih s Kučanom in na sejah slovenskega predsedstva govoril o 60 odstotkih orožja, ki je last JLA, 40 odstotkov pa naj bi bilo »sivega orožja« (kot ga je imenoval), ki so ga nabavile in imele v lasti občine in delovne organizacije.

Ukaz naj bi bil izvršen v petih dneh, vojska je orožje odvezemala dva dni. Občine, ki so prišle na vrsto prvi dan, so ga večinoma izročile, čeprav ne vse, potem so se nekateri občinski poveljniki začeli upirati na lastno pest. Poverjeniki za ljudsko obrambo po pokrajinah so bili, logično, zmedeni in prestrašeni. Orožja jim po podatkih JLA same⁵⁴ ni uspelo odvzeti v 13 občinah (od 62, op. p.) in v dveh bataljonih TO. Odvzeli so ga tudi v Kočevju, kjer je bil občinski referent za ljudsko obrambo Anton Krkovič, ki si je zato prislužil naziv kolegov »brigadir po bitki.«⁵⁵ Kučan je telefonsko vest o odvzemu orožja dobil z Jesenic. Po poročilu poveljnika TO občine Jesenice Bojana Šuligoja z dne 12. avgusta 1991 se je to zgodilo 16. maja ob pol enajstih. Obvestil ga je predsednik občinskega izvršnega sveta, ki je pred tem govoril tudi z upokojenim politikom Stanetom Dolancem, ta pa s Kučanom. Skoraj sočasno mu je telefoniral predsednik občinskega izvršnega sveta iz Slovenj Gradca. Takoj je začel iskati Hočevarja, a ga ni bilo v Ljubljani. Oglasil se mu je popoldne in na vprašanje, kaj se dogaja, odgovoril, da se trofejno orožje, orožje še iz druge svetovne vojne, zamenjuje za sodobnejše. Kučan mu je verjel. Naslednji dan, 17. maja, so začela prihajati obvestila iz občin, da ne gre za zamenjavo, ampak za odvzem orožja. Znova je klical generala Hočevarja in ta mu je v pogovoru pod težo navedenih informacij v navzočnosti svetovalca Bojana Ušeničnika le priznal, da ima ukaz, da orožje iz skladišč TO premesti v skladišča, ki jih varuje JLA. Ko ga je Kučan vprašal, zakaj mu ni tega povedal že prejšnji dan, je po dolgem omahovanju priznal, da ima iz Beograda tudi ukaz, naj o tem ne obvesti slovenskega političnega vrha.

Za isti dan (17. maja) je bila načrtovana seja predsedstva. Udeležili so se je tudi Lojze Peterle predsednik vlade, ki je tega dne začela delovati, pa France Bučar in Janez Drnovšek.⁵⁶ Osrednja tema ni bila odvzem orožja, o katerem je Kučan še zbiral podatke, ampak širše in nevarnejše ozadje.

⁵³ Janša, Premiki, str. 48.

⁵⁴ Izvješće Komande 5. vojne oblasti Generalštabu OS SFRJ o realizaciji zapovijedi o oduzimanju naoružanja i streljiva TO u SR Hrvatskoj i SR Sloveniji, 5.6. 1990, Republika Hrvatska i domovinski rat, Dokumenti 1, str. 32–33. Glej tudi zbornik Prikrita modra mreža, Inštitut za novejšo zgodovino, Zveza policijskih veteranov društev Sever, Ljubljana 2010, str. 9.

⁵⁵ Matej Šurc, Prevarana Slovenija, str. 26. Po izjavi Darka Čopa, namestnika poveljnika v občinskem štabu Krkoviča tedaj ni bilo mogoče dobiti, prikazal se je šele 17. maja, ko so bili tovrstniki že naloženi. Ludvik Zvonar, republiški svetovalec na obrambnem ministrstvu in ena glavnih oseb v prekupevanju z orožjem, je Krkoviču napisal: »Na žalost je tvoja občina orožje predala. Ti si bil kot načelnik občinskega upravnega organa za ljudsko obrambo – kar pomeni, da si bil del oblasti – drugi najodgovornejši, da orožja ne bi predali JLA« Vojnogodovinski zbornik, št. 41, Logatec, 2010). O odvzemu orožja strnjeno glej Glej Božo Repe, Mazanje zgodovine, Mladina št. 21, 27. maj 2016, str. 19–23).

⁵⁶ Magnetogram 4. seje P RS, 17. 5. 1990, ARS, arhiv predsednika RS, glej tudi Božo Repe, Jutri je nov dan, str. 236–246.

Drnovšek je na seji povedal, da je zvezno predsedstvo informacijo z oceno razmer v Sloveniji in predlogi na zahtevo zveznega sekretariata za ljudsko obrambo obravnavalo že marca. Ker pa ji je sam na položaju predsednika nasprotoval, prav tako Marković, se je seja končala brez sklepov, mnenje pa bi moral dati še ZIS. Pojasnil je, da je svet za varstvo ustavne ureditve, ki ga je vodil Borisav Jović, ocene o razmerah v Sloveniji, kakršne je navedel, sprejel že večkrat. Kučan je napovedal, da prihaja težko obdobje za Slovenijo, vendar ne težje, kot je bilo. A obstaja vzvod, ki ga lahko federacija aktivira, in to je vojska, je opozoril. Dovolj je, »da za dva dni, posledice pa so lahko grozljive.«

Slovensko predsedstvo je v sporočilu za javnost v zvezi s predlaganimi ukrepi vojaškega vrha izjavilo, da je predsedstvo SFRJ oceno o tako pomembnih vprašanjih sprejelo brez poprejšnjega posveta z republikami in da ukrepi, ki jih zahteva, spominjajo na način in metode urejanja odnosov v Jugoslaviji, o katerih je v slovenskem predsedstvu veljalo prepričanje, da so stvar preteklosti. V nadaljevanju je poudarilo, da ni utemeljene podlage za ocene predsedstva SFRJ, da Slovenija resno spodbopava ustavno ureditev SFRJ in krši veljavne zvezne zakone, in za sprejetje ukrepov, s katerimi naj bi varovali integriteto in celovitost države. Sporočilo je, da Slovenija teh ocen ne sprejema, kajti ustavne spremembe je sprejemala po zakoniti poti, to je potrdilo tudi ustavno sodišče; v Sloveniji so bile izpeljane demokratične volitve, ti procesi pa vodijo k ureditvi razmer, torej k nasprotju tistega, o čemer govori predsedstvo SFRJ; svoj odnos do prihodnje ureditve Jugoslavije bo določila v novi ustavi, glede katere se bodo njeni državljani opredelili z demokratičnim izražanjem volje na referendumu, in to bo za organe RS obvezujoče. Predsedstvo je zavrnilo vse ocene in napovedi ukrepov, ki bi posegali v suverenost Slovenije in njeno ustavno ureditev, in obljubilo, da bo zoper take poskuse uporabilo vsa legalna sredstva, skupščini RS pa predlagalo, naj se do ocen predsedstva SFRJ opredeli še pred razpravo v zvezni skupščini.

Naslednjega dne, 18. maja, je Kučan sklical novo sejo predsedstva, na njej pa sta bila tudi Ivan Hočevvar in Janez Janša. Namenjena je bila izključno obravnavi odvzema orožja. Hočevvar je zanikal, da bi šlo za razorožitev TO, trdil je, da gre zgolj za premeščanje orožja v varnejše objekte, spornege povelja iz Beograda pa ni hotel pokazati. Zahteval je, da se mu zaupa, da v povelju ni nič takega, kar bi krnilo suverenost Republike Slovenije. Predsedstvo je nasprotno presodilo, da je odvzemanje orožja povzročilo nepopravljivo politično škodo, da ne gre za rutinski ukrep, ki se izvaja povsod po Jugoslaviji, sklenilo je, da bo ostro protestiralo pri zveznem predsedstvu, ter sprejelo sklep, da je treba orožje pustiti na dotedanjih lokacijah, izvršni svet pa bo zagotovil sredstva za morebitno boljše varovanje.⁵⁷ Predsedstvo je šifrirani ukaz o ustavitvi premeščanja pokrajinskim in občinskim štabom poslalo 18. maja popoldne. Odločitev glede na opisane pritiske iz federacije ni bila lahka, šlo je za deljene pristojnosti v pogosto nejasni jugoslovanski ureditvi (kar je bilo sicer večinoma v prid Sloveniji). Predsedstvo je bilo v dvomu, ali to sme storiti, saj bi lahko v težak položaj spravilo neposredno odgovorne ljudi, pri čemer tudi ni bilo jasno, kakšne

⁵⁷ Celoten zapisnik glej Božo Repe, Viri o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije, II. del: Slovenci in federacija, str. 310–311.

utegnejo biti posledice njihovega ravnanja po navodilih predsedstva, še posebej, če ne bi šlo brez incidentov ali celo žrtev. Zato je tudi sklenilo, da prevzame vso odgovornost za ravnanje poveljnikov občinskih in TO. Tveganje se je izplačalo. Celo Janša je, seveda v nekem drugem času, zapisal, da se je predsedstvo z ukazom za ustavitev akcije, s katerim je legaliziralo ravnanje poveljnikov, ki so se odvzemu uprli, uveljavilo kot dejanski poveljnik slovenskih oboroženih sil.⁵⁸ Kučan je istega dne, to je 18. maja, tudi poklical Jovića in zahteval pojasnilo. Povedal mu je, da se ljudje odvzemu orožja upirajo in da je mogoče, da bodo pri tem žrtve. Dogovorila sta se za sestanek v ponedeljek, 21. maja. Na sestanku v Beogradu so nato sodelovali Kučan, Drnovšek, Jović in Kadijević. Kučan je terjal natančne podatke o akciji in vračilo izročenega orožja, češ da bo Slovenija sama zagotovila ustrezno varovanje skladišč; zahteval je tudi zamenjavo poveljnika TO Slovenije. Kadijević je zatrdil, da gre za rutinski ukrep, ki velja za vso državo, saj je orožje povsod slabo varovano. Predsedstvo SFRJ o tem ni odločalo, češ da je varovanje orožja odgovornost oboroženih sil.

Dvomi o zakonitosti ukaza in ravnanju vojske brez formalne vednosti predsedstva SFRJ so armadni vrh potisnili v defenzivo in prisilili, da ukrepe upravičuje pred zveznim predsedstvom in pred javnostjo. To je bila preizkušena metoda, ki jo je uporabljal Kučan še kot predsednik P CK ZKS in s katero je od leta 1987 v spopadih na sestankih najvišjih zveznih organov blažil politične napade JLA, nato pa tudi preprečeval uvedbo izrednih razmer. Prav v tistem trenutku je bilo to še posebej pomembno, saj nihče drug v novi slovenski oblasti ni poznal mehanizma delovanja Jugoslavije, nekdanje nekritično opozicijsko jurišništvo brez odgovornosti pa je bilo tedaj in dolgo po Demosovem prevzemu oblasti še vedno glavno vodilo politike. Zaradi reakcije iz Slovenije je tudi Borisav Jović postal javno bolj zadržan in je v govoru, ki ga je imel pred jugoslovansko skupščino po nastopu funkcije predsednika P SFRJ, 28. maja 1990, stvari posplošil in izrecno poudaril, da predsedstvo ne bo uvedlo izrednih razmer in da priznava volitve v Sloveniji ter na Hrvaškem. Znova je napovedal sprejetje zakona o odcepitvi.

Odvzem orožja TO je bil predmet nesoglasij s federacijo še več naslednjih mesecev. Slovensko predsedstvo je, potem ko je bila na seji zveznega predsedstva 11. julija zavrnjena njegova zahteva po odstavitvi Ivana Hočevarja, predlagalo spremembo slovenske ustave: slovensko predsedstvo naj bi od tlej samo razreševalo in imenovalo poveljnika TO. Po sprejetju ustavnih dopolnil 28. septembra 1990, s katerimi je bila pristojnost nad TO v miru in izrednih razmerah prenesena na republiško predsedstvo, so Hočevarja tudi razrešili. Zvezno predsedstvo je v nasprotju s slovenskimi sklepi na seji 2. oktobra sprejelo sklep, da bo vodenje in poveljevanje TO Slovenije prevzelo poveljstvo 5. vojaškega območja iz Zagreba, za uresničitev sklepa pa bosta poskrbela ZSLO in JLA. Slovensko predsedstvo sklepa ni upoštevalo in ga je poslalo v presojo zveznemu ustavnemu sodišču. JLA je oktobra 1990 odgovorila z zasedbo štaba TO v Ljubljani, ki pa je bil že izprazen, tako da dogajanje razen manjšega incidenta ob zasedbi ni imelo posledic.⁵⁹

⁵⁸ Premiki, str. 50.

⁵⁹ Več o celotnem dogajanju Repe: Jutri je nov dan in Milan Kučan, prvi predsednik. Glej tudi Repe: Mazanje zgodovine, Mladina, št. 21, 27. 5. 2016.

Že ob odvzemu orožja so se začele obtožbe, da je predsedstvo reagiralo prepozno. Te se vlečejo do današnjih dni, Kučana pa Janša in njegov krog obtožujeta celo veleizdaje.⁶⁰ Leta 2016, ko je prišlo do zasebne tožbe Emilije Mrlak proti Antonu Krkoviću zaradi sestrelitve helikopterja s slovenskim pilotom Antonom Mrlakom,⁶¹ so proti Kučanu vložili celo kazensko ovadbo. Slovenska skupščina je sicer za ugotovitev posledic odvzema orožja TO takrat imenovala skupino delegatov, ki naj bi ovrednotila odgovornost poveljnika TO, posameznih občinskih poveljnikov in državnega predsedstva za očitani mu zapozneli odziv. Prva razprava je bila že 14. julija, o ukrepih predsedstva je poročal član predsedstva dr. Dušan Plut. Med drugim je opozoril, da je datum 15. maj kot dan, ko naj bi začeli premeščati orožje, napačen. Jasno je povedal, da razprava o odgovornosti ni v interesu Slovenije. Zaploskali so njegovi napovedi, da bo dal pobudo za ustanovitev mirovnega inštituta, kar naj bi bil »eden izmed prvih korakov k demilitarizaciji Slovenije, k Sloveniji brez bajonetov in pušk.«⁶² Večinsko Demosova skupščina je v kasnejših razpravah ugotovila, da zaradi neurejenih odnosov med predsedstvoma RS in SFRJ, zveznim sekretariatom za ljudsko obrambo in poveljnikom TO odgovornosti republiškega predsedstva ni mogoče oceniti. Glavno odgovornost so pripisali tedanjemu poveljniku TO Ivanu Hočevarju.

Za razumevanje tedanjega dogajanja je potrebna širša slika, ki je bila v tem času zelo neugodna za Slovenijo. Razen splošne, v vse poveljne jugoslovanske ustave zapisane pravice do samoodločbe skupaj s pravico do odcepitve, ni imela nobene ustavne in pravne podlage za osamosvojitve. Bila je del jugoslovanskega pravnega reda. Ni imela jasnega koncepta, kakšno samostojnost želi doseči in kako: konfederacijo, ki jo je začela drugim ponujati šele nekaj mesecev kasneje, ali odcepitve, ki jo je ponujal Jović in s katero bi iz Jugoslavije odšli goli in bosi in brez najmanjše možnosti za mednarodno priznanje in jamstva za meje. Zvezni premier Ante Marković je imel gospodarsko in politično podporo, v bistvu mandat Evropske skupnosti in svetovnih sil, da Jugoslavijo obdrži skupaj. Če bi bilo treba tudi z omejeno uporabo sile, kot se je izkazalo leto kasneje. Slovenija je veljala za drugo Kosovo, kjer so bile izredne razmere uvedene dobro leto prej. JLA je že nekaj let prežala na vsak napačen korak slovenske politike, ki bi ji zagotovil kritje za uvedbo izrednih razmer. Nezaupanje med starimi in novimi sila-

⁶⁰ Veleizdaja Slovenije. Razorožitev TO RS maja 1990. Zbornik dokumentov in pričevanj o materi vseh afer z orožjem (pa tudi o njihovih očetih), Nova obzorja, Ljubljana 2011.

⁶¹ Zaradi kratkega obdobja vojne in njene nizke intenzivnosti, tedaj še nacionalno mešane JLA, prizadevanj slovenskega predsedstva, županov na terenu in posameznih oficirjev TO in JLA nihče iz Slovenije ni bil sojen pred Mednarodnim sodiščem za vojne zločine v nekdanji Jugoslaviji. Bilo pa je nekaj dogodkov, ki so se v javnosti pojavljali kot možni vojni zločini. V ospredju razprav je (poleg dogajanja na mejnih prehodih Vič in Holmec, ki pa sta razjasnjena) zlasti sestrelitev helikopterja JLA 27. junija 1991 nad Rožno dolino v Ljubljani, ki je prevažal kruh v vojašnico JLA na Vrhniki, pilotiral pa ga je slovenski pilot Anton Mrlak, sicer tedaj že sodelavec TO (kopilot je bil Bojanče Sibinovski, Makedonec). Šlo je za helikopter tipa Gazela SA 341, ki nima oborožitve, kar je bilo znano. Vpleteni v sestrelitev (obrambni minister Janez Janša, poveljujoči Anton Krković) trdijo, da Mrlak ni bil sodelavec TO (čeprav mu je Slovenska vojska kasneje ta status priznala, pa tudi Janša je že leta 1992 dal izjavo o tem) in da je bil helikopter sestreljen zato, ker je letel nad stavbami republiških organov (kar ne drži). Sorodniki ubitega Mrlaka trdijo, da je bil helikopter sestreljen namerno iz propagandističnih razlogov, da bi TO dokazala, da lahko sestrelji helikopter JLA. (Več o tem: Draga Potočnjak, Skrito povelje, Sanje, Ljubljana 2013 in Matej Surc, Prevarana Slovenija, Sanje, Ljubljana 2016).

⁶² Nastop Pluta, glej v: Rosvita Pesek, Skupščinski koraki k samostojni državi, Zveza zgodovinskih društev, Ljubljana 2008, str. 17–18.

mi v Sloveniji je bilo strahovito, še nekaj mesecev je trajalo, da je bil sprejet konsenz o plebiscitu.

Domnevno usodni vojaški vidik odvzema orožja sicer demantira že to, da se je septembra 1990 začela trgovina z orožjem, ki nikoli ni doživela niti pravnega niti političnega epiloga. Že kmalu po odvzemu so Hrvatoma iz oborožitve TO prodali prvo obilno pošiljko orožja, tudi dva protiletalska topova.⁶³ Velike politične napake predsedstvo tedaj ni storilo s prepočasno reakcijo na odvzem orožja, pač pa s tem, da je na sekretarja za obrambo Janeza Janšo septembra 1990, izhajajoč iz zaupanja in brez mehanizmov nadzora, preneslo »določene zadeve vodenja v TO.«⁶⁴

Zadnji meseci leta 1990 in prvi meseci leta 1991 so bili zadnje obdobje prerazporejanja političnih odnosov v jugoslovanskem vrhu (kot posledice večstrankarskih volitev v nekaterih republikah), pa tudi vojaških sil. Slovenija se je skrivaj začela pripravljati na obrambo (sicer s precejšnjim notranjim nezaupanjem, ki se je izražalo v ustanovitvi Manevrske strukture narodne zaščite, o kateri do septembra 1990 nista vedela niti predsedstvo in predsednik kot vrhovni poveljnik). Prav tako je skrivaj začela nabavljati orožje v tujini. Obenem so JLA začele okupirati razmere na Hrvaškem, ki je podobne stvari počela še bolj intenzivno. To je Slovenijo malo razbremenilo in ji dajalo tudi (neupravičeno, kot se je izkazalo ob izbruhu spopadov) upanje, da bo s Hrvaško lahko vzpostavila medsebojno politično podporo in tudi vojno zavezništvo. Hkrati jo je potegnilo na rob mnogo bolj vročega, nacionalno mešanega hrvaškega kotla. Na zavezništvu s Hrvaško sta zlasti gradila slovenski notranji in obrambni minister, ki sta se v lastni režiji dogovarjala s hrvaškima. Povezanost je šla že tako daleč, da sta obrambna in notranja ministra obeh republik 20. januarja 1991 predlagala, naj bi Slovenija in Hrvaška sklenili sporazum o skupni obrambi, če bi prišlo do oborožene intervencije proti obema republikama. Razglasili naj bi popolno samostojnost, odpoklicali svoje predstavnike iz federacije in prekinili njeno financiranje, zahtevali intervencijo mirovnih sil OZN, zasegli vse imetje federacije na svojem ozemlju in uskladili obrambo.⁶⁵ Vse to se je dogajalo v času, ko so zvezni organi zaradi nastajanja paravojaških enot in pospešenega oboroževanja na Hrvaškem postavili rok, do katerega bi paravojaške in druge enote, tudi slovenska TO, morale orožje brezpogojno vrniti oz. izročiti JLA.

V prvih mesecih leta 1991 je konflikt med JLA in Slovenijo tako prišel v zaključno fazo, ki se je končala z intervencijo JLA in desetdnevnimi oboroženimi spopadi konec junija in v začetku julija v Sloveniji. Streljanje bi se sicer lahko začelo že ob kakšnem dogodku prej, npr. zaradi učnega centra TO v Pekrah, kjer so 23. maja teritorialci prijeli dva vojaka JLA. Vojska je

nato obkolila učni center, Mariborčani so blokirali tanke, med protesti je pod kolesi oklepnika nesrečno umrl tudi eden od udeležencev. Pripadniki specialne enote JLA so nato med pogajanji v prostorih mariborske skupščine ugrabili pokrajinskega poveljnika štaba TO. Geneza dotedanjega dogajanja je jasno kazala, da brez uporabe fizične sile neodvisnosti ne bo moč doseči.⁶⁶ Odločitev slovenskega vodstva, da Slovenija odpre centra za urjenje nabornikov, je bila tvegana, saj je JLA temu izrazilo nasprotovanje, poleg tega je bil to dotlej najbolj javen manifestativni znak, da Slovenija vzpostavlja lasten obrambni sistem in lastno vojsko. TO, čeprav pod slovenskim nadzorom, je bila formalno po zvezni zakonodaji še vedno del oboroženih sil SFRJ, Zbor narodne garde na Hrvaškem pa je bil uradno ustanovljen šele čez nekaj dni, 28. maja. Res pa JLA dotlej ni uspelo razorožiti nobene paravojaške formacije, niti preprečiti ustanovitve hrvaške vojske, ki je več mesecev nastajala javno.

Vojska razmer ne več obvladovala. Zadnjič je poskusila prevzeti glavno vlogo marca 1991 s poskusom »discipliniranja« samega jugoslovanskega vrha, predsedstva SFRJ. Splet dogodkov konec leta 1990 in v prvih mesecih leta 1991 na Hrvaškem in v Sloveniji je vojaški vrh pripeljal do tega, da je vojska na Hrvaškem posredovala tudi fizično. Najprej je vojaški vrh vznemirila napoved večstrankarskih volitev v Sloveniji. V Sloveniji je skupščina že pred tem (marca) sklenila, da slovenski vojaki ne bodo več služili v JLA (maja, že po volitvah, se je vnel boj za evidence, ki jih je Slovenija uspešno skrila, vojska pa je tudi neuspešno skušala zapreti oba učna centra TO, Pekre in Ig, ki sta začela delovati 15. maja).⁶⁷ V Pakracu na Hrvaškem (poseljenem s srbskim prebivalstvom) se je prvič vnel oborožen spopad med hrvaško milico in JLA.⁶⁸ Ukaz za intervencijo JLA je dal Jović (bila je namreč nedelja), predsedstvo pa ga je naknadno potrdilo. Podobni incidenti so se nato stopnjevali, JLA naj bi v njih imela vlogo nevtralnega posrednika, vendar je hrvaško prebivalstvo njeno posredovanje zavračalo, srbsko pa ga je vztrajno zahtevalo in navdušeno pozdravljalo. Vrh JLA je sicer še vedno govoril o ohranjanju Jugoslavije, v praksi pa je postalo očitno, da je del vojaškega vrha ne samo pristal, ampak tudi po tistem izvaja Miloševićev koncept vzpostavljanja Velike Srbije, katere meje naj bi branila JLA. Nesrbski poveljniki na terenu, še posebej v 5. vojaškem območju, tega večinoma niso pravi čas razumeli in so v »umirjanju« razmer zavzeto sodelovali, prepričani, da s tem izpolnjujejo poslanstvo večnacionalne in ljudske armade. Zaradi dogodkov v Pakracu je Kadijević 8. marca izdal strogo zaupen ukaz, s katerim je velel streljati na vsakogar, ki bi napadel oficirje ali enote JLA, vsi pripadniki stalne sestave pa so morali tudi začeti nositi osebno orožje.⁶⁹

Intervencija v Pakracu je bila sicer za vojsko uspešna in je okrepila samo-

63 Šurc, Prevarana Slovenija, str. 39, glej tudi Matjaž Frangež, Kaj nam pa morete. Od trgovine z orožjem do Depale vasi, Ljubljana 2007; isti avtor, Kaj nam pa morete 2. Orožarski tajfuni, Ljubljana 2008; Matej Šurc, Blaž Zgaga, V imenu države. Knjiga 1: Odprodaja, Ljubljana 2011; V imenu države. Knjiga 2: Preprodaja, Ljubljana 2011; V imenu države. Knjiga 3: Prikrivanje, Ljubljana 2012.

64 Odlok št. 830-01-16/90, Uradni list RS, št. 35, 5. oktober 1990.

65 Sklepi s sestanka sekretarja za ljudsko obrambo in sekretarja za notranje zadeve Republike Slovenije in ministra za obrambo ter ministra za notranje zadeve Republike Hrvaške v Zagrebu dne 20. 1. 1991. Arhiv predsednika RS; objavljeno v Božo Repe, Viri o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije II del, str. 335. Glej tudi: Slovensko-hrvaški sporazum o medsebojni obrambi, Delo, 13. 2. 1991; Martin Špegelj, Sjećanja vojnika, Zagreb 2001.

66 Več o tem v: Marjan Žnidarič (ur.), Začelo se je v Pekrah. Ob desetletnici pekrskih dogodkov in vojne za samostojno Slovenijo, Maribor 2001.

67 Na 5. vojaško območje bi marca moralo v celoti priti 8000 vojakov. Prišlo jih je 4028 ali 51 odstotkov, od tega samo 9 odstotkov slovenske narodnosti. (Kolšek, Spomini, str. 107.)

68 Enote hrvaškega ministrstva za notranje zadeve so 2. 3. skušale zavzeti postajo milice v Pakracu, pri čemer je prišlo do spopada z miličniki srbske narodnosti in s prebivalstvom. Štab vrhovne komande JLA je tja poslal oklepno mehanizirano enoto iz Bjelovarja, da bi zaščitila srbsko prebivalstvo, transportno vozilo hrvaške milice pa je prvič v jugoslovanski krizi streljalo na JLA. Desetar Saša Božević je odgovoril z ognjem iz oklepnika in vozilo milice poškodoval. Po dvodnevni pogajanji so se enote hrvaškega ministrstva za notranje zadeve umaknile, vojska pa je ostala toliko časa, da so se Srbi lahko ponovno organizirali in dodatno oborožili.

69 Kolšek, Spomini, str. 95.

zavest vojaškega vrha. Od predsedstva je vojaški vrh znova kategorično zahteval uvedbo izrednih razmer. O tem so razpravljali na večdnevni seji predsedstva (12., 14. in 15. marca 1991). Del seje je potekal v podzemnih bunkerjih generalštaba JLA na Dedinju, skupaj z generalštabom. Kraj je bil namenjen zastraševanju predsedstva, JLA pa je sestanek snemala z namenom, da javnosti ob ugodnem razpletu dogodkov pokaže, kdo so »razbijalci« Jugoslavije (precej kasneje, oktobra 1991, so film z naslovom Kdo je izdal Jugoslavijo tudi predvajali). Nekateri člani predsedstva so bili prepričani, da jih vojska namerava aretirati. Kadijević je bil z Jovićevo vednostjo vmes (13. marca) na tajnem obisku v Moskvi, kjer pa pri obrambnem ministru Jazovu (pogovarjala sta se dve uri) ni dobil konkretnih zagotovil o podpori. Pred nadaljevanjem seje predsedstva je Kadijević na sestanku z Jovičem in Miloševićem povedal, kako si predstavlja vojaški udar: zamenjava vlade in predsedstva, skupščino bo vojska pustila na miru, vendar ne bo dovolila, da se sestane, tiste republiške oblasti, ki bodo udar podprle, bodo prav tako pustili na miru, v nasprotnem primeru jih bodo strmoglavili. Cilj je doseči šestmesečni rok za dogovor o prihodnosti države, dotlej pa zaustaviti njen kaotični razpad. A tudi drugi dan se je seja »v senci bajonetov« končala neuspešno, saj je bil končni izid glasovanja petih predstavnikov drugih republik (v težkem položaju sta bila zlasti predstavnik BiH Srb Bogićević in Albanec s Kosova Sapundžija, na katera so močno pritiskali in grozili tudi njunima družinama) in pokrajin proti trem srbskim. Scenarij za uvedbo izrednih razmer ni uspel, zato je Srbija najprej z odstopom člana predsedstva iz t. i. ožje Srbije Jovića (ki so ga nato preklicali), nato pa z zamenjavo kosovskega in vojvodinskega predstavnika, izzvala krizo v predsedstvu.

Zakaj armada v vseh letih od 1987, ko je prvič javno zagrozila, da bo stvari vzela v svoje roke, do napada v Sloveniji konec junija 1991, nikoli ni šla do konca, je posledica več dejavnikov. Med najpomembnejšimi so: zelo omejena možnost JLA, da bi vodila državo in jo pripeljala iz krize, negativne izkušnje v drugih državah, npr. v Grčiji in na Poljskem, negotovost, kako bo ravnala mednarodna skupnost, zlasti ZDA in evropske države, nepripravljenost Sovjetske zveze, da podpre državni udar, večnacionalna sestava JLA, ki bi ob akciji proti eni ali dvema republikama ogrozila njeno notranjo kohezivnost (kar se je pokazalo ob intervenciji v Sloveniji), ves čas pa tudi – vsaj pri delu generalov – občutek, da je vendarle ljudska armada in ne sme nastopiti proti jugoslovanskim narodom.⁷⁰

Kar zadeva Slovenijo, so bili glavni vzroki za konflikt najprej zaradi zahtev Slovenije, da se JLA po Titovi smrti spravi pod civilni nadzor, da nima več posebnega položaja v družbi in politične funkcije, pa tudi ne notranje vloge »čuvarja Jugoslavije in socializma«, potem pa zaradi slovenskih ambicij po nacionalno homogenih enotah in nato po slovenski armadi, v katerih je vrh JLA videl glavno grožnjo integriteti armade in Jugoslavije in težnjo Slovencev po odcepitvi.

⁷⁰ Anton Bebler, The Yugoslav Crisis and the »Yugoslav people's Army«, Zürcher Beiträge zur Sicherheitspolitik und Konfliktforschung, Heft nr. 23, 1992, str. 28.

Kronologija, 25. 6. 1991–26. 10. 1991

Nataša Strlič,
Muzej novejšje
zgodovine Slovenije

Torek, 25. junij 1991

- 25. junija 1991 Skupščina republike Slovenije sprejme ustavni zakon za izvedbo Temeljne ustavne listine o samostojni in neodvisni Republiki Sloveniji (RS) in sveženj zakonov, s katerimi prevzame pristojnost federacije na svojem ozemlju. S tem dejansko razglasi in formalno uvede državno samostojnost Republike Slovenije.
- Zvezni izvršni svet (ZIS) v noči na 26. junij 1991 izda Odlok o neposrednem zagotavljanju izvrševanja zveznih predpisov o prehajanju državne meje na ozemlju RS in odredbo o prepovedi vzpostavljanja tako imenovanih mejnih prehodov znotraj ozemlja Socialistične federativne republike Jugoslavije (SFRJ). Izvedbo naloži zveznima sekretariatoma za notranje zadeve in ljudsko obrambo.

Po sprejemu osamosvojitvenih dokumentov. Govor predsednika Skupščine RS dr. Franceta Bučarja, 25. 6. 1991, Ljubljana, foto: Tone Stojko, hrani Muzej novejšje zgodovine Slovenije.

Sreda, 26. junij 1991

- Iz vojašnic v Pivki, Ilirski Bistrici in Postojni proti slovensko-italijanski meji krenejo enote Jugoslovanske ljudske armade (JLA).
- Nameščanje novih tabel z napisom Republika Slovenija na mejnih prehodih Slovenije z Avstrijo in Italijo.
- 26. junija 1991, dan po sprejemu osamosvojitvenih dokumentov, je na današnjem Trgu republike v Ljubljani slovesnost ob razglasitvi samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije.

Četrtek, 27. junij 1991

- Začetek načrtovane in enotno vodene intervencije JLA v Sloveniji. Prodor enot iz 5. vojaškega območja, nameščenih v Sloveniji in na Hrvaškem, proti mejnim prehodom z Italijo, Avstrijo in Madžarsko, cilja sta tudi letališče Brnik in Ljubljana.
- Predsedstvo RS, kot vrhovni poveljnik vojske, sprejme sklep o oboroženem odporu proti jugoslovanski vojski in hkrati pozove vse Slovence v JLA, naj ne sodelujejo v agresiji proti Sloveniji.
- TO in milica ob pomoči gospodarskih organizacij postavljata barikade za upočasnjevanje in ustavljanje enot JLA.
- Pripadniki civilne obrambe odklopijo elektriko, vodo in telefon v večini objektov JLA.
- V zgodnjih jutranjih urah oklepno-mehanizirana enota JLA iz Karlovca (Hrvaška) prestopi slovensko-hrvaško mejo. V Pogancih pri Novem mestu pride do streljanja med enoto TO in JLA, kar velja za prvi oboroženi konflikt v 10-dnevni obrambi Slovenije.
- Iz vrhniške vojašnice okrog 2.30 proti letališču Brnik v dveh kolonah krenejo oklepna vozila 1. oklepne brigade.
- Iz Maribora ob 9. uri proti Šentilju in Dravogradu odpeljejo oklepna vozila JLA.
- Iz Varaždina (Hrvaška) v več smereh proti Gornji Radgoni prodirajo oklepno-mehanizirane kolone JLA.
- JLA proti večeru zasede večino mejnih prehodov na meji z Italijo, kamor so nameščene enote Zveznega sekretariata in Zvezne carinske uprave.
- JLA zasede vsa letališča.

Lokacije pomembnejših dogodkov:

Ormož, Štrihovec, Šentilj, Limbuš, Poganci, Rigonce, Cerklje ob Krki, Kučare, Dravograd, Medvedjek, Središče ob Dravi, Jezersko, Brnik, mejna kontrolna točka Obrežje, Maribor, Trzin.

Prodor oklepnih vozil, okolica Vrtojbe, 27. 6. 1991, foto: Tone Stojko, hrani Muzej novejšje zgodovine Slovenije.

Petek, 28. junij 1991

- Jugoslovansko vojno letalstvo (JVL) napade letališče Brnik, mejni prehod Šentilj, barikado tovornjakov na klancu Medvedjek in kmetijo Veliki Gaber ter cilje v Murski Soboti in mejni prehod pri karavanškem predoru. Boji potekajo v Gornji Radgoni. Napadeni in ponekod uničeni so televizijski oddajniki na Krimu, Kumu, Nanosu in Trdinovem vrhu.
- Na ukaz Predsedstva RS koordinacijska skupina in Republiški štab TO ukažeta protiofenzivo – zasedbo zavzetih mednarodnih mejnih prehodov.
- Slovenske obrambne sile do večera zavzamejo več mejnih prehodov in stražnic. Slovenske obrambne sile se dodatno okrepijo z orožjem in opremo iz zavzetih skladišč JLA pri Borovnici (Strmec) in v Bukovžlaku pri Celju. Kasneje zasedejo še skladišča v Zgornji Ložnici, Zaloški Gorici, Vražjem Kamnu in Otavcu.
- Popoldne se Milan Kučan, predsednik Predsedstva RS, in admiral Stane Brovet, namestnik zveznega sekretarja za ljudsko obrambo, dogovorita za prekinitev ognja ob 21.00, kar ni v celoti upoštevano.
- V dogajanje se vključi Evropska skupnost (ES). Predsedujoči ES, trojka zunanjih ministrov, luksemburški Jacques Poos, italijanski Gianni de Michelis in nizozemski Hans van den Broek, pripotuje v Beograd. Med njihovimi zahtevami je tudi izvolitev Stipeta Mesića za predsednika Predsedstva SFRJ, ki bi kot vrhovni poveljnik prevzel nadzor nad JLA.

- V noči z 28. na 29. junij se v Zagrebu trojka zunanjih ministrov sestane s slovenskima predstavnikoma Milanom Kučanom in dr. Dimitrijem Ruplom, ministrom za zunanje zadeve. Pogovarjajo se o premirju in trimesečnem moratoriju na slovensko osamosvojitve.

Lokacije pomembnejših dogodkov:

Medvedjek, Gibina, Veliki Gaber, Brnik, Rožna dolina – Vrtojba, Črniče, Holmec, Borovnica, Bukovje, Karavanški predor, Šentilj, TV-oddajnika Kum in Nanos, Štrihovec, Gornja Radgona.

Gašenje vozila umrlih avstrijskih vojnih dopisnikov, Brnik, 28. 6. 1991, foto: Tone Stojko, hrani Muzej novejšje zgodovine Slovenije.

Sobota, 29. junij 1991

- General Veljko Kadjević, zvezni sekretar za ljudsko obrambo in vrhovni poveljnik JLA, v pismu Milanu Kučanu in Lojzetu Peterletu, predsedniku Izvršnega sveta Skupščine RS, postavi ultimat. Zahteva, da slovenska TO preneha napadati JLA, deblokira vojašnice in omogoči vojski izvajanje odlokov ZIS-a.
- Prenehanje spopadov predlaga tudi papež Janez Pavel II., telegrame naslovi na Milana Kučana, Franja Tuđmana, predsednika Republike Hrvaške, in Anteja Markovića, predsednika ZIS-a.
- General Andrija Rašeta, namestnik poveljnika 5. vojaškega območja, se v Ljubljani s slovenskim vodstvom dogovarja o premirju.
- Zvečer se na tajnem zasedanju sestanejo vsi trije zbori Skupščine RS. V izrednih varnostnih razmerah obravnavajo tudi ultimat JLA, z rokom za uresničitev v nedeljo, 30. julija 1991 ob 9.00. Strinjajo se s pogajanjem, a ne pod pogoji JLA.

Predaja pripadnikov zvezne milice in JLA, Brnik, 29. 6. 1991, foto: Tone Stojko, hrani Muzej novejšje zgodovine Slovenije.

Lokacije pomembnejših dogodkov:

Brnik, Trzin, Ljubljana, Škofije.

Nedelja, 30. junij 1991

- V zgodnjih jutranjih urah vsi trije zbori Skupščine RS sprejmejo stališča v zvezi s političnim in varnostnim položajem RS. Poslanci podprejo stališča Milana Kučana, izrečena v Zagrebu, in pozovejo ES, naj pošlje svoje opazovalce.
- Po izteku ultimata JLA ob 9.00 sirene po Sloveniji opozorijo na nevarnost zračnega napada. Prebivalstvo se umakne v zaklonišča.
- Načrtovan letalski napad JLA na cilje v Sloveniji je zaradi različnih dejavnikov zadnji trenutek odpovedan. Letala, ki vzletijo z letališč v Zagrebu, Pulju, Zadru (Hrvaška) in Bihaću (Bosna in Hercegovina), se vrnejo v matične baze.
- Čeprav nobena stran ne prekliče dogovorjenega premirja (dogovorjenega 28. 6.), prihaja do njegovih kršitev.
- Število prostovoljcev v TO narašča, prav tako število dezertarjev iz JLA.
- Nove enote JLA, namenjene v Slovenijo, se pripravljajo v Varaždinskem, Zagrebškem in Reškem korpusu.

- V Ljubljano na nadaljevanje pogajanj o ustavitvi spopadov pride Ante Marković. Dogovorjeno je premirje, o načinu deblokade enot JLA naj bi presojala strokovna komisija v sodelovanju s tujimi posredniki.
- Tehnična plat pogajanj o premirju poteka med slovenskim obrambnim in notranjim ministrom Janezom Janšo in Igorjem Bavčarjem ter generalom Milanom Čušićem in admiralom Stanetom Brovetom, vendar soglasje ni doseženo.
- Potekajo pogovori predsedujoče trojke ES z Budimirjem Lončarjem, zveznim sekretarjem za zunanje zadeve, in Antejem Markovićem ter člani Predsedstva SFRJ z izjemo slovenskega predstavnika Janeza Drnovška, v Beogradu.
- Predsedstvo SFRJ ob navzočnosti evropske trojke razglasi Stipeta Mešića za svojega predsednika.
- Trojica evropskih predstavnikov odpotuje v Zagreb in se v večernih urah med drugim ponovno sestane z Milanom Kučanom. Pogovor teče predvsem o moratoriju na slovenske osamosvojitvene procese, ki naj bi omogočil postopno ureditev razmer v Jugoslaviji.
- Iz ostankov oklepni enot JLA, zajetih na mejnih prehodih Rožna dolina in Vrtojba, je formirana prva oklepna enota TO, imenovana TONI – 55.

Lokacije pomembnejših dogodkov:

Karavanški predor, Črni Vrh nad Idrijo, mednarodni mejni prehodi.

Pripadniki slovenskih obrambnih sil, milice in TO, Ljubljana, 30. 6. 1991, foto: Tone Stojko, hrani Muzej novejšje zgodovine Slovenije.

Ponedeljek, 1. julij 1991

- V več slovenskih krajih je zaradi nevarnosti zračnega napada zopet sprožen alarm.
- Zaradi razpadanja enot JLA v blokiranih kolonah in vojašnicah ter obmejnih stražnicah, povezanih s slovenskim okoljem, pride do številnih vdaj njenih pripadnikov. Slovenski organi za notranje zadeve v sodelovanju z Rdečim križem Slovenije vzpostavijo zbirne centre, zaradi pomanjkanja primernih prostorov tudi v zaporih.
- Vse več mejnih prehodov je v slovenskih rokah.
- JLA zamenja poveljnika 5. vojaškega območja generalpolkovnika Konrada Kolška z generalpolkovnikom Životo Avramovićem. Armada izgublja prednost, ki jo je imela kot napadalec z močno oborožitvijo in začetno pobudo.
- V Srbiji in Bosni in Hercegovini (BiH) potekajo mobilizacije rezervistov, namenjenih v Slovenijo.
- Na obisku v Beogradu se Hans Dietrich Genscher, nemški zunanji minister in predsedujoči ministrskemu svetu OVSE (Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi), sestane z Budimirjem Lončarjem, Antejem Markovićem, Stipetom Mesičem, predsednikom Predsedstva SFRJ, in srbskim predsednikom Slobodanom Miloševićem. Pozove jih k mirnemu in demokratičnemu reševanju problemov.

Lokacije pomembnejših dogodkov:

Nova vas, Medvedjek, Krakovski gozd, Mokronog.

Torek, 2. julij 1991

- Začne se drugi val agresije JLA na Slovenijo. Tarče letalskih napadov JLA so radijski in televizijski oddajniki na Krvavcu, Kumu, Boču, Nanosu in v Domžalah. Potekajo zračni napadi na položaje slovenskih obrambnih sil, ki blokirajo nekatere enote JLA, na Vrhniki, v Prilipih, Kočevski Reki, Krakovskem gozdu, Čatežu ob Savi.
- Ob preletu in napadu letala JVL na radijski oddajnik na grajskem hribu je ob 14.00 v Ljubljani razglašen zračni alarm.
- Na pogovore v Ljubljano prideta predstavnika Predsedstva SFRJ Stipe Mesić (Hrvaška) in Vasilij Tupurkovski (Makedonija). Predlagata štiri točke pomiritve: takojšnja prekinitev sovražnosti, izpustitev vseh ujetnikov, ločitev TO in JLA, njihova deblokada in vračanje v izhodiščne vojašnice ter pogovori v zveznem predsedstvu o odprtih vprašanjih. Slovenska stran predloge sprejme.
- Hans Dietrich Genscher se po končanih pogovorih v Beogradu zaradi obnovljenih vojaških spopadov v Sloveniji sestane z Milanom Kučanom in dr. Dimitrijem Ruplom v avstrijskem letovišču Warmbad pri Beljaku.

- Na predlog predsedstva RS poveljnik Republiškega štaba TO polkovnik Janez Slapar popoldne ponudi ustavitev ognja, načelnik 5. vojaškega območja generalpolkovnik Života Avramović ga zavrne.
- Zvečer predsedstvo RS razglasi enostransko prekinitev ognja. O pogojih premirja naj bi odločala meddržavna slovensko-jugoslovanska komisija, v kar JLA privoli naslednji dan, 3. julija 1991.

Lokacije pomembnejših dogodkov:

Krakovski gozd, Prilipe, Fernetiči, Presika, Ortnek, Ribnica, Zgornja Ložnica, Dravograd, Ljutomer, Šentilj.

V napadu JVL uničeno vozilo, Čatež ob Savi, 2. 7. 1991, foto: Tone Stojko, hrani Muzej novejšje zgodovine Slovenije.

Sreda, 3. julij 1991

- Vojskujoči se strani skleneta premirje.
- Enote JLA in Zveznega sekretariata za notranje zadeve se umikajo v vojašnice.
- Dve koloni tankov sta na poti s Hrvaške v Slovenijo, iz Beograda prihaja oklepna enota nacionalne garde, toda zaradi tehničnih težav večina vozil obstane ob srbsko-hrvaški meji.
- vzdolž meje s Slovenijo italijanska vojska namesti nekaj deset oklepnih transporterjev in manjše število vojakov.
- V Pragi poteka dvodnevni sestanek visokih uradnikov OVSE, na katerem predlagajo opazovalno misijo in ustanovitev mednarodne konference.
- Slovenske obrambne sile (TO in milica) prevzemajo preostale mejne prehode.

Lokacije pomembnejših dogodkov: Gomila pri Kogu.

Boj, Dravograd, 2./3. 7. 1991, foto: Tone Stojko, hrani Muzej novejšje zgodovine Slovenije.

Umikajoča tankovska kolona JLA iz Gornje Radgone, Radenci, 3. 7. 1991, foto: Tone Stojko, hrani Muzej novejšje zgodovine Slovenije.

Četrtek, 4. julij 1991

- Prvi dan miru v Sloveniji.
- Predsedstvo SFRJ (brez slovenskega člana Janeza Drnovška) Sloveniji postavi oster ultimatum v osmih točkah, ki med drugim predvideva vzpostavitev prvotnega stanja na mejah SFRJ do 7. julija 1991.
- Pogovori med slovensko in jugoslovansko delegacijo v Zagrebu o podrobnostih prekinitve ognja.
- Starši vojakov JLA na služenju vojaškega roka iz Srbije in Hrvaške organizirano prihajajo v Slovenijo.
- Enote JLA se organizirano, v spremstvu TO in milice umikajo v vojašnice.
- Ljubljano obiščejo visoki predstavniki držav trojke ES (Nizozemska, Luksemburg in Portugalska). Preverjajo spoštovanje dogovora s trojico zunanjih ministrov ES in pripravljajo vse potrebno za prihod misije opazovalcev evropske dvanajsterice.

Petek, 5. julij 1991

- Kljub krhkemu premirju ne prihaja do spopadov.
- Poteka nočna razširjena seja Predsedstva RS, na kateri obravnavajo ultimatum Predsedstva SFRJ.
- Slovenski predstavniki opravijo vrsto diplomatskih pogovorov in obiskov v tujini ter poskušajo dobiti podporo in priznanje Slovenije.
- Na srečanju zunanjih ministrov ES v Haagu je sprejeta Deklaracija o Jugoslaviji z zahtevo po zamrznitvi vseh osamosvojitvenih procesov od 25. junija 1991.
- Zajete vojake JLA slovenske oblasti s pomočjo Rdečega križa vračajo domov.
- Vse enote JLA so ob 17.00 v vojašnicah, postopoma jim priklaplajo infrastrukturo.
- Zvečer v Slovenijo brez predhodnega obvestila s helikopterjem JLA prispeta člana Predsedstva SFRJ, Vasil Tupurkovski in Bogić Bogičević. Na pogovorih s slovenskim vodstvom se v poznih večernih urah pogovarjata o ultimatu Predsedstva SFRJ.

Španski jezdec na Celovški cesti v Ljubljani, 5. 7. 1991, foto: Tone Stojko, hrani Muzej novejšje zgodovine Slovenije.

Sobota, 6. julij 1991

- Premirje še traja.
- V vojašnicah JLA po Jugoslaviji je še vedno veliko Slovencev na službenju vojaškega roka v nezavidljivem položaju.
- Na seji razširjenega Predsedstva RS sodelujeta tudi člana Predsedstva SFRJ Vasil Tupurkovski in Bogić Bogičević. Sprejet je sklep, da se ni mogoče pogovarjati s pozicij ultimata, prav tako ni mogoče mimo razglasitve neodvisnosti.

Nedelja, 7. junij 1991

- Na posredovanje evropske dvanajsterice se v nekdanji Titovi rezidenci na hrvaškem otočju Brioni začnejo pogovori med predstavniki Slovenije, Hrvaške, zveznih oblasti ter trojko Evropske skupnosti (Luksemburg, Nizozemska in Portugalska). Po 15-urnih ločenih pogajanjih, pod vodstvom nizozemskega zunanjega ministra Hans van den Broeka, je sprejeta Skupna (Brionska) deklaracija.
- Slovenski osamosvojitveni ukrepi so bili zamrznjeni za tri mesece.

Sreda, 10. julij 1991

- Skupno (Brionsko) deklaracijo po daljši razpravi z dvotretjinsko večino potrdijo tudi delegati Skupščine RS in hkrati sprejmejo posebno izjavo.

Ponedeljek, 7. oktober 1991

- Izteče se moratorij, določen v Skupni (Brionski) deklaraciji, ki je slovensko osamosvojitvev zamrznil za tri mesece. Republika Slovenija začne zopet izvajati zakon o nadzoru nad državno mejo.
- Skupščina RS po burni razpravi o imenu novega denarja v zgodnjih jutranjih urah 8. oktobra sprejme Zakon o denarni enoti Republike Slovenije. Slovenija dobi svojo denarno enoto, tolar in stotine.

Sobota, 26. oktober 1991

- Armada začne zapuščati Slovenijo 20. oktobra 1991. Malo po polnoči 26. oktobra 1991 se zadnji vojaki JLA vkrcajo na malteški trajekt Venus in zapustijo slovensko ozemlje.

Milica v osamosvojitvenih procesih – od mitinga resnice do odhoda zadnjega vojaka JLA iz Slovenije

Anton Pozvek,
generalni sekretar
Združenja Sever

Družbenopolitični procesi in gibanja za spoštovanje človekovih pravic in svoboščin, ki so se začeli sredi 80. let, so se s postopnim naraščanjem prelili v plebiscitarno odločitev za samostojno Slovenijo. Milica je imela pri varovanju procesov osamosvajanja zgodovinsko vlogo. Začelo se je leta 1989, ko so pripadniki organov za notranje zadeve z milico, kot svojo najbolj izpostavljeno komponento, 1. decembra preprečili politično manifestacijo jugoslovanskih centralističnih sil v Ljubljani in ustvarjanje izrednih razmer ter zaščitili demokratične procese v Sloveniji, ki so nato omogočili demokratične volitve in nastanek samostojne in neodvisne države Slovenije. Konec procesa predstavlja vodenje zaključne operacije umika zadnjih vojakov JLA preko Luke Koper, ki je bila uspešno zaključena v noči iz 25. na 26. oktober 1991.

Vloga organov za notranje zadeve v obdobju osamosvajanja Slovenije do sedaj ni bila celovito analizirana, vrednotena in ustrezno predstavljena v javnosti. Poglobljena analiza slovenske milice o njenem delovanju v osamosvojitvenem procesu ni bila opravljena. Temu so botrovale tudi razlike v obeh strukturah, v vojski in milici. Slovenska milica je pred vojno in med njo, poleg svoje paravojaške vloge, ki jo je prevzemala, ves čas opravljala tudi svoje običajno delo. Po agresiji na Slovenijo, v času moratorija in odhoda JLA iz Slovenije, je začela ukinjati svojo paravojaško dejavnost in opravljati povsem normalno delo. To ji ni dopuščalo, da bi, tako kot je v praksi vojaških struktur, takoj opravila analizo svojega dela. Tako ni bila narejena nujna podlaga za samoosmišljevanje vloge takratne milice. Ta dvojnost miličniškega delovanja je milico postavljalo v položaj, ko se je navzven dozdevalo, da si vojska prilašča zasluge pri osamosvojitvi. V arhivih milice iz časa osamosvojitve in poročilih miličniških postaj so poleg poročil o spopadih tudi poročila o prometnih nesrečah, kaznivih dejanjih, nesrečah pri delu itd.⁷¹ Milica torej v desetdnevni vojni za Slovenijo v nobenem trenutku ni zanemarila tudi tega dela svojih opravil. To je bila pomembna okoliščina takratnega dogajanja.

Delovanje milice v osamosvojitvenem procesu bi lahko razdelili na štiri dele. Prvi del je bilo sodelovanje na zakonodajnem področju. Področje notranjih zadev je že po ustavi iz leta 1974 sodilo v republiško pristojnost. Na področju zakonodaje o notranjih zadevah tako niso bile potrebne bistvene spremembe. Spremenjena sta bila dva zakona: Zakon o opravljanju notranjih zadev iz zvezne pristojnosti in Zakon o temeljih sistema

državne varnosti. Slednji je poleg zakonodajnega napora zahteval povsem praktično demontažo bivše Službe državne varnosti. Opravljena je bila z eno najbolj množičnih upokojitev v zgodovini nove slovenske države, z zamenjavo oseb na ključnih pozicijah, a s hkratno ohranitvijo ključnega dela operativcev v novo oblikovani Varnostno-informativni službi. Zakonodajne priprave so zadevale predvsem zakonodajo, katere namen je bil vzpostaviti efektivno oblast na slovenskem ozemlju. Sprejeti so bili in v prvi številki Uradnega lista Republike Slovenije 25. junija 1991 objavljeni: Zakon o državljanstvu, Zakon o potnih listinah, Zakon o tujcih, Zakon o nadzoru državne meje in Zakon o varnosti cestnega prometa. To je bilo pet temeljnih zakonov, na podlagi katerih je bila vzpostavljena efektivna oblast na slovenskem ozemlju.

Drugi izjemno pomemben projekt, ki je potekal v letih 1990 in 1991, je zadeval vprašanje državne meje. To je bil eden od trinajstih projektov, ki so v okviru celotnega osamosvojitvenega procesa potekali v vladi. Mejni projekt je izpeljala milica in je bil izjemno pomemben. Za tedanjo Slovenijo je bilo značilno, da je bila v enotni federalni državi in da je na njenih mejah z Madžarsko, Avstrijo in Italijo veljala zvezna zakonodaja. Slovenska milica je 1. decembra 1989 prvič v svoji zgodovini branila svojo južno mejo, ki je dobro leto za tem postala tudi zunanja meja RS. V tem času so v zvezni skupščini potekale zelo ostre razprave o poskusih Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo (ZSLO) in Zveznega sekretariata za notranje zadeve (ZSNZ) za razširitev mejnega pasu na državni meji in s tem tudi v Sloveniji. Mejni pas so želeli razširiti iz 100 metrov na 5 km oz. 10 km v notranjost Slovenije vzdolž celotne mejne črte.

Mejni prehod Škofije 1991

Slovenski RSNZ se je temu uprl, ob podpori slovenske politike pa potem do sprejema te zakonske novele ni prišlo. Amandma k ustavi RS 20. februarja 1991 je dal prve zakonodajne okvirje, da je Slovenija začela pripravljati

71	1990	1991
Število kršitev cestnoprometnih predpisov:	127315	149320
Število kršitev javnega reda in miru:	24660	22683
Število drugih prekrškov:	18518	16321
Število prometnih nesreč:	5177	5479
s smrtnim izidom:	453	422
Število obravnavanih kaznivih dejanj:	38353	42250
z znanim storilcem:	22289	22939

povsem nove zakone in s tem celovito urejati vprašanja v zvezi s prehajanjem državne meje. Priprave za prevzem slovenske meje so tekle v dveh smereh. Prva je bila priprava povsem nove mejne in tujske zakonodaje, ki naj bi v prihodnje veljala na slovenskih državnih mejah in naj bi upoštevala vse evropske standarde in normative. To je pomenilo ukinitve mejnega pasu, vseh dovoljenj, ki so veljala za slovenske državljane za gibanje v tem pasu, nadzor na zeleni meji bo prevzela milica, prepovedana pa bo uporaba strelnega orožja ob ilegalnem prehajanju državne meje in drugo.

Druga delovna skupina v RSNZ je pripravila oceno varnostnih razmer na mejah RS z Avstrijo, Madžarsko in Italijo, oceno uporabnosti obmejnih stražnic, ki so jih tedaj še zasedale enote JLA, določila, katere enote milice bodo prevzele zeleno in modro mejo in pa novo kadrovsko in materialno sistemizacijo teh enot. Novost je bilo tudi varovanje meje z vojaškimi obvezniki, ki bi služili vojaški rok v milici. Povsem v tajnosti se je pripravljala projekt D, ki je predvideval prevzem slovensko-hrvaške meje s strani slovenske milice ob dnevu državnosti 1991. Slovenska milica je tudi na meji s Hrvaško opravila celoten posnetek terena in določila način, kako bo to mejo varovala z osmimi kontrolnimi točkami, potem pa bi odprli 34 mejnih prehodov, kar se je kasneje tudi zgodilo.

Neposredno po razglasitvi temeljne ustavne listine je 26. junija 1991 ob šestih zjutraj slovenska milica na vseh mejnih prehodih začela snemati zastave enotne jugoslovanske države in obvestilne table z napisom SFRJ Jugoslavija ter izobešati zastave RS in nameščati table z napisom Republika Slovenija. Ta dejanja so povzročila takojšnjo reakcijo obmejnih vojaških enot, ki so s svojimi silami zasedle določene točke v bližini mejnih prehodov in začele postavljati zahteve po prekinitvi aktivnosti slovenske milice in vrnitvi v prvotno stanje. Istega dne je milica na slovensko-hrvaški meji vzpostavila mejno kontrolo na osmih kontrolnih točkah in izobesila slovenske zastave.

Zvezna vlada je 25. junija 1991 sprejela uredbo o prepovedi vzpostavljanja mejnih prehodov znotraj SFRJ in odlok o neposredni zagotovitvi izvrševanja zveznih predpisov o prehajanju čez državno mejo v RS, kar je pomenilo »vojno napoved« RS s strani federalnih organov – ZSNZ, ZSLO in Zvezne carinske uprave. Uredba in odlok sta začela veljati 26. junija 1991, še istega dne je JLA že začela preprečevati snemanje jugoslovanskih zastav in zamenjave mejnih tabel SFRJ, iz vojašnic ljubljanskega korpusa v Ilirski Bistrici in Pivki pa so na pot proti mejnim prehodom z Italijo začele prodirati prve motorizirane oklepne enote JLA. 27. junija 1991 je prišlo do vsesplošnega napada JLA na Slovenijo.

Prvi strateški cilj napada na slovensko državo je bila osvojitev državne meje. Nove kontrolne točke na slovensko-hrvaški meji so bile takojšnja tarča agresije. Agresorske kolone so jih zavzele in uničile v prvem valu. V Slovenijo so bili po zraku pripeljani pripadniki ZSNZ in zvezne carinske uprave. Slovenija je drago plačala napad na njene meje. Najhujši boji so potekali na mejnem prehodu Holmec, kjer sta življenje izgubila dva miličnika, prišlo je do zasedbe nekaterih mednarodnih mejnih prehodov z Avstrijo in Italijo, ogromno škode pa je bilo povzročene na ostalih objektih.

Pomembna je bila tudi obveščevalna dejavnost. Izmenjavo informacij, delo s sodobnimi elektronskimi sredstvi in vse, kar je bilo na tem področju

pomembno, sta opravljali dve ključni instituciji: Varnostno-informativna služba Ministrstva za notranje zadeve in Varnostni organ Ministrstva za obrambo. Obe službi sta imeli dobro nameščene informatorje in tehnično opremo, ki je pred osamosvojitvijo omogočila skoraj popoln nadzor vseh dejavnosti JLA in seveda tudi njene varnostne službe. Na tem področju smo bili v veliki prednosti.

Pomemben sklop priprav Slovenije za samostojnost in neodvisnost je bil tudi osamosvojitve vojaškega področja. Septembra 1990 je Slovenija prevzela poveljstvo nad enotami TO, ki je kasneje prerasla v Slovensko vojsko, marca 1991 je prenehala pošiljati vojaške nabornike v JLA⁷², skupščina pa je sprejela zakon o obrambnem sistemu, če bi bila ogrožena svoboda, neodvisnost in ozemeljska celovitost slovenskega ozemlja. V času priprav na odpor je bila ključnega pomena ustanovitev MSNZ. Akcija MSNZ je uspela in oktobra 1990 je bila z 20.000 možmi pripravljena slovenska oborožena sila. Jugoslovanska armada do oboroženega spopada ni izvedela za celotno razsežnost naših priprav. Manevrska struktura je bila do spopada oborožena, nekateri deli resda neposredno pred njim. Vzpostavljena je bila koordinacijska skupina za obrambno pripravo Slovenije s podskupinami v vseh pokrajinah in prepleten sistem poveljevanja TO in milice. Koordinacijsko skupino je 18. marca 1991 imenovalo predsedstvo Republike Slovenije. Vseh teh dejstev JLA ni nikoli v celoti poznala. Ta del paravojaške vloge, ki jo je opravila milica, je zadeval vključitev njenih struktur (najprej special-

Miličnika pri Pesnici oklepni enoti JLA ne dovolita nadaljevanja vožnje

⁷² Zaradi zahtev zveznih oblasti za izročitev vojaških evidenc in nevarnosti, da jih bo JLA skušala pridobiti s silo, so bile te večinoma prenešene z občinskih upravnih organov za ljudsko obrambo na postaje milice.

ne – SEM in posebnih enot takratne slovenske milice – PEM, nazadnje pa celoten ustroj vojnih enot milice – VEM) v MSNZ. Tako je PEM v sodelovanju s SEM praktično omogočil varno ustanovitev vojaške veje MSNZ in bil mnogokrat tudi nosilec izdelave načrtov delovanja MSNZ na regionalni ravni, mnogi pripadniki PEM so neposredno sodelovali pri odtujevanju orožja in opreme iz vojašnic JLA in drugo. Ko je prišlo do ustanavljanja MSNZ, prevzeta prvih količin sodobnejše osebne in protioklepne oborožitve ter osebne zaščitne opreme, so se začele prave, neposredne priprave na oborožen spopad. Med enoletnimi intenzivnimi pripravami v organih za notranje zadeve na morebitno agresijo JLA so vse enote opravile različne oblike usposabljanja.

Drugi del paravojaške vloge milice je predvsem zadeval zavarovanje institucij slovenske oblasti. Takrat so bili izdelani načrti za izredno zasedanje slovenske skupščine, ki bi, če tega ne bi mogli izvesti v parlamentu, zasedala v kadetski šoli v Tacnu. Bilo je še nekaj drugih posebnih lokacij. Izredno zasedanje slovenske skupščine v noči z 29. na 30. junij 1991 je bilo res sklicano in izvedeno tako, da je milica večino poslancev pripeljala na zasedanje, kajti tedaj so dogodki na terenu že onemogočali normalno komunikacijo.

Zbirni center ujetih vojakov
JLA v Hrastniku

Posebno obdobje delovanja milice je bilo v vojni. Slovesno razglasitev samostojne in neodvisne države 25. junija 1991 je Slovenija dočakala evforično, a tudi trezno – z visoko stopnjo pripravljenosti organov za notranje zadeve in vpoklicanimi teritorialci, zvezna oblast pa z najvišjo bojno pripravljenostjo in sklepom zveznega izvršnega sveta, da za vsako ceno zagotovi ozemeljsko celovitost in izvajanje zveznih predpisov tudi v Sloveniji. V vojašnicah JLA na V. armadnem območju so oklepne enote in vojaški spe-

cialci čakali na nadaljnje ukaze. Ko je naslednjega dne JLA skušala izpolniti ukaz in s silo zaustaviti procese osamosvajanja Slovenije, so pripadniki slovenskih organov za notranje zadeve ostali zvesti ciljem nove slovenske oblasti in se agresiji JLA uprli. Miličniki, predvsem pripadniki PEM, so postavljali in branili barikade, branili mejne prehode, sodelovali v številnih bojih, spremljali prevoze vojnih ujetnikov in prebežnikov, varovali prevoze varovanih oseb, zasegali orožje in opremo, vpadali in pregledovali objekte, prijemali izpostavljene vojaške starešine in pripadnike varnostnih in obveščevalnih služb JLA.

Kriminalisti so med vojno opravljali nekoliko drugačne naloge. Nosili so glavno breme dela z vojnimi ujetniki v zbirnih centrih. Raziskovali so kazniva dejanja (ne)vojaške dejavnosti pripadnikov JLA, njihove kontarobveščevalne službe in zvezne Službe državne varnosti, opravljali razgovore s pripadniki zvezne milice in Zvezne carinske uprave. Posebno pozornost so posvečali nacionalno homogenim kriminalnim združbam, še zlasti črnogorskim in srbskim. Veliko dela je bilo z dokumentiranjem nastale škode med spopadi, evidentiranjem okoliščin v zvezi s telesnimi poškodbami in padlimi. Skupine kriminalistov so z avtobusi in ponarejenimi potnimi listi po celi takratni Jugoslaviji, predvsem pa po Hrvaškem, pobirale slovenske vojake, ki so dezertirali iz JLA, in jih pripeljale v Slovenijo. Zbirni centri so bili določeni na posameznih točkah na jadranski obali, na Hrvaškem ter v Bosni in Hercegovini. Kriminalistična služba Ministrstva za notranje zadeve je to delala v času, ko so se druge strukture bojevale.

Specialna enota milice je dan razglasitve samostojnosti pričakala dobro pripravljena. Že oktobra 1990 se je z Vodnikove ceste v Ljubljani, kjer je imela svoj sedež, zaradi varnosti preselila na skrite lokacije, od koder so njeni pripadniki hodili na usposabljanje in opravljanje svojih nalog – varovanje najvišjih političnih predstavnikov ter vitalnih objektov, varovanje transportov orožja za TO ... Seveda so svojo stalno pripravljenost za delovanje dokazali tudi v spopadih.

Nadalje je celotna logistična podpora Ministrstva za notranje zadeve opravila izjemno pomembno delo pri varovanju takratnih vojnih ujetnikov. To so bili predvsem nižji in višji častniki JLA. Tudi o tem se veliko ne ve. Vendar je bila to ena od okoliščin, ki je v določenem trenutku pripeljala celo do roba novega konflikta, in sicer tedaj, ko je šlo za izpustitev nekaj prek 200 ujetih nižjih in višjih častnikov JLA. Takrat je slovenska milica oziroma tisti del, ki je varoval ujete častnike jugoslovanske vojske, odigrala izjemno vlogo. Dobro delovanje informacijskega sistema in sistemov zvez je bilo marsikdaj odločilnega pomena, saj sta omogočala pregled nad dogajanjem na celotnem ozemlju Slovenije. To so nekatere pomembne okoliščine, ki jih ne smemo zanemariti, kljub dejstvu, da so glavnino napada na Slovenijo in zavzetje meja v Sloveniji prenesle strukture, ki so bile locirane na mejnih prehodih. To so bile več ali manj strukture milice, ki so bile na nekaterih točkah okrepljene z enotami TO.

Slovenska milica je opravila pomembno vlogo tudi v času moratorija. Spremljala je veliko opazovalnih in drugih mednarodnih misij, pripravljala izhodišča za pogajanja in v času po 18. juliju 1991, ko je bil sprejet odlok o odhodu JLA iz Slovenije, začela pripravljati svoje zadnje dejanje v osamosvojitvenem procesu. Dokončala ga je v noči iz 25. na 26. oktober 1991.

Ta projekt je vodil takratni namestnik poveljnika milice. Slovenska milica je tudi na tem področju opravila pomembno nalogo.

Slovenska milica je od konca oktobra 1991 vzpostavila efektivno oblast v naši državi, kar pomeni, da smo nekaj mesecev pred mednarodnim priznanjem obvladovali in popolnoma nadzorovali ozemlje samostojne Republike Slovenije. Mednarodno priznanje Slovenije je bilo priznanje nekega dejstva in ne neka politična okoliščina, ki bi si jo morali izposlovati.

Pripadniki takratnih organov za notranje zadeve se zavedamo svoje vloge in zgodovinskosti svoje naloge. Dokazali smo svojo profesionalnost ter predanost slovenskemu narodu, ki je zmagal v vojni kot celota, skupaj s svojo milico, teritorialno obrambo, različnimi strukturami civilne zaščite (gasilci, reševalci, lovci, pripadniki narodne zaščite ...).

Konec akcije Koper I. 1991

TO v vojni za Slovenijo

Miran Fišer,
Vojaški muzej
Slovenske vojske

Bližalo se je leto 1990, vse pogostejše so se težke besede jugoslovanskih politikov selile med ljudi v Sloveniji. Takrat mnogih namigov nismo razumeli in mnogih groženj nismo sprejeli. Kljub temu je bilo potrebno kar nekaj časa, da smo doumeli preprosto dejstvo, da je sovražnik tisti, ki vdre v naš dom na naši zemlji, da je tuj, ki iz pohlepa sega po vsem, kar mi štejemo za vrednoto, in da je sovražnik vsak, ki napada – ne glede na to, ali so napadi odkriti in podtalni.

Generalštab oboroženih sil SFRJ je izvajal aktivnosti, ki so kazale na načrtno zmanjševanje pristojnosti TO. V Beogradu so sprejeli Doktrino TO, s katero so podrejali štabe in enote TO poveljstvom JLA. Z odvzemom orožja TO so poskusili vzpostaviti nadzor nad vsem orožjem v Sloveniji, poskusili so prevzeti tudi obrambne načrte obrambnih struktur Slovenije. Tako so vse aktivnosti JLA postale podaljšek besednjaka beograjskih politikov. O času in aktivnostih v Sloveniji je generalmajor Janez Slapar zapisal: »Po izdaji ukaza za odvzem orožja je bilo poveljevanje na ravni RŠTO in PŠTO prekinjeno. Pokrajinski štabi v pokrajinah so delovali povsem samostojno in neodvisno. Tudi takratna slovenska oblast se po sprejetju sklepa o prenehanju premeščanja orožja in do sprejetja ustavnih sprememb 28. septembra 1990 z razmerami v TO pokrajin ni ukvarjala.

*Dobro razpoloženi slovenski
teritorialci na Štajerskem*

Reorganizacija, ki je predvidevala zmanjšanje števila pokrajinskih štabov iz takratnih 13 na 7, je bila prekinjena. Mirnodobna sestava štabov ni bila popolnjena v skladu z veljavnimi formacijami.«

V Sloveniji smo že 1990. v zelo kratkem času oblikovali povsem novo vojsko, zapolnili smo skoraj vse vrzeli, ki so nastale z oddaljevanjem JLA iz obrambnega sistema Slovenije. V Jugoslaviji se je krepilo zaostrovanje in da se vzdušje strahu ne bi preselilo v Slovenijo, so naše oblasti z veliko odgovornostjo ohranjale nadzor nad razmerami. Milica je z akcijo Sever preprečila uvoz »mitingov resnice« v Slovenijo, štabi TO pa so z orožjem, ki je ostalo v skladiščih TO, in z orožjem, ki smo ga izvzeli iz nadzora JLA v obdobju MSNZ, zagotavljali visoko stopnjo bojne pripravljenosti TO. Število razpoložljivih pripadnikov TO se je povečalo po dodelitvi orožja takratnih DPS in delovnih organizacij (npr. Železniškega gospodarstva). Oktobra 1990 je bilo, po podatkih generala Janeza Slaparja, v TO 27.000 kosov pehotnega orožja, ki je bilo zelo različno porazdeljeno po pokrajinskih štabih: v dolenski pokrajini je bilo 2.600 kosov, v gorenjski pokrajini 4.350 kosov, v južnoprimorski pokrajini 1.100 kosov, ljubljanska pokrajina je razpolagala s 3.800 kosi, severnoprimorska pokrajina s 606 kosi, vzohodnoštajerska pokrajina 4.270 kosov in zahodnoštajerska pokrajina 9.332 kosov v glavnem lahkega pehotnega orožja. JLA je v Sloveniji še naprej krepila sile za varovanje državne meje, ob tem pa so zaradi zaostrovanja v Kninski Krajini okrepili sile tudi na območju Hrvaške ter Bosne in Hercegovine. Sledil je ukaz 5. vojaškega območja JLA, ki je od TO Slovenije terjal, naj še pred koncem leta izroči orožje in preda evidence slovenskih nabornikov.

TO Slovenije je bila odločena, da orožja ne preda in je bila pripravljena z vsemi silami zavarovati evidence nabornikov in tako preprečiti njihov vpoklic v JLA. V novembru 1990 je steklo sistematično usposabljanje enot TO, popolnjenih z vojaškimi obvezniki, začelo se je tudi usposabljanje prvih profesionalnih vojakov TO. Štabi TO so pripravili načrte za nasilni odvzem orožja iz objektov JLA, izdelali so načrte za disperzijo orožja TO na tajne lokacije, načrte za blokado komunikacij na dostopih do skladišč TO. Vodilnim častnikom TO so podelili osebno oborožitev s pripadajočim kompletom streliva, razmeram so prilagodili načrte alarmiranja TO, formacije enot TO so prilagodili razpoložljivemu orožju, v vseh štabih TO je bilo uvedeno redno dežurstvo. Ker TO za nastanitev vpoklicanih pripadnikov enot ni imela lastnih nastanitvenih kapacitet, so po ustaljenih poteh stekli dogovori za koriščenje prostorov, ki so bili sicer v lasti gasilcev, lovcev, ribičev, v TO »vojašnice« so se spremenili tudi kulturni in planinski domovi, prazni šolski objekti, skladišča delovnih organizacij pa še kaj bi se našlo. Za nastanitev in urjenje enot TO smo iskali lokacije in objekte, ki so bili daleč od radovednih oči, tako so bili lovski domovi kot nalašč za naše potrebe.

Leta 1991 smo vzpostavili lasten sistem usposabljanja nabornikov v učnih centrih TO in se povezovali z dobro organizirano civilno obrambo, za katero so bili odgovorni v občinah in Republiki, ter se pripravili na vrnitev naših fantov in vseh domoljubov iz JLA – vzpostavili smo zbirne centre. TO je izvedla štabno vajo »Kobra«, ki so jo v prvem delu izvedli na republiški in pokrajinski ravni ter s 30. razvojno skupino, v drugem delu pa tudi na ravni OŠTO. Štabi TO na vseh ravneh delovanja so potrdili primerno

pripravljenost in usposobljenost za bojno načrtovanje. Sledila je izvedba praktične vaje, s katero so preverili mobilizacijsko pripravljenost, mobilno sposobnost in pripravljenost enot TO na ravni bataljona za izvajanje bojnega delovanja zunaj območja pokrajine kot tudi pripravljenost za sprejem in oskrbo enot. Skupaj s pripravami na bojno delovanje TO je RŠTO ukazal izdelavo načrta »Kamen«, to je načrtovanje aktivnosti TO za zavarovanje državne meje z Avstrijo, Italijo, Madžarsko in meje z bodočo državo Hrvaško. TO je bilo treba pripraviti na delovanje v vseh pogojih, to je ob zaostrovanju odnosov, ob morebitnem zavzetju mejnih prehodov s strani JLA, na vzpostavitev rezervnih prehodov čez državno mejo, za čas, ko bo sta TO in slovenska milica nasilno prevzeli meje in zasedli stražnice. Izdelana je bila tudi opcija delovanja TO v primeru odhoda JLA. Spomladi, ko je vojak JLA na Ptuj streljal na civilista Borisa Frasa in nato, ko so vojaki JLA obkolili učni center v Pekrah, je TO dokončno prenehala biti občinska vojska in angažirali smo se v zavarovanje učnega centra TO v Pekrah.

V maju 1991 je bila izvedena reorganizacija TO, vzpostavljeni so bili: RŠTO, 7 PŠTO, 26 območnih štabov za TO in dva učna centra TO. Podrejeni poveljniki so bili pristojni za sprejem začasnih rešitev, ki so zagotovile pogoje za učinkovito poveljevanje v vojni. Sredi maja 1991 so bili za boj pripravljeni vsi štabi TO, 85 skupin za oviranje, 92 protiolepnih skupin, 6 bataljonov, 11 odredov četrne sestave, 33 odredov vodne sestave, 142 čet

Grozilno pismo, ki ga je prejel poveljnik 77. Obm. ŠTO

baterij, 240 vodov, 59 oddelkov. Sile, ki jim je poveljeval RŠTO maja 1991, bi lahko razporedili v 378 čet TO ali 23 brigad TO. V TO je bilo 34.295 kosov pehotnega orožja, 11 milijonov kosov streliva za pehotno orožje, 1024 kosov protiolepnega orožja, 1106 kosov protiolepnega orožja za enkratno uporabo, 203 kosi orožja za podporo, 99 protiletalskih topov, 42 protiletalskih raket in 33.379 kg eksploziva.

Nato se je začela vojna.

JLA je prvič z orožjem nastopila proti Sloveniji oktobra 1990, ko je zasedla RŠTO v Ljubljani. Naslednji poizkus uveljavitve jugoslovanske volje s silo je bil 23. in 24. maja 1991, ko je JLA obkolila učni center Pekre pri Mariboru. Pekrski dogodki so jasno pokazali, da si Beograd ne želi usposabljanja slovenskih fantov v učnih centrih TO v Sloveniji. Po tem je JLA izvajala vrsto pritiskov in groženj na slovenske oblastne organe, milico in občane. Republika Slovenija je 25. junija 1991 razglasila svojo samostojnost, medtem so oklepne in druge enote JLA začele z oboroženo agresijo. JLA je imela naloge prekiniti povezavo Slovenije s svetom, razorožiti pripadnike TO in milice ter prisiliti vodstvo Republike Slovenije v opustitev osamosvojitvenih procesov. 26. junija 1991 so ob 13.15 oklepne enote JLA krenile iz vojašnic Ilirska Bistrica in Pivka proti slovensko-italijanski meji. Prodor enot JLA ni

Članek, objavljen v Večeru, o kršitvi premirja s strani Jugoslovanskega vojaškega letalstva

v ničemer kazal lastnosti običajnega mirnodobnega premika oklepnih enot, zato so sile TO in milice pozorno spremljale aktivnosti JLA, vendar so upoštevale navodilo izogibanja sporom in da v nobenem primeru ne uporabita sile prvi. Enote JLA so kljub težavam z barikadami bolj ali manj uspešno uresničile ukaz. Z oklepniki so zasedle več mejnih prehodov.

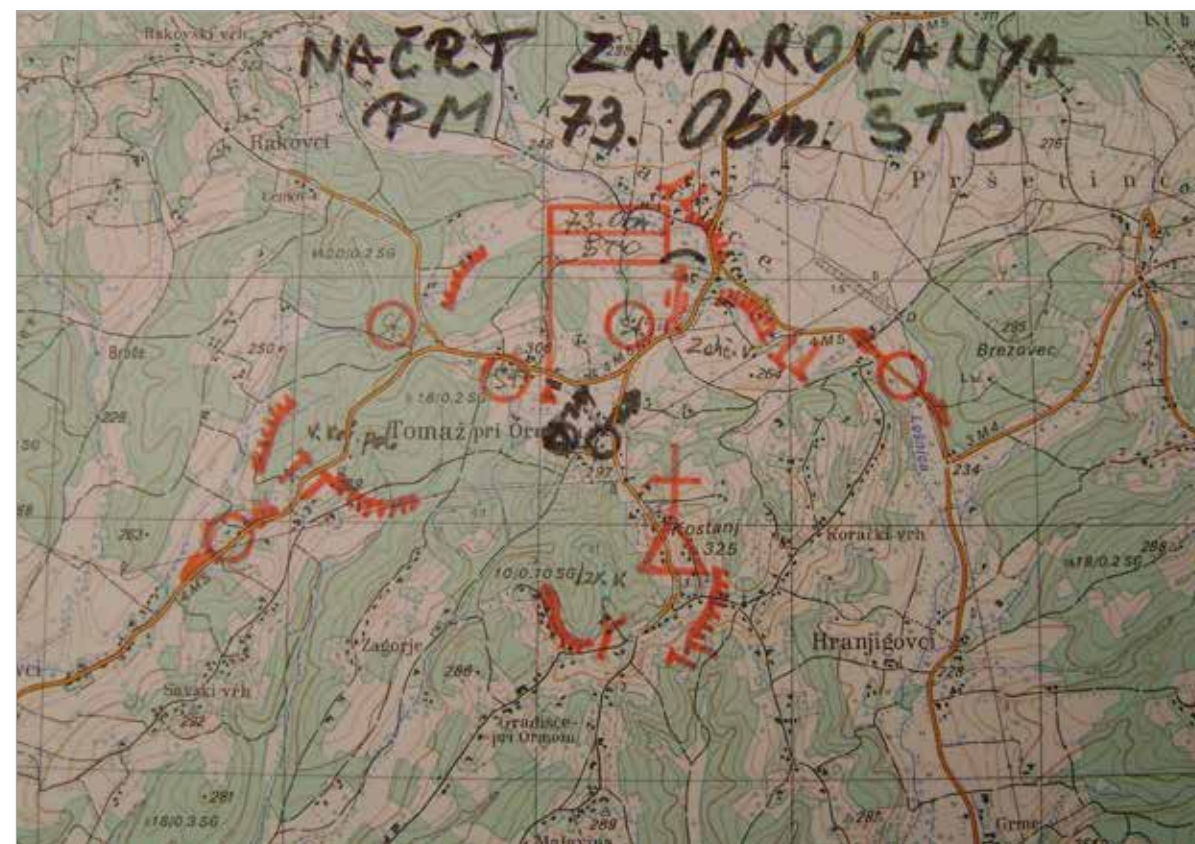

Uničeni tank JLA v Ormoških goricah

26. junija ob 21.15 se je pred poslopjem slovenskega parlamenta začela slovesnost ob razglasitvi samostojne in neodvisne Republike Slovenije. Prireditve so potekale tudi v manjših krajih po vsej Sloveniji. Navdušenja Slovenk in Slovencev niso skalili niti nizki preleti bojnih letal Jugoslovanskega letalstva. JLA je svoje sile uporabila v agresiji 27. in 28. junija za zaporo državne meje in razbijanje nadzornih točk na meji med Slovenijo in Hrvaško. Silam JLA, ki so bile namenjene zapori državne meje, so se branitelji energično upirali in jim preprečili pravočasno doseganje načrtovanih ciljev. Nato so obrambne sile Republike Slovenije izvedle obsežne blokade vojašnic. Uspešno so se upirale in postopno izničile začetno pobudo JLA. Izkazalo se je, da JLA ni bila uspešna v uporabi oklepne komponente, ker ni imela ustrezne letalske podpore, ob tem pa ni bilo usklajenosti med zaledjem in oklepnimi kolonami v prodoru. Težišče bojnega delovanja je bil prodor oklepno mehaniziranih sil JLA v globino ozemlja RS na glavnih smereh: Varaždin–Ormož–Ptuj, Zagreb–Novo mesto–Ljubljana in Reka–Ilirska Bistrica–Postojna–Sežana–Nova Gorica.

Slovenija je boj sprejela, saj je temeljil na domoljubju. Enote TO in milice so načrte JLA zelo hitro izničile. Zmagale so v spopadih za meje, zaustavile premike kolon enot JLA, blokirale enote JLA v vojašnicah in jim onemogočile oskrbo. Obrambne sile Republike Slovenije so v vojni za Slovenijo sestavljali štabi in enote TO ter enote mirnodobne in vojne sestave slovenske milice. Poleg teh sil so v oboroženih formacijah sodelovali tudi drugi pripadniki organov za obrambo in za notranje zadeve ter prostovoljci, ki so

bili večinoma vključeni v strukture obrambnih sil. JLA je imela ob izbruhu oboroženih spopadov veliko težke oborožitve, ki pa je zaradi nezapolnjenosti enot ali premalo izurjenih pripadnikov ni bilo mogoče uporabiti v celoti. 5. vojaško območje JLA je lahko uporabilo sile iz 10. zagrebškega, 13. reškega, 14. ljubljanskega, 31. mariborskega in 32. varaždinskega ter 5. korpusa vojaškega letalstva in protizračne obrambe, to so bile sile petih kopenskih in enega letalskega korpusa. V bojnih spopadih so bile sile JLA v Sloveniji blokirane v vojašnicah, zato so se ukvarjale predvsem z lastno obrambo. V glavnem niso imele možnosti prodora skozi območje odgovornosti sil TO do blokiranih enot JLA na meji oziroma do kolon, ki so bile blokirane na cestnih in drugih komunikacijah. Ob začetku spopada je imela TO okoli 16.000 mož »pod orožjem«. Do konca vojne se je število povečalo na 35.000 mož. Pripadnikov slovenske milice je bilo okoli 10.000. Zadnji vojak JLA je Slovenijo zapustil 26. oktobra 1991 iz Luke Koper. JLA je imela v desetdnevnem spopadu uničenih ali poškodovanih 31 tankov, 22 oklepnih bojnih vozil pehote, 172 transportnih vozil, 6 helikopterjev idr. Na strani JLA je bilo 43 mrtvih in 146 ranjenih. Enote TO so zajele 4.693 pripadnikov JLA in 139 pripadnikov zveze milice. Na slovenski strani je bilo 19 mrtvih in 182 ranjenih.

Načrt zavarovanja

Ko so veljaki v jugoslovanskem vrhu in v JLA doumeli, da so v vojni v Sloveniji poraženi, so na Brionih s slovensko delegacijo podpisali sporazum in si zagotovili umik iz Slovenije z večino bojnih potencialov. Pripadniki TO smo v tem času prevzeli nadzor na državnih mejah, nadzorovali premike kolon JLA preko območja naše odgovornosti in skrbeli za prevzem vojaških objektov, ki jih je JLA zapuščala. Včasih je šlo brez zapletov, v po-

sameznih primerih pa so čustva pripeljala do vrelišča ... Odhajajoči vojaki so iz vojašnic pobrali vse, kar se je vzeti dalo, veliko opreme so preprosto uničili in odvrgli na smetišče. Ob odhodu JLA smo se bali terorističnih akcij JLA in puščenih min presenečenja v vojaških objektih. Izkazalo se je, da nismo pretiravali: pripadniki JLA so minirali električni daljnovod pri Dupleku in bencinski servis na Teznem.

Ko je prevzem vojašnic stekel, so nas obiskali opazovalci EU, spoznali smo tudi njihove kaprice pri spoštovanju protokolov pri prevzemu objektov, tako smo morali umakniti že vzpostavljeno varovanje in ponovno izvesti dvig zastave. Naredili smo vse, da bi končno svobodno zadihali na svojem! Zavedam se, da je bil mozaik bojnih in drugih vojaškostrokovnih aktivnosti pester in da je bilo odgovornih nosilcev posameznih nalog zelo veliko. Pogosto vseh ljudi in dogodkov ni bilo mogoče na prvi pogled videti. Prihaja čas, ko nam bo pogled na sliko razkril vso njeno lepoto. Zato vas prosim, da spoštujete vsak dogodek v času vojne in občudujete mogočnost prispevka udeležencev vojne za Slovenijo ter ljudi, ki so nam bili naklonjeni. Kajti oni so omogočili, da je končna slika lepa, brez črnih robov in praznin, ki bi utegnile neozdravljivo boleti vse tiste, ki so nas čakali doma.

Pred 25 leti smo šli v vojno z utrjenimi vojaškimi kolektivi, ki jih je poleg vojaške izurjenosti pripadnikov krasilo medsebojno zaupanje in prava mera domoljubja. Iz nas je po vojni nastala nova vojska. Vse, kar smo branitelji Slovenije leta 90' in 91' storili, smo naredili v prepričanju, da je to potrebno in da je tako najboljša.

TO je po spopadih z JLA dobila tudi helikopterje

Konec bojev z JLA na Štajerskem

Posledice vojne za Slovenijo so bile vidne še dolgo ...

LZS v pripravi na vojno za Slovenijo

† Dr. Romana Erhatic
Širnik,
Tehniški muzej
Slovenije

Slovenski lovci so se že leta 1907 s programom ob ustanovitvi Slovenskega lovskega kluba, ki ga je pripravil nestor slovenskih lovcev, dr. Ivan Lovrenčič, zavezali k varovanju slovenskega značaja svoje dežele, kot tudi svojega jezika. V več kot stoletnem delovanju so vedno sledili danim zavezam. Poleg lova in skrbi za divjad in njeno življenjsko okolje so ne glede na svoje politično prepričanje izobraževali svoje člane v lepi slovenski besedi, zbirali lovske izrazoslovje, izdajali svoje glasilo Lovec v slovenskem jeziku ter skrbeli za ohranjanje lovskih šeg in običajev.

Konec tridesetih let preteklega stoletja so bile v takratni Dravski banovini v veljavi lovske karte na formularjih, tiskanih v cirilici. Lovci in lovska društva, včlanjeni v Zvezo lovskega društva Dravske banovine, so zahtevali od oblasti, naj se lovske karte izdajajo v slovenskem jeziku.⁷³ Enako je bilo, ko so oblasti v Dravski banovini želele uvesti lovski znak za lovske čuvaje z napisom »Zakleti čuvaj lova«. ⁷⁴ Uvedbo znaka so lovci zavrnili.

V obdobju prve in druge svetovne vojne glasilo Lovec ni izhajalo. Po drugi svetovni vojni so se tudi lovci aktivno vključili v obnovo nove države. Po letu 1973 se je v lovstvu razmahnilo socialistično samoupravljanje z vsemi birokratskimi in administrativnimi ukrepi ter opravili, ki naj bi prvenstveno služili utrjevanju samoupravne socialistične družbe, utrjevanju družbene in gospodarske stabilnosti, ljudske obrambe in družbene samozasčite.⁷⁵ Leta 1976 je bil sprejet Zakon o varstvu, gojitvi in lovu divjadi ter upravljanju lovišč,⁷⁶ ki je v svojem 63. členu zavezal lovske organizacije za delovanje v splošnem ljudskem odporu (SLO) in družbeni samozasčiti (DS). Skladno z Zakonom o ljudski obrambi ter z Zakonom o varstvu, gojitvi in lovu ter upravljanju lovišč je Izvršni odbor Lovske zveze Slovenije imenoval Komisijo za ljudsko obrambo in družbeno samozasčito. Tovrstne komisije so delovale tudi v okviru lovskih družen in območnih zvez lovskih družen. Vloga in naloge komisij so bile opredeljene v normativnih aktih lovskih organizacij, ki so morale za njihovo delo zagotoviti tudi finančna sredstva. Komisije za ljudsko obrambo in družbeno samozasčito so skrbale za vzgojo in ozaveščanje članov v smislu spoznavanja in sprejemanja koncepta splošne ljudske obrambe, izdelavo obrambnih načrtov in njihovo usklajevanje z obrambnimi načrti pristojnih krajevnih skupnosti/občin, izdelavo evidenc in načrta porazdelitve lovskega orožja, pomembnega za vsesplošno ljudsko obrambo za primer vojnega stanja, vodenje evidenc in zaščite primerne števila parkljaste divjadi, primerne za prehrano v mo-

rebitnih kritičnih situacijah, izdelavo in vodenje evidenc in zaščite naravnih objektov, pomembnih za vseljudo obrambo, kot so skrivališča, izviri pitne vode in podobno. Lovci in lovske organizacije so redno sodelovali na nekdanjih množičnih akcijah usposabljanja za primer vojne ali naravnih nesreč, poznanih pod imenom »Nič nas ne sme presenetiti (NNNP).« Za aktivno delovanje na področju splošne ljudske obrambe in družbene samozasčite je Lovska zveza Slovenije prejela več republiških priznanj.⁷⁷

Konec osemdesetih let preteklega stoletja so se politične razmere v nekdanji skupni državi Jugoslaviji močno zaostrele. Vse glasnejše so postajale težnje po suvereni slovenski državi. Kot se je osamosvajala Slovenija, se je osamosvajala tudi slovenska lovska organizacija. Na tej njeni poti so bile ključne naslednje odločitve: opredelitev za stanovsko, nestrankarsko opredeljeno naravovarstveno organizacijo, prenehanje članstva v Socialistični zvezi delovnega ljudstva (SZDL), sprejem Lovske zveze Slovenije v Mednarodni svet za lov in ohranitev divjadi, povezovanje s sorodnimi stanovskimi organizacijami v sosednjih državah ter izstop Lovske zveze Slovenije iz Lovske zveze Jugoslavije. Vsi ti procesi so potekali pod vodstvom Bruna Skumavca, tedanjega predsednika skupščine Lovske zveze Slovenije, Zorana Lešnika in Vlada Jenka, podpredsednika Lovske zveze Slovenije in Petra Šulerja, predsednika izvršnega odbora Lovske zveze Slovenije⁷⁸ ter redno zaposlenih sodelavcev Lovske zveze Slovenije, od katerih velja posebej izpostaviti gospoda Veljka Varičaka in Blaža Kržeta, vodje strokovnih služb.

Dober mesec po izglasovanem plebiscitu, na katerem je velika večina prebivalcev Slovenije potrdila samostojnost in neodvisnost Slovenije, se je konec januarja 1990 Lovska zveza Slovenije opredelila kot nestrankarska organizacija⁷⁹ in se znova vrnila k svojim koreninam – kajti kot je ob ustanovitvi Slovenskega lovskega kluba leta 1907 navedel nestor slovenskega lovstva, dr. Ivan Lovrenčič: »Naše društvo ne pozna politike, temveč je odprto vsakemu lovcu in ne preiskuje njegovih političnih nazorov. Kdor je vnet lovec, nam je dobrodošel in naj kaže to ali ono politično barvo. Mi poznamo samo eno barvo – to je – zeleno barvo naših lovišč.« Začelo se je na tretji seji komisije za pravno-statutarna vprašanja Lovske zveze Slovenije. 23. januarja 1990 so člani komisije razpravljali o prilagoditvi lovstva novim trendom v družbi. Izvršnemu odboru Lovske zveze Slovenije so predlagali, da obvesti javnost in lovske organizacije o spremenjeni vlogi Lovske zveze Slovenije do Socialistične zveze delovnega ljudstva (SZDL). Slednja je imela status politične organizacije, lovske organizacije pa da ostajajo nepolitične organizacije, ki da bodo pozorno spremljale politične programe strank ter podpirale tiste, ki bodo delovale v korist okolja, divjadi in lovstva.⁸⁰ Sledilo je stališče Izvršnega odbora Lovske zveze Slovenije, sprejeto na 11. seji 29. januarja 1990, s katerim so potrdili, da je Lovska zveza Slovenije nestrankarska organizacija, ki se ukvarja s svojo dejavnostjo v skladu s pravili. Ugotavljali so, da se je s spremenjeno vlogo Socialistične zveze delovnega ljudstva (SZDL), ki je postala politična stranka, spremenil tudi

73 Dopis Zveze lovskega društva v Dravski banovini Kr. banski upravi Dravske banovine z dne 14. februarja 1938, št. 8646/37, Dokumentacija Slovenskega lovskega muzeja / Tehniški muzej Slovenije.

74 Dopis Zveze lovskega društva v Dravski banovini Kr. banski upravi Dravske banovine z dne 1. marca 1938, št. 906/37, Dokumentacija Slovenskega lovskega muzeja / Tehniški muzej Slovenije.

75 Toš M. 2007. V kraljestvu Zlatoroga, str. 74.

76 Ur. l. SRS, št. 25-1418/1976.

77 Zlato priznanje Osvobodilne fronte slovenskega naroda 25. aprila 1977; srednje plaketo teritorialne obrambe 22. decembra 1981

78 Navedeni funkcionarji so bili izvoljeni na 6. Seji skupščine LZS 17. decembra 1988 in vodili Lovsko zvezo Slovenije do 15. maja 1993.

79 Sklep Izvršnega odbora Lovske zveze Slovenije, 29. januarja 1990.

80 Zapisnik 3. seje komisije za pravno-statusna vprašanja LZ, 23. 1. 1990; Arhiv Lovske zveze Slovenije.

odnos lovskih organizacij (Lovske zveze Slovenije, območnih zvez lovskih druţin in lovskih druţin) do navedene politične organizacije, kot tudi, da lovske organizacije niso več kolektivni član SZDL. Iz uvodnih ugotovitev sledi, da so člani in številne lovske organizacije na Lovsko zvezo Slovenije naslavljali vprašanja in predloge, kako naj se posamezni lovci in lovske organizacije odzivajo na politične dogodke tedanjega časa, pa tudi, kako naj se opredelijo na bližnjih volitvah. Sledilo je pojasnilo, da je opredelitev za program posamezne politične stranke svobodna odločitev vsakega posameznega člana lovske organizacije, da pa bodo lovci podprli le tiste stranke, katerih programi so najbliţji načelom lovske organizacije. Navedli so, da bodo organi Lovske zveze Slovenije, zvez lovskih druţin in lovske druţine sodelovale s posameznimi strankami, organizacijami in zvezami političnega značaja o tistih vprašanjih, ki so v interesu lovstva in lovske organizacije, če ocenijo, da tako sodelovanje lahko prispeva k hitrejšemu reševanju temeljnih nalog slovenskega lovstva, katerega glavni namen je, da v okviru varstva narave zagotovi ravnovesje divjadi in rastlinskega sveta. Poudarili so, da bo imela lovska organizacija kritičen odnos do vseh političnih dejavnikov, strank in posameznikov, ki bodo zanemarili to področje ali celo zavirali njegov razvoj in napredek.⁸¹

Naslednja pomembna prelomnica je bil sprejem Lovske zveze Slovenije v Mednarodni svet za lov in ohranitev divjadi (*Conseil International de la Chasse et de la Conservation du Gibier* – CIC).⁸² Po sklepu skupščine z dne 22. decembra 1990 je Lovska zveza Slovenije kot nacionalna lovska organizacija in predstavnica lovstva ter varstva divjadi v Republiki Sloveniji zaprosila za sprejem v članstvo Mednarodnega sveta za lov in ohranitev divjadi. Ob tem so navedli, da je slovenska lovska organizacija vseskozi dobro in tesno sodelovala v navedeni organizaciji. To naj bi med drugim potrjevali trije uspešno izvedeni simpoziji v Sloveniji. Predstavniki slovenske lovske organizacije so bili prepričani, da bi bilo sodelovanje z Mednarodnim svetom za lov in ohranitev divjadi veliko uspešnejši in koristnejši za slovensko lovsko organizacijo, še zlasti pri izmenjavi strokovnih izkušenj in rezultatov znanstvenih raziskav s področja lovstva. Januarja 1991 sta predsednik LZS, gospod Bruno Skumavc, in predsednik IO LZS, Peter Šuler, Mednarodnemu svetu za lov in ohranitev divjadi s sedeţem v Parizu posredovala uradno prošnjo za sprejem, v njej pa navedla, da se lovska zveza obvezuje spoštovati določila statuta navedene organizacije ter izpolnjevati tudi vse finančne obveznosti, ki izhajajo iz članstva ter hkrati obvestila Mednarodni svet za lov in ohranitev divjadi, da v primeru ugodno rešene prošnje Lovsko zvezo Slovenije v navedeni mednarodni organizaciji zastopata gospoda Bruno Skumavc in Peter Šuler.⁸³ O sprejemu v Mednarodni svet za lov in ohranitev divjadi sta se navedena predstavnika lovske zveze tudi osebno dogovarjala s predsednikom CIC-a dr. Heinrichom III. princ Reussom. Ta je Lovski zvezi Slovenije zagotovil vso podporo pri reševanju njene prošnje za včlanjenje. Poudarili so tudi, da bo z neposredno vključitvijo Lovske zveze Slovenije v Mednarodni svet za lov in ohranitev divjadi

81 Stališče Izvršnega odbora Lovske zveze Slovenije z dne 29. 1. 1990, št. LZS/9, Arhiv Lovske zveze Slovenije.

82 Lovska zveza Slovenije je bila prejeta v članstvo CIC – Mednarodnega sveta za lovstvo in ohranitev divjadi, v katero je vključenih 78 držav, 112 vladnih agencij, 735 nacionalnih vladnih organizacij v 135 državah sveta.

83 Dopis LZS št. IO/3, z dne 21. 1. 1991., Arhiv Lovske zveze Slovenije.

prenehalo veljati pooblastilo Lovski zvezi Jugoslavije, da zastopa slovensko lovstvo v navedeni organizaciji. O svoji nameri so seznanili gospoda Lojzeta Peterleta, predsednika Izvršnega sveta SRS, dr. Dimitrija Rupla, republiškega sekretarja za mednarodno sodelovanje, in gospoda Matjaţa Šinkovca, predsednika komisije Skupščine SRS za mednarodne odnose. Lovska zveza Slovenije je bila kot polnopravna članica sprejeta v Mednarodni svet za lovstvo in ohranitev divjadi (CIC) na skupščini 15. maja 1991 v Quebecu v Kanadi.

Predsednik CIC, Nicolas Franco, je bil velik podpornik samostojne Slovenije

Osamosvojitvena vojna za Slovenijo, znana tudi kot desetdnevna vojna za Slovenijo, je potekala od 27. junija do 7. julija 1991. V vojni so sodelovali tudi lovci, člani lovske organizacije, nekateri v sestavu milice, večidel pa v sestavu TO. Vemo, da se je v času vojne za Slovenijo takratno vodstvo Lovske zveze Slovenije dogovarjalo s TO in z Ministrstvom za notranje zadeve o vlogi in nalogah lovcev. Źal se je o delovanju in odločitvah vodstva lovske organizacije v teh prelomnih dogodkih na Lovski zvezi Slovenije ohranilo le malo dokumentov, še posebej lahko obţalujemo, da so se izgubili rokopisi spominov tedanjega predsednika Bruna Skumavca.

V obdobju napetosti ob osamosvajanju Slovenije so bili lovci s strani oblasti in krovne organizacije naprošeni, naj se vzdrţijo lova, mnogi pa so bili neposredno vključeni v dejavnost enot TO ali milice. Zaradi vojne je bil ukinjen tudi lov na vso divjad, zlasti zato, da ne bi prišlo do ogroţanj med lovci in pripadniki TO. Po končanih spopadih so se kmalu zastavila vprašanja o ponovnem začetku lova. Lovska zveza Slovenije je na Republiški štab TO v Ljubljani naslovila vprašanje glede nadaljnje prepovedi uporabe strelnega oroţja pri lovu. Izpostavili so, da je bila prepoved lova smiselna in nujna v dnevih agresije na Slovenijo, v času umiritve razmer pa ostaja

vprašanje, ali je takšna prepoved še smiselna in ali jo je treba upoštevati na ozemlju vse Slovenije. Vprašanje je bilo aktualno tudi zaradi dejstva, da bi daljša prepoved lova lahko imela za posledico večjo škodo na kmetijskih kulturah.⁸⁴ Na zahtevo Lovske zveze Slovenije je koordinacijska komisija republiških organov obvestila Lovsko zvezo Slovenije, da lov ni prepovedan, priporočila pa, naj se lov ne izvaja v bližini vojaških objektov, enot in objektov TO ter organov za notranje zadeve, da ne bi prihajalo do izrednih dogodkov.⁸⁵

V najhujših dneh agresije na Slovenijo je predsednik skupščine Lovske zveze Slovenije, Bruno Skumavc, v imenu lovske slovenske organizacije zaprosil lovske organizacije sosednjih dežel (Nacionalno združenje italijanskih alpskih lovcev, Deželno lovsko zvezo Furlanije, območne lovske zveze Trsta, Vidma in Južne Tirolske iz Bolzana, Društvo slovenskih lovcev Furlanije-Julijske Krajine »Doberdob«, Koroško lovsko zvezo iz Celovca, Štajersko deželno lovstvo iz Gradca in tudi Mednarodni svet za lov in ohranitev divjadi), da zastavijo svoj vpliv pri svojih oblasteh in podprejo slovensko državo na njeni poti k samostojnosti. V tem pismu so navedli, da je Republika Slovenija kljub pripravljenosti na mirno in odgovorno reševanje vseh odprtih vprašanj, nastalih po razglasitvi neodvisnosti in samostojnosti, za katero se je slovenski narod odločil na plebiscitu decembra 1990, postala žrtev agresije jugoslovanske armade, ki svoje brutalne aktivnosti le še stopnjuje. Opozorili so na prve žrtve in vse večjo materialno škodo. Izrazili so svoje nerazumevanje, kako je mogoče, da vlade evropskih držav, evropske skupnosti in ameriški predsednik s svojimi stališči podpirajo ravnanje jugoslovanskih oblasti. Lovske organizacije sosednjih držav so zaprosili, da pomagajo pri svojih oblasteh osvetliti dejansko situacijo, jih poskušajo odvrniti od podpore jugoslovanskim oblastem, ki skušajo z orožjem poteptati mlado demokracijo v Republiki Sloveniji in sosednji Hrvaški, zrušiti demokratično izvoljeno oblast ter utreti pot za uveljavitev srbskega hegemonizma, ki stoji za tem.⁸⁶ Odzvale so se vse navedene organizacije in Lovski zvezi Slovenije posredovale izjave solidarnosti in podpore. O svojih mednarodnih aktivnostih in pozitivnih odzivih stanovskih organizacij sosednjih dežel je Lovska zveza Slovenije seznanila vse tedanje slovenske politike, preko dnevnih časopisov pa tudi širšo javnost.

Nekaj mesecev po osamosvojitvi, 14. oktobra 1991, je predsedstvo Lovske zveze Slovenije sklenilo, da Lovska zveza Slovenije izstopi iz članstva Lovske zveze Jugoslavije.⁸⁷ Leta 1994 je bila sprejeta v združenje evropskih lovskih zvez FACE (*Fédération des Associations de Chasseurs de la Communauté Européenne*).⁸⁸

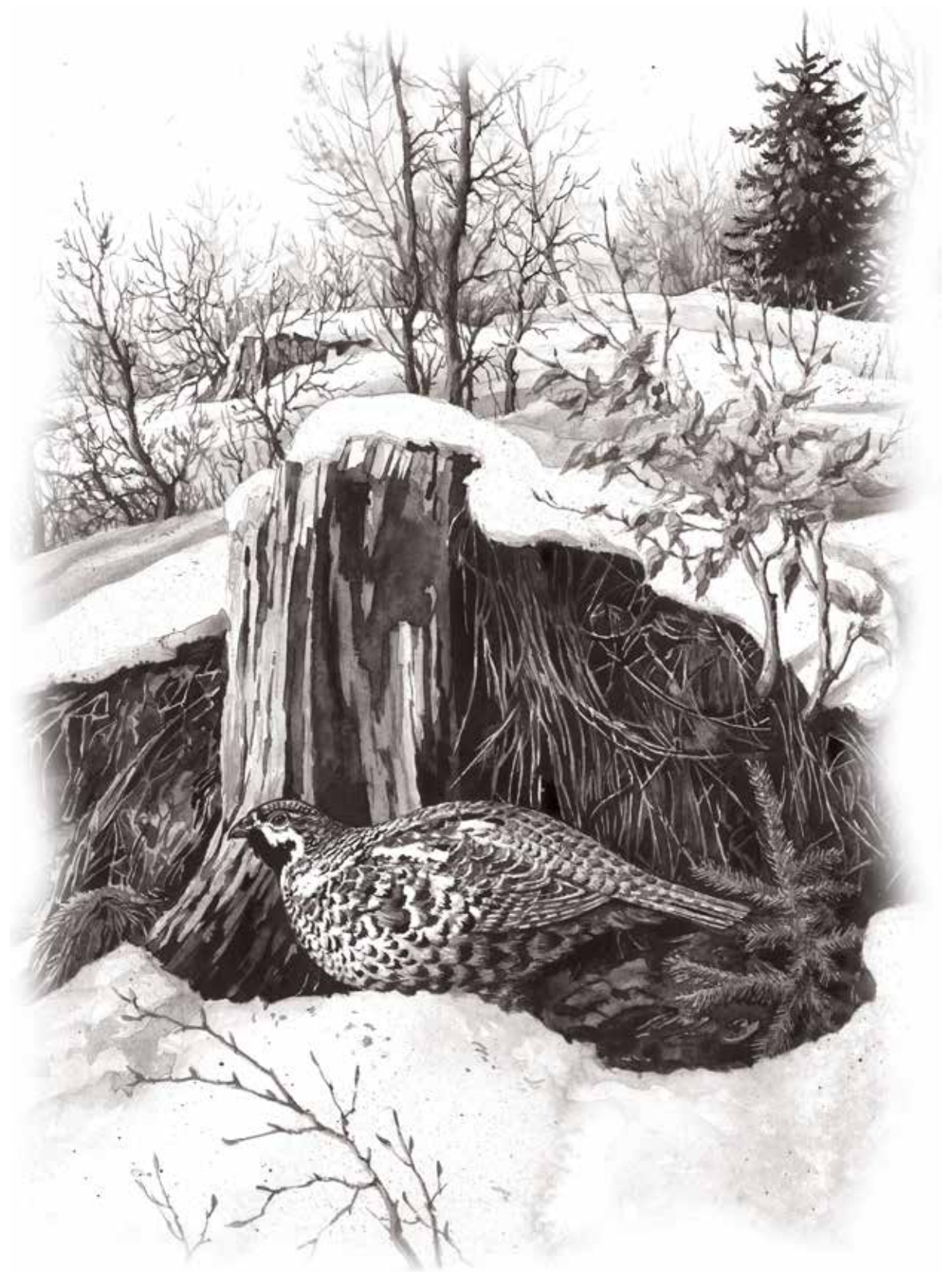
⁸⁴ Dopis Lovske zveze Slovenije št. 801/7-91 z dne 17.7.1991, Arhiv Lovske zveze Slovenije.

⁸⁵ Dopis koordinacijske komisije št. 801/7-91 z dne 17.7.1991, Arhiv Lovske zveze Slovenije.

⁸⁶ Dopis lovskim organizacijam sosednjih dežel z dne 7. 7. 1991, št. JO/46, Arhiv Lovske zveze Slovenije.

⁸⁷ Sklep predsedstva Lovske zveze Slovenije z dne 14. 10. 1991.

⁸⁸ Na seji 11. februarja 1994 v Toledu so sklenili, da Generalna skupščina 16. septembra 1994 v Bruslju potrdi sprejem Lovske zveze Slovenije za polnopravno članico. Od februarja naprej se je slovenska lovska organizacija že kot polnopravna članica lahko udeleževala sestankov FACE.

Zapisi in pričevanja lovskih družin in lovcev o času osamosvajanja Slovenije in o dogodkih med junijsko-julijsko vojno za Slovenijo

Dr. Marjan Toš

To poglavje pričujočega Zbornika začnemo s prispevkom Boruta Likarja,⁸⁹ ki je želel izpostaviti vlogo in angažiranje lovskih družin in posameznih lovcev v času osamosvojitvenih procesov v luči sodelovanja s takratnimi organi za notranje zadeve oziroma milice (danes policije) na območju Dolenjske in Bele krajine. Omenjeno območje je pokrivala takratna Uprava za notranje zadeve Novo mesto⁹⁰ (danes Policijska uprava Novo mesto). Posebej jo je vredno izpostaviti zaradi njene vloge pri akciji Sever⁹¹ leta 1989, organiziranju Manevrske strukture narodne zaščite leta 1990, varovanju in zaščiti osamosvojitvenih procesov in desetdnevne vojne z odhodom zadnjega vojaka JLA iz ozemlja Slovenije leta 1991. Za izvedbo najzahtevnejših nalog v zgodovini delovanja policije se je morala poleg dobre lastne organiziranosti in usposobljenosti nasloniti tudi na druge možnosti in vire. Osnova učinkovitega delovanja je poleg usposobljenosti in primerne opremljenosti slonela na pokritosti terena, na dobri in pravočasni obveščenosti, hitremu pretoku informacij in bliskovitemu reagiranju na relevantne pojave. Tedanji sistem splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite s civilno in narodno zaščito je omogočal angažiranje in mobilizacijo vseh, ki so se čutili sposobni za varovanje nacionalnih interesov. Pri tem se za območje Dolenjske in Bele krajine nedvomno izpostavlja vloga in prispevek lovskih družin in posameznih lovcev.

89 Borut Likar je v času osamosvojitvenih procesov služboval na območju Uprave za notranje zadeve Novo mesto, ki je zajemala območje Dolenjske in Bele krajine. V času akcije Sever in vzpostavljanja Manevrske strukture narodne zaščite (leta 1989 in 1990) je bil načelnik inšpektorata milice na omenjeni upravi. V času desetdnevne vojne leta 1991 pa je bil načelnik UNZ Novo mesto. Bil je vodja operativnega štaba pri akciji Sever za območje Dolenjske in Bele krajine. V času MSNZ je bil za Dolenjsko in Belo krajino eden od njenih organizatorjev. Kot načelnik UNZ Novo mesto je v času osamosvojitvenih aktivnosti in vojne neposredno vodil policijske enote pri varovanju in zaščiti osamosvojitvenih procesov. Kasneje je sedem let vodil slovensko policijo. Policijo je zapustil kot prvi generalni direktor. Je lovec Lovske družine Toplice.

90 UNZ Novo mesto je imela v svojem sestavu štiri postaje milice (danes policijske postaje), in sicer PM Novo mesto z dvema oddelkoma (Šentjernej in Dolenjske Toplice), PM Trebnje z oddelkom Mokronog, PM Metlika in PM Črnomelj. Podobno je bilo dogajanje tudi na območju ostalih takratnih UNZ.

91 Akcija Sever je ime operativnega načrta milice iz decembra leta 1998 pri preprečevanju mitinga resnice v Ljubljani – združenje za vrnitev pregnanih Srbov in Črnogorcev s Kosova in Metohije imenovano Božur – z namenom, da se v Ljubljani z neredi izzovejo izredne razmere, ki bi onemogočile in preprečile slovenske osamosvojitvene procese.

Lovci v času osamosvajanja Slovenije

Za izvedbo akcije Sever je bila mobilizirana posebna enota milice (PEM).⁹² Na postajah milice (PM) so prerazporejene miličnike v PEM zapolnili z rezervnimi miličniki.⁹³ Za vsako ceno se je moral preprečiti miting v Ljubljani, ki je imel namen ustvariti izredne razmere in preprečiti osamosvojitvene procese. Tedaj se je prvič pojavila potreba po poostrenem pokritju terena in maksimalnem angažiranju pri pridobivanju informacij v zvezi z udeležbo na napovedanem mitingu. V ta namen so dobile vodje varnostnih okolišev⁹⁴ in drugi, ki so ostali na PM, nalogo, da k sodelovanju pritegnejo čim več prebivalstva. Odziv je bil več kot zadovoljiv. Tu se je prvič izkazala volja in pripravljenost sodelovanja vseh tistih lovcev, na katere so se obrnili za sodelovanje.

Po akciji Sever so prišli v obdobje, ko je hotela tedanja jugoslovanska politika prek JLA razorožiti enote TO, kar se je pričelo dogajati v drugi polovici maja leta 1990. Nekaterih posameznikov iz vrst TO in milice na Dolenjskem so se takoj začeli zavedati nevarnosti razoroževanja. Pričele so se tajne priprave za primer, da se enote TO razoroži in onemogoči, da delujejo za interese Slovenije. Lovci so postali prvo in nerazdružljivo jedro iskanja idej, angažiranja posameznih domoljubov in vzpostavljanja enot za odpor in avtorji priprav za organiziranje vojaške komponente varovanja in zaščite demokratičnih sprememb v Sloveniji. Šlo je za aktivnosti, ki so bile do avgusta 1990 strogo tajne, glede na namen tudi legitimne, niso pa bile legalne. Tega so se vsi akterji dobro zavedali. Najprej so se organizirali t. i. tajni »odredi.« V prvi fazi je bila opora na posameznih lovcih kot edino »civilno« oboroženo strukturo. Pridobili so se seznami članov lovskih družin, ki gravitirajo na Gorjance. Opravili so se sestanki z posameznimi zaupnimi lovci. Ti so sodelovali pri širšem seznamu zaupanja vrednih oseb, predvsem lovcev, ki so bili nato vključeni v odrede. Vključili so se nekateri lovci iz lovskih družin Šentjernej, Novo mesto, Toplice, Padež, Gorjanci in Orehovica. Odziv je bil takojšen. Določil se je način sklica in zbirna mesta posameznih odredov. Orožje lovcev je predstavljal edini realni vir oboroževanja odredov. Upoštevala se je okoliščina, da ima posamezen lovec več kosov orožja, ki bi se dodelil drugim angažiranim domoljubom. Dobili so tudi namig, da si pridobijo nabavno dovoljenje in nabavijo dodatno količino streliva. Pri vodji Upravnega organa za notranje zadeve Novo mesto pa je bilo dogovorjeno, da izdajo nabavna dovoljenja preko dovoljenega števila nabojev.⁹⁵ Tako je bilo na začetku angažiranih okoli 300 oboroženih ljudi, pretežno lovcev.⁹⁶ Število in organiziranost je zadostovala zgolj za partizansko obliko upora.

92 PEM je bila mobilizirana v formaciji II. To je sestava, ki je zagotavljala izvedbo najzahtevnejših varnostnih nalog. Na državnem nivoju je PEM štela 1391 miličnikov. Za UNZ Novo mesto je PEM II štel okoli 50 posebej usposobljenih miličnikov. Za izvedbo naloge je bilo na UNZ Novo mesto predvidenih skupno 520 pripadnikov ONZ.

93 Na državnem nivoju je bilo vpoklicanih 1400 rezervnih miličnikov. Na UNZ Novo mesto pa okoli 50 rezervnih miličnikov.

94 Vodja varnostnega okoliša je bil miličnik, ki je bil med najbolj izkušenimi na postaji milice. Odgovarjal je za varnostne razmere na okolišu, ki je načeloma zajemal eno ali več krajevnih skupnosti.

95 Navodilo republiškega sekretariata za notranje zadeve je dovoljevalo izdajo nabavnega dovoljenja za samo 50 nabojev na posamezno orožje letno.

96 Imenovani so bili odredi: Šentjernej, Gaberje in Težka Voda in drugi po potrebi. Imenovani so po krajih, kjer ni bilo nikoli sedežev enot TO. V tem je posebnost Dolenjske. V ostalih regijah v Sloveniji so se ustanavljale enote TO po dejanskem sedežu delovanja. Ta razlika je tudi zavedena v prvi skici, ki je predstavljala osnovo za organiziranost MSNZ.

LOVSKA DRUŽINA DOMŽALE
Kolovec 3,
1235 Radomlje

Kolovec, 06.07.2016

Lovska zveza Slovenije

Prejeto:	11. 07. 2016	Sig. znak:
Vredn.:		Priloga:
Številka zadeve:		

Zveza lovskih druženj Ljubljana
Župančičeva 9
1000 Ljubljana

Sporočamo vam, da sta v času osamosvojitve Slovenije sodelovala v Teritorialni obrambi člana LD Domžale Ivan Stele in Stane Sterin.

Obrazložitev:

Ivan Stele je rojen 3. 12. 1949, stanuje Dolenje 5, 1235 Radomlje, telefon 041 374 016. V domači hiši je imel tajno skrivališče orožja. V času vojne za Slovenijo je sodeloval pri iskanju tajne lokacije kamor bi namestili vojake –ubežnike iz JLA. Tesno je sodeloval z občinskim štabom TO Domžale.

Stane Starin je rojen 4. 11. 1939, stanuje Češenik 17, 1233 Dob, telefon 041 567 088. Poročilo je lastnoročno napisana priloga.

Lep pozdrav,

Starešina LD Domžale
Ivan Stele

Dokument
LD Domžale

Odredi bi se uporabili za obrambne aktivnosti pri nasilnem odvzemu orožja iz skladišč JLA v Češči vasi pri Novem mestu in Vražjem kamnu pri Črnomlju. Opisana samodejna organiziranost je bila predstavljena nosilcem osamosvojitvenih procesov v Ljubljani. Pričelo se je vzpostavljanje MSNZ za območje celotne Slovenije. Konec avgusta 1990 se je v ta namen izdala odločba o oblikovanju MSNZ, s čimer je dosedanja aktivnost na Dolenjskem postala legalna in zakonita. V začetku septembra 1990 se je pričelo iz kočevskih skladišč TO razvažati orožje na skrivne depoje po vsej Sloveniji za potrebe MSNZ in kasneje za potrebe enot TO. Prvi konvoji orožja so bili namenjeni ravno na Dolenjsko. Orožje se je shranilo na petih tajnih lokacijah pod Gorjanci. Ko je konec septembra 1990 predsedstvo Republike Slovenije prevzelo poveljstvo na TO, je prenehala tudi potreba po MSNZ.

MSNZ se ukine, enote TO in milice pa nadaljujejo delo v svojih organizacijskih oblikah in po vnaprej izdelanih načrtih za varovanje in zaščito zemeljske celovitosti in državne suverenosti. Pomembno je izpostaviti, da se je pod vodstvom posameznikov iz vrst TO in milice in sodelovanjem peščice dolenjskih domoljubov, med katerimi so prevladovali prav lovci, mimo uradnih struktur države, dobra dva meseca pred legalizacijo MSNZ pričel in organiziral na ilegalen način zameetek priprav na morebiten splošen ljudski odpor. Njihova pripravljenost na sodelovanje z milico je postala redna oblika sodelovanja tudi dalje.

V operativnem smislu je milica nadaljevala z okrepljenim pokrivanjem terena in zbiranjem relevantnih informacij. Glede na oceno in zaostrovanje varnostnih razmer so se aktivnosti iz dneva v dan stopnjevale. V ta namen so nam kot zelo močan in zanesljiv vir ponovno ostale lovske družine in posamezni zaupanja vredni lovci. Pred desetdnevno vojno smo z njihovo pomočjo zagotovili stalno prisotnost na območju Gorjancev in Kočevskega roga.⁹⁷ Kar nekaj dobro vzdrževanih komunikacij je na Gorjancih povezovalo Hrvaško. Od tam bi lahko prikrito in nemoteno vstopila katera koli enota JLA. Iz vrst lovcev so se organizirale dežurne patrulje, ki so permanentno opravljale opazovalno službo v smereh možnih prihodov.⁹⁸ V času desetdnevne vojne so se aktivnosti sodelovanja nadaljevale s tistimi lovci, ki niso bili vpoklicani v operativne enote TO ali milice. Aktualno je bilo pokrivanje Kočevskega roga, ki je omogočal nizke po terenu prilagojene prelete helikopterjev JLA. Zaradi izgubljanja zvoka motorja se ni dalo dovolj natanko predvideti, ali je helikopter pristal ali ne. Zato so bile organizirane opazovalnice. V ta namen so se angažirali tudi lovski čuvaji, zaposleni v gojitvenem lovišču Medved.⁹⁹

Potreba po temeljitnem pokrivanju Gorjancev je ostala tudi po vojni in po odhodu zadnjega vojaka JLA z ozemlja Slovenije. Nevarnost obračunavanja JLA je še vedno ostajala. Razmere na Hrvaškem pa so se vse bolj zaostrovale, zato je varovanje državne meje na Dolenjskem postala ena prioritetenih nalog. Zanj so bili določeni posamezni policisti.¹⁰⁰ Ti so lahko nalogo v popolnosti opravili le, če so nadaljevali sodelovanje z lovci iz lovskih druženj, ki imajo svoje revirje na območju Gorjancev. Zasluge, da smo postali samostojna država, ima vsakdo, ki je po svojih močeh in zmožnostih dal prispevek, da smo uresničili svoj zgodovinski sen. Pomemben kamenček v ta mozaik so glede na izkušnje dolenjske policije nedvomno dali posamezni lovci in lovske družine, vezane na Gorjance in Kočevski rog.

⁹⁷ Komandir tedanjega oddelka milice Šentjernej je imel sestanek z vodstvom LD Šentjernej, kjer so se dogovorili o nalogah o načinih pokrivanja dela Gorjancev, ki meji s Hrvaško. Pričakovali so se možni vpadi enot JLA. Podobno so ravnali tudi ostali komandirji PM ali OM. Državni lovci gojitvenega lovišča Medved pa so zagotovili stalno pokrivanje predela Kočevskega roga, ki je tedaj predstavljal koridor nizkih preletov helikopterjev JLA.

⁹⁸ Ocenjeni možni prihodi so bili: Mirčev križ, Trdinov vrh, Miklavž, Krvavi kamen, Vahta idr.

⁹⁹ Organiziral je komandir oddelka milice Dolenjske Toplice.

¹⁰⁰ Postaja milice Novo mesto je imela v ta namen določenega miličnika, ki je imel izključno nalogo spremljati dogajanje na območju Gorjancev. Svoje delo je uspešno opravljal le na račun lovcev iz lovskih druženj, ki imajo lovišča na Gorjancih. Omenjeni miličnik je lovec, član LD Šentjernej.

OBMOČNO ZDRUŽENJE
VETERANOV VOJNE ZA SLOVENIJO
GORNJE POSOČJE

TRG TIGROVCEV 5
5220 TOLMIN

Št : 1-2/2016
Datum : 17.02.2016

LOVSKA ZVEZA SLOVENIJE
Župančičeva 9

1000 LJUBLJANA

Zadeva: vaš dopis LZS/164 od 10.2.2016

V zvezi z vašim dopisom vam posredujemo odgovor.

- V pripravi na osamosvojitve in osamosvajanje Slovenije 1991 63. Območni štev TO Tolmin ni v svojih načrtih uporabe enot TO imel vključenih lovskih družin.

Bilo je pa veliko članov raznih lovskih druženj vpoklicanih v enote TO pri osamosvajanju Slovenije.

Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo, Tolmin ne razpolaga z nobenimi podatki lovskih družin pri vključevanju v vojno 91, zato se v vaš zbornik s člankom ne moremo vključiti.

Poveljnik 63.ObmŠTO
Vito Berginc , ppolkovnik

Predsednik OZVVS Tolmin
Metod Ciril Leban

Poročilo ZVVS Gornje Posočje

Lovci so se na veliko vključevali v obrambne priprave in v samo vojno za obrambo mlade države Slovenije tudi drugod po Sloveniji. Zbrana pričevanja in zapisi potrjujejo veliko angažiranje, hrabrost in odločnost, da tudi člani zelene bratovščine opravijo svojo dolžnost in se ob pravem času postavijo na pravo mesto. Ko je torej tudi lovce klicala domovina, so pripadniki zelene bratovščine odločno stopili na obrambne barikade in njene branike in tako še enkrat dokazali veliko domoljubje in odločno pripadnost slovenstvu in slovenski domovini. S tem so sledili plemenitim načelom iz časov nastajanja slovenske lovske organizacije davnega leta 1907. Takrat je šlo za veliko več kot le za nastanek lovske organizacije slovenskih lovcev, šlo je za krepitev

DL. TOS
a. BROADBENT

Lovska zveza Slovenije

Projeto:	18. 02. 2016	Sig. znak:
Vredn.:		Priloge:
Številka zadeve:	1.2.51295	

Spomenik braniteljem domovine z Dolenjske

narodne zavesti in za trdno voljo ustanoviteljev slovenske zelene bratovščine, da je treba biti narodnjak povsod, »tudi na lovu.« To se je potrdilo tako v narodnoosvobodilni vojni 1941–1945 kot tudi v vojni za Slovenijo leta 1991. Ta je pomenila zadnje, odločilno dejanje v slovenskem uporništvu 20. stoletja. Lovske družine širom Slovenije so se po svojih močeh in možnostih, pa tudi na račun velike iznajdljivosti in znanja posameznikov, še kako angažirale na terenu in tako pripomogle k uspehu junijsko-julijske vojne leta 1991.

Lovska družina Trdinov vrh (v letih 1990 in 1991 se je imenovala še LD Brusnice) je na različne načine veliko prispevala k uspešni vojaški obrambi novonastale države Slovenije. Člana te LD Borut Novak in Franci Povše, prvi leta 1990 pomočnik komandirja postaje milice v Novem mestu, drugi pa namestnik komandanta posebne enote milice v Novem mestu, sta bila poleg Rada Klisarića in Boruta Usenika iz TO glavna organizatorja MSNZ na Dolenjskem.¹⁰¹ V hiši Mira Kuljaja v Gabrju pod Gorjanci (zdaj starešina LD) je bilo leta 1990 prvo tajno skrivališče orožja v Sloveniji, pripeljanega iz Gotenice. Skrivališče orožja iz Gotenice je bilo tudi v gospodarskem posloju Jožeta Božiča, lovca LD Trdinov vrh, iz Dolnjega Suhadola. Skupina lovcov iz te LD je bila že leta 1990 vključena v aktivne priprave na morebiten oborožen spopad za samostojno Slovenijo. V času vojne za Slovenijo je bila ta lovska družina s strani Mestne občine Novo mesto in pokrajinskega štaba TO zadolžena za koordinirano zbiranje in posredovanje informacij. Lovska družina je imela ustanovljeno tudi oboroženo formacijo, ki je skupaj z LD Orehovico in LD Gorjanci delovala pri ozaveščanju prebivalstva in nadzirala dogajanje na Gorjancih in v Žumberku. Mnogo članov je v okviru TO sodelovalo v spopadih z JLA.

101 Bojan Budja, Ščit, Dolenjska pot v samostojno Slovenijo, Ljubljana 1996; povzel Ivo Kuljaj.

Lovska družina Kočevje je sodelovala pri pripravi na osamosvojitve Slovenije od 1. 6. 1991 z namestitvijo čete TO krajevne skupnosti mesta Kočevje. Na razpolago in v uporabo jim je bil oddan celoten lovski dom. V prostorih lovskega doma je bilo nastanjeno poveljstvo čete TO in njenih 20 pripadnikov. Kasneje so bile v lovskem domu nastanjene tudi druge enote TO. V času agresije na Slovenijo je bilo v kletnih prostorih lovskega doma shranjeno tudi večje število vojaškotehničnih pripomočkov in orožja. V prostorih lovskega doma so vojaško tehnične pripomočke in orožje hranili nekje do sredine meseca avgusta 1991. Člani LD Kočevje so po naročilu poveljstva TO Kočevje tudi organizirali varovanje objekta črpališča pitne vode v Slovenski vasi (stalna straža) ter celodnevni nadzor na pomembnih križiščih gozdnih cest v Črnem Vrhu in Mali Gori. Spremljali so gibanje prometa in ljudi ter nadzirali uporabo rezervnih skladišč za vasjo Koblarji.¹⁰²

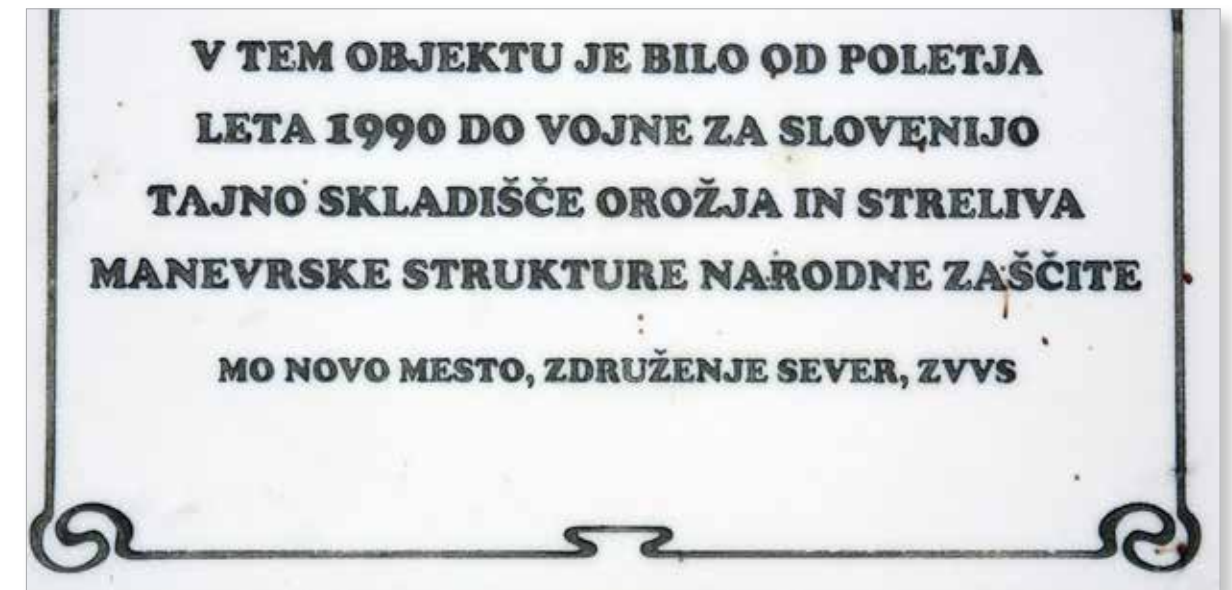
V vojni za Slovenijo so leta 1991 aktivno sodelovali tudi člani zelene bratovščine iz **Lovske družine Velike Lašče**. Zaradi svoje geografske lege z razgibano geomorfološko strukturo predstavlja velikolaška pokrajina pomemben strateški člen ozemlja med Ljubljansko kotlino in Kočevsko-Kolpskim območjem. Velikolaška pokrajina je bila v letu 1991 razdeljena na tri krajevne skupnosti: KS Velike Lašče, KS Turjak in KS Rob. V KS Rob v Krvavi Peči je bilo ustanovljeno s strani 51. Območnega štaba TO oskrbovalno zbirališče za vojaške prebežnike in pribežnike iz JLA. Varstvo zbirališča je bilo zaupano laški četi, ki so jo sestavljali domači vojaški rezervisti, celotna oskrba zbirnega središča, ki se je hitro večal, pa je bila zaupana vodstvu KS Velike Lašče. Krizni štab pri KS je koordiniral in vodil oskrbovanje v vojnih razmerah. Lovska družina Velike Lašče je takoj prvi dan ob začetku kriznih razmer prostovoljno ponudila lovsko orožje laški četi (slaba oborožitev, med pripadniki laške čete so bile razdeljene le pištole). Prva zanesljivejša lovška oborožitev je bila prepeljana v Krvavo Peč. Še pred koncem vojne je bilo orožje vrnjeno lovski družini. Pripadniki laške čete so bili hvaležni junaškemu dejanju Lovske družine Velike Lašče.¹⁰³ Člana **Lovske družine Rakitna** Ada in Drago Bitenc sta po naročilu Ela Rijavca, vodje pokrajinske koordinacije in načelnika MSNZ Ljubljana okolica, ter Ludvika Zvonarja opazovala in sporočala prelete helikopterjev JLA čez Rakiško planoto iz smeri Iška–Zala čez Rakitno na Vrhniko. Poročala naj bi tudi o morebitnih postankih helikopterjev (možnih ponoči) na izpostavljenih senozetih v okolici Rakitne. Lovka Ada Bitenc je bila kot članica Krajevne skupnosti Rakitna določena za vodjo skupine mladih domačinov za organiziranje varovanja kabelskih naprav na Rakitni.¹⁰⁴ Med člani LD Rakitna, ki so aktivno sodelovali v vojni za Slovenijo je bil tudi mag. Drago Bitenc. Med vojno je opravljal naloge svetovalca za SLO in DS (splošni ljudski odpor in družbeno samozaščito), bil organizator MSNZ ter med vojno tudi načelnik oborožene Narodne zaščite Skupščine Republike Slovenije. V **Zvezi lovskih družin Novo mesto** so dobili med vojno drugi ali tretji dan depešo po teleprinterju preko milice, ki jim jo je po navodilu poslala TO Lovska zveza Slovenije s podpisom Blaža Kržeta. Dobili so navodila, da morajo obmejne LD organizirati 24-urno dežurstvo na meji s Hrvaško, kar so LD

¹⁰² Po zapisu Jožeta Kureja in Tanje Medved.

¹⁰³ Za verodostojnost podatkov odgovarja Manfred Deterding.

¹⁰⁴ Podatki Ade in Draga Bitenca. V vojni je sodeloval tudi njen sin mag. Drago Bitenc. Drago Bitenc ima status veterana vojne za Slovenijo. Od 17. 5. 1990 do 25. 6. 1991 je bil organizator MSNZ (Manevrska struktura narodne zaščite v Skupščini Republike Slovenije) in od 26. 6. do 18. 7. 1991 poveljnik oborožene Narodne zaščite Skupščine Republike Slovenije.

Šentjernež, Orehovica, Brusnice in Gorjanci, tud izvajale s kadrom, ki ni bil vpoklican v enote TO. Depešo in nekaj slikovnega ter ostalega materiala so kasneje izročili Dolenjskemu muzeju v Novem mestu, kjer se trajno hrani. Nekateri lovci, ki niso bili razporejeni v enote TO, so bili vključeni v enote TO kot ostrostrelci s svojim lovskim orožjem in »lovskimi naboji.« Njihova vloga je bila opazna v bitki v Krakovskem gozdu. Vse LD so organizirale obveščevalno službo. Njihove podatke so s pridom uporabljali. To so bili predvsem podatki o premiku enot, letalstva in tudi posameznikov vojaške kontraobveščevalne službe (KOS), ki so jih hitro odkrivali. Med lovci je zelo veliko veteranov, nekaj je tudi pripadnikov MSNZ. Nekateri člani so dali na voljo tudi prostore za tajna skladišča.¹⁰⁵

Tudi v **Lovski družini Jesenice** so med vojno za Slovenijo potekale številne aktivnosti. Območni štab TO Jesenice je 2. 10. 1990 izvedel akcijo odvzema svojega orožja iz skladišča JLA v karavli Moste pri Žirovnici. To orožje se je razvozilo na 14 varnih lokacij. Član LD Jesenice, Drago Jakopič, je to orožje razvozil s svojim kamionom. Ena od lokacij je bila na njegovem domu v Planini pod Golico pod šifro »Mercedes«, druga pa pod šifro »Kurir« na domu Jožeta Klinarja »Mokota« tudi člana te LD. 27. 6. 1991 je bilo nekaj članov prisotnih pri varovanju oziroma zapori ceste v Soteski in barikade na Koroški Beli. Pri predaji karavle je aktivno sodeloval lovec Janez Noč, ki ima svojo hišo blizu karavle. Z graničarji in komandirjem karavle se je dnevno srečeval in jih dobro poznal. Pripadniki TO so mu prinesli depešo o predaji karavle in osebno jo je odnesel komandirju. Karavla se je kasneje sama predala brez večjih zapletov. V noči na 30. 6. 1991 so se graničarji karavle, pripadniki JLA razdelili. En del je odšel z vodnikom komandirjem na Karavanški plato k preostalim pripadnikom JLA, drugi del vojakov pa je ostal v karavli z namenom, da se naslednje jutro preda pripadnikom TO. Zjutraj so sami zapustili karavlo in odšli v vas. Pod prvimi hišami, kjer je stanoval pokojni član LD Jesenice, Franc Jasenc, so se ustavili in čakali na enoto TO, da se predajo. Franc Jasenc je obvestil tri člane iz Planine pod Go-

Napis na spominski plošči D. Suhadol

¹⁰⁵ Stane Gabrijel. Na njegovi stari hiši v Trebnjem je spominska plošča, saj je bilo v njej tajno vojaško skladišče.

lico, da je karavla prazna in skupaj so odšli do karavle. Bili so prvi v karavli, izobesili so slovensko zastavo in počakali na enoto TO. Na ta način so člani LD Jesenice prvi zasedli karavlo in jo »varovali« do prihoda enot TO. Kot domačini, poznavalci terena, so tudi v naslednjih dneh vojne pomagali enoti TO pri varovanju karavle. Na platoju Karavanke je ostal še zadnji del enot JLA. Jeseniški 3. bataljon 22. brigade TO je plato s strani Hrušica obkolil. V bataljonu je funkcijo operativca opravljal Niko Bernard. »Položaje smo imeli slabih 400 m od platoja pri prvih hišah novega naselja na Belem polju. Ostrostrelnih pušk nismo imeli, zato sem odšel na položaj kar z mojo lovsko karabinko. Ostrostrelne puške smo dobili kasneje, vendar niso bile nastreljene. Z bataljonskim skladiščnikom, prav tako članom naše LD, sva puške nastrelila sama. 30. 6. 1991 je prišlo do streljanja z obeh strani. En pripadnik našega bataljona je bil pri tem ranjen v roko. Pomembno vlogo v tej kratki borbi pa je imel naš član LD Karel Ravnik, ki je stanoval v hiši, pod katero smo imeli položaje. Z daljnogledom je opazil ostrostrelca JLA, ki je streljal na naše položaje iz zgornjega nadstropja platoja. Po opozorilu so naši z vsem ognjem udarili po njem in ga prisili k umiku. Kot sem že omenil, smo lovci LD Jesenice sodelovali s teritorialci in miličniki. Takrat sem opravljal funkcijo starešine LD Jesenice in operativca bataljona TO. Skupaj smo se na izrednih sejah UO LD dogovarjali, kakšna naj bo naloga naših članov v teh dneh osvobodilne vojne. Nekaj naših članov je bilo že v rezervi razporejenih v graničarske enote po karavlah. Karavle so dobro poznali. Aktivno so sodelovali pri predaji in kasneje pri varovanju karavl. Pomembno pa je bilo tudi to, da so naši člani ves čas vršili nadzor na državni meji.«¹⁰⁶

V **Lovskogojitven bazen Radlje ob Dravi** so bile v letih 1990 in 1991 še vključene lovske družine Kapla, Remšnik, Radlje in Muta, razprostrajoč se od levega brega reke Drave do državne meje z Republiko Avstrijo, po področju, imenovanem Kozjak oziroma Kobansko; ter lovske družine Podvelka, Janževski Vrh, Orlica - Vuhred in Zeleni Vrh - Vuzenica, katerih lovišča se razprostirajo po desnem bregu reke Drave in se zajedajo globoko v pobočja Pohorja. V preteklosti je bila to domovina »flosarjev« – dravskih splavarjev, »holcarjev« – gozdnih delavcev, »glažutarjev« – steklarjev, »pruharjev« – kamnosekov, žagarjev ter trdega dela vajenih kmetov in kajzarjev. Sedaj pa je vse drugače ... Do leta 1991 je bilo opisano področje v obrambnem smislu v pristojnosti OŠTO Radlje ob Dravi, s katerim so lovske družine vsa leta odlično sodelovale. Teritorialci so pri urjenju enot in poveljstev TO uporabljali lovske domove in lovske koče, v lovskih vrstah pa našli ostrostrelce, izvidnike, obveščevalce in vodnike enot TO, saj so lovci že po svoji prvobitnosti najsposobnejši za te dejavnosti. Skupaj so prirejali strelska tekmovanja v okviru lovskogojitvenega bazena, z ekipami strelcev – lovcev in teritorialcev – pa so dosegali tudi vidne rezultate na republiški ravni. Z združenimi močmi so zgradili ustrezna strelišča, sodelovali so pri obnovah pomnikov NOB, pri proslavah ob pomembnih dogodkih iz partizanske zgodovine na tem območju, večkrat pa so bili lovci v vlogi pripadnikov NZ vključeni v globinsko varovanje državne meje. Med lovskimi družinami in vodstvom TO občine, pa tudi med posamezniki so se tako stkale močne vezi tovarštva, medsebojnega zaupanja in spoštovanja. TO pa je imela tudi veliko podporo vseh podjetij na tem območju.

¹⁰⁶ Pričevanje zapisal Niko Bernard.

Na zloglasni datum 16. 5. 1990 je tudi OŠTO Radlje ob Dravi dobil ukaz nadrejenega poveljstva, da predajo orožje iz skladišč TO v objekte JLA. V OŠTO so se temu ukazu uprli, pismeno pa jih je podprl tudi takratni predsednik SO Radlje Peter Krajnc, sicer lovec LD Muta. Tako je »v naših rokah« ostalo več kot 1000 kosov razmeroma sodobnega lahkega pehotnega orožja s pripadajočim strelivom. Ta ukaz in njegova zavrnitev sta spremenili mirni tok življenja tudi marsikateremu lovcu, zakaj začelo se je že velikokrat opisano obdobje priprav na osamosvojitve Slovenije, nato rojstvo države Republike Slovenije in potem agresija s strani JLA. Lovske družine so kot celota podprle vse aktivnosti v pripravah in med osamosvajanjem. Lovci so bili aktivni kot pripadniki MSNZ, TO ali pa takratne milice. Vloge posameznikov so bile različne – od poveljnikov, štabnih častnikov, zalednih starešin, ostrostrelcev, izvidnikov, obveščevalcev, strelcev na različnih orožjih itd. Po zavrnitvi ukaza o predaji orožja je bila poglobljena naloga OŠTO Radlje obvarovati orožje pred nasilnim odvzemom iz skladišč TO. Sledili so ukrepi, in sicer takojšnje fizično oboroženo zavarovanje skladišč TO s teritorialci, v sodelovanju s takratno milico – odličnimi sodelavci; prerazporediti del orožja in streliva v dogovoru s poveljniki OŠTO Ruše, Slovenj Gradec in Ravne na Koroškem; preostalo orožje in strelivo disperzirati na tajne lokacije na Pohorje in v Dravsko dolino; organizirati izvidniško-obveščevalno mrežo s poudarkom na mejnem področju in posadke JLA na mejnih stražnicah; popolniti se z orožjem in strelivom za protiolepn boj in z MES. Da ne bodo dejanja tonila v pozabo, je treba navesti nekaj konkretnih podatkov:

»Pri Antonu Graceju, lovcu LD Orlica - Vuhred, so bili shranjeni vojni in mobilizacijski dokumenti TO Radlje, bilo pa je tudi mobilizacijsko zbirališče enote za posebne namene. Nadzor je bil zaupan Lidiji Vilar, lovki LD Orlica - Vuhred. Orožje in strelivo smo pripeljali ponoči v najstrožji tajnosti v skriivališča: pri Jožetu Grubelniku, lovcu LD Janževski Vrh, pri Zdenku Osvaldu, lovcu LD Podvelka, pri Dragu Grubelniku, lovcu LD Podvelka, pri Jakobu Medvedu, lovcu LD Podvelka, v bunker na strelišču LD Muta, objekt je nadzoroval lovec Zdravko Verdinek, pri Ivanu Grubelniku v Podvelki, v skladišču sredstev za miniranje Gozdarstva Radlje, objekt je nadzoroval lovec LD Orlica - Vuhred, Mirko Gosak, pri Albinu Verčku, lovcu LD Podvelka, v lovskem domu LD Orlica - Vuhred, objekt je nadzoroval lovec Bojan Ivkovič, na Predelovanem obratu Radlje, objekt je nadzoroval Dušan Volmajer, lovec LD Podvelka, na HE Vuzenica, objekt je nadzoroval Mirko Krautberger, lovec LD Janževski Vrh, na HE Vuhred, objekt je nadzoroval Jože Kobolt, pri Janezu Rapatcu, Sv. Primož nad Muto; objekt je nadzoroval Stanko Stražišnik, pri Zlatku Pažeku v Dobravi, objekt je nadzoroval Bogdan Ladinik, pri Ivanu Perušu v Vuhredu, objekt je nadzoroval Janko Kolar, lovec LD Orlica - Vuhred, pri Milošu Pečolarju lovcu Orlica - Vuhred. Največja prizadevanja in teža bremena odgovornosti so nosila pleča Borisa Najzarja, sodelavca OŠTO Radlje ob Dravi. Pri prevozu na tajne lokacije so sodelovali lovci s svojimi vozili: Jože Rogina, član LD Muta, Jože Grubelnik, član LD Janževski Vrh. Jože Uršnik, sin lovca Jurija Uršnika iz LD Muta, pa je s kamionom Gorenja Muta opravil tajni prevoz minskoeksplozivnih sredstev iz Kočevske Reke. V skupini za nalaganje in razlaganje oborožitve so bili vključeni lovci: Janko Kolar iz LD Orlica - Vuhred, Jože Urnat iz LD Radlje, Dušan Volmajer iz LD Podvelka, ter Silvo Poročnik

in Venčeslav Vilar iz LD Muta. Za izvidniško-obveščevalne naloge so bili zadolženi lovci: Janez Hajnc, Mirko Novak in Jože Urnat iz LD Radlje, Dali Cvar iz LD Muta, Albert Gregl iz LD Remšnik in Mirko Krautberger iz LD Janževski Vrh. Dežurnim enotam TO pred agresijo in bojnim enotam TO med agresijo so poleg ostalih nudili zavetje in pomoč tudi lovci Franc Hafner – gozdar, Maks in Jože Hedl iz LD Radlje ter Janez Hajnc in Ivan Krajnc iz LD Muta. Tako kakor drugod po Sloveniji so se v pomladnem času leta 1991 OŠTO na Koroškem reorganizirali v Obm. ŠTO za Koroško. Enote TO Radlje so tako postale podrejene temu poveljstvu. Sledila je agresija in 25. 6. 1991 so bile mobilizirane vse enote prejšnje TO Radlje. Lovci, razporejeni v teh enotah, smo sodelovali v bojnih akcijah proti motorizirani koloni, ki je prodirala iz Maribora proti Dravogradu in bila tam tudi zaustavljena, pri blokadi Vojašnice Bukovje pri Dravogradu, in v sodelovanju z enotami takratne milice v obrambi mejnega prehoda Radelj ter zavzemanju mejnih stražnic in razorožitvi mejnih posadk JLA. V nadaljnjem delovanju enot TO pa smo bili lovci vključeni v varovanje državne meje z Republiko Avstrijo na Kozjaku, od Kaple do Pernic. V bojnih aktivnostih, s puško v roki, v enotah TO in milice je tako sodelovalo preko 60 lovcev iz Lovskogojitvenega bazena Radlje. Žrtev nismo imeli, le nekaj manjših nezgod.¹⁰⁷

Na branike domovine so odločno stopili tudi člani **Lovske družine Libeliče**. V njihovem lovskem domu na Črneški gori 11 je bil občinski štab za zveze. Na kmetiji Javornik na Črneški gori 20 je bilo skladišče orožja. Lastnik kmetije je bil njihov član Ivan Prilasnik. Na kmetiji Klančnik, Podklanc 5, je bilo pred vojno od leta 1990 do leta 1991 skladišče orožja TO. Lastnik kmetije je bil član LD Libeliče Jože Kogelnik.¹⁰⁸

Člani LD Šmartno na Pohorju in LD Polskava se večkrat skupaj spominjajo vojnih dogodkov, v katerih so leta 1991 tudi sami aktivno sodelovali.

¹⁰⁷ Pričevanje zapisal Zdravko Vilar.

¹⁰⁸ Dopis LD Libeliče z dne 18. 4. 2016. Podpisal ga je starešina Marko Kogelnik.

Člani **Lovske družine Banja Loka - Kostel** so že v pripravi na slovensko osamosvojitve opravljali številne odgovorne dolžnosti v KS (v gasilskih društvih, pri prvi pomoči oziroma CZ), v TO, v milici in v drugih specialnih dolžnostih po razporedu oddelka za ljudsko obrambo (OLO) v Kočevju. Ker se je veliko teh del izvajalo izven njihovega lovskega območja in tajno, o tem nimajo ustreznih podatkov. Se pa spominjajo nekaterih poglobitvinih dogodkov in aktivnosti, ki ne smejo v pozabo. Franc Volf st. je od srede do konca junija 1990 sodeloval pri skladiščenju razstreliva v kletnih prostorih gasilskega doma v Vasi. S sinom Igorjem in Francem ml. (ki je bil referent za obrambne priprave DGS in namestnik načelnika oddelka za LO Kočevje) je skladiščil vžigalnike in razstrelivo v lastni hiši Vas 4/a. Franc Volf st. je novembra 1990 sprejel in skladiščil orožje oddelka za LO občine Kočevje. Franc Volf st. in Brane Južnič sta v sredini leta 1990 organizirala ekipo starejših lovcev, ki niso bili razporejeni za določene naloge v KS Kostel, za kontrolo območja in objektov v lovišču LD Banja Loka - Kostel. V ekipi so sodelovali naslednji lovci in odgovarjali za svoja področja: Anton Rački – Kuželj, Rake; Željko Mavrovič – Kuželj; Jože Glad – Laze, Ograja; Stane Kuželički – Grivac; Boris Nanger – Petrini; Matija Bauer – Pirče; Franc Volf – Vas, Fara, Stružnica, Žaga – vodja skupine; Lojze Marinč – Gotenc, Vrh, Krkovo; Brane Južnič – Colnarji; Anton Rauh st. – Delač, Kostel; Jože Ložar – Zapuže, Rajšele; Jože Zorko – Lipovec; Ivan Beljan – Drežnik, Jesenov vrt; Anton Žagar – Ajbelj, Kaptol, Puc; Franc Šega st. – Suhor, Podstene. Ta ekipa je delovala neprekinjeno do občnega zbora v marcu 1992. Člani so poročali vodji Francu Volfu o vseh opažanjih na terenu, on pa je važne podatke posredoval sinovoma Igorju in Francu ml. ter drugim zaupnim osebam. Neposredno po agresiji je lovec Franc Volf na prošnjo Martina Štefančiča ml., ki je bil član občinskega centra za obveščanje Kočevje, pomagal poiskati ustrezne lokacije na Stružnici, Orleku, Ravnu in Kuželiču za VOP (vizualna opazovalnica Potok). Odločila sta se za Orlek, kjer sta bila potem člana enote opazovalcev tudi lovca Cvetko Skok ml. in Lojze Grgorič. Tudi to obdobje je bilo za delovanje članov te LD zelo pomembno. Aktivnosti so potekale po sprejetih načrtih IO in komisij ter po priporočilih LZS, ZLD Kočevje in oddelka za LO Kočevje. V času vojne za Slovenijo redno delo LD Banja Loka - Kostel ni bilo prekinjeno. Komisija za nadzor terena in objektov v lovišču je redno nadaljevala z obhodi in o opažanjih obveščala IO LD. Zaradi premikov večje vojaške enote proti Delnicam je bil 27. 6. 1991 izdan ukaz, da se na mostu pri Petrini postavi barikada. Lovec Franc Volf st. je pripadnikom TO pomagal pridobiti primerne prostore za poveljstvo enote pri Milki Bratož v Petrini in sobo pri Antonu Baucarju, kjer sta se namestila pripadnika TO z mitraljezom in raketnim metalcem armbrustom za branjenje barikade na mostu proti Brodu N/K. Ob tej priložnosti so se dogovorili tudi za namestitev pripadnikov 1. karavle na južni meji v prostorih osnovne šole Vas-Fara. Tu so pozneje bivali tudi teritorialci območnega štaba TO Kočevje-Ribnica, med njimi je bilo tudi nekaj članov omenjene LD. V času od 27. 6. 1991 dalje so organizirali redne in občasne kontrole terena in objektov (Rake, Stružnica, Rački potok, Kuželič, Štajer, Padovo in drugje). V tem času so se namreč tako na slovenski kakor tudi na hrvaški strani pojavljali ubežniki, vojaki iz vojašnic in tajni obveščevalci JLA. S strani slovenskih obveščevalcev in prijateljev s hrvaške strani je bila formirana ekipa, ki je organizirano po-

magala vojakom (sprva samo Slovencem), da so lahko zapuščali vojašnico v Delnicah in jih varno pripeljala do barikade v Petrini, kjer so jih prevzemali starši ali uslužbenci oddelka za obrambo Kočevje. Tudi v teh akcijah so sodelovali njihovi lovci Cvetko Skok, Lojze Grgorič, Igor Volf, Franc Volf st. 11. 7. 1991 so od ZLD Kočevje dobili obvestilo, s katerim so jih obvestili o ukazu TO o neizvajanju lova v času okupacije in vojnega stanja. »Z vsebino obeh dokumentov smo takoj seznanili svoje članstvo in poosttrili kontrolo za dosledno izvajanje navodil. Ves čas slovenske vojne smo intenzivno spremljali premike vojaških enot JLA, prav tako pa tudi dogajanja v zraku (nizki helikopterski in avionski preleti s hrvaške strani). To delo so uspešno opravljali tudi zadolženi člani naše LD na VOP-u in drugi člani obrednih in izrednih kontrolah terena in objektov v lovišču LD. Redno smo tudi pazili na vodne vire po vseh vaseh, kakor tudi na glavne rezervoarje pitne vode. Iz opisanega je mogoče sklepati, da so se člani LD Banja Loka - Kostel zavedali svojih dolžnosti do domovine in odgovorno izvrševali vse naloge v tistih težkih in nevarnih časih osamosvajanja Slovenije.«¹⁰⁹

Zanimivo je bilo tudi v **Lovski družini Otočec**. Kot se spominja Alojz Avbar, aktivni udeleženec vojne za Slovenijo, je že 29. 1. 1991 po razgovoru na OŠTO prejel pooblastilo za nošenje orožja, in sicer za lovsko puška 8x57, tov. št. 88290, reg. št. 1713 s pripadajočim strelivom. 24. 4. 1991 se je udeležil strelskega treninga v Sevnici z zgoraj navedenim orožjem. Spomladi 1991 se je sestal s Tonetom Klobčaverjem na OŠTO Novo mesto in se dogovoril o hrambi vojaške opreme v lovskem domu LD Otočec, Vrh pri Pahi 19. »Neke noči sem tako shranil več tovornjakov vojaške opreme v lovski dom, za kar ni vedel nihče drug, in v TO Novo mesto. Med osamosvojitveno vojno sem bil poklican na štab TO Novo mesto, kjer sem prejel 40 kom nabojev in navodila od Toneta Klobčaverja, da naj bom v pripravljenosti za eventualno likvidacijo sovražnika (skladišče v Mokronogu). Med vojno sem se sestal z Radom Klisaričem in Borutom Usenikom pri lovskem domu LD Otočec. Od njiju sem prejel večje število nabojev za lovce LD Otočec. Dogovorili smo se za opazovanje gozdov okoli Pahe, kjer je bila desetina vojakov TO s sredstvi za vezo na kozolcu v bližini lovskega doma.«¹¹⁰

V vojni za Slovenijo so nadvse aktivno sodelovale **LD iz Posavja**, ki so sledile pozivu na radiu Brežice 1. julija 1991 ob 12.30 in 14.00 uri: »Sekretariat za ljudsko obrambo občine Brežice poziva predsednike svetov KS in načelnike narodne zaščite v KS Bizeljsko, Kapele, Dobova, Globoko, Bukošek, Trnje, Brežice, Čatež, Jesenice, Velika Dolina, Mrzlava vas, Velike Malence, Krška vas, Skopice, Cerklje, da se takoj javijo na sedeže svojih KS in vzpostavijo zvezo s centrom za opazovanje in obveščanje ter aktivirajo pripadnike lovskih družin za opravljanje nalog NZ. V navedenih krajevnih skupnostih je potrebno po izdelanih načrtih zavarovati najpomembnejše objekte in naprave. Vse člane lovskih družin pozivamo, da se takoj zberejo na sedežu svojih KS, kjer bodo dobili nadaljnja navodila.«

109 Zapisal Franc Volf st.

110 Izjava Alojza Avnarja z dne 12. 4. 2016.

Lovski dom Otočec

Posavski lovci trajno negujejo spomin na vojne dogodke 1991

Posnetek je shranjen kot arhivsko gradivo v arhivu Ministrstva za notranje zadeve, mapa UNZ Krško, dokument številka 2433. Na tej osnovi so lovci LD v občini Brežice sodelovali v Narodni zaščiti pri varovanju objektov.¹¹¹ Tako je bilo v lovskem domu **Lovske družina Sevnica** med vojno tajno skladišče orožja. V sklopu tega je bila v domu tudi nadomestna lokacija miličniške postaje Sevnica v primeru agresije na postajo milice v Sevnici. Člani te LD so varovali vodne vire in vodovodna zajetja, pa tudi nekatere pomembnejše točke ob morebitnem helikopterskem napadu. V spomin na sodelovanje v vojni za Slovenijo so v lovskem domu Sevnica odkrili spominsko ploščo.¹¹²

Lovska družina Taborska jama je med vojno podprla obrambna prizadevanja TO in milice, v njenem lovskem domu na Kremenci je bila nastanjen enota TO.

Lovska družina Polšnik je takoj po prejemu obvestila ZLD Zasavje, da naj lovci slovenskim oboroženim silam nudijo vso potrebno pomoč, začela izvajati nekatere aktivnosti. Organizirali so poostreni nadzor na celotnem lovišču, ki meri 4.100 ha. Med 3. in 9. julijem 1991 je bil njihov lovski dom zbirališče lovcev, ki so se prostovoljno priključili k braniteljem slovenske samostojnosti. V LD Polšnik so organizirali trojke, ki so opazovale dogajanje v lovišču in o vsem obveščale TO v Litiji. Dežurali so 24 ur dnevno. V lovskem domu jih je obiskal takratni poslanec Socialistične stranke Borut Šuklje.

Lovski dom Polšnik

¹¹¹ Podatke je posredoval Miha Molan.

¹¹² Podatki LD Sevnica.

Ves čas so bili v domu njihovi člani Anton Hribar, Anton Hauptman, Lojze Erjavec, Martin Strašek, Jože Ferlič ml., Jože Erjavec, Jože Petrič, Alojz Dolinšek, Borut Maček, Alojz Sladič, Janez Gabor, Stane Kuder, Uroš Pevec in Martin Kos. Na območju njihovega lovišča se je nahajalo tudi starejše poslopje v lasti že pokojnega lovca Jožeta Sotlerja, kjer je bila skrita in shranjena večja količina orožja za TO. Na zgradbi je zdaj vzidana spominska plošča. Veliko članov LD Polšnik, ki niso bili vpoklicani v enote TO in milice, je sodelovalo v različnih izvidniških in obveščevalnih nalogah na terenu. O ugotovitvah so poročali izvidnikom v enotah TO po krajevnih skupnostih. Nudili so jim tudi logistično pomoč in podporo.¹¹³ V **Lovski družini Križna Gora** je nekaj članov sodelovalo v enotah TO in NZ. Pavle Jereb je bil poveljnik NZ in koordinator vseh aktivnosti lovcev in drugih krajanov, ki so varovali pomembne objekte v KS Trata-Škofja Loka. Franc Langerholc in Bojan Žagar sta sodelovala v MSNZ in na svojih domovih skrivala večje količine orožja in streliva. Andrej Jenko je opravljal nočno stražo telefonske centrale Trata-Škofja Loka, Stane Čadež in Janez Demšar pa sta varovala vodovodni zbiralnik na Kamnitniku v Škofji Loki. Franc Langerholc je izvajal še nočno stražo telefonske centrale in transformatorske postaje Trata-Škofja Loka.¹¹⁴

Člani **Lovske družine Sabotin** so med vojno za Slovenijo varovali vodarno Vrhovlje, ki je glavni rezervoar pitne vode za celotna Goriška brda. Z varovanjem so lovci pričeli 30. junija 1991 na osnovi predhodnega dogovora med predsednikom KS Kojsko, Leopoldom Markočičem, in takratnim starešinom LD Sabotin, Alojzem Štekarjem. Varovanje vodarne sta opravljala po dva lovca hkrati po 4 ure, trajalo pa je neprekinjeno 24 ur dnevno. Te aktivnosti so člani LD Sabotin izvajali polnih 10 dni. Pri tem varovanju so sodelovali lovci Alojz Štekar, Stanislav Sfiligoj, Ivan Mužič, Emil Pojavnik, Jožko Simčič, Dušan Simčič, Slavko Peršolja, Vojko Pojavnik, Žarko Ličen, Milan Filej, Goran Debenjak, Vojko Jančič in Viljem Peršolja.¹¹⁵

Lovska družina Brestanica je med vojno za Slovenijo odstopila prostore lovskega doma pripadnikom milice iz Krškega. Miličniki so ga uporabljali kot rezervno lokacijo za svoje enote.¹¹⁶

V osrednjih Slovenskih gorica so vse lovske družine aktivno sodelovale v vojni za Slovenijo. V lovskih domovih Voličina in Dobrava so se izvajale mnoge aktivnosti TO že pred osamosvojitvijo in so se okrepile že v času nastajanja MSNZ. Obm. ŠTO Ptuj je na osnovi izkušenj pred vojno ukinjenega samostojnega OŠTO Lenart ocenil, da prostori lovskih domov na primernih lokacijah omogočajo skoraj idealne pogoje za delo poveljstev štabov in enot TO, nekateri pa tudi za delno namestitvev pripadnikov TO. Največ aktivnosti je potekalo pri lovskem domu **Lovske družine Voličina**, kjer so se urile prištabne enote TO in enota v rangi pehotne čete. Na tej lokaciji so se že v letih pred slovensko osamosvojitvijo usposabljali mladinci, ki niso nadaljevali šolanja. Veliko od njih je med vojno sodelovalo v TO in milici. V lovskem domu **Lovske družine Dobrava** je bil več let pred vojno organiziran tabor za usposabljanje mladincev – prostovoljcev.

¹¹³ Podatki LD Polšnik.

¹¹⁴ Podatke je posredoval Franc Langerholc.

¹¹⁵ Boštjan Debenjak.

¹¹⁶ Podatki LD Brestanica z dne 5. 5. 2016.

Usposabljanje teritorialcev v lovskem domu v Dobravi

V neposrednih pripravah na vojno se je vodstvo OŠTO Lenart leta 1990 odločilo, da spremeni lokacije mobilizacijskih zbirališč. To je bilo obdobje formiranja tajnih enot pod nazivom MSNZ. Nove enote so leta 1990 potrebovale tudi tajne lokacije za zbiranje. Večje število enot MSNZ je imelo mesto zbiranja in formiranja prav pri lovskih domovih. Za potrebe učinkovitega delovanja poveljstev in štabov TO in medsebojno komuniciranje sta bila 27. junija 1991 izvedena telefonska priklopa v lovskih domovih Dobrava in Lenart. Do lovskega doma v Dobravi je bila napeljana tudi vodovodna cev, tako da je bil objekt nemoteno oskrbljen s pitno vodo. Formiranje in urjenje enot TO v osrednjih Slovenskih goricah je tako v glavnem potekalo v in pri lovskih domovih. Poveljstvo OŠTO je imelo mobilizacijsko mesto novembra 1990 v lovskem domu **Lovske družine Benedikt**; zaščitni vod, oddelek zvez in zaledni oddelek prav tako že novembra 1990 v lovskem domu v Benediktu. Vod PDD in poveljstvo 21. Odreda TO sta novembra 1990 domovala v lovskem domu **Lovske družine Lenart**. Tam so bili v tem času nameščeni tudi komandni, zaledni in 1. vod, med vojno junija in julija 1991 pa je bil v lenarškem lovskem domu nameščen vod za zveze in kripto zaščito pokrajinskega odbora TO vzhodnoštajerske pokrajine. V tem domu je bil med vojno nastanjen tudi zaščitni vod PO VŠP, v lovskem domu v Dobravi je bil nastanjen vod TO Gradišče, v lovskem domu Voličina pa vod PDD (protidiverzantsko delovanje). Mnogo lovcev je bilo vpoklicanih v enote TO, kjer so se izkazali kot odlični poznavalci terena in so uspešno opravljali številne izvidniške naloge. Nekaj jih je bilo vpoklicanih v enote milice in v CZ po KS. Lovci so se redno gibali po lovišču, lova niso izvajali, ker je bilo to prepovedano, so pa pomagali pri zbiranju podatkov o gibanju sumljivih oseb okoli vitalnih objektov, predvsem vodnih zajetij in transformatorjev. Med vojno je bilo tudi nekaj premikov

enot iz drugih delov Slovenije do lokacij v Slovenskih goricah, pri čemer so bila njihova varna zavetja prav omenjeni lovski domovi. Lovci – kmetje pa so sodelovali še pri postavljanju barikad na cestah pred Lenartom, zlasti v Radehovi in v Gočovi.¹¹⁷

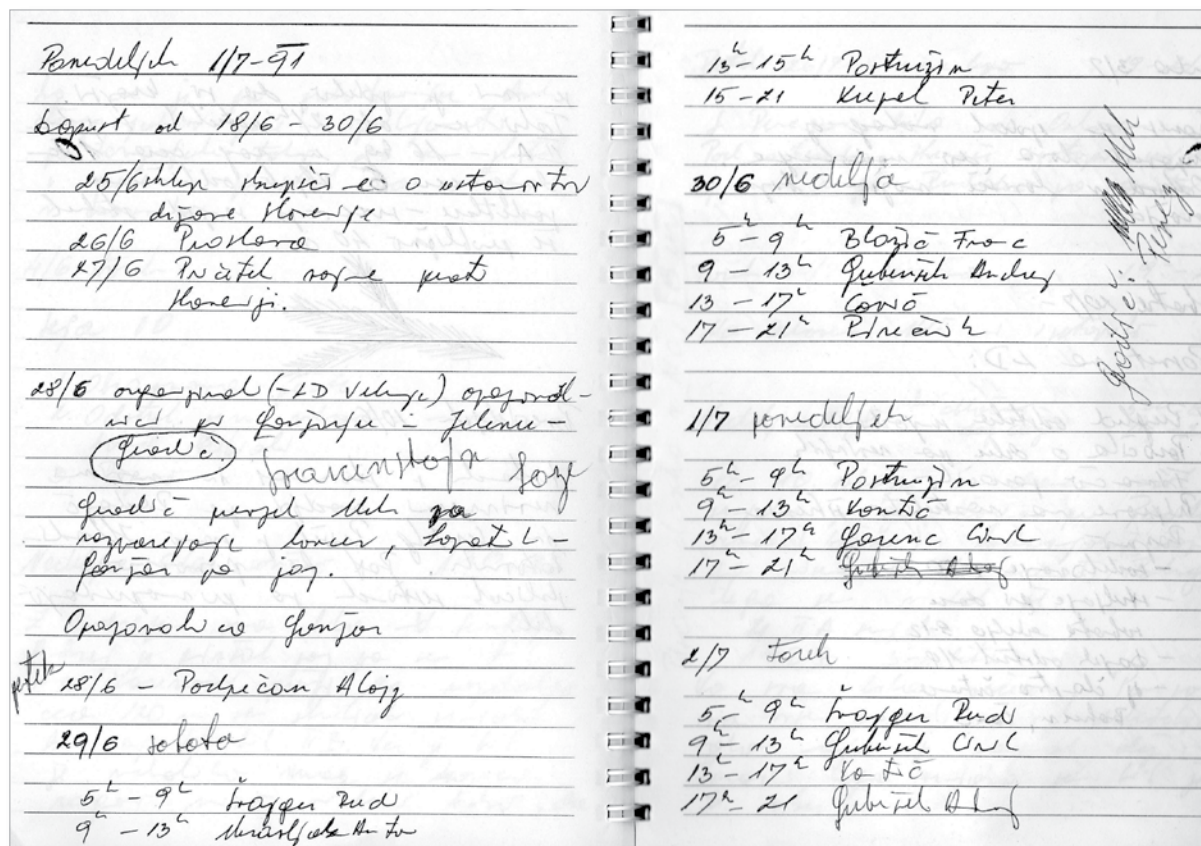
Lovski dom LD Lenart v Slovenskih goricah je bil med vojno za Slovenijo zanesljiva postojanka braniteljev domovine.

Aktivnosti lovcev **Lovske družine Velenje** oziroma angažiranost LD Velenje v času med 28. 6. in 3. 7. 1991 je potekala v skladu z nalogami in dogovori z oddelkom za LO občine Velenje. Takrat je bil njegov načelnik Viktor Brglez. Celotno akcijo v LD Velenje je vodil tedanji starešina LD Velenje Ciril Otmar Grebenšek. Izvajali so različne aktivnosti. Med drugim so se že 28. junija dogovorili z načelnikom Brglezom, da bodo lovci organizirali dve opazovalni točki za kontrolo prometa.

Poudarek so dali takojšnjemu sporočanju o premikih vojaških transporterjev in enot JLA. Prva opazovalnica je bila v Vinski Gori nad cesto Arja vas–Velenje–Dravograd, in sicer na Gonžarjevi peči (kmetija Gonžar). Druga opazovalnica je bila v Lazah nad cesto Velenje–Ponikve pri gradiču Švercenštajn. Za organizacijo izvajanja opazovanja pri gradiču (druga opazovalnica) je bil zadolžen lovec Ivan Meh, organizacijo vodenja opazovanja na Gonžarjevi peči pa je prevzel Ciril Otmar Grebenšek. Lovci so opravljali opazovanja brez orožja. Dežurstvo na omenjenih opazovalnih mestih je potekalo od petih zjutraj do devetih zvečer. Lovci so menjave opravljali na mestu opazovanja vsake 4 ure. Po zaključku opazovanja je moral vsak lovec takoj poročati vodji opazovalnega mesta in starešini LD. Opazovanja so izvajali od 28. junija do 3. julija 1991. V te aktivnosti so

¹¹⁷ Podatke posredovali Peter Leopold, koordinator aktivnosti PŠTO med vojno v Lenartu, Jože Majcenovič in Marjan Toš.

bili vključeni naslednji lovci LD Velenje: Oto Aristovnik, Franc Bitenc, Franc Blažič, Boris Cerjak, Miloš Čović, Ivan Glušič, Ciril Gorenc, Alojz Grebenšek, Andrej Grebenšek, Ciril Otmar Grebenšek, Peter Krepel, Ivan Kokot, Bogdan Kontič, Ivan Meh, Anton Mravljak, Alojz Podpečan, Jože Postružin, Aleksander Potočnik, Martin Pirečnik, Rafael Rotovnik in Rudi Švajger - Žarko. 3. julija 1991 je starešina LD Velenje izdal nalog o prepovedi lova do nadaljnjega. Kontrola v loviščih je bila obvezna, vendar so se morale aktivnosti izvajati brez orožja. Na lovskem posvetu LD Velenje, 20. julija 1991, v Lovskem domu je bilo z aktivnostmi LD v vojni za Slovenijo in njeno analizo seznanjeno celotno članstvo LD Velenje.¹¹⁸

Iz dnevnika LD Velenje

Že poleti 1990 so na nivoju takratne **ZLD Maribor** aktivno sodelovali s takratno MSNZ. Takrat sta bila na zvezi vodilna funkcionarja predsednik skupščine Franjo Ledinek in predsednik izvršnega odbora Branko Vasa. Vse aktivnosti so potekale tajno, brez zapisnikov, zgolj na osnovi ustnih dogovorov. Aktivnosti je usklajeval takratni strokovni tajnik ZLD Maribor Marjan Toš s sodelavci iz najožjega vodstva zveze (Ledinek, Vasa, Jelek). V letu 1991 pa so bili navezani stiki med vodstvom zveze in TO, ki jih je vzdrževal častnik Mičo Popovič, sicer tudi član LD Puščava iz Lovrenca na Pohorju. Delal je v mariborskem območnem štabu TO, s katerim je imelo najožje vodstvo ZLD Maribor redne, a dokaj konspirativne stike. Ti so se odvijali na lokaciji nekdanje občine Maribor Pobrežje, na cesti XIV. divizije 36. Takrat so pripravili točne sezname imetnikov lovskega orožja, kalibrov, ki jih mednarodne konvencije dovoljujejo za uporabo v vojni. Spiski so bili

¹¹⁸ Podatki dnevnika starešine LD Cirila Otmarja Grebenška in spomini lovcev Ivana Meha, Ivana Kokota, Andreja Grebenška in Aleksandra Potočnika.

tajni in se v arhivu ZLD žal niso ohranili. Zastavljeno je bilo tudi delo z organi takratne milice na terenu, v katerega so se prav tako vključili mnogi člani LD iz širšega mariborskega, slovenskobistriškega, lenarškega in seveda koroškega območja. Posebej so angažirali nekaj LD za izvidniško-obveščevalno delo ob meji (Šentilj, Boč na Kozjaku, Vurmat, Kungota, Pesnica, Sveta Ana, Velka ...), na Pohorju (LD Radvanje, Hoče, Fram, Ruše) in na Koroškem (Koprivna - Topla, Peca, Dravograd, Muta, Radlje, Remšnik in še nekatere LD) in na Boču, kjer so bili radijski oddajniki, ki jih je med vojno JLA raketirala. V tem delu so bili dejavni člani LD Poljčane in Makole. K sodelovanju je bila pritegnjena tudi LD Starše na Dravskem polju, ob izjemno prometni cesti med Mariborom, Ptujem in hrvaško mejo. V tej LD so imeli zaupnika v njihovem članu in funkcionarju ZLD Maribor, Petru Jeleku, in še v nekaterih takratnih vodilnih članih te LD. Enako je bilo na Pobrežju in še v mnogih drugih LD, ki so bile vključene v takratno ZLD Maribor. Vanjo so spadale tudi vse koroške LD, ki so se v vojni za Slovenijo angažirale že v času samih priprav nanjo od poletja 1990 dalje. Na ravni ZLD pa so bili leta 1991 v to zaupno dogajanje vključeni takratni predsednik mag. Stane Krajnc, Peter Jelek, Tone Kropušek, Rudi Roter, Franc Slamič, Mladen Petelin in Marjan Toš. V MSNZ je bil zelo aktiven Zdravko Brezovšek iz Šmartnega na Pohorju in še nekateri lovci. Glede na kasnejši razplet dogodkov (na primer zavzetje karavle v Ceršaku oz. Štrihovcu in v Konjišču ob Muri) so lovce dobro motivirali in so se tudi sami na terenu izkazali kot predani podporniki udeležencev vojne za Slovenijo.¹¹⁹ Kljub temu da izvajanje lova ni bilo dovoljeno, so lovci redno zahajali v revirje in vršili nadzor nad dogajanjem v lovišču, ob tem pa izvajali tudi izvidniške in obveščevalne naloge, saj so razmere na terenu odlično poznali. Mnogi lovski domovi so bili varne postojanke za teritorialce in miličnike, v nekaterih pa so bila tudi tajna skladišča orožja in streliva.

Gonžarjeva peč

¹¹⁹ Spominski zapis strokovnega tajnika LZ Maribor v letih 1990–1996, Marjana Toša.

Zanimivo je bilo tudi dogajanje v **Lovski družini Malečnik** pri Mariboru. V času vojne za Slovenijo je republiška koordinacijska skupina 30. 6. 1991 izdala ukaz in navdilo vsem upravnim organom za ljudsko obrambo, da se izvedejo priprave za aktiviranje NZ za zavarovanje vitalnih objektov in terena in da vanjo vključi državljane z lastnim orožjem (lovce in druge). Na nivojih lokalnih skupnosti so bila aktivirana vodstva NZ, ki so preko pozivov organizirala aktivno čuvarje in opazovanje pomembnih objektov v teh okoljih s posamezniki, opremljenimi s prepoznavnimi oznakami pripadnikov NZ in njihovim orožjem. V NZ KS Malečnik so bili v času vojne angažirani pretežno lovci LD Malečnik. Skoraj vsi člani LD so takoj po opravljeni nalogi zaradi konspirativnosti uničili kakršen koli dokument, ki bi dokazoval njihovo vključitev v NZ. Obstajajo pa vsaj trije primerki pozivov iz tistega časa, iz katerih je moč razbrati namen in čas delovanja pripadnika NZ ter opremo, ki jo je nosil in je vključevala tudi orožje. Se-stavljen je bil tudi interni seznam članov LD Malečnik, ki so izvajali vojne naloge NZ v času osamosvajanja Republike Slovenije. Vsi so se zavedali, da je njihova dolžnost do svoje domovine braniti mlado državo Slovenijo. Hkrati so si šeli v čast, da so lahko kot člani zelene bratovščine pripomogli k uresničitvi zgodovinskih sanj in tako sodelovali pri zgodovinskem dogajanju za ohranitev samostojne in demokratične države Slovenije leta 1991. In to v času, ko je bila junija razglašena samostojnost močno ogrožena.

Poveljnik NZ v KS Malečnik je bil med junijsko-julijsko vojno Avgust Ferlič, njegov pomočnik pa Kristjan Stergar. V vojni za Slovenijo je LD Malečnik, ki je takrat štela 40 članov, ponudila varno zavetje teritorialcem v nekdanjem lovskem domu ob glavni cesti v krajevnem središču. V vojni je aktivno sodelovalo 26 lovcev, ki so dobili status veterana vojne za Slovenijo. Kot je zapisal Kristjan Stergar, so »v najkriznejšem obdobju nastajanja naše neodvisne in svobodne domovine Slovenije ob bogatem naravovarstvenem čutu pokazali še svojo visoko razvito domovinsko pripadnost. Ta je z leti pri mnogih Slovencih žal izpuhtela in se preobrazila v zmaterIALIZIRAN in destruktiven politični kaos, ki vse bolj drvi in nas vodi v naročje VNOVIČNE NESVOBODE in odvisnosti. Žal ti turbulentni časi niti lovcev in lovske organizacije niso zaobšli.«¹²⁰

Mnogi člani LD so bili aktivno vključeni že v priprave na vojno in seveda v sami vojni. To velja tudi za lovce iz **Gorenjske**. Že od 21. junija 1991 je bila na primer na Zg. Jezerskem enota, ki jo je sestavljalo 44 pripadnikov TO, z nalogo varovanja mejnega prehoda Jezerski vrh. Nastanjeni so bili v objektu Storžič. V njem so bili tudi člani zelene bratovščine. S poveljnikom 31. Območnega štaba TO so jih obiskali dne 24. 6. in poveljujočemu enote predali oklepno orožje armbrust. Uporabili naj bi ga pri branjenju barikade na cesti proti mejnemu prehodu. Tudi naslednji dan so se odpeljali v dolino Kokre. »Spominjam se, da smo obiskali lovca Franca Polajnarja. Prosili smo ga za obveščanje v primeru premikov enot JLA proti Zg. Jezerskem. To je Franc tudi storil in kot zanesljiv obveščevalec dne 27. 6. po telefonu sporočil v 31. Obm. ŠTO korektne podatke o moči enote JLA, ki je prodirala proti državni meji. V koloni sta namreč bila dva samohodna dvocevna protiletalska topova 30 mm – Praga, trije kamioni

120 Kristjan Stergar, koordinator aktivnosti v vojni 1991 v LD Malečnik, Trčova 72, Malečnik. Spominski zapis z dne 29. 12. 2015.

Ustanovljenj anekla
kotnega šteta za celina zašča

POZIV

Ime: Franci Yenko
 Prejeto: Ladislav de Maribor
 Lika: _____
 Datum: _____
 Tip: _____
 Zna: _____

TAKOJ PO PREJEMU TEGA POZIVA SE ZGLASITE

na modifikacijo stanja vseh anekla, kotnega šteta za celina zašča

odločen, sile, plinske postaje

(P.S. Kje se morate zglasiti)

Fenci
Podpis predstavnikove osebe

Opomba:

1. Po oddaji 1. skupa prvega odločanja 218, člena zakona o splošni ljudski obrambi (Z. o. splošni obr.) 218/82, 218/83) morate prebrati, da se preučijo na javni na ta poziv (brez opazovanja) morate (brez točk, vija sile), ki se razpisuje z deloma izplačila od 1.000 do 20.000 slo.

NAVODILO

Operativni, avarijni skrajni odločen
 sile, plinske postaje in javne
 o nevarnostih in nevarnostih
 osebe na tel. št. 512-442 (K5)

Operativni strojari, o vrsto 118
 na 1. etaji.

Čuvanje strojari s čer 21⁴⁰ - 5⁰⁰ dnev
 s dnev:

5.7.
 5.7.
 7.7.

ostalo po dogovoru

NAVTE: na anekla, kotnega šteta, odločani v celini celina zašča in v skladu z anekla za celina zašča.

Poziv lovcem iz Malečnika

vojakov in terensko vozilo. Po uspešnem prebijanju barikad do mejnega prehoda je agresor napadel in z več izstrelki iz protiletalskih topov močno poškodoval severovzhodni del stavbe in prisilil branilce prehoda k predaji. Z ukazom poveljnika 31. Obm. ŠTO z dne 28. 6. 1991 je bila naloga 31. Obm. ŠTO blokirati, zajeti ali razbiti in uničiti okupatorja na območju Jezerskega vrha. 29. junija 1991 ob 3.00 so naše enote: 130 Diverzantski vod, 155 Protidiverzantski vod in vod čete iz 3. partizanskega bataljona TO z operativno skupino 31. Obm. ŠTO, v kateri sva bila tudi lovca Anton Župančič in Janko Kokalj (okoli 100 pripadnikov TO), izvršile premik skozi dolino Kokre na Jezersko. Spominjava se odhoda zgodaj zjutraj, prevoza do naselja Sp. Fužine, kjer smo dvakrat prekoračili reko Kokro čez manjši most, in nazaj čez brv, kajti na cesti je bila postavljena daljša barikada iz podrtega drevja. To so po nalogu operativne skupine izvedli pripadniki CZ in gozdarji iz lokalne skupnosti Kokra. Zadnje priprave so potekale pred hotelom Kazina na Zg. Jezerskem. Izdano je bilo povelje, razdeljeno borbeno strelivo in izveden še zadnji pregled orožja. V kolonah smo krenili do cerkve sv. Andreja. Enote so se razporedile na liniji levo in desno od cerkve tt. 907–tt. 961 in Kropivnik-Štular, en vod pa je zasedel položaje ob vznožju Skubrovega vrha. Pripravljenost blokade je bila ukazana ob 07.00. Naše poveljniško mesto je bilo pri cerkvi sv. Andreja. Z zvonika smo opazovali premike vojakov JLA ob državni meji do stražnice Kokrškega odreda na Ankovi planini. Tako kot mi, se je tudi agresor pripravljal na spopad, o čemer ni bilo več nobenega dvoma. Spominjava se rešilnih avtomobilov, ki so z vključenimi sirenami in signalnimi lučmi napetost stopnjevali. Prijazni domačini so prinesli suknič za kirurga, ki ga je v mrzlem junijskem jutru kar malo zeblo. Reševalce smo nato poslali nazaj do hotela Kazina, kjer naj bi počakali do nadaljnjega.«¹²¹

Miloš Bregar, nekdanji
starešina LD Jezersko in
LD Jošt in obveščevalec TO na
Gorenjskem

121 Zapis o tem dogajanju sta pripravila Anton Zupančič iz LD Šenčur in Janko Kokalj iz LD Storžič.

Graničarji in z njimi okrepljena enota JLA, ki je 27. junija zavzela prehod, so ostali brez elektrike, vode, kruha in zveze s poveljstvom v Kranju. Bili so res v nezavidljivem položaju. Pogoje z zahtevo za takojšno predajo so teritorialci oblikovali skupaj z njihovim poveljnikom, majorjem Janezom Udetom. Prva pogajanja z JLA so na njihov predlog potekala na tretji serpentin ob desetih dopoldne. Tudi na drugem pogajanju še niso dosegli dogovora in zato so se ob trinajstih sestali še tretjič. Končno so dosegli sporazum o umiku enote JLA z mejnega prehoda na Ankovo planino. Dogovor je za TO podpisal poveljnik, za JLA pa dva njihova oficirja. Ob petih popoldne so krenili z Zg. Jezerskega v kolonah proti meji, pripravljeni tudi na presenečenja. Malo pred šestjo so teritorialci mejni prehod zavzeli in na njem je spet zaplapolala slovenska zastava. S tem je bila odprta pomembna logistična pot za nujno oskrbo Slovenije. JLA je sklenjeni dogovor spoštovala in se v celoti umaknila v stražnico Kokrškega odreda na Ankovi planini.

Jezerski vrh, 29. 6. 1991

V vojni za Slovenijo so sodelovali tudi člani **Lovske družine Dolce - Komen**, in sicer v sestavi TO – Območnega štaba Sežana. Kot nam je sporočil poročnik Tomi Colja, je bil aktiviran s polno bojno opremo že decembra 1990. »Pred junijem 1991 smo delovali na celotnem območju bivše občine Sežana, med samo vojno pa pri osvoboditvi Fernetičev, Sežane in karavle v Vogljah. Po vojni smo varovali državno mejo in vršili blokade kasarn JLA do odhoda zadnjega vojaka iz Republike Slovenije na našem območju.«¹²²

Zanimivo pričevanje smo prejeli iz Koroške, in sicer iz **LD Golavabuka**. Napisal ga je dober poznavalec vojne tematike in obramboslovec Ožbalt

122 Izjava, Tomi Colja z dne 12. 4. 2016.

Fajmut. »Pred letom 1990 je Zakon o SLO in DS predpisoval, da mora imeti med drugimi tudi LD svoje obrambne načrte. Kot član UO sem bil zadolžen za izdelavo in vodenje tega načrta. To nalogo sem z veseljem opravljal, saj sem se s temi nalogami ukvarjal od 1976. leta dalje kot pomočnik poveljnika OŠTO za operativne in učne zadeve v občini Slovenj Gradec. Načrti so vsebovali izvajanje različnih obrambnih aktivnosti članov LD, predvsem tistih članov, ki niso imeli uradnega razporeda v TO, CZ, milici, JLA v enoti za tveze in NZ. Naloge lovcev so bile predvsem v nudenju pomoči pri izvidniško-obveščevalni dejavnosti, zagotavljanju logističnih potreb, vodenju in usmerjanju enot na terenu ipd. Vse te načrtovane aktivnosti smo tudi praktično preverjali na vajah NNNP (nič nas ne sme presenetiti) ter ZTV (združenih taktičnih vajah) TO, UNZ, JLA in CZ. Sodelovanje z LD pa se je zelo uspešno vzpostavljalo tudi ob rednih usposabljanjih enot in poveljstev TO. Kot lovec sem zelo dobro vedel, kakšna znanja in spretnosti mora imeti lovec kot posameznik pri poznavanju in gibanju v naravi ter spretnosti pri uporabi strelnega orožja. Vse, kar je lovec kot posameznik v svoji vsestranskosti in entuziazmu do lova vzdrževal individualno skozi leta, je bilo treba samo pravilno organizacijsko uporabiti.

Kot načelnik štaba TO Slovenj Gradec sem imel možnost vpliva na razporejanje kadrov – lovcev v enote TO. Razporejanje v enote in poveljstva TO je temeljilo predvsem na načelu prostovoljnosti in pripadnosti kolektivu. Pri načrtovanju logistične podpore so bile lovske koč vedno vključene v uporabo. Kot NŠ sem imel dostop tudi do zaupnih podatkov posestnikov orožja v evidenci UNZ. Pri vojnem načrtovanju so se posamezne vrste orožja, ki niso prepovedane s konvencijami, načrtovale v strateški rezervi. Po odvzemu orožja TO pa je bilo nekaj primerov, ko so se javili lovci – prostovoljci, da se vključijo v enote TO, vendar za njihovo vključitev ni bilo potrebe. Lovci, razporejeni v enote in poveljstva TO, so opravljali zelo zahtevne naloge na področju obveščevalno-izvidniške dejavnosti. Tudi pred letom 1990, ko je bila organizirana v okviru TO terensko izvidniško-obveščevalna organizacija (TIOO). Druga pomembnejša naloga lovcev je bila na področju ostrostrelstva. Večina ostrostrelcev je bila razporejena iz lovskih vrst in športnih strelcev, nekateri so bili celo v obeh vlogah. Za ostrostrelce so bila v letnih načrtih TO izvedena večdnevna usposabljanja, vključno z bojnimi streljanji. V primerjavi s športnimi strelci so bili lovci precej uspešnejši predvsem v opazovanju, ocenjevanju razdalj, gibanju na terenu in maskiranju.«

Občinski štab TO je takrat zajemal območje sedanje MO Slovenj Gradec in občine Mislinja, torej območje Slovenjgraškega LGB, v katerem so LD Podgorje, LD Golavabuka, LD Mislinja, LD Dolič, LD Slovenj Gradec in LD Gradišče. Na območju omenjene LD Golavabuka je tudi več kmetij in turističnih objektov, ki so bili načrtovani za obrambne potrebe. V Golavabuki so bile kmetije Turičnik, Jakl in Molhar namenjene za potrebe občinskih institucij občine Slovenj Gradec, kmetiji Pridgar in Žegl sta bili namenjeni za potrebe OŠTO, kmetija Zakršnik in LK je bila namenjena za potrebe UNZ, Grmovškov dom in Partizanski dom pa sta bila namenjena za potrebe zbirnega centra za vojne ujetnike. Posebnost dobrega sodelovanja z lovci se je pokazala tudi pri vzpostavljanju stikov z lokalnim prebivalstvom ob različnih priložnostih. Lovci smo organizirali različna strelska

Skladišče Plačnik

Pri medvojnem skladišču Plačnik so se po vojni srečali vojni akterji Vlado Plevnik, Viktor Jeromel in Ožbalt Fajmut.

tekmovanja s puškami risanicami. Ob reorganizaciji TO so vse enote in poveljstva OŠTO Slovenj Gradec dne 30. 4. 1991 prešle pod poveljstvo 83. Obm. ŠTO. S tem so se vse opisane izkušnje in način dela v pripravljalnem delu ter med bojnimi aktivnostmi pozitivno odrazile na uspehu boja z JLA. Najsrdečiji boj se je odvijal na mejnem prehodu Holmec in z mehanizirano kolono pri vojašnici Bukovje v Dravogradu. Brez boja pa je bil zajet desant zveznih miličnikov iz Niša in štirinajst stražnic – karavl. Pri vseh teh aktivnostih so imeli posebno vlogo lovci LD iz občin Dravograd, Ravne in Radlje oz. LD na območju sedanje Koroške LZ.¹²³

Junija 1991 so se tudi pri **Veliki Nedelji** pripravljali na praznovanje osamosvojitve Republike Slovenije. Medtem so se v veliki tajnosti angažirale obrambne in varnostne sile občine Ormož za nadzor območja odgovornosti ter izvajali druge načrtovane aktivnosti za obrambo svojega območja. Med temi silami so na območju občine Ormož za obrambo angažirali pet vodov TO in sile postaje milice Ormož, njim v podporo pa v krajevnih skupnostih tudi enote narodne zaščite, v katerih so bili člani lovske organizacije najvitalnejši del. »Iz Lovske družine Velika Nedelja smo bili angažirani v vojni za Slovenijo: v Narodno zaščito Ivan Rizman st., Ivan Rizman ml., Stanko Vnuk, Anton Kace, Stanko Zamuda st., Franc Mesarec, Avgust Leben, Viktor Zorec, Avgust Petek in Ivan Majhen, v enote TO pa so bili vpoklicani Ivan Štuhec, Miran Leben in Branko Galovič (delovali so na območju Gornje Radgone), v enotah milice pa je deloval naš član Emil Osebek, v enoti CZ pa kot gasilec prostovoljec Stanko Kokol (požari na Kogu), kot zdravnik mag. dr. Mladen Šimonič in Jožef Horvat kot poveljnik CZ. Za obveščanje javnosti prek Radia Ormož je skrbel Martin Meško, radijski tehnik. Na dolžnosti je bil prav takrat, ko je JLA pod Popovim poveljstvom obstreljevala Ormoški grad, v katerem je predvajal program obveščanja Radio Ormož. Na delovni dolžnosti v pekarni Intes v Ormožu pa je bil naš član Ljubo Klemenčič. Lovska družina Velika Nedelja je sodelovala s TO v pripravah na vojno tako, da je nudila svoje prostore in zemljišče za urjenje in nastanitev pripadnikov TO v domu. Med vojno pa smo odprli vrata svojega doma za nastanitev teritorialcev in za skladiščenje vojaške opreme TO. Organizatorji varnostnih in obrambnih aktivnosti so lovce angažirali za varovanje območja, saj smo bili lovci opremljeni z orožjem in strelivom, kar je ob dobrem zaupanju in dobrih zvezah pomenilo hitro mobilizacijo sil za izvedbo naloge. Bili smo tudi odlično izurjeni za varno uporabo strelnega orožja. Pri varovanju širšega območja je angažiranje lovcev prišlo prav, saj smo izjemno dobro poznali svoje območje in njegova brezpotja, kar bi pomenilo prednost obrambnih sil v primeru, če bi JLA uporabila diverzantske skupine ali izvršila zračni desant. Po vseh nevarnostih, ki jih je prinesla agresija, je bilo treba na območju naše krajevne skupnosti zavarovati vodna zajetja s črpališčem v Otoku, rezervoarje na Hajndlu in vodni stolp v Vičancih. Naloga je bila izjemno pomembna, saj se je takrat iz teh naprav oskrbovala z vodo večina prebivalcev občine Ormož pa tudi iz občin Ptuj in Ljutomer. Bila je grožnja za zastrupitev vodnega vira,« je zapisal starešina LD Velika Nedelja Anton Kace.

Lovci so vse dodeljene naloge opravljali v izjemno nevarnih okoliščinah, saj so pričakovali, da bodo sile JLA prebijale barikade z oklepnimi enota-

mi, v zaledju pa so grozili z diverzanti in zračnimi desanti. Prisotni so bili tudi na barikadah na mostovih na kanalu reke Drave od hidroelektrarne Formin. Za izjemen prispevek lovcev iz Velike Nedelje v obrambnih pripravah in v vojni so se v imenu OZVVS Ormož zahvalili s postavitvijo spominske plošče, ki so jo na svečanosti ob 60-letnici Lovske družine Velika Nedelja leta 2006 odkrili predsednik OZVVS Ormož, Miran Fišer, predsednik Zveze lovskih družin Ptuj - Ormož, mag. Emilijan Trafela in starešina LD Velika Nedelja, Anton Kace.¹²⁴

Ob pričetku vojne za Slovenijo so se člani **Lovske družine Rogatec**, ki leži tik ob hrvaški meji, aktivno vključili v obrambne naloge in sodelovali tako s TO kot z milico. Prevzeli so nekatere konkretne naloge v zvezi z varovanjem državne meje s sosednjo republiko Hrvaško. Takratni starešina LD Rogatec Branko Razboršek je prejemal navodila od TO in milice in naloge prenašal na vse člane LD, ki so morali s svojim orožjem ponoči in podnevi opazovati in varovati mejne prehode in o tem obveščati nadrejene. Kot se spominja Velimir Novak, so bili lovci pri tem uspešni in so od TO dobili strelivo za puške, kalibra 8 X 57. Žal je bil arhiv o vsem tem uničen, je zapisal Velimir Novak, ki je leta 2002 postal starešina LD Rogatec. Zaradi tega so imeli kasneje na upravni enoti Šmarje pri Jelšah veliko težav pri urejanju statusa veteranov, saj niso mogli predložiti nobenih dokazov. Še živeči aktivni udeleženci vojne za Slovenijo iz te LD so kljub temu izjemno ponosni, da so ob pravem času stopili na pravo stran in bili med branitelji mlade države Slovenije. Upajo, da jim bo uspelo prepričati državne uradnike in

LD Velika Nedelja je odkrila spomenik braniteljem domovine, med katerimi je bilo tudi veliko njihovih članov. (E. Trafela, M. Fišer in A. Kace, od leve)

¹²³ Ožbalt Fajmut, pričevanje z dne 12. 4. 2016.

¹²⁴ Anton Kace, izjava z dne 31. 3. 2016.

da bodo aktivni udeleženci vojne končno le dobili tudi status veteranov vojne za Slovenijo.¹²⁵

Alpski izvidniški vod (Aliv) Območnega štaba **TO Tolmin** je bil specialna samostojna enota, podrejena direktno OŠ Tolmin. V dneh od 12. do 14. decembra 1990 je bil 25. Aliv vpoklican na Ljubinj zaradi zavarovanja Obm. ŠTO Tolmin. Jugoslovanska armada je tedaj namreč zahtevala sezname nabornikov za služenje vojnega roka v JLA, ki jih slovenske oblasti niso hotele izročiti. Oboroženi so bili z orožjem, ki je prispelo iz Gorenjske, saj je bilo drugo orožje v skladišču JLA v vojašnici v Tolminu. Uradno so bili na vaji, vendar so imeli v puškah ostre nabojke. V treh dneh so se različne skupine voda iz Ljubinja povzpale na Kobiljo glavo, planino Stador in planino Temno brdo. 25. Aliv je nadaljeval svojo bojno pot v vojni za Slovenijo leta 1991, kjer je na severnoprimeškem odigral pomembno vlogo pri osvoboditvi in blokadi mejnih prehodov. Poveljnik 25. Aliv je bil tedaj poročnik Iztok Koren, član **LD Ljubinj**, iz iste LD je bil v vodu tudi Vinko Pagon. V vodu sta bila tudi dva člana **LD Podbrdo**, in sicer Ivan Čufer in Valentin Maver. Pomemben član voda je bil tudi član **LD Kobarid** Alojz Fon - Huljo, ki se je žal smrtno ponesrečil pri odpiranju granate iz I. svetovne vojne, 25. marca 1991. 13. decembra so prismočali do lovskega bivaka na Temnem brdu, kjer so zasilno bivakirali.¹²⁶ V vpisno knjigo so napisali sledeče besedilo:

13. 12. 1990 - Bivak na Temnem brdu je nudil zavetje devetim pripadnikom alpskega voda TO občine Tolmin. Prismočali smo s Sel v 40 cm globokem svežem snegu. V dneh, ko spimo na tleh kot Slovenska vojska s ta ostrimi patronami, vidimo, kako pomembni so bivaki, kot je ta na Temnem brdu. Iz omarice za prvo pomoč smo vzeli zavojček hanzaplasta, da smo zaflkali žulje našega tovariša Karla.

Pred bivakom na Temnem brdu

¹²⁵ Za samostojno državo Slovenijo veliko prispevali tudi člani LD Rogatec, rokopis, Velimir Novak z dne 18. 4. 2016.
¹²⁶ Izjava z dne 12. 4. 2016.

V **Lovski družini Begunjščica** je izvršni odbor sprejel sklepe o sodelovanju pri obrambni mlade države Slovenije. Med drugim so sklenili, da morajo lovci aktivno sodelovati pri varovanju mejnega pasu, ki ga je po zmagi nad JLA prevzela milica. Vsak lovec je bil dolžan milici prijaviti zadrževanje in gibanje sumljivih oseb, vozil in drugih sredstev. Posebno pozornost so lovci namenili varovanju infrastrukturnih objektov, kot so vodna zajetja, plinovodi, elektrovi in važnejše prometnice. Ocenjevali so namreč, da bi lahko poraženi agresor na teh objektih izvajal različne diverzantske akcije. Lovci so imeli zelo jasno naročilo njihovega vodstva, da se morajo na terenu in pri nalogah varovanja objektov izogibati konfliktom in uporabiti lovsko orožje samo v samoobrambi.¹²⁷

Seznam nosilcev orožja LD Begunjščica

LOVSKA DRUŽINA
BEGUNJŠČICA
Izvršni odbor

ČUVANJE VODNIH ZAJETIJ V DRAGI IN KRPINU

Na podlagi odločbe LZ Slovenije in sklepa IO LD Begunjščica smo zadolženi za čuvanje vodnih zajetij v Dragi in Krpinu. Čuvanje poteka od 3. 7. 1991 dalje po spodaj navedene seznamu. Čuva se v lovskih oblekah in z lovskim orožjem. Orožje se uporablja samo v samoobrambi. V kolikor kdo opazi sumljive osebe se takoj obvesti postajo milice (92) oz. TO (985). Zaradi službenih obveznosti smo nekatere člane poskušali manj obremenjevati, vendar le za krajše obdobje. V kolikor ima kdo druge vojne obveznosti naj takoj obvesti tajnika (telefon 73 360 oz. v službi 81 003).

SEZNAM ČALNOV, KI ČUVAJO:

DRAGA	KRPIN
1. Turk M.	I. Medja J. 72 703
Kocjančič F. (Črnivec)	Španring V. 73 803
✓ 2. Podpečan E. st.	✓ II. Markelj F.
✓ Knific Z.	Maurer V.
3. Kunčič J.	✓ III. Ažman F. (Vrbnje)
✓ Ambrožič D.	✓ Resman L.
✓ 4. Fajfar J. 75 721	✓ IV. Šimon F.
✓ Noč J.	✓ Kralj R.
5. Peternel F. ✓	✓ V. Božič J.
Pintar A. ✓	✓ Zupan J.
6. Podržaj M.	✓ VI. Sodja M.
✓ Albinini A.	Dobida J.
7. Stunkovič F.	VII. Mulej T.
✓ Kocjančič F. (Brezje)	✓ Podpečan E. ml.
8. Polc A.	VIII. Žula P.
✓ Lombar M.	Vuzem Z.
9. Lapuh N.	✓ IX. Arih A.
✓ Rotar F.	✓ Bernard Z.
✓ 10. Mencinger O.	✓ X. Berdajs A.
Potočnik M.	Arih J.
11. Vilfan S.	✓ XI. Prešern A.
Potočnik R.	✓ Avsenek A.
12 ✓ Špenko B.	
✓ Kocjančič J (Lesce)	

OBRNI

TAJNIK LD
Avsenek Andrej

¹²⁷ Obvestilo za člane LD Begunjščica, arhiv LD Begunjščica.

V **Lovski družini Borovnica** je bilo že nekaj let pred osamosvojitvijo čuti dogajanja, ki so napovedovala korenite spremembe. »V tistem času sem bil lovec in starešina LD Borovnica. Imel sem dovolilnico za gibanje in lov okrog vojaških skladišč pod Strmcem. S strani Janeza Čerina, takratnega uslužbenca TO, smo nekateri lovci izvedeli, da TO zanimajo podatki o moštvu, stražarskih mestih in tovrstni podatki o tem skladišču. Ko je do incidentov dejansko prišlo in ko je TO zasedla to skladišče, sem bil s strani Čerina naprošen, da lovci organiziramo nočno dežurstvo in opazovanje na ključnih mestih, kjer bi lahko JLA čez gozd prišla in ogrozila zavzeta skladišča. S solovci, ki niso imeli drugih vojaških zadolžitev in katerim sem lahko popolnoma zaupal, smo v parih, od ponedeljka, 8. 7., do nedelje, 14. 7., na križišču cest vrh Strmeca in na Čelu pod Nalisnikom, vsako noč med 20. uro pa do 7. ure z našim lovskim orožjem dežurali na teh dveh točkah. V primeru, da bi zaznali sovražne aktivnosti, bi posadko TO v skladiščih alarmirali z dogovorjenim znakom, z aktiviranjem ročne bombe in tremi strelji iz puške. V spopad se ne bi spuščali, ampak bi se poskusili neopaženo umakniti. V času varovanja skladišč je bilo aktivnih 28 naših lovcev. Med našimi člani, ki so dežurali, je bil takrat tudi Anton Turšič, naš najstarejši član, ki je takrat štel nič manj kot 82 let,« se vojnih dogodkov spominja Božo Pavčič.

Na teh nočnih stražah so se dogajale tudi zanimive stvari. »Med mojim dežurstvom, nekje okrog 2. ure zjutraj sem zaznal počasno premikanje in šumenje listja. Imel sem že pripravljeno ročno bombo in puško, ko se je po kakšnih 5 minutah namesto niškega specialca pojavil jež, ki je mojemu sotovarišu in meni dvignil adrenalin. V spominu mi je ostala tudi nedelja, ko je bil izvršen letalski napad na Ljubljanski vrh. Med gledanjem TV-poročil sem slišal lajanje dveh svojih lovskih psov, nemške lovske terierke in resastega istrskega goniča. Ker se s psi ukvarjam že od svojega 9. leta, mi je bilo jasno, da lajata na nepoznane ljudi in to v smeri železniškega Jelenskega mostu. Ker psov nisem mogel umiriti, sem poklical Palčiča na krajevno skupnost in ga opozoril na prisotnost tujih ljudi na tem področju. V pogovoru sem ga prosil, naj mi pošlje nekaj ljudi, da gremo skupaj pogledat, kaj se dogaja. Nisem hotel, da gre z menoj kateri od mojih dveh sinov, saj sta bila premlada, čeprav sta že odlično in zanesljivo rokovala z orožjem. Peter me je pomiril in zagotovil, da bo uredila TO. Že čez kakih 10 minut sta pričela psa ponovno lajati. Takoj za tem sta v bližini mostu padla dva strela, potem pa se je večjega števila orožja odprlo rafalno streljanje. Čez pol ure me je poklical Palčič in me obvestil, da se je pod mostom res nekaj dogajalo in naj za moja psa iz skrinje vzamem in lep kos mesa. Nedolgo zatem pa so se slišale detonacije in ko sem pogledal v smeri hrupa, sem videl odseve eksplozij na Ljubljanskem vrhu,« je sklenil spominjanje Božo Pavčič iz LD Borovnica.¹²⁸

Lovska družina Cajnarje se nahaja v ZLD Notranjska, njeno lovišče pa spada v LUO Notranjska. Lovišče LD se razteza od LD Borovnica pa vse do LD Bloke, meji pa še z LD Rakitna, LD Žilce, LD Grahovo in LD Begunje. Spada med srednje višinska lovišča, pretežno porasla z gozdom, vmes pa je tudi veliko travnikov, ki obkrožajo kar gosto posejane vasi in zaselke. Sedaj že pokojni član lovske družine lovski tovariš Avgust Koprivnikar (Gustelj) je imel svoj vikend v zaselku Koščaki 1 pri Svetem Vidu, ki se nahaja v lovišču te LD. Živel je v Ljubljani oziroma na Vrhniki, kjer je imel svojo delavnico, v

¹²⁸ Zapis Boža Pavčiča, LD Borovnica z dne 16. 4. 2016.

kateri je izdeloval svetila. Bil je dober znanec in prijatelj z družino pokojnega oziroma sestreljenega pilota vojaškega helikopterja gazela 664 Tonija Mrlaka. Toni Mrlak je pred sestrelitvijo s tem helikopterjem že večkrat pristal pri Koprivnikarjevem vikendu, zato je dobro poznal ta teren, kar je razvidno tudi iz priložene fotografije, ki jo posredovala Koprivnikarjeva soproga Milena.

Tonija Mrlaka se vsako leto s spominsko prireditvijo spominja člani Zveze veteranov vojne za Slovenijo.

Fotografija helikopterja gazela 664 ob neki priložnosti, ko je pristal pri Koprivnikarjevem vikendu na Koščakih 1. Pred helikopterjem: pilot Toni Mrlak, Avgust Koprivnikar, lovec LD Cajnarje, Tone Mrlak, Tonijev oče.

Prav tako je posredovala tudi nekaj drugih fotografij, kjer so skupaj Mrlakovi starši, pilot Elo Rijevec in Avgust Koprivnikar ter veliko število članov, ki so bili v tistem času objavljeni v dnevnem tisku. »Ko so že potekale priprave na vojno, ki se je dejansko začela 27. junija 1991, me je Gustelj obvestil, da bo nekje v prvih dneh vojne iz sestave JLA na stran TO s svojim helikopterjem prebegnil Toni Mrlak in da bo pristal nekje v lovišču naše LD, in sicer pri Koprivnikarjevem vikendu, kjer je že poznal teren, ali na rezervni lokaciji predel Svisli in Petelinji lazi. Helikopter naj bi v naše lovišče priletel nekje s smeri Krima. Konkretno koordinacijo in vezo je vzdrževal Gustelj sam, ki je bil tudi radioamater in je imel svojo radio CB postajo, saj takrat še nismo imeli mobilnih telefonov. Predvideno je bilo, da bi prebegli helikopter po pristanku malo zamaskirali z vejevjem, potem pa bi ga nekako prepeljali na primerno lokacijo TO. Nekateri lovci, vključno z Antonom Medenom, smo bili na to pripravljeni. Z Medenom sva tiste dni v predelu predvidenega pristanka »jagala« srnjaka, v bistvu pa sva opazovala dogajanje na tem terenu in bila pozorna na aktivnosti JLA. V četrtek, 27. junija, je Gustelj sporočil, da je zelo verjetno, da bo ta večer izvršen prebeg Tonijevega helikopterja na našo stran, zato smo bili na »jagi« do večera. No tistega večera prebega nismo dočakali, naslednje jutro pa nam je Gustelj sporočil, da je Tonijev helikopter nekam izginil in da ga iščejo. Nekje v popoldanskem času pa smo že izvedeli, da so helikopter sestrelili prejšnji večer nad Ljubljano in da je pilot Mrlak mrtev, tako da s prebegom ni bilo nič. Nekateri lovci v LD Cajnarje smo torej vedeli, da je nameraval pilot Toni Mrlak s helikopterjem gazela 664 prebegniti na stran TO in da je za to iskal samo primeren čas.« Kot zanimivost so nam lovci posredovali tudi notico, ki je bila nekaj dni po sestrelitvi objavljena v dnevnem tisku. Članek se je glasil NEUTRUDNI RADIOAMATERJI: »Akciji iskanja so se že v petek popoldne pridružili tudi radioamaterji, lastniki CB postaj. Eden najbolj prizadevnih med njimi je bil Vrhničan Avgust Koprivnikar, ki je pozno v noč zbiral informacije od kolegov cebejevcev. Zdi se, da je bilo takrat še mogoče dokaj natančno spremljati smer poleta helikopterja, saj še ni bilo zmede, ko so ljudje pomešali reševalne helikoptere s tistim, ki so ga v resnici iskali.«¹²⁹

Iz podzemnih vojaških skladišč pod Strmcem pri Borovnici so v prostore stare osnovne šole v Gorenjih Otavah pripeljali velike količine raznega vojaškega materiala, predvsem obleke, obutve in osebne opreme. Lovci s predela Otav so na neki način čuvali to blago, če bi ga kdo hotel na silo odpeljati. So pa bili bolj tolerantni do potreb samih lovcev in vaščanov po tovrstnem blagu, tako da se je marsikdo tudi za daljši čas založil z določeno obleko ali obutvijo, pa saj je bila ta oprema nabavljena z davkoplačevalskim denarjem, kar tako početje ob kapitulaciji JLA delno opravičuje. Lovca Slavko Zalar in Janez Borštnik sta večkrat iz Robov nad Borovnico opazovala dogajanje pod Strmcem, kjer je bilo veliko podzemno skladišče JLA. To nalogo je s strani vrhniške TO imel Slavko Zalar, ki je tudi stanoval na Vrhnikih. Ivan Zalar in Jože Strle sta več noči, skoraj teden dni, dežurala in stražila v krajevni skupnosti Cajnarje in ne vemo, ali so te podatke sploh sporočili in zabeležili na pristojne organe na Občini Cerknica.

129 Franc Koščak, spominski zapis.

V **Lovski družini Leskovec** v Halozah so med vojno za Slovenijo leta 1991 omogočili TO uporabo njihovega lovskega doma in strelišča. Po vojni so za uspešno sodelovanje od TO prejeli posebno pohvalo.¹³⁰ Člani **Lovske družine Škofja Loka** so med vojno za Slovenijo kot pripadniki TO in NZ sodelovali pri varovanju objektov v Krajevni skupnosti Škofja Loka – mesto. Varovali so občinsko zgradbo, pošto z avtobusno postajo, vodohram v Virškem in vodohram na Grajski poti. Lovci, oboroženi z lovskimi puškami, so v parih s pripadniki NZ, ki so bili oboroženi s pištolami, izvajali 4-urna dnevna dežurstva po posebnem seznamu in o vseh relevantnih dogodkih preko kurirjev obveščali KS. To nalogo so dobro opravili.¹³¹

V **Lovski družini Zreče** radi poudarijo, da so bili tudi njihovi lovci uporniki z razlogom. Z uporniki z razlogom pa označujemo ljudi, ki so v letih 1990 aktivno delovali v MSNZ. To je bil edinstveni projekt v novejši slovenski zgodovini, ki je širši javnosti še vedno premalo poznan. Projekt MSNZ je nastal že ob polovici leta 1990 kot odgovor na poizkuse takratnega jugoslovanskega vrha, da z odvzemom oborožitve in s popolno podreditvijo TO povsem izniči obrambne sposobnosti Slovenije in s tem onemogoči nadaljnja osamosvojitvena prizadevanja. Zato se je v popolni tajnosti pristopilo k organiziranju tedanji TO vzporedne vojaške organizacije – MSNZ, ki je v odločilnem času slovenskemu vodstvu in narodu zagotovila možnost oborožene podpore in obrambe osamosvojitvenih dosežkov. Organizirana je bila od vrha navzdol – torej od vodstva na nivoju Republike (Janša, Bavčar, Krkovič) preko 13 pokrajinskih vodstev do občinskih vodstev MSNZ.

Pri Otu Mikeku na Skomarju

130 Zapis Andreja Vindiša z dne 21. 4. 2016.

131 Gregor Mlejnik, LD Škofja Loka, zapis z dne 21. 4. 2016.

Tudi v nekdanji veliki občini Slovenske Konjice so uspešno organizirali in pripravili sile MSNZ in pravočasno ter v celoti izvedli vse organizacijske, kadrovske in materialne priprave. Posebno pomembne so bile materialne priprave – to je zagotavljanje in tajno hranjenje oborožitve in streliva. Za to so potrebovali predane in zanesljive ljudi, ki so jim lahko popolnoma zaupali. Med drugim so potrebovali več lokacij za hranjenje oborožitve in streliva na območju Pohorja. Spomnili so se na zanesljive pohorske ljudi in med njimi tudi na člane Lovske družine Zreče, ki so imeli pogum in so bili brez oklevanja pripravljeni prevzeti izjemno veliko odgovornost, ki bi jih lahko stala tudi življenje. To so bili naslednji člani LD Zreče:

Boris Podvršnik ml. iz Zreč – v vodstvu občinskega načelstva (pomočnik načelnika), Oto Mikek iz Skomarja – hranjenje minskoeksplozivnih sredstev in streliva, Rudi Vidmar iz Resnika – hranjenje oborožitve in streliva in Karel Beškovnik iz Skomarja – hranjenje oborožitve in streliva.

Spominska plošča na domačiji zreškega lovca Vidmarja

Ti ljudje so izjemno veliko tvegali in s svojim tveganjem pomembno prispevali k mozaiku zmage v letu 1991. Če takrat posamezniki ne bi tvegali, danes najverjetneje ne bi živeli v samostojni domovini Sloveniji, ki letos praznuje že 25. rojstni dan. Zato je prav, da se takratni usodni dogodki za slovenski narod podrobneje osvetlijo – posebno prispevki posameznikov – tudi članov Lovske družine Zreče, na katere smo lahko upravičeno ponosni. Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo Slovenske Konjice je ob 15-letnici teh zgodovinskih dogodkov organiziralo svečano odkritje

spominskih plošč na objektih Mikekove, Beškovnikove in Vidmarjeve domačije. Spominski plošči pri Mikekovih na Skomarju in Vidmarjevih na Resniku je odkril zreški župan Jože Košir, že polpretekle dogodke pa sta orisala Anton Kolar, takratni načelnik občinskega poveljstva MSNZ Slovenske Konjice, in njegov pomočnik Boris Podvršnik.

Pri Beškovnikovih na Videčnikovem je častna dolžnost predaje spominskega obeležja doletela Jožeta Kuzmana, generalnega sekretarja slovenskega ZVVS, dogodka pa je opisal Slavko Groleger, takratni komandant OŠTO. Svečanost je povezovala Zdenka Kejžar, popestrili pa so jih ljudski pevci iz Stranic ter otroci zreške šole pod mentorstvom Magde Drozg. Celotno dogajanje je potekalo pod budnim očesom glavnega organizatorja Ivana Pavliča, predsednika območnega veteranskega združenja. Sicer pa so v sami osamosvojitveni vojni leta 1991 v enotah takratnega konjiškega 85. Območnega poveljstva TO, sodelovali tudi naslednji člani LD Zreče: Jože Napret in Ludvik Mikek ml. ter takratni član lovec Robert Bombek v konjiškem (Topolškovem) jurišnem odredu (Jod-formacija okrog 145 vojaških obveznikov in 10 % rezerve), ki je bil poslan v Gornjo Radgono, Marjan Tič in Mirko Hren v konjiškem (Kuzmanovem) diverzantskem odredu – Črni vrhi (87 voj. obv.). Stanko Hren in Simon Kralj v (Sagadinovi) zreški četi (117 obveznikov in 10 % rezerve), Ivan Kvac (pred reorganizacijo v konjiškem (Sojčevem/Slokarjevem) vodu PSD), Boris Podvršnik (poveljnik) in Ervin Gričnik (namestnik poveljnika) in Andrej Bombek pa v območni 865. protidiverzantski četi (Pdivč-85 voj. obv.). Zreški lovci pa so med osamosvojitveno vojno leta 1991 konjiškemu poveljstvu TO, ki je pokrivalo območje Slovenskih Konjic, Šmarja in Šentjurja, brez oklevanja odstopili tudi lovski dom, ki je služil kot objekt rezervnega poveljevanja podrejenim enotam.¹³²

»Po dolžnosti sem bil v krajevni skupnosti Črnega Vrha z okolico referent za sklic rezervistov že več let. Tako je bilo tudi v času mobilizacije za vojno za samostojno Slovenijo. Če se prav spomnim, sem moral pozive poslati dvakrat. Najprej za teritorialce in navadne vojake, nato pa še za oficirje in podoficirje,« se vojnih dogodkov v **LD Javornik - Črni Vrh** spominja takratni kinološki referent Slavko Rupnik. Ob eksploziji (prvega julija 1991) nastavljenega eksploziva v vojašnici ob Črnem Vrhu so že takoj drugi dan pričeli z obnavljanjem storjene škode na objektih. V Črni Vrh je bilo poslanih več delavcev iz podjetja Zidgrad iz Idrije in tudi drugih prostovoljcev ter steklarjev z ogromno stekla. S predsednikom krajevnega skupnosti sov po hišah ugotavljali, kaj je nujnega in koliko delavcev potrebujejo za popravilo. To je trajalo en teden. Največ dela je bilo na strehah in pri menjavi oken in šip. Razbitih je bilo tudi veliko vratnih in okenskih okvirjev. Steklarski delavci so prinesenim okvirjem oken in vrat menjavali stekla. Takrat so lovci dobili zahtevo, da napravijo barikade na dveh mestih dostopne poti – iz postojnskega in preko Male gore. Slavko Rupnik je prevzel nalogo iz postojnske strani, od stare pošte čez Nadrt v Črni Vrh. Postaviti je bilo treba močne barikade, da bi zaustavile vozila in tanke. Pavle Bajc, šofer gozdnega kamiona, je bil zaprosen za izvedbo barikade. Kot lovec je Rupnik vzel s seboj tudi puško in naboje in nato sta se odpeljala v Nadrt

¹³² Anton Kolar, Tudi med zreškimi lovci uporniki z razlogom, rokopis z dne 22. 4. 2016. Anton Kolar je bil leta 1990 načelnik MSNZ v občini Slovenske Konjice.

ter po poti naložila same osemmetrske hlode in jih postavila na primerno mesto za barikado, tako da bi jih bilo težko podreti.¹³³

Člani **Lovske družine Bukovje** so sodelovali v vojni za Slovenijo 1991 v sestavu TO, CZ, obveščevalno-izvidniških delih, pri skladiščenju orožja in streliva itd. Lovska družina Bukovje pa nima seznama udeležencev v vojni za Slovenijo in ne seznama članov s statusom veterana vojne za Slovenijo. TO je v vojni za Slovenijo v njihovem lovskem domu imela pokrajinski štab.¹³⁴

Plaketa TO LD Bukovje

¹³³ Slavko Rupnik, dopis LD Javornik - Črni vrh, z dne 25. 4. 2016.

¹³⁴ Milan Simčič, dopis LD Bukovje, z dne 25. 4. 2016.

Zahvala TO LD Bukovje

Člani **Lovske družine Fram** so se takoj odzvali na apel Območne lovske zveze Maribor o sodelovanju lovcev in LD pri obrambi mlade demokratične države Slovenije. LD Fram je bila vključena že v tajne priprave na obrambo poleti 1990 v okviru MSNZ. V to strukturo je bilo vključenih samo nekaj izbranih LD. Vse aktivnosti so potekale zelo konspirativno. Na OLZ Maribor je aktivnosti koordiniral takratni strokovni tajnik Marjan Toš. Lovski dom LD Fram na Planici nad Framom je bil v skladu z obrambnim načrtom Obm. ŠTO vzhodnoštajerske pokrajine načrtovan kot rezervna lokacija štaba TO, o čemer pa je bila seznanjena tudi takratna JLA. V skladu s koordinacijo z OLZ Maribor so v LD nemudoma pristopili k varovanju lokacije lovskega doma, saj je obstajala resna nevarnost, da bi JLA poskušala lovski dom zasesti. V ta namen je vodstvo LD iz mlajše generacije lovcev (do 50 let), predvsem domačinov, formiralo dvočlanske patrulje, ki so v času od

20. 6. do 10. 7. 1991 nadzorovale območje Frama in Planice. Naloga patrolj, ki so bile oborožene z lovskim orožjem, je bilo 24-urno, predvsem pa nočno opazovanje in registracija kakršnihkoli sprememb tujih obiskovalcev ali logističnih premikov takratne JLA. Nočno patroljiranje je bilo zahtevno zaradi možnosti helikopterskih desantov, ki so bili stalna grožnja vodstvu in ostalim formacijam TO. »Dvočlanske nočne patrolje smo sestavljali naslednji člani LD Fram: Jože Berglez, Andrej Jarc, Maksimiljan Berglez, Andrej Ivančič, Zvonko Žirovnik, Jože Mejal, Edvard Tomše in Emil Kobalej. Patrolje so delovale od prvega mraka do jutra naslednjega dne. Glede na dobro poznavanje razmer in zanesljivost identifikacije z dobro opremljenostjo optičnih naprav je bila naloga izvršena strokovno in uspešno. Glavna koordinacija varovanja na framskem območju sta bila Jože Berglez, ki je bil takrat vodja NZ na območju takratne občine Maribor - Tezno in v KS, zato je bil iz prve roke seznanjen z obrambnimi načrti TO, na območju KS Fram pa njegov brat Maksimiljan Berglez. V okviru TO je v gasilskem domu PGD Fram delovala dežurna služba, ki je na poziv štaba TO aktivirala pripadnike TO, da so se le-ti odzvali na vpoklic v enote TO. V dežurni ekipi je vseh 10 dni sodeloval član LD Fram Branko Špendl. Velja zapisati, da sta bila tik pred začetkom 10-dnevne vojne za Slovenijo v okviru oboroženih sil TO za dobo 7 dni za varovanje rezervoarjev z gorivom v skladišču Petrola v Račah vpoklicana lovca Andrej Ivančič in Gorazd Gmajner.«¹³⁵ Svoj lovski dom je branitelj domovine v vojni 1991 ponudila tudi **Lovska družina Kamnica**. V njem je našla varno zavetje enota milice Maribor – center.

Člani **Lovske družine Kras - Dutovlje**, ki ima lovišče ob meji z Republiko Italijo, so med vojno za Slovenijo med 26. junijem in 18. julijem 1991 izvajali operativne naloge v zvezi z obveščevalnim in izvidniškim delom. Na terenu so bili stalno navzoči in so še posebej opazovali vse dogajanje ob meji. Nekateri člani te LD so bili mobilizirani v enote TO in so sodelovali pri varovanju zajetih vojakov JLA iz obmejnih stražnic. Lovci so sodelovali tudi pri prevozih zajetih vojakov na določene lokacije in bili aktivni tudi v enotah takratne milice.¹³⁶

Člani **Lovske družine Štanjel** so bili vključeni v osamosvojitveno vojno za Slovenijo po nalogu TO tedanje občine Sežana. Takoj prve dni vojne so prejeli nalogo izvajanja opazovanja na terenu, kjer se je spremljalo premike JLA iz smeri Vipavske doline proti Krasu. Izvidniške skupine v sestavi dveh lovcev so nadzorovale teren predvsem na relaciji Lisjaki–Štanjel v dolini Raše in Branice ter tamkajšnjih zaselkih. V akcijo je bila vključena večina lovcev, ki niso bili vpoklicani v sestav TO ali druge organizirane enote. »Kasneje, točnega datuma se ne spominjam, smo po nalogu g. Draga Božaca s štaba TO Sežana imeli sestanek v Sežani. Na sestanku smo lovci s celotnega Krasa dobili dodatne naloge in navodila za delovanje. Določena je bila postavitev tako imenovanih opazovalnih točk (zased) na strateško pomembnih povezavah, ki povezujejo Vipavo in Ajdovščino s Krasom. LD Štanjel je bila določena posebna opazovalna točka, imenovana OKO 19, na poti, ki povezuje vas Gaberje s Štanjelom. OKO 19 je bila zaseda med zasedama, ki jih je postavila TO. V teh zasedah sta sodelovala po dva lovca, njihova naloga pa je bila zgolj opazovanje in poročanje o morebitnih premikih enot JLA

¹³⁵ Zabeležka Andreja Ivančiča, LD Fram, z dne 25. 4. 2016.

¹³⁶ Zapis Denis Rože, LD Kras Dutovlje, z dne 26. 4. 2016.

ter spremljanje gibanja sumljivih civilnih oseb. Podatke so lovci posredovali meni, sam pa sem jih nato posredoval TO.

Lovska koča LD Štanjel,
Tupelče 40

TO je lovcem, v kolikor bi se pojavile težave, predala tudi nekaj vojaškega streliva. Strelivo je bilo kalibra 7,9 s polno oplaščeno kroglo, ki bi se lahko uporabila v lovskem risanem orožju karabinkah 8X57JS(IS). TO nas je ob predaji streliva opozorila, da se lovskega streliva v primeru potrebe ne sme uporabljati.«¹³⁷ V lovski koči LD Štanjel je TO postavila svoj oddelek, katerega poveljnik je bil Bruno Pavlica (član LD Štanjel), njegov namestnik pa Marjan Gulič (član LD Štanjel). Bruno Pavlica je 4. 7. 1991 organiziral oborožitev 37 pripadnikov TO s pehotnim orožjem, ki je bilo zaseženo po predaji karavle JLA v Gorjanskem. Sestavljeni so bili 3 oddelki, ki so zavzeli položaje na cestnih komunikacijah Štanjel, Čehovini in Vrabče z nalogo zaustaviti prihod JLA iz smeri Vipava. TO je uporabljala lovsko kočo LD Štanjel od 4. 7. 1991 do 8. 7. 1991. Lovci LD Štanjel so postavili zasedo med obema zasedama TO. V lovski koči je bil potem urejen tudi začasni zbirni center za zajete vojake JLA iz osvobojenih karavil Gorjansko in Klariči.¹³⁸

Člani **Lovske družine Pišece** so sodelovali v osamosvojitveni vojni leta 1991, in sicer kot pripadniki TO, milice, CZ in NZ. Vsi, ki niso imeli vojnega razporeda v oborožene ali varnostne sile ter CZ, so bili vključeni v NZ. Po odločitvi občine Brežice je bila NZ v Krajevni skupnosti Pišece aktivirana 2. julija 1991, in sicer za izvajanje nalog varovanja objektov v skladu z določili obrambnega načrta krajevne skupnosti. Tako so bili vsi lovci vključeni v izvajanje nalog varovanja vodovodnega zajetja na izviru potoka Gabernica imenovanega »Duplo.« Naloge so opravljali v izmenah po 4 ure po razporedu, ki ga je pripravil namestnik načelnika Narodne zaščite, član LD Pišece Ivan Šeler.¹³⁹ Lovci so na dolžnost varovanja prihajali s svojim lovskim orož-

¹³⁷ Spominski zapis z dne 26. 4. 2016, Zdravko Kralj.

¹³⁸ Zabeležka Zdravka Kralja z dne 26. 4. 2016.

¹³⁹ Razpored dela narodne zaščite – lovcev za 4.– 8.7.1991, arhiv KS Pišece.

jem in lovskim strelivom. Kot izhaja iz poročila krajevne skupnosti so lovci svoje naloge opravili v skladu s pričakovanji in so problem oboroževanja pripadnikov NZ reševali z orožjem lovcev.¹⁴⁰ Pri izvajanju nalog NZ, ki je trajalo neprekinjeno od 2. do 18. julija 1991, ni bilo v nobenem primeru uporabljeno orožje in tudi drugih varnostnih problemov lovci – pripadniki NZ niso zaznali. Lovska družina Pišce je v času osamosvojitvene vojne dala na razpolago svoj lovski dom na Pečarjevem bregu, ki je bil določen za rezervno vojno lokacijo za organe krajevne skupnosti Pišce.¹⁴¹

LOVCI

trimo

11.7.91

DUPLO	CESTA KOSTANJEK	CESTA ČERČO
12-02 PLEVNICK.	PRESKARTOJE	DRUGOVJE
02-06 SUŠIN-STANHO	LESINŠEK	BRADAC
06-10 LIPAR F.4		
10-14, IGAJIN F		
14-18 PETANČIČ F		
18-22 LIPAR MIHA		
22-02 LIPAR JOŽE	ČERNEHONAN	CHERTO JOŽE
02-06 SUŠIN-STANHO	PRESKARTOJE	BRADAC
06-10 GRHOVČEST.		
10-14 SUŠIN-ST.		
14-18 LIPAR ESTAR		
18-22 LIPAR JOŽE		
22-02 LIPAR F.4		
02-06 SUŠIN-STANHO		
06-10 ČERNEHONAN		
10-14 CHERTO JOŽE		
14-18 PRESKARTOJE		
18-22 DRUGOVJE		
22-02 LESINŠEK		
02-06		

Industrija montažnih objektov, 6210 Trzin, Priprave 12.
Jugoslavija, telefon (058) 44-321, telex 39735 yu binn, telex (058) 44-508

Člani LD Pišce, ki so delovali v NZ.

140 Analiza delovanja enot narodne zaščite v KS Pišce z dne 19. 8. 1991, arhiv KS Pišce.

141 Miha Molan, tajnik LD Pišce, zapis o sodelovanju lovcev LD Pišce v vojni za Slovenijo z dne 26. 4. 2016.

Maja leta 1991 je bila na lovskem posvetu **Lovske družine Škofljica** sprejeta odločitev o pomoči lovcev v primeru začetka vojne. Takrat se je izdelal seznam dvojek (po dva lovca) za dežurno čuvanje na dveh mestih. Koordinator za to dejavnost je bil Ivan Jordan. Seznam je bil zelo tajen in o tem je bilo prepovedano govoriti naokoli. Starejši lovci so se odločali za dežurstva na Barju – visoka preža blizu lov. rezervata, mladi lovci pa so bili odrejeni v glavnem za dežurstva na Malem Vrhu, nad takrat nedograjenim viaduktom. Dežurstvo je potekalo 24 ur na dan. Prevzem mesta se je vršil ob 7.00 in 19.00. Nošenje orožja je bilo lovcem dovoljeno na lastno odgovornost. Namen dežurstva je bilo opazovanje in obveščanje, saj se je pričakoval pristanek vojaških helikopterjev z večjim številom vojakov, ki naj bi izvršili napad na Ljubljano. Zelo primerna lokacija za pristanek blizu mesta je bil še nedograjen viadukt-most, blizu pa je bila tudi vojašnica JLA. Če bi se to zgodilo, bi morali čim prej sporočiti pristanek, število helikopterjev in približno število vojakov. Enako povelje je veljalo za kakršnokoli dogajanje v vojašnici. Podatke bi morali prenesti na blokado Mali Vrh, kjer je bila naša TO. Na Barju je veljala podobna naloga. Če bi lovci opazili sumljive ljudi, nenaden prihod vojakov ali pristanek kakega plovila, je bilo treba o tem takoj obvestiti TO na Škofljici.¹⁴²

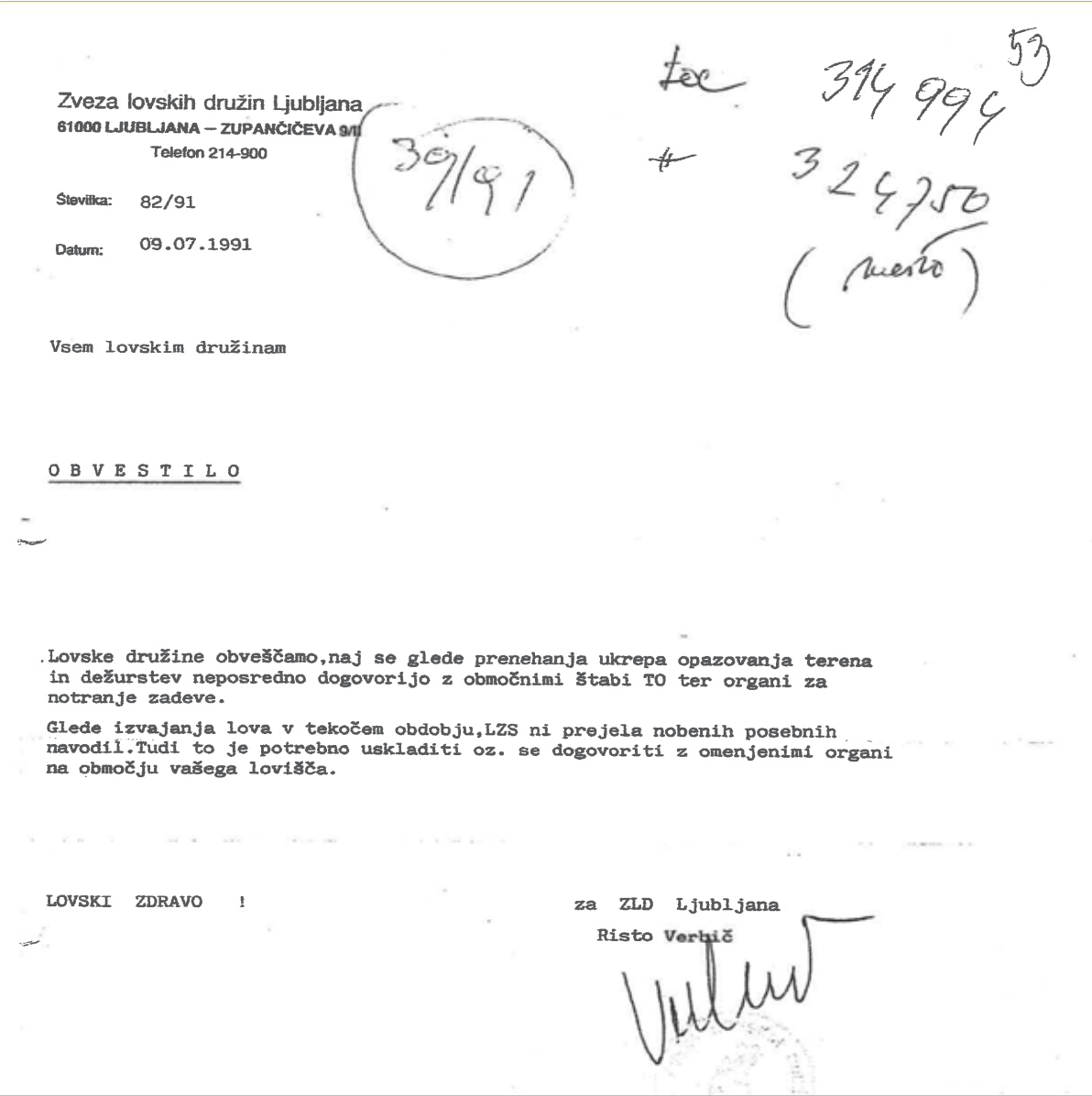
V času vojne za Slovenijo je bil zdajšnji tajnik **Lovske družine Metlika**, Jože Matekovič, član izvršnega sveta občine Metlika. V tej funkciji je bil tudi načelnik NZ v občini in s tem tudi organizator vseh ostalih struktur odpora (razen TO in milice). Spominja se, da so posebej v enote NZ na nivoju krajevnih skupnosti vključili nevpoklicane krajanke za opravljanje določenih akcij. Predvsem za varovanje pomembnih objektov (vodni rezervoarji, gasilski domovi in drugi objekti, v katerih so se nahajala sredstva TO – zlasti orožje, obhodi in kontrola na terenu). Občina Metlika leži na meji s Hrvaško, od katere je večji del »zelene« meje, kjer je prestop meje tako rekoč neoviran in težko nadzorovan. Ker ni bilo dovolj vojaškega orožja, so v enote NZ angažirali tudi lovce z lastnim orožjem. To so naredili zavestno, kljub poznavanju ženevske konvencije o uporabi orožja. »Prepričani smo bili, da imamo svoj dom pred tujimi tanki in organiziranimi vojaškimi enotami pravico braniti z vsem, kar nam je v dosegu in je učinkovito,« se vojnih časov spominja Jože Matekovič iz LD Metlika.¹⁴³

V času vojne za Slovenijo so se lovci tudi v vlogi odgovornih nosilcev javnih pooblastil dobro odrezali in opravili pomembno delo. Dolgoletni član zelene bratovščine in v času vojne 1991 tajnik **LD Jezersko**, mag. Franc Ekar, se spominja, da so ga 27. junija 1991 kot direktorja Poslovno-prireditvenega centra »Gorenjski sejem« s strani kranjskega štaba CZ obvestili, da se morajo pripraviti in urediti prostore za ureditev zbirnega centra za pripadnike TO. Prav tako so morali urediti prostor za sprejem ujetih in zajetih vojakov JLA in hkrati zagotoviti še prostore za »pridežnike«, vojake iz JLA. »Takoj sem sklical štab CZ Gorenjski sejem in aktivno smo pričeli s pripravo prostora. Na voljo je bilo skupno skoraj 8000 m², ki so zagotavljali sanitarno-higienske in varnostne pogoje, telekomunikacije in energetiko. Posebno skrb smo namenili varovanju deponije amonijaka za namene hladnega sistema. Pripravljeni, rezervirani pa so bili tudi prostori za hrambo opreme in orožja TO. Zbirni center je deloval do 3. julija 1991. 2. julija 1991 ob 11. uri

142 Podatki LD Škofljica z dne 5. 5. 2016, zapisal Mitja Spindler.

143 Jože Matekovič, dopis z dne 24. 5. 2016.

je JLA v dopoldanskem času izvršila letalski napad, raketirala TV-oddajnik na Krvavcu. S štabom CZ Kranj sem se dogovoril, da se v popoldanskem času odpeljem s terenskim vozilom in lastno oborožitvijo na Krvavec, da bi ugotovil poškodbe na objektih Planinskega društva Kranj, to je zavetišče gorsko reševalne službe (GRS) in planinski dom na Gospincu. Ko prispem do Plečnikove kapelice pod stolpom RTV, se tri minute pred 16. uro zgodi novo letalsko neposredno raketiranje in mitraljiranje stolpa. Na objektu GRS ni bilo opaznih kakšnih večjih posledic, vendar pa se je pozneje v notranjosti izkazalo veliko poškodovanje zgornjega lesenega »podstrešja« mansardnih spalnic. To je bil v vojni za Slovenijo edini planinski objekt, ki je bil poškodovan s strani agresorja. V tem objektu so se usposabljali za visokogorsko »alpinistiko« tudi lovci,« se vojnih dogodkov spominja mag. Franc Ekar, tajnik in nato dolgoletni starešina LD Jezersko.¹⁴⁴

Dokument ZLD Ljubljana o prenehanju ukrepa

¹⁴⁴ Intervju s Francem Ekarjem z dne 25. 5. 2016.

Spominska plošča na Krvavcu na obnovljenem raketiranem zavetišču GRS

V vojni za Slovenijo leta 1991 sta bila s pozivom vpoklicana dva člana **Lovske družine Nanos**. Jože Jež kot pripadnik rezervne sestave takratne milice, ki je sodeloval pri spremljanju in oviranju tankovskih kolon iz smeri Pivke in Ilirske Bistrice proti mejnemu prehodu Rožna dolina in Vrtojba s strani enot Reškega korpusa pod poveljstvom generala Čada. To se je dogajalo na Primorskem 26. 6. 1991, že »dan prej«, kot se je uradno začela vojna v Sloveniji. V dneh osamosvojitvene vojne je sodeloval tudi pri ostalih aktivnostih, ki jih je izvajala takratna milica na svojih področjih. Drugi vpoklicani član te lovske družine je bil Božo Jež kot rezervni poročnik TO. Kot dober poznavalec in domačin nanoške planote je bil v funkciji poveljnika enote za zavarovanje RTV-oddajnika na Nanosu. V času napada na RTV-oddajnik dne 28. 6. 1991 in 2. 7. 1991 je bil poveljnik enote za zavarovanje. Kot dober poznavalec terena je bil najbolj zaslužen, da ni bilo žrtev ob raketiranju in obstreljevanju s strani letal JLA in je enoto premestil v varno območje ob RTV-oddajniku. Po končanih napadih na RTV-oddajnik na Nanosu so bili pripadniki TO še en teden nameščeni v lovskem domu LD Nanos na Nanosu 6 A. V tem času je kot inštruktor nudil pomoč njihov lovec, rezervni stotnik Ljubo Kobal. V času, ko je bilo zavarovanje RTV-oddajnika aktivno, so bile vse ceste zasekane in ni bilo moč uporabljati motornih vozil. V tem času sta nudila pomoč v smislu logistike in informaciji tudi lovca Branko Puc in Milan Ferjančič.¹⁴⁵

V prvih dneh poletja so bili člani **Lovske družine Paloma - Sladki Vrh** še veseli in razpoloženi, vendar malce zadržani. Tako so še 23. 6. 1991 veselo tekmovali v lovskih strelskih disciplinah v okviru letnih športnih iger, ki jih je prirejal Sindikat delavcev Paloma – Pergam na strelišču LD Palo-

¹⁴⁵ Aleš Semenič, starešina LD Nanos z dne 20. 6. 2016

ma. 25. junija je slovenska skupščina nekaj minut pred dvaindvajseto uro sprejela ustavni zakon o osamosvojitvi. Veliko veselje slovenskega naroda spremljajoče z ognjemeti se je razlegalo tudi po Sladkem Vrhu med vsemi ljudmi, tudi med tamkajšnjimi lovci. Veselje je bilo kratko, saj so tankovske kolone JLA 27. junija zgodaj zjutraj krenile proti mejnim prehodom. Izbruhnili so vojna. »Tudi v lovski družini smo se organizirali, saj smo imeli svoje patroljne skupine, ki so vršile podnevi in ponoči obhode na področju našega lovišča in ugotavljale gibanje sovražnika po navodilih štaba TO in milice. Vsak dan sem sprejemal telefonska navodila iz štaba TO gospoda Mičota Popoviča. Dvakrat pa sem osebno prejel navodila v prostorih štaba TO Pobrežje Maribor, ker je bilo strogo zaupno. Nato sem navodila posredoval vodji skupine lovcev LD Paloma, sedaj že pokojnemu Marjanu Jarcu. Kot koordinator sem deloval pri izmenjavi informacij s postajo milice na Zg. Velki in LD Velka. Po izbruhu vojne sta takratni komandir milice postaje Zg. Velka, Marjan Gaber, in pomočnik komandanta odreda za področje logistike TO, gospod Jože Petek, večkrat dnevno pozivala vodnika karavle Sladki Vrh Božota k predaji, a v prvem tednu vojne neuspešno. Petek je predlagal pripadnikom milice napad na karavlo – bile so že priprave, vendar je bila odločitev za nekaj časa preložena,« se teh dogodkov spominja takratni starešina LD Paloma - Sladki Vrh, Franc Polanec. Še posebej pa mu je ostal v spominu dogodek z dne 2. julija 1991, ko je dobil telefonski poziv iz mariborske TO, od koder ga je klical Mičo Popovič. Dobili so povelje, ki se je glasilo: Skupina lovcev naj obkoli karavlo v vlogi ostrostrelcev. Sledi prihod pripadnikov TO in miličnika Galuna. »Moj odgovor je bil: »Prav zdaj je pri sladkogorski največja migracija ljudi, prihod in odhod delavcev na delo in z dela, cca. 700–800 oseb,« se spominja Franc Polanec. In dodaja odgovor Popoviča, ki je bil kratek: »Razumi, vojna!« »Moj pogled iz smeri sladkogorske na karavlo je bil najbolj zaskrbljujoč zaradi odprtine na zidu pod streho karavle, ki je prej ni bilo. Bilo je prav v smeri Kalorične centrale. Predvideval sem napad na Kalorično centralo z močnejšim orožjem prav iz te odprtine. Po odhodu avtobusov iz Sladkega Vrha sem povelje posredoval vodji skupine lovcev. Medtem je tudi vodnik Božo obvestil komandirja milice glede predaje. Tako je bilo med 15. in 16. uro izvršena predaja med vodnikom na eni strani in milico ter TO na drugi strani. Vojake JLA so z avtobusom odpeljali v Maribor. TO je poskrbela za orožje, strelivo in ostalo imetje na Karavli. Najbolj pomembno je bilo, da se je predaja izvršila brez žrtev. Posebno pa mi ostaja spomin na miličnika Galuna, ko me je zjutraj ob pol dveh zbudil in dejal: »Greva kontrolirat skupino lovcev, ki so bili tisto noč na obhodu.« Šla sva na najbolj nevarno območje do reke Mure.«¹⁴⁶

Letos praznujemo 30. obletnico osamosvojitve naše Republike Slovenije. V vsesplošnem prerivanju, kdo je bolj in kdo manj zaslužen, nikjer ne zasledim omembe velike vloge slovenskih lovcev v samem procesu osamosvajanja, opozarja dolgoletni član zelene bratovščine in nekdanji starešina LD Pesnica - Jarenina Ivo Šabeder. »Lovci, armada več kot 22.000 nas je bilo takrat, smo bili organizirani v lovskih družinah, območnih zvezah in vse do Lovske zveze Slovenije. Izvajali smo pomembne naloge v takratni TO, slovenski milici, Civilni zaščiti in na področju varnostnih in obveščevalnih

nalog. Z obhodi lovišč smo redno poročali o aktivnostih JLA na našem področju, kakor tudi vseh tujcev, ki so se takrat nahajali na našem teritoriju. Lovci smo dali na razpolago vse naše objekte. Od lovskih prež, ki so služile kot opazovalnice, lovskih strelišč in lovskih domov, ki so služili kot pomembna zatočišča za oborožene formacije in civilno oblast.«

Lovska družina Pesnica - Jarenina se je še posebej izkazala, saj so z aktivnostmi ščitili hrbet slovenskim oboroženim strukturam, ki so varovale mejni prehod v Šentilju, ki ni nikoli padel in so ga vsi skupaj uspešno branili. Sodelovali so tudi pri protitankovski zapori na pesniškem mostu.¹⁴⁷

»V tem obdobju smo bili v izgradnji našega lovskega doma na Vajgnu. Urejene smo imeli kletne prostore (večja soba in klet), v pritličju smo imeli urejeno kuhinjo, sanitarije in vse inštalacije. Ravno toliko, da smo lahko vselili polovico občinskega voda zvez, okoli 17 vojakov z vso opremo, ki jim je poveljeval stotnik Marjan Joras. Občinsko vodstvo nas je za lovski dom prosilo, ker je bil prazen in leži na najvišji točki 410 m nadmorske višine. Problem je bil le telefon, ki ga takrat v domu ni bilo. Sreča je bila, da smo bili takrat v KS Jarenina sredi akcije izgradnje telefonije in smo tako lahko prioriteto potegnili telefon na dom. Po izjavi komandirja Jorasa so bili vojaki v lovskem domu 23 dni. Lovci pa smo skrbeli, da je bilo vse urejeno za bivanje, po večerih pa smo jim vozili domače mleko in druge priboljške. Povedati moram, da so se po raketnem napadu na postajo milice v Šentilju zatekli na lovski dom trije miličniki, saj je imela postaja milice v svojih varnostnih in obrambnih načrtih naš lovski dom za rezervno lokacijo v slučaju napada v vojnih razmerah,« zaključuje Ivo Šabeder. Naj dodamo, da tudi tamkajšnji lovci opozarjajo, da čas hitro teče in spomini bledijo. Z velikim veseljem prebirajo v reviji Lovec, da so na tem in tem lovskem domu odkrili spominsko ploščo za osamosvojitvene zasluge in se sprašujejo, ali so na njih pozabili, ali pa še niso prišli na vrsto.

Lovci **Lovske družine Poljane** so takoj začeli aktivno sodelovati s CZ v osamosvojitveni vojni za Slovenijo. Kmalu so prevzeli tudi del logistike. Lovska družina Poljane ima v upravljanju skoraj sedem tisoč hektarjev. Teren je zelo razgiban med Blegošem in Pasjo ravnijo. To je strateško važno področje s prehodi v ljubljansko pokrajino preko Črnega Vrha do Polhovega Gradca, čez Kladje na Primorsko in čez Škofjo Loko na Gorenjsko. Prav na teh prehodih je bilo nujno stražiti ves čas in biti pripravljen na vse. Poleg tega so bili razporejeni še na različne lokacije in zadolžitve, kot so: varovanje zajetij vode in vodohramov, tovarn, osnovne šole in kontrolo vojaških objektov po lovišču LD, iskanje dezerterjev iz JLA, kasneje po prenehanju spopada pa tudi kontrolo terena v predelu Bačne, Vinharjev in Pasje ravni zaradi opreme in orožja, ki je bilo pripeljano v RUŽV iz drugih lokacij. Časovne razporede je nekaj časa upravljal lovec Lojze Krek, proti koncu vojne je pa tudi Drago Kisovec, član CZ. Lojze Krek in Lado Dolenec sta s posredovanjem dobila in očistila večje količine pištol (ruske tt). Lovci so imeli svoje orožje. S pištolami so se oborožili pripadniki CZ. Za rokovanje s pištolami so jih usposabljali lovci.

Lovci in člani CZ so se proti agresiji odzvali v velikem številu. Odločali so v skladu s svojimi moralnimi načeli in ljubeznijo do tega malega koščka

146 Zapis Franca Polanca, nekdanjega starešine LD Paloma - Sladki Vrh z dne 28. 6. 2016.

147 Ivo Šabeder, Zbornik LD Pesnica - Jarenina ob 70-letnici, Pesnica 2016.

zemlje pod Blegošem. Tako kot so se Poljanci že pred petdesetimi leti uprli zavojevalcu za isto idejo – braniti svoj dom. Ali kot je rekel K. Jaspers: »Za reševanje takih situacij je bila potrebna nadpolitična moč etične ideje.«¹⁴⁸

V vojni za Slovenijo so aktivno sodelovali tudi člani **LD Motnik - Špitalič**. Iz te LD so kot pripadniki NZ v KS Tuhinj sodelovali lovci, ki so opravljali naloge s svojim lastnim lovskim orožjem: Franc Kodra, Stanislav Resnik, Stane Pirš, Franc Jeglič, Zdravko Hribovšek in Janko Kodra. Omenjeni člani so bili v času med 27. 6. 1991 in 10. 7. 1991 vpoklicani v aktivnosti osamosvajanja RS kot pripadniki NZ v Krajevni skupnosti Tuhinj. Njihova naloga je bila opazovanje in varovanje bencinskega servisa Petrol na naslovu Češnjice v Tuhinjski dolini. Vključeni so bili tudi na blokadno mesto na prelazu Kozjak (regionalna cesta Kamnik–Vransko), kjer so imeli nalogo nadzirati promet oz. morebitni prihod jugoslovanske vojske. Na blokadnem mestu so imeli pripravljena dva avtobusa, v katerih so bile napolnjene plinske jeklenke in eksploziv. Obe naštetii aktivnosti so naši člani opravljali v sodelovanju s člani LD Tuhinj. V procesu osamosvajanja pa je kot aktivni pripadnik milice sodeloval Janez Petrič. Prva akcija je bila 4. 10. 1990 ob prevozu orožja iz skladišča TO Kamnik na skrivno lokacijo v Zg. Tuhinj. Naslednji dan je bil opravljen prevoz orožja iz skladišča TO Kamnik na skrivno lokacijo v naselje Stebljevek. Sodeloval je pri premestitvi orožja iz PP Kamnik na skrivno lokacijo, in sicer v samostan Uršulink v Mekinje pri Kamniku. 1. 12. 1990 je bil udeležen v akciji Sever. V času desetdnevne vojne pa je bil vključen v procese osamosvajanja kot miličnik.¹⁴⁹

Spominsko obeležje pripadnikov NZ pri bencinski črpalki v Tuhinju

148 Slavko Novak, LD Poljane nad Škofjo Loko, z dne 12. 7. 2016.

149 Dopis Janeza Petriča z dne 10. 8. 2016.

V **LD Žabnik - Obrov** so se člani aktivno vključili v obrambo mlade Slovenije. Že 29. junja zvečer sta se člana Zoran Janaškovič in Zvonko Andrijašič udeležila sestanka v stavbi sodišča v Sežani. Sestanek je sklical l. štab TO Sežana, vodil ga je poveljnik Drago Božac. Tema sestanka je bila obramba občine pred agresorji JNA. Poveljnik je lovcem posebej skrbno predstavil načrt opazovalnih točk, iz katerih so lovci kasneje nadzirali dostopne poti v in po teritoriju naše lovske družine. Akcija se je imenovala OKO. Udeleženca sestanka Zoran Janaškovič in Zvonko Andrijašič sta takoj po omenjenem sestanku s poveljstvom TO v Sežani sklicala Upravni odbor LD, na katerem so analizirali načrt opazovanja in sestavili listo članov LD za izvrševanje prejetih nalog s strani poveljnika TO. Sestanek UO LD je bil v bifeju pri Danici v Javorju. 30. junija 1991 so lovci LD Žabnik Obrov že izvrševali sprejete naloge opazovanja na teh opazovalnih točkah. Opazovanja so izvajali do preklica, to je do 8. julija 1991. Nalogo opazovanja so izvajali in opravljali oboroženi z lastnim orožjem.¹⁵⁰

Tudi v **LD Destrnik** v Slovenskih goricah iz območja ZLD Ptuj-Ormož so aktivno sodelovali v osamosvojitveni vojni 1991. Njihov lovski dom na Drstelji je bil ne samo eno od tajnih skladišč orožja OŠ TO Ptuj, temveč tudi javka za zbirni center na Destrniku v okviru akcije Jezero. Na javki so pripadniki zbirnega centra dnevno prejeli prebežnike iz JLA, med katerimi so bili tudi aktivni oficirji. Javka na Drstelji je bila skrbno varovana in za zunanje zavarovanje so skbeli prav člani LD Destrnik.¹⁵¹ Tajna skladišča na Ptujem, tudi v lovskem domu LD Destrnik v Drstelji, je organiziral pripadnik Občinskega štaba TO Ptuj Milan Slana, tako da se je povezal s tistimi, ki jih je poznal in jim je tudi zaupal, zaupati pa so morali tudi oni njemu. Brez tega vseh tajnih skladišč po Sloveniji ne bi moglo biti. Tisti, ki so to orožje in strelivo sprejeli v svoje domove in objekte, so opravili izredno hrabro in častno dejanje, saj jim nihče ni mogel zagotoviti zaščite in varnosti.¹⁵²

Spominska plošča na lovskem domu LD Destrnik v Drstelji (arhiv OZ VVS Ptuj)

150 Pisna izjava Marjana Masla

151 Zapis Marjana Toša, namestnika poveljnika zbirnega centra na Destrniku 1991.

152 Vlado Žgeč, predsednik OZ VVS Ptuj.

V desetdnevni slovenski osamosvojitveni vojni slovenske teritorialne obrambe (TO) z jugoslovansko armado so imeli svojo vlogo tudi lovci iz **LD Toško Čelo**. Bili so zadolženi zlasti za opazovalne naloge o gibanju enot jugoslovanske zvezne armade. Lovske organizacije – najbrž zaradi kratkega obdobja vojnega stanja – niso sprejemale posebnih obrambnih operativnih usmeritev, ki bi izstopale iz okvirov lovskega udejstvovanja.

Spominsko obeležje o bojni akciji v lovišču Lovske družine Toško Čelo ob Jesenkovi poti na Rožniku.

Operativne dejavnosti jugoslovanske armade so potekale tudi v našem lovišču. Zaradi ene od največjih kasarn ljubljanskega območja, ki je bila na Štuli pri Šentvidu nad Ljubljano – Borisa Kidriča (zdaj je v teh prostorih Škofijska klasična gimnazija sv. Stanislava) je bila poudarjena tudi aktivnost pripadnikov teritorialnih enot Republike Slovenije. Iz območja raketnega položaja za obrambo Ljubljane, ki je bilo tik ob Savi v Dovježu (v objektih tega nekdanjega raketnega oporišča so od januarja 2007 nastanjeni pripadniki romske družine Strojani) je dezertiralo precej vojakov. Zaradi strahu pred minami, ki so jih pehotni vojaki vkopali na nekaterih delih ob žični ograji oporišča, so bežeči vojaki raketnega diviziona bredli po Savi, da ne bi zašli med mine. Premočeni do pasu so nato pri posameznikih na Brodu iskali pomoč, predvsem civilna oblačila in obutev, da so lahko zbežali v domače kraje. Med poskusom tankovskega bataljona jugoslovanske armade iz vrhniške kasarne proti letališču Brnik je en vod bataljona na Prevalu zašel, saj je njihov poveljujoči oficir pri smerokazu za Toško Čelo zavil levo v hrib, namesto da bi nadaljeval pomik proti Šentvidu. Pod Toškim Čelom je ugotovil napako in skušal obrniti, pri tem manevru pa je voznik zavozil preblizu roba takrat makadamske ceste in nekaj deset ton težko vozilo je zdrsnilo v grapo ob njej. Druga dva tanka sta obtičala na ozki poti in bila nemočno ukleščena. V grapi je izvir studenca, ki je bil

obravnavan tudi v Varnostni oceni za LD Toško Čelo, zato je tank predstavljal ekološko nevarnost onesnaženja vode. Razmeroma hitro je prišlo do dogovora med štabom teritorialne obrambe in predstavniki jugoslovanske vojske, da vojska odstrani vse tri tanke ter jih vrne v vrhniško kasarno.

Odstranjevanje tanka, ki je pod Toškim Čelom zdrsnil v grapo.

V reševanje in odstranitev tankov so bili vključeni tudi nekateri člani LD Toško Čelo. Kot se v takih primerih velikokrat zgodi, vsi niso bili na isti strani vojaških enot. Tako je član, ki je bil aktivni oficir jugoslovanske armade in v času poškodbe tankov še ni izstopil iz aktivnega službovanja v jugoslovanski vojski, organiziral izvlečenje tanka, nekateri drugi člani naše družine pa so nato pomagali pri natovarjanju vseh treh tankov na transportne kamione. Čeprav je imela lovska družina izdelan elaborat Varnostna ocena za lovsko družino že leta 1981, pa ni podatkov, da bi kdorkoli ukrepal v smislu tega elaborata. Edini zaznani podatek, ki kaže na razmišljanje v smislu varnostnega elaborata, je bilo hitro ukrepanje pri odstranitvi tanka, ki je zdrsnil v grapo proti studencu, ki je v varnostni oceni naveden kot vodni vir. Čeprav je bil odziv takratnega članstva družine na varnostno oceno LD površen, pa je Republiški štab za Teritorialno obrambo poslal še istega leta družini zahvalo za sodelovanje v desetdnevni vojni.¹⁵³

¹⁵³ Zapis Marka Koračina.

Zahvala Republiškega štaba za teritorialno obrambo lovski družini Toško Čelo.

SPOMINI

Če bi Šentilj padel, bi bil Maribor prvi Vukovar!

Bojan Cerar

Zbirališče v opekarni Košaki, jutro in po starem pregovoru, da »vojsku prate tri K...«, nas je spremljal samo dež, psov in prijateljic noči nismo videli. Formirali smo naš odred in se podali na pot v lepše vreme, v Jareninski Dol. Našo četo so nastanili pri kmetu na vrhu hriba. Lepo so nas sprejeli, tudi zaradi domačega sina, ki je slovenski vojak.

Najprej smo s šestimi »papovkami« v četi organizirali stražo in druge varnostne naloge. Začelo se je počitnikovanje, večinoma v lepem vremenu. S pomočjo domačih smo organizirali kantino (drugo najpomembnejšo stvar v vojski), urejali okolje, latrine, pisarno poveljnika čete v drvarnici s telefonom, prvovrstno spanje – na seniku, lahko smo gledali televizijo, malo smo ponovili vaje iz »prašinarske obuke«, enkrat celo pred občinstvom iz odreda, skratka – imeli smo se fajn. Celo luksuz smo si privoščili, pečene-ga odojka, ki smo ga spekli kar na plinskem žaru v kleti. Vse dokler ni 25. junija zvečer zazvonil telefon in nam sporočil nezaželene besede z šestimi črkami – »uzbuna« oziroma alarm. Že pred nekaj dnevi smo dobili nove avtomatske puške AK-47 s preklopnim kopitom (saj smo bili četa za diverzantsko in protidiverzantsko delovanje). Ker smo predvidevali zaostritev, smo bili že prej pripravljeni, tako da premik ni bil nepričakovan. Zagodel nam je dež; po majhnem hribčku na blatnem kolovozu smo poškodovali kombi. Kamioni so komaj prevozili kratko razdaljo po blatu do ceste, na-prej do zbornega mesta v Jareninskem Dolu je šlo lažje.

Smer Šentilj! Pred postajo milice smo gledali mimovozeče kamione JLA in se spraševali, kam se valijo in kaj se nam obeta. Drugo jutro smo šli na Štrihovec, po hribu nad cesto postavili zasede, se zamaskirali, a ni hudič, našla nas je gazela. Nekaj časa je krožila nad nami, nato je odletela. Mi pa smo dobili novo povelje: »Tako j na mejni prehod!« Razporedili smo se po vseh treh nedograjenih zgradbah, organizirali opazovanje in varnost ter se lotili raziskovanja okolice.

Na dvorišču so bile gradbene omarice in reflektorji, kar smo seveda s pridom izkoristili. Predstavljajte si dobro vidne tarče (skozi okna carinarnice smo bili kot senčne lutke v kakšnem vzhodnoazijskem teatru). No, to smo spremenili in osvetlili JLA na položajih. Še kokarde na naših kapah so se preveč izdajalsko svetile, zato so si borci na položajih kape obrnili.

V kleti prve zgradbe carinarnice je kurilnica, iz katere je speljan rov do Bolta in starega mejnega prehoda. Skozi rov smo se nekajkrat sprehodili peš do prehoda, nazaj pa so nas pripeljali s kombiji in kamioni. Po pričevanju kasneje prebeglega vojaka nas je bilo samo v prvi zgradbi 135, kar je seveda slišati boljše kot 48 v vseh treh. Včasih sem skozi izhod na Bolt iz rova opazoval debelega podporočnika JLA med pretegotvanjem na jutranjem soncu, pomahal sem mu, da je vedel: »Tu smo mi, ne hodi mi preblizu.«

Raketiranje vojaškega letala na položaje slovenskih teritorialcev v okolici Šentilja

V rovu in po hodnikih v kleti smo postavili barikade, da nas ne bi prešnetili. Dva stražarja sta varovala vhod v kotlovnico, preostali borci so se razporedili na položaje pri oknih v nadstropju in upoštevali: »Ne naboja v cevi in ne zavarovane puške!«

Mejni prehod je deloval samo za osebni promet, zato so se pred njim nabirali kamioni. Poskusili smo narediti prazen prostor za zasedo z ročnim minometom (namerilec Novak), vendar so ga vozniki kamionov tako hitro zapolnili, da je bila uporaba ročnega minometa tukaj onemogočena.

Neučakan turški tovarnjakar je hotel izkoristiti prosto pot skozi nedokončan zgornji mejni prehod, a se mu je na »bosankah«, ki smo jih položili prek kanalov, udrlo. Pod streho prehoda je počilo kot eksplozija mine. Pomislili smo na diverzijo. Trenutek zatem je bil vsak borec na svojem mestu in repetiral puško. Ojoj, kakšna grozovita melodija se je širila iz oken proti kamionu, ko so zaklepi treskali ob ustja cevi pušk. Po dva borca iz vsake zgradbe sta šla pomagat nesrečnemu vozniku do parkirišča, ostali pa smo spremljali odhod skozi okna (pod cerado bi lahko bili diverzanti).

Letala! Pogled v živo na eksplozije, ogenj in dim na barikado v Štrihovcu iz daljave je bil grozovit. Saj to ni mogoče, to se ne dogaja! Pri preletu naslednjega letala sem tekel na dvorišče, da bi preizkusil svoje izkušnje v streljanju glinastih golobov, vendar mi ni uspelo niti enkrat ustreliti. Letalo je obrnilo pred avstrijskim letališčem. Potem so se dvignili Saab Drakeni avstrijske vojske in bili so opaženi odbliiski leč daljnogledov z avstrijskih hribov.

Skoraj humorно je bilo opozarjanje naših opazovalcev:

»Avioni!«

»Naši ali avstrijski?«

»Avstrijski.«

»A, pusti te, naših se boj.«

Nenaden nalet transportnih helikopterjev JLA. Pripravili so se za spust, saj so bili prepričani, da JLA drži mejni prehod, pa jih je diverzant Čorko s kratkim rafalom prepričal za nadaljevanje poti proti Ceršaku. Nismo jim pustili, da izkrcajo zvezne miličnike.

Prvi izlet na Bolt. Po prebegu dveh vojakov od majorja Jovanoviča k nam smo dobili prve informacije o JLA na Boltu. V prvi borbeni liniji so bili Slovenci, v naslednji Hrvati, kot zadnji so vse nadzorovali Srbi. Prebegli mitraljezec je onespobil mitraljez. Odnesele je udarno iglo. En vrag manj, če ga ne bodo usposobili, zato povelje: »Na Bolt!« Počasi in zakrito je naša kolona krenila proti sovražni vojski. Pri prodiranju više (nekaj naših je že zavzelo položaje) se je zaslišalo:

»Stoj kolona!«

»Predaj se, bit če mrtvih!«

»Predal se ti,« je bil naš odgovor.

»Pucat ču.«

»Pucat ču i ja.«

In potem se je odvijalo s filmsko naglico. Na obeh staneh so zarohnele puške. Dvignil sem avtomat in hkrati pritisnil na petelina. Ogenj sem usmeril

tja, kjer je po naših opažanjih bil njihov štab. Sovražni ogenj je bil premočan za našo skupinico, zato smo se začeli umikati. Dva fanta sta pri spustu s hriba podpirala tretjega. Ustrašil sem se, da je ranjen, pa me je pomiril, da je na začetku pokanja nerodno stopil in si izpahnil gleženj.

Skoraj v isti sapi mi je rekel:

»Saj si ti tudi ranjen.«

»Ne da bi vedel,« sem mu odgovoril.

»Pošlataj se po licu.«

Potipal sem se in si pred oči prinesel krvavo roko. Pri začetku streljanja so se tulci iz izhoda iz avtomata srečevali z mojim nosom in mi poškodovali kožo. Podobno poškodbo sem dobil na letališču Skoke, ko smo ponoči pričakovali 18 helikopterjev JLA in se premikali po terenu. Takrat se je nos srečal z bodečo žico, helikopterjev pa ni bilo. Dva »ranjena«, na srečo nič resnega.

Tanki! Kurir nam je sporočil, da se bližajo tanki. Imel je radijsko postajo, mi pa tranzistor z vestmi z radia, tako da smo to že vedeli. Vsa čast novinarjem, premiki JLA so bili v etru z minutno zamudo. Kmalu smo dobili pomoč: armbrust z namerilcem. Kar pogumnejši smo postali. Žal ni dolgo ostal pri nas, odšel je tankom naproti.

Vojska je pač vojska in na enem izletu po mejnem prehodu sta dva naša »našla« armbrust. Ne vem, kje. Verjetno v štabu. Namestili smo ga na isto izpostavljeno mesto in čakali tanke. Sreča, nismo ga uporabili. Tanki, ki so prispeli do šentiljskega mejnega prehoda, so bili že naši! Potem barvanje oznak na naše prve tanke – to je bilo pravo zadovoljstvo.

Dobili smo okrepitev. Puškomitraljezec Spudič je s svojim pomočnikom ojačal našo četico. Z zaplenjenim (od JLA) puškomitraljezom smo osrečili Ditnerja, ki je imel svoj položaj v kasnejši direktorjevi pisarni in najboljši pogled na Bolt (najbolj izpostavljen ognju), ostrostrelsko puško sem zadržal zase ter se usmeril proti karavli na drugi strani starega mejnega prehoda.

V torek, 2. julija, je bil konec delnega miru. Hudič je imel mlade in vsi so se šli divjo jago. Naši tanki so rohnili proti karavli in na Bolt, seveda tudi major Jovanovič ni dal miru. Po nas je užigal z netržajnimi topovi ter minometi 82 mm. Veliko škodo so naredili nižje od nas, ker nas zaradi elevacije niso mogli obstreljevati. Pehotno orožje se ni ohladilo niti pri nas niti pri njih. Puškomitraljezec Ditner je izmenično streljal z avtomatsko puško in puško mitraljez, na glavi je imel čelado, s katere je spraskal zvezdo, skozi stranska okna sva pomagala z diverzantom Čorkom. Nimam pojma, od kod odeja Ditnerju, da je sredi puškarjenja izustil:

»Rat je, nema što, da brineš. Sigurno češ da pogineš.«

Streljal je kar naprej. Od presenečenja sem stopil korak od okna, da sem se zbral in nadaljeval boj. Naenkrat se je zadržal Čorko:

»Au, kur..., trofli so me.«

In streljal dalje. Zrno je priletelo mimo Ditnerjeve glave, se odbilo in razbilo, košček pa porezal Čorkov prst (tretji »ranjenec«). V četi je skoraj zmanjkovalo streliva, ko je vse potihnilo. Jovanovičevi so se morali uma-

kniti proti Ceršaku. Kasneje smo zvedeli, da je majorju Jovanoviču z najbližjimi preko Avstrije in Madžarske uspelo priti v Srbijo.

Zvečer sem poskusil s postaje milice telefonirati domov. Starše je bolj skrbelo zame kot mene, saj so vsi s strahom spremljali novice iz Šentilja. Toda linija je bila samo za nujne primere – tudi logično. Na poti ven se mi je oko ustavilo na dveh polnih zabojih municije. Bogastvo! Vprašal sem tri prisotne miličnike, čigava je ta municija. Skomignili so z rameni.

»No, potem me pa niste videli.«

In sem si napolnil srajco s škatlami nabojev. Pa le nisem šel zastoj ven. Dovolj je bilo napetosti ta dan, zaslužil sem si počitek.

Naslednji dan je bilo na vrsti čiščenje Bolta. Topovsko gnezdo z napol zasutim topom smo zavarovali, prav tako razbit top. Vsepovsod okleščena drevesa, oprema, suhi obroki, čelade ... pekel. Borci so v dolino spravljali orožje, sam sem si naložil na rame mine za top ter se odpravil v dolino. Zaradi starih škornjev z zlizanimi podplati mi je zdrsnilo in mine so letele proti bencinski črpalki. V zaklon! Glavo sem nabil v hrib in čakal. K sreči so se mine ustavile na pobočju neaktivirane. Počakali smo nekaj minut ter nadaljevali z delom.

V dolini sem pri pregledu našel nekakšne mehke bombe. Nisem jih še videl. Odvil sem vžigalnik in otipaval telo mine. Malo sem jih mečkal, nakar se je odprlo oboje: spoznanje ter bomba s solzilcem. Tako hitro in slepo še nisem tekel nikoli. V Potniku (šefa Potnika – špecarja, ki je vse javljal komandi JLA – so naši prepisali v Maribor) sem glavo potisnil pod pipo s tekočo vodo. Izpiranje je trajalo kar nekaj časa, presneta radovednost! Inventurno stanje je pokazalo višek: 26 avtomatskih pušk, ostrostrelne puške, puškomitraljeza, minometalca 82 mm, netrzajni top, polno min. Naj se kar poveljstvo muči s tem, mi pa smo vse predali za nove enote.

Simpatična je bila tudi besedna igra z borcem Črnkom:

»Bojan, kdaj gremo domov?«

Sprva je bilo slišati kot prošnja, a odgovori »Ne me danes vprašat, jutri ti bom povedal,« so postali igra. Tako se je po novem glasilo vprašanje in odgovor hkrati z nasmehom na licu:

»Bojan, kdaj gremo domov? Aja, ne danes, jutri mi boš povedal.«

Doživeli smo tudi pravi šok užitek – tuširanje in sveže spodnje »gate.« Ni bilo čisto sproščeno, puška me je čakala takoj za zaveso, če bi ... Kar lažje smo dihal.

Pa še zgodbica iz 1. voda, ki je imel položaje najbližje ob meji. Pri obhodu sem našel kup pločevink gaziranih pijač in pladnje, prazne, a še mastne.

»Ja, od kod pa to?«

Pripeljal jih je avstrijski novinar, da bi naredil ekskluzivno reportažo: Noč s slovenskimi vojaki, pa je revež omagal. Pri spoznavanju z borci je zmanjkalo materiala, nakar se je odpravil po več. Ujela ga je avstrijska policija, mu vzela vozniško dovoljenje, nato je poklical kolega, da je dostavil njega in material do meje. Zbudil sem ga, nekaj časa sva se pogovarjala, potem sem ga pustil v družbi muck. Ni lahko s »Pobrežanari« češenj zobati.

Tudi na pivo smo šli, saj smo si ga zaslužili. Pa ne skozi vrata, je bilo preda-leč, pa še cela so bila. Kar skozi okno, nogo si dvignil ter prestopil okvir in si bil v točilnici – šip ni bilo.

5. julij, končno! Gremo domov! Po prihodu izmene smo se vkrcali na kamione, se odpeljali na začetek poti – v Jurovski Dol na razdolževanje. Vsak je moral predati puško in štiri okvirje. Nič posebnega, a kam z viškom? Na tla sem postavil svoje štiri (rezervne) škatlice z naboji rekoč:

»Tu se rešite viška nabojev!«

Od nekod sta dva borca prinesla cel zaboj, eden je dvignil srajco ter se rešil sedmih polnih okvirjev, prazenje torbic za plinske maske je bilo že pravilo, za posladek pa na vrh kupa plastična vrečka, polna ročnih bomb. Čisto prava eksplozivna »sadna kupa.«

Na kamione pa domov. JUHUHU!!!

Pisanje spominov po 25 letih ne poudarja strahot, osebnih travm, je le zapis srečnih ljudi, ki so te strahote preživeli in dokončali svojo nalogo z uspehom. Veliko je bilo neizkušenosti, nezgod, psihičnih obremenitev, a hkrati ena sama velika sreča. Če bi Šentilj padel, bi bil Maribor prvi Vukovar!

Jernej Molan – teritoriallec in prva žrtev med lovci v vojni za Slovenijo

Miha Molan

Jernej se je rodil v Brežicah mami Jožefi, Pepci po domače, in očetu Jerneju 22. oktobra 1951. Otroška leta je preživel v krogu staršev in starejše sestre Stanke ter v družbi sovrstnikov v Bukošku pri Brežicah, kjer je živel Molanova družina. Tam je naredil prve korake, iskal znanstva in sklepal prva prijateljstva. Osnovno šolo je obiskoval v Brežicah, kjer se je krog njegovih prijateljev razširil. Skupaj so preživljali prosti čas in počeli mladostniške vragolije. Takrat še ni bilo TV-sprejemnikov in avtomobilov, zato so večino prostega časa preživeli sproščeno v naravi, zadovoljni s tistim, kar so imeli.

Bukošek je takrat veljal za složno vas. Vaščani so vse probleme reševali skupno in si medsebojno pomagali. Tega duha se je navzel tudi Jernej. Kot aktiven član skupnosti je sodeloval v vseh dejavnostih okolja, v katerem je živel. Vsi so ga cenili kot pridnega, zmeraj pripravljenega pomagati in sodelovati.

Po končani osnovni šoli je obiskoval trgovsko šolo v Brežicah in jo po treh letih uspešno končal. V letih 1971 in 1972 je odslužil svojo dolžnost domovini, saj je služil vojaški rok kot graničar v Strugi na jugoslovansko-albanski meji. Bil je vodnik službenega psa, izkušnje s šolanjem in vodenjem psa so mu v kasnejših letih prišle prav v lovskih vrstah. Kot vesten vojak je bil tudi nagrajen oziroma odlikovan.

Tako kot vsak mladostnik v tistem času je po odsluženem vojaškem roku začel s poklicno kariero in prvimi koraki pri ustvarjanju družine. Kljub službenim obveznostim trgovca je še vedno našel dovolj časa za prijateljevanje in druženje, kar se ni prekinilo niti po resni zvezi z Olgo, ki je po nekaj letih postala njegova družinska sopotnica. Ustvaril si je prijetno družinsko življenje, k čemur je prispevalo tudi rojstvo hčerke Jasmine julija 1980. Poroka, otroci, skrb za družino, služba ... Odgovornosti so se množile in v ospredje je prihajala skrb za bodočnost. Tako kot njegovi najboljši prijatelji (Kruno, Marjan, Jože in Franci) je začel z gradnjo hiše. Pridobivanje gradbenega dovoljenja, izkop, temelji, betonski bloki, opaži – same obveznosti in večanje odgovornosti. S prijatelji je kupil stroj za izdelavo betonskih blokov in se ob pomoči prijateljev, sosedov in znancev lotil izgradnje v lastni režiji, kar je bilo takrat običajno. Zidanje in vsa druga opravila ob izgradnji hiše so postala Jernejev vsakdanjik, če ni delal na svoji parceli, je pomagal pri prijateljih in sosedih. Hitro je končal gradbeni dela, saj se je po treh letih z družino že preselil v nov dom, ki je zrasel na Molanovi domačiji. V letu 1990 se mu je povečala družina še za eno članico, saj je Olga povila drugo hčerko, Jernejo.

Ob družini, službi in obveznostih doma je vedno našel čas za ostale dejavnosti. Podobno kot večina Posavcev je imel vinograd, in sicer v Kapelah. Zahtevno delo z vinogradom ga je razveseljevalo, veliko časa je preživel pri svojih trtah in se vsako leto veselil pridelka. Tudi v Kapelah se je vključil v družbeno življenje kraja in je bil med drugim podporni član godbe na pihala Kapele.

Jernej Molan, 22. 10. 1951–27. 6. 1991

V gasilskem društvu Bukošek je bil dejaven že kot pionir in pozneje kot mladinec. V gasilskih vrstah se je šolal in končal podčastniško in pozneje še častniško izobraževanje. Ob smrti je bil predsednik gasilskega društva Bukošek.¹⁵⁴

Ko si je uredil dom, ustvaril družino in rešil bistvena eksistenčna vprašanja, je prišla na vrsto njegova dolgoletna želja in strast, biti lovec. Leta 1988 se je včlanil v Lovsko družino Brežice, kjer je bil najprej kandidat in nato lovski pripravnik. Ob mentorstvu sosedu Gustla je spoznaval lovske navade in običaje, izvajal vsa dela v lovišču in se udeleževal lovov. V veliko veselje in zadovoljstvo mu je bilo opazovanje divjadi, spoznavanje vedenjskih navad in značilnosti posameznih prostoživečih živali, zato je vse več prostega časa preživel v Dobravi. Bil je aktiven član zelene bratovščine in je uspešno opravil pripravništvo v lovski družini, zaradi česar mu je bil omogočen pristop k opravljanju lovskega izpita, ki ga je opravil v Krškem, 24. marca 1990. Ker se je zavedal, da je za lov nujno potreben lovski pes, si je kupil prepeličarja, ki ga je primerno izšolal in z njim opravil vse ustrezne preizkušnje za lov. Še kot lovski pripravnik se je z mentorjem udeleževal individualnih lovov, zlasti z namenom opazovanja in spoznavanja divjadi. Tako sta nekega dne skupaj odšla na lov v Dobravo, kjer je mentor določil visoko prežo, na katero se je povzpел Jernej. Mentor mu je naročil, da naj opazuje divjad, v kolikor bo izstopila. Dovolil mu je, da lahko upleni tudi jelena lopatarja, vendar le šilarja. Mentor je odšel na sosednjo prežo. Nedolgo zatem je odjeknil strel. Ko je mentor prispel do Jerneja, se je ta že veselil svojega bogatega plena. Razlika med njunim dogovorom in realizacijo je bila očitna. Na dlako je padel damjak z lepo oblikovanima lopatama in ne šilar. Posledice takratnega lova so zaznavne še danes. Lovska preža, s katere je Jernej uplenil damjaka, nosi ime »Molanova preža.«

¹⁵⁴ Zapis napisan po prispevku Krunoslava Filipčiča v spominskem zborniku Zmagovito Posavje, Tomaža in Mitje Teropšiča, Brežice 2011.

Spominska plošča Jerneju Molanu v LD Brežice

Jernejevo veselje in lovske užitke so skalili dogodki in aktivnosti, ki so se začeli v letu 1990. 27. novembra 1990 je bil vpoklican v TO v Brežice, po njegovem prepričanju naj bi šlo za vojaške vaje. Takoj po uvodni predstavitvi namena sklica, ki jo je podal poveljnik OŠTO, je postalo jasno, da je situacija resna. Vsi prisotni so se morali odločiti, ali so pripravljeni delovati v novoustanovljeni enoti TO. Tako kot vsi ostali prisotni tudi Jernej ni imel nobenih pomislekov in je tako postal pripadnik »Intervencijske enote TO Brežice.« Vsak od pripadnikov te enote je dobil orožje in strelivo, ki ga je od tistega dne hranil doma. V času do junija 1991 je bila enota večkrat sklicana in Jernej je bil večkrat po več dni odsoten z doma, nihče pa ni smel vedeti, kje je in kaj počne. Zvečer, 26. junija, ko je večina Slovencev praznovala, je intervencijska enota TO varovala stavbo 25. obm. TO Brežice. Naslednjega dne se je že navsezgodaj močno povečal promet transportnih letal in helikopterjev na letališče Cerklje ob Krki, kar je napovedovalo neželene dogodke. Razmere so dodatno zaostrovale napovedi o premikih oklepnih enot JLA proti Sloveniji. Intervencijska enota TO Brežice oziroma njen oddelek je dobil ukaz, da se premakne v vas Podgračeno z nalogo, da prepreči vdor oklepne enote JLA, ki naj bi se premikala iz smeri Bregane proti Čatežu. V Podgračenem se je enota razporedila in pripravljena čakala na prihod napovedane kolone oklepnikov. Vsi pripadniki enote so bili soočeni z resnostjo položaja, vendar odločeni, da svojo prvo borbeno nalogo v celoti izvršijo. V zgodnjih večernih urah je enota dobila obvestilo, da se vrne na sedež štaba v Brežice, kjer je dobila ukaz, da se premakne v Rigonce. Naloga enote je bila zaustavitev oklepne mehanizirane enote, ki je prodirala iz smeri Zaprešiča proti Dobovi. Ukaz se je glasil, da se mora kolono ustaviti za vsako ceno. Jernej Molan se je skupaj s šestimi soborci odpeljal s kombijem na ukazani položaj. V vasi Rigonce se

je enota hitro razporedila v zasedo, približno dvesto metrov od mostu preko reke Sotle oziroma pred hrvaško mejo. Kmalu po prihodu na borbeni položaj se je zaslišalo hrumenje oklepnikov, ki so vozili iz smeri Hrvaške. Pred kolono oklepnikov je vozila predhodnica, vojaška milica z osebnim avtomobilom in tovorno vozilo. Kot tretje je pripeljalo oklepno vozilo, na katerega so pripadniki TO odprli ogenj s tromblonskimi kumulativnimi minami. Močno je zapokalo in iz zadetih oklepnikov se je zakadilo, vendar jih zadetki niso onesposobili. Iz naslednjih oklepnih vozil so odprli močan mitralješki ogenj po položajih pripadnikov TO. Ker je poveljujoči častnik TO ugotovil, da tromblonske mine niso dovolj močno orožje za uničenje oklepnikov, je ukazal umik. Med poskusom umika je bil zadet Jernej Molan in takoj nato še poveljujoči častnik TO. Žal so bile rane Jerneja prehude in jim je podlegel na kraju dogodka.¹⁵⁵

Spomenik Jerneju Molanu

V trenutku so se vsa hotenja, vsi plani in celotno življenje družine Molan postavili na glavo. Kot je takrat zapisal v Dolenjskem listu M. Luzar: »Še preden so se v zvezi s spopadom v Sloveniji diplomati zakopali med svoje akte in so ljudstvu pomahali s premirjem, je pri Brežicah umrl kot žrtev vojne Jernej Molan. Zato zdaj 17-mesečna Jerneja ne bo nikoli vedela, kakšen je bil njen ati, Jasmina, ki šteje 11 let in hodi v šolo v Brežice, ne bo nikoli pozabila letošnjih počitnic, Jožefa, Jernejeva mati, nikoli rekla kaj lepega o 1991. letu in Olga, njegova žena, nikoli dojela, da generalske zdrahe lahko kot kuga morijo življenja drugih ljudi. V Bukošku, kjer je bil Jernej doma, zdaj v teh dneh včasih posedajo pred hišo. Tisti večer je bilo

¹⁵⁵ Zapis bojev v Rigoncah napisal po prispevku Roberta Finka v spominskem zborniku Posavje v letih 1989–1991, Tomaža in Mitje Teropšiča, Brežice 2001 in zapisa Branka Zoriča v spominskem zborniku Zmagovito Posavje, Tomaža in Mitje Teropšiča, Brežice 2011.

tako. Aro, hišni pes, je zatulil, žalostno in tako, kot bi obžaloval človekovo smrt.«¹⁵⁶ Nenadomestljiva izguba je vse najbližnje, vse prijatelje, sosede, znance, soborce, gasilce in lovske tovariše močno prizadela. Od njega so se poslovili v domači hiši v Bukošku in nato na brežiškem pokopališču z vojaškimi častmi. Tudi lovski tovariši so se poklonili njegovemu spominu s častno stražo, lovskim pogrebom in poslovnim govorom starešine lovske družine.¹⁵⁷

Lovci LD Brežice so v spomin na svojega člana Jerneja Molana 25. junija 2001 na lovskem domu v Dobravi odkrili spominsko ploščo. Vsako leto na obletnico tragičnega dogodka LD Brežice organizira »Memorial Jerneja Molana« s spominsko komemoracijo in lovsko strelsko tekmo. Tudi na ta način se ohranja spoštljiv spomin na neprecenljivo žrtev, ki jo je na oltar domovine položil Jernej Molan.

¹⁵⁶ Dolenjski list številka 28 z dne 11. 7. 1991.

¹⁵⁷ V delu spominske publicistike smo dalj časa spremljali podatek, da je bil lovski tovariš Jernej Molan prva žrtev vojne za Slovenijo. Novejše preverjanje podatkov je to negiralo, saj je 27. junija 1991 okoli 18.45 padel Edvard Peperko. Ta je prva žrtev med pripadniki oboroženih sil v vojni za Slovenijo. Jernej Molan je druga žrtev osamosvojitvene vojne leta 1991 in hkrati prva žrtev med lovci, ki so dali življenje na oltar domovine.

Lovci Krasa in Brkinov v procesu osamosvajanja Slovenije

Drago Božac

Mineva 30 let od dogodkov v letu 1991, ki so pomembno zaznamovali in spremenili potek zgodovine v Sloveniji in na Balkanu. V tistih za slovenski narod usodnih in prelomnih dneh smo na agresijo enot JLA odgovorili z orožjem v roki. Uprli smo se nameriti JLA, ki je takrat veljala za eno najmočnejših oboroženih sil v Evropi, da bi Slovenijo okupirala in podredila nacionalni politiki Srbije, ki jo je vodil predsednik Milošević. Odločen upor ni bil neorganiziran. V njem so sodelovale enote TO in milice ter ostale komponente takratnega družbeno-političnega sistema, civilna zaščita, gasilci, delovne organizacije, društva in prostovoljci. Vsak je pomagal po svojih skromnih močeh, sposobnostih in znanju.

Pomembno vlogo so v celotnem procesu osamosvajanja odigrale tudi lovške družine in njeni člani. Ti so s svojim znanjem, poznavanjem terena, osebno oborožitvijo in lovskimi objekti, ki so jih dali na razpolago, pomembno pripomogli k uspešnemu zaključku sicer kratkotrajne, a za Slovence tako pomembne vojne. Različne so bile naloge in dolžnosti, ki so bile zaupane lovskim družinam in lovcem v teh usodnih dneh: od skrivanja orožja, oboroženega čuvanja pomembnih objektov, opazovanja in kontrole terena, nudenja materialnih sredstev, do udeležbe v oboroženih spopadih. Veliko lovcev je bilo z rednimi vpoklici v TO in enote milice vključenih v sestave teh enot, nekateri pa so se javili tudi kot prostovoljci.

V tem prispevku se kot takratni poveljnik 45. Območnega štaba TO občine Sežana s hvaležnostjo spominjam vseh lovcev in vloge lovskih družin na Krasu in Brkinih, ki so s svojo požrtvovalnostjo in osebnim tveganjem pripomogli k osamosvojitvi.

Maneverska struktura narodne zaščite (MSNZ) v letu 1990

Vsakodnevne politične razmere, pogojene z zaostrovanjem odnosov med Republiko Slovenijo in političnim vodstvom SFRJ, grožnje generalov JLA z uvedbo izrednih razmer in s tem izraženo željo po oboroženi obliki urejanja razmer v Jugoslaviji ter poskus odvzema orožja TO v maju 1990 so bili ključni vzroki formiranja MSNZ v letu 1990.

15. maja 1990 je po diktatu Generalštaba JLA Republiški štab TO Slovenije izdal zloglasni ukaz SZ 625/1-90, ki ga je podpisal takratni namestnik komandanta TO Slovenije general Drago Ožbolt. Ukaz je zahteval, da štabi TO takoj predajo orožje, strelivo in minskoeksplozivna sredstva v skladišča JLA. Realizacija ukaza se je začela izvajati v popolni tajnosti 17. maja z zasegom orožja, ki so ga imele enote TO skladiščenega v svojih skladiščih v vojašnicah TO na območju celotne republike.

Osnovni namen ustanovitve in oblikovanja MSNZ je bil odgovor na poziv zasega orožja s ciljem zavarovanja postopkov in ukrepov, predvidenih v izvajanju osamosvojitvenih procesov nastajajoče slovenske države.

MSNZ je tako postala vojaška formacija, prek katere so v letu 1990, po volitvah na novo formirani republiški organi in predsedstvo republike dejansko vodili TO Slovenije in ji poveljevali.

Znak MSNZ kot priznanje, ki so ga prejeli vsi aktivni udeleženci.

Konspirativno so bile formirane enote, poveljstva in štabi. Organizirana so bila tajna skladišča, namenjena prekrivanju orožja, streliva in minskoeksplozivnih sredstev, ki ga štabi TO niso predali ali pa so ga skrivoma izvzeli iz svojih skladišč v vojašnicah JLA. V organizacijsko shemo enot MSNZ so se vključevali posamezniki, vredni zaupanja in z izpričano privrženostjo osamosvojitvi Slovenije.

Načelo tajnosti je bilo v vseh fazah in postopkih projekta MSNZ glavno vodilo. Največji sovražnik projekta je bila kontraobveščevalna služba JLA (KOS), ki za projekt MSNZ ni smela izvedeti. Projekt je zato potekal v strogi ilegali. Republiško vodstvo MSNZ (Janša, Bavčar, Krkovič in Beznik) je poznalo ljudi v organizacijski shemi samo do pokrajinske ravni. Pokrajinski načelniki so poznali in kontaktirali z občinskimi načelniki. Ti so organizirali tajna skladišča in sestavljali enote, za katere tudi sami pripadniki do morebitnega vpoklica niso smeli vedeti. Septembra 1990 je obsegala tako »prenovljena« TO glede na pridobljeno orožje že okrog 22.000 izbranih in zanesljivih pripadnikov.

Temeljni obrambni načrt MSNZ je bil preprost in logičen. V primeru oboroženega posega JLA bi morala MSNZ zavarovati vodilne strukture in ključne objekte, hkrati pa s hitrimi napadi na skladišča orožja in vojaške opreme priti do novih količin orožja in s tem zagotoviti možnost vpoklica dodatnih formacij TO. Izdelani so bili podrobni načrti za napade na posamezna skladišča in druge pomembne objekte. Po pokrajinah in občinah so bile sestavljene udarne skupine in jurišni odredi, katerih formacije so bile prilagojene razpoložljivemu orožju in opremi. V največji tajnosti so bili izdelani novi mobilizacijski dokumenti, namenjeni sklicu novih enot, ki bi bile mobilizirane po načelu samo poziva, brez dodatne kurirske službe s posebnim sistemom šifriranega obveščanja. Po vsej Sloveniji so bila ustanovljena mnoga tajna skladišča za orožje in vojaško opremo.

Spominska plošča MSNZ
na lovski koči
LD Gaberk - Divača

Vloga lovske koče LD Gaberk - Divača

Vstop lovcev in lovskih družin v ta posvečen in ilegalen začetni krog osamosvojitelj se je odvijal tudi na območju Krasa in Brkinov.

Za prvi sestanek organizatorjev MSNZ na južnoprimorskem je bil izbran objekt LD Gaberk - Divača, in sicer lovska koča na Kožleku pri Divači. Tu se je 20. 8. 1990 v poznih večernih urah izvedel sestanek organizatorjev za južnoprimorsko pokrajino (JPP), ki so se ga udeležili: Leopold Čuček, namestnik komandanta JPP, Darko Andrejašič, pomočnik komandanta za zaledje JPP, pomočnik komandanta za politično delo JPP, Stane Ferjančič, komandanti štabov TO Pirana Henrik Čopi, TO Izole Slavko Dekleva, TO Kopra Andrej Koce in TO Sežane, pomočnik za operativne zadeve, Drago Božac.

Objekt lovske koče, lociran izven urbane okolice z možnostjo neopaznega dostopa, je bil pravo mesto za prikrito izvedbo sestanka. Lovec in gospodar LD, Ludvik Cerkenik, je brez vprašanj soglašal z uporabo koče in se osebno ponudil in bil nato angažiran za oboroženo zavarovanje sestanka.

Koča LD Gaberk - Divača na
Kožleku

Na sestanku je potekala podrobna analiza političnih razmer v Sloveniji s poudarkom na vlogi TO v procesu osamosvajanja Slovenije. Podane so bile naloge novoustanovljene MSNZ. JLA je bila spoznana kot sovražnik, ki bo na vsakem koraku poskušal odkriti in onemogočiti našo dejavnost. Na tem sestanku so bili izmed prisotnih imenovani občinski organizatorji MSNZ, ki so sprejeli naloge in zadolžitve. Poseben poudarek je bil na konspirativnosti celotnega projekta MSNZ, nalogi pridobivanja orožja in organiziranja enot iz preizkušenih in zanesljivih pripadnikov TO.

V spomin na ta sestanek je bila 25. 6. 2006 ob 15-letnici ustanovitve MSNZ ob lovski koči LD Gaberk - Divača organizirana spominska slovesnost, ob kateri je bila na koči odkrita spominska plošča.

Na vseh lokacijah skladišč so bile
na Krasu in Brkinih v letu 2010
slovesno postavljene spominske plošče.

Sodelovanje lovcev in njihova pomoč pri formiranju tajnih skladišč

Naloga, ki je bila izrednega pomena v projektu MSNZ, je bila, da vse orožje, ki ga je po poizkusu zasega orožja TO le-ta še posedovala ali naknadno pridobila, dispenziramo v tajna skladišča. Situacija je bila v drugi polovici leta 1990 preprosto kritična. Razmere na Hrvaškem pa tudi doma so govorile o realni možnosti nasilnega oboroženega posredovanja enot JLA ob uvedbi izrednih razmer. Orožje, ki smo ga posedovali in dodatno pridobili, je bilo treba razseliti na čim več skritih točk, od koder bi ga ob mobilizaciji pripeljali na zbirališča enot.

Toda najprej je bilo treba najti ustrezna, dovolj varna in skrita skladišča. Druga težava je bil neopazen prevoz orožja v ta skladišča. Tretja pa, da je časa zmanjkovalo. Treba je bilo hitro ukrepati in pri tem ni smelo biti napak.

Določitev lokacije tajnih skladišč je bila tisti trenutek najtežja naloga. Komu zaupati hranjenje tako pomembnega orožja? Koga spraviti morda v življenjske težave, ogroziti njegovo družino in imetje? Kako speljati celo zadevo, da ne bo nikomur sumljiva, tudi članom širše družine ne, še manj pa sosedom? Pa še veliko drugih vprašanj se je pojavljalo.

Pri izboru pravih oseb lastnikov ustreznih prostorov nismo smeli zgrešiti. Morebitni pomislek vprašanega in njegov odklonilni odgovor bi lahko celo zadevo kompromitiral.

Najti je bilo treba lokacije na Krasu, Senožeškem, Divaškem in južnem delu Brkinov. Tako bi orožje porazdelili glede na gravitacijo pripadnikov enot TO k zbirališčem mobiliziranih enot.

Kandidati oziroma lastniki lokacij predvidenih tajnih skladišč niso smeli v ničemer izstopati ali biti morda politično vidno angažirani. V takih primerih bi bili že preveč izpostavljeni in tako na očeh obveščevalne službe JLA (KOS). Morali so biti »nevtralni.« Najvažnejše pa je bilo to, da so bili dovolj hrabri, da so v tedanji situaciji upali izpostaviti sebe, svoje družine in imetje. Sama lokacija je morala zagotavljati možnost prekritega dovoza in neopaznost fizičnega prenosa zabojev v prostore skladiščenja. V naboru možnosti smo na Krasu in Brkinih locirali in formirali 8 tajnih skladišč, od tega so bila 3 locirana pri lovcih spodaj navedenih LD.

Jože Rolih – Potoče št. 4

Vas Potoče predstavlja skupek kmečkih gospodarskih poslopij, stisnjenih ob z gozdom bogato obraslemu gričevnatemu svetu Senožeških brd. Jože je član LD Senožeče. Do 1988. leta je bil vključen v rezervno sestavo TO občine Sežana, kjer je opravljal dolžnost ostrostrelca. Kot dolgoletnemu lovcu so bila znanja, potrebna za opravljanje funkcije ostrostrelca, poznana do potankosti. Izpopolnjeval pa se je tudi v tekmovalni ekipi ostrostrelcev območnega štaba, kjer je svoje sposobnosti dokazoval tudi z osvojitvijo priznanj in medalj na raznih tekmovanjih. Ob prošnji, da odstopi prostor v namen skrivanja orožja, se je kot zaveden Slovenec odločil takoj brez dodatnih vprašanj. Oktobra 1990 leta sva z Istvanom Ravbarjem, zaposlenim v štabu TO Sežana, v nočnih urah prikrito dostavila zaboje z orožjem in strelivom na Jožetovo kmetijo, kjer je ob hlevu v zajčniku že imel v tleh pripravljen bunker za varno spravilo. Zabojer smo znosili in zložili v bunker, ga prekrili z najlonom in s hrastovimi podnicami, na njih pa razprostrli

steljo in nazaj v prostor vrnili dotedanje avtohtone prebivalce – zajce. Pred hlevom pa je svojo čuvajsko dolžnost opravljal na dolgo verigo privezan pes čuvaj, ki je bil dokaj neprijazen do vsakega tujca, ki je stopil na hlevsko dvorišče. Orožje in strelivo so v skladišču pričakala začetek junijske vojne in bila takrat dostavljena enoti TO na njeno mobilizacijsko zbirališče.

Lovec LD Senožeče Jože Rolih pred zajčnikom, v katerem je bil leta 1990 bunker s skritim orožjem.

Toni in Alojz Tomažič – Kozjane št. 33

Alojz Tomažič, lovec LD Timav - Vreme, na pragu svoje hiše

Toni in njegov brat Alojz sta bila člana LD Timav - Vreme. Domačija Tomažičevih, po domače Hajnovih, leži na robu vasi Kozjane v Brkinih, na obrobju morda najlepše brkinske doline Padež.

V hiši sta živela brata Toni in Jože, medtem ko si je Alojz z družino sezidal hišo v Dolnjih Ležečah pri Divači. Odročnost vasi in posredno tudi njena neposredna bližina vasi Tatre, kjer sta TO Sežane in TO južnoprimorske pokrajine imela svoj vadbeni center, so bili idealno mesto za formiranje tajnega skladišča. Kot lovec sem se z brati odlično poznal in velikokrat smo teritorialci na domačiji spili pristno brkinsko slivovico. Domačija je imela še to prednost, da je bil vhod na dvorišče skozi vrata »kalono«, ki so preprečevala poglede in vstop nepovabljenim. Bratje, ki so v viharjih časih druge svetovne vojne v letu 1943 doživeli požig svoje vasi Kozjane s strani italijanske soldateske, se ob moji »čudni« prošnji niso veliko pomišljali. Takoj so bili za sodelovanje. Kot zavedni Brkinci in Slovenci so bili prepričani, da brez orožja v roki v procesu osamosvajanja Slovenije ne bo šlo. Najstarejši Jože me je na dan, ko smo pripeljali zaboje na kmetijo, povabil v klet, kjer je s stropa nad vrati odstranil desko in iz skrivališča privlekel kratko italijansko karabinko iz druge svetovne vojne rekoč: »Tudi to vam dam, če jih imate premalo!« Orožje je bilo v zares varnih rokah. Ko smo spomladi 1990 v maju izvajali usposabljanje v času ukaza o razorožitvi TO Slovenije, smo tja odpeljali orožje, ki bi ga morali vrniti v vojašnico v Sežani in tam predati enoti JLA. To orožje je bilo tako rešeno pred zasedgom v skladišču vojašnice. Na Tatrah smo v letu 1990 in spomladi 1991 redno izvajali usposabljanja različnih enot TO, ki so istočasno opravljale tudi dolžnosti dežurnih enot, namenjenih intervencijski pripravljenosti. V skladišče na Kozjanah smo tako še dodatno vozili in iz njega izvažali strelivo in orožje, ki so ga enote rabile za svoje usposabljanje.

Spominska slovesnost v maju 2010 ob odkritju spominske plošče na Kozjanah. Slavnostni govornik je bil načelnik MSNZ za občino Sežana, podpolkovnik Drago Božac.

Stanko Mingot – Podgrad št. 18 v Vremski dolini

Stanku je bila v zibelko položena ljubezen do narave in lova. Pa še eno strast je ob tem razvil – gobarjenje. Delo na vzorno urejeni kmetiji je bila ob službi na železnici njegova dopolnilna dejavnost, v kateri je pridno pomagal svojim staršem. Je aktiven član LD Timav - Vreme.

Vasica Podgrad tudi danes predstavlja skupino kmečkih poslopij, stisnjenih pod razvalinami srednjeveškega gradu Schwartzenek v zatoku Vremške doline. Ko sem o nameri spregovoril s Stankom, je ta takoj predlagal svojo staro nenaseljeno hišo, ki so jo domači redko uporabljali in je služila bolj kot kmečko skladišče z vsestranskim namenom. Tja smo nekega večera, ko so domači in sosedje že legli k počitku in trdno spali, z Istvanom Ravbarjem pripeljali zaboje z orožjem in strelivom, ki smo jih s Stankom znosili v zapuščeno izbo v stari hiši, pred vrata pa potisnili staro omaro, ki je zakrila vhod. Orožje je varno počakalo do junijske agresije, ko smo ga razdelili vpoklicani enoti TO.

Stanko Mingot, lovec LD Timav - Vreme, pred vrati svoje stare kmečke hiše

Ivan Maver – Lokev 110

Ivan Maver je bil v MSNZ angažiran s strani oddelka milice v Divači. Kot dolgoletni »rezervist« TO občine Sežana, lovec v LD Gaberk - Divača in odličen strelec je bil vreden zaupanja komandirja oddelka milice v Divači Ivana Vidmarja in njegovega namestnika Viljema Sluge (oba sta člana LD Videž - Kozina). Ivan je bil zaradi »viška let« že nekaj časa izločen iz popisa rezervnega sestava TO in kot tak ni bil več na očeh oziroma v krogu »zanimanja« obveščevalcev KOS-a. Poleg navedenega se politično nikoli ni udeleževal, skrbel je za svoje kmetijsko posestvo in bil uspešen obrtnik v ko-

vinarski stroki. Poleg svoje velike ljubezni do narave in lovstva je bil dolga leta uspešen tekmovalec v ekipi TO Sežana s pištolo velikega kalibra. V letu 1989 je osvojil celo naslov armijskega prvaka na tekmovanju v Zagrebu.

Ivan Maver

Vidmar in Sluga sta na njegovo dvorišče jeseni 1990 leta dostavila zaboj različnega avtomatskega orožja s pripadajočim strelivom in Ivan je zavedajoč se pomembnosti in s tem nevarnosti, ki se ji je izpostavljal, zaboj prevzel in ga skril v skedenj svojega kmetijskega poslopja. Tam je orožje počakalo do prvih dni vojne, ko ga je milica ponovno prevzela in z njim oborožila svoje pripadnike.

Gospodarsko poslopje v Lokvi 110, v katerem je bilo skrito skladišče oddelka milice iz Divače

Ostrostrelska skupina TO občine Sežana, sestavljena iz članov lovskih družin

V osemdesetih letih smo v enote TO dobili oziroma uspelo nam je kupiti prve polavtomatske ostrostrelske puške M-75 7,9 mm, izdelane v Crveni zastavi, ter tudi posebno ostrostrelsko strelivo z značilnim vijoličastim krogom okrog vžigalne kapice naboja. Od tedaj naprej je vsebina ostrostrelstva v enotah TO dobila tisti pravi pomen. Že način našega morebitnega bojevanja iz zasede, hitri udari, naskoki in umiki je bil ostrostrelcem pisan na kožo. Poseben pomen pa so dobili z novo puško, ki je dovoljevala odlične zadetke do 400 m ter uspešno streljanje v paru ostrostrelcev na cilje, oddaljene tudi do 800 m, seveda ob odlični izurjenosti.

Take puške ni mogel dobiti v roke katerikoli teritorialec. Dobil jo je lahko samo zares odličen strelec s potrebnimi psihofizičnimi kvaliteta. V prednosti so bili vsekakor tisti, ki so se tudi v prostem času »amatersko« oziroma ljubiteljsko ukvarjali s streljanjem. Običajno so bili to lovci in člani strelskih društev. Takih pa ni bilo ravno veliko razporejenih v enote TO in tudi med temi so bile velike razlike v doseganju rezultatov. Skratka postavili smo si ostre in visoke kriterije zavedajoč se dejstva, da pravi ostrostrelec ne sme ponavljati svojega strela. Zadeti mora s prvim.

V nekaj letih smo s selekcijo strelcev dosegli, da smo v vsaki enoti jakosti voda imeli razporejenega ostrostrelca s snajpersko puško in ustreznim znanjem. To znanje smo redno nadgrajevali in »kondicirali« (kondicijske priprave) na strelskih tečajih v trajanju 4 do 5 dni, običajno na Tatrah v Brkinih, kjer smo izvajali različna streljanja na razdaljah od 100 m (nastreljevanje) do 800 m. Tisti najboljši strelci pa smo se udeleževali tudi raznih tekmovanj v Sloveniji in Jugoslaviji, kjer smo vedno dosegali vidne rezultate. V letu 1989 smo bili z ekipo TO Občine Sežana v Zagrebu celo tretji na armijskem prvenstvu JLA.

Ob vpoklicu ostrostrelcev v juniju 1991 so člani te skupine s seboj celo prinesli tudi svoje lovske puške, ker je ostrostrelskih primanjkovalo. Formirali smo več ostrostrelskih skupin, jih po parih angažirali na mestih, kjer je bila situacija najtežja in točnost zadetka najbolj potrebna. Njihova prisotnost s snajperskimi puškami je oficirjem JLA nagnala strah v kosti in povzročila očitno nelagodnost, tako da je bila vedno v verbalnih stikih in na pogajanjih navzoča njihova zahteva: » Najprej umaknite ostrostrelce!«

Vpoklicani lovci ostrostrelci:

1. Franc Ferfila, LD Senožeče
2. Branko Hreščak, LD Senožeče
3. Jože Rolih, LD Senožeče
4. Matjaž Tasič, LD Senožeče
5. Pavel Fabiani, LD Jezero - Komen
6. Andrej Fabiani, LD Jezero - Komen
7. Tibor Morvai, LD Tabor - Sežana
8. Ludvik Stopar, LD Gaberk - Divača

Akcija »OKO«

26. 6. 1991 je bil dan D za prebivalce Brkinov in Krasa. V opoldanskih urah so iz vojašnic v Pivki in Ilirski Bistrici na ceste zapeljale tankovske kolone, ki so se usmerile proti mejnim prehodom z Italijo.

Prizori apokalipse tega dne so se prebivalcem Primorske za vedno vtisnili v spomin. Zaman so bile cestne zapore formirane iz težkih tovornjakov, zaman so bile množice ljudi, ki so se v Divači, Hrpeljah, Lokvi in v Vipavski dolini zoperstavile prodirajočim tankovskim kolonom. Tanki so pred seboj potiskali in mečkali tovorna vozila, množice ljudi so razganjali z grožnjami, ki so bile v Divači podkrepjene s streli iz strelnega orožja. Barikadi in množici v Lokvi pa so se izognili z obvozom vasi. TO in milica nista imeli dovoljenja za napad na kolone in njihovo zaustavitev z orožjem. V večernih urah tega dne so enote JLA dosegle svoj končni cilj in zasedle vse pomembnejše mejne cestne prehode na Sežanskem in Škofije na Koprskem.

Enote TO so v naslednjih dneh pristopile k blokiranju enot JLA na mejnih prehodih in obmejnih stražnicah. Ti obkolitveni manevri in blokade so zahtevali angažiranje vseh enot TO, ki smo jih imeli mobilizirane. Razen intervencijskega voda, ki je bil razporejen v rezervo, druge žive sile nismo imeli več na razpolago. V morebitnem širšem spopadu pa je bilo za pričakovati pomoč obkoljenim enotam JLA iz vojašnic v Ajdovščini, Vipavi, Postojni, Pivki in Ilirski Bistrici. Kot nujnost se je tedaj pokazala potreba kontrole širšega področja občine, predvsem z vidika opazovanja vseh možnih komunikacij, ki so vodile po gozdnih ter poljskih poteh, ki bi jih JLA uporabile za neopazen pristop v pomoč svojimi obkoljenim enotam. Ukrepati je bilo treba takoj in samoiniciativno. Za izvajanje take opazovalne službe in s tem kontrole terena pa so bili lovci, organizirani v 14 lovskih družinah v takratni občini Sežana, pravilen in edino možni izbor. Dne 29. 6. 1991 sem kot poveljnik TO občine preko oddelka za ljudsko obrambo ob 20. uri sklical predsednike oziroma predstavnike posameznih LD. Sestanek so se udeležili vsi predstavniki pozvanih LD razen predstavnikov LD Dolce - Komen in LD Vrhe - Vrabče, ki sta bila zadržana.

Iz pripravljenega zemljevida občine, na katerem so bile vrisane opazovalne točke od 2 do 3 na LD, so vpoklicani hitro doumeli pomembnost in nujnost vzpostavitve vizualnih opazovalnic za namen 24-urnega neprekinjenega opazovanja terena (lovišča), ki ga pokriva posamezna LD. Naloga vsake lovske družine je bila, da iz svojih vrst določi lovce v paru, ki bodo v izmenah po principu straž zasedli navedene opazovalnice in izvajali opazovanje ter kontrolo terena. Ob evidentiranju in opažanju vsakega morebitnega premika vojakov JLA in drugih sumljivih oseb pa so morali takoj obvestiti dežurno službo TO Sežana in milico.

Udeleženci sestanka:

1. Alojz Zega, LD Jezero - Komen
2. Robert Sila, LD Timav - Vreme
3. Darjo Pipan, LD Kras - Dutovlje
4. Zdravko Kralj, LD Štanjel
5. Ludvik Cerkenik, LD Gaberk - Divača
6. Marjan Sotlar, LD Senožeče
7. Anton Mahne, LD Slavniki - Materija
8. Andrej Cerkenik, LD Videž - Kozina
9. Jože Andrijašič, LD Kojnik - Podgorje
10. Rajko Kobal, LD Raša - Štorje
11. Miro Škrinjar, LD Tabor - Sežana
12. Evgen Bubnič, LD Obrov

O pripravljenosti pomagati TO in tako sodelovati v odporu proti oboroženi agresiji JLA ni bilo nobenega dvoma. Vsi so se strinjali in prevzeli odgovornost s tem, da so zahtevali odobritev uporabe lastnega strelnega orožja v namen obrambe v skrajni sili. To je bilo seveda z moje strani odobreno, vodja oddelka za ljudsko obrambo Zvone Vatovec pa je vsaki LD ponudil po 100 kosov streliva 7,9 mm.

Ob zaključku sestanka so bile predstavnikom podeljene fotokopije zemljevida občine z vrisanimi opazovalnicami po posameznih lovskih območjih in z vpisanimi dežurnimi telefonskimi številkami.

Akcija je bila imenovana s šifro »OKO« in se je pričela izvajati takoj, tekla pa naj bi do preklica.

Dejansko so bili lovci na nočnih sestankih v svojih lovskih družinah še istega dne seznanjeni z nalogo in bili že jutraj, 30. 6. 1991, na svojih »položajih«, od koder so budno spremljali vsa dogajanja, vezana na premike enot JLA in drugih sumljivih oseb. Z vzpostavljenim opazovalnim sistemom so bile enote TO občine razbremenjene kontrole in varovanja širšega območja občine, ki bi zahtevalo dodatno angažiranje večjega števila pripadnikov TO. S tako zaščitenim hrbtom so se enote TO in milice lahko nemoteno posvetile svojim nalogam v blokadah in izvajanju drugih borbenih dejstev.

Po Brionskemu zasedanju 7. 7. 1991, ko se je situacija stabilizirala in umirila in z vzpostavitvijo dodatnih barikad na komunikacijah s strani TO, je 8. 7. 1991 sledil preklic nadaljnjega angažiranja članov LD v izvajanju opazovalne službe do ponovne potrebe. Po prejetih podatkih lovskih družin, dostavljenih na 45. Obm. TO je bilo od 30. 6. do 7. 7. 1991 v loviščih lovskih družin na območju občine Sežana angažiranih okoli 200 lovcev. Zavedati se moramo, da je to delo zahtevalo izjemen psihofizični napor, veliko neprespanih noči in izpostavljenost soncu ter dežju in ne nazadnje povzročanje skrbi svojcem.

Zemljevid občine Sežana z vrisanimi lokacijami opazovalnih točk, ki so jih zasedali člani LD

Zajetje radijske postaje JLA na Matičniku in vloga lovcev LD Senožeče

V nedeljo, 30. junija 1991, sem s strani Zdravka Renčelja, uslužbenca UJV Koper, in drugih virov pridobil informacijo, ki je nakazovala, da so enote JLA v teku noči zasedle hrib Matičnik ob cesti Postojna-Senožeče. Odločil sem se, da pošljem na omenjeni hrib v izvidnico zaupno osebo Marjana Sotlarja iz Senožeč, ki je kot lovec, član LD Senožeče, in domačin odlično poznal krajevne razmere. Z oglada se je hitro vrnil in mi po telefonu sporočil, da je na vrhu Matičnika večja skupina vojakov ter dve vozili, name-

njeni vzpostavitvi zvez. Iz poznavanja obnašanja enot JLA iz različnih vaj v prejšnjih letih sem takoj zaključil, da je poveljstvo JLA v Postojni hotelo vzpostaviti radijsko povezavo prek retranslacijske postaje na omenjenem hribu s ciljem povezati vojašnice in enote na širšem območju Primorske. Telefonske zveze med vojašnicami so bile namreč v tistih dneh prekinjene. Glede na pomembnost cilja in podatek, da enota še ni utrjena, sem se hitro odločil, da izpeljemo takojšno bliskovito akcijo s ciljem onesposobitve delovanja in zajetja postaje.

Bojni znak Matičnik 1991, ki je bil podeljen udeležencem akcije

Posvetoval sem se z obveščevalcem v štabu Istvanom Ravbarjem ter pripadniki posebne oostrelske skupine Brunom Kocjanom, Francem Ferfilo in Brankom Hreščakom. Zadnja dva sta bila tudi člana LD Senožeče. Vsi so bili takoj za akcijo in so predlagali še druge udeležence. Napravili smo načrt, po katerem bi ob dostopno pot na hrib postavili zasedo, za vrh pa predvideli obkolutveni manever. Po izvedeni obkolutvi bi Ferfila vojake pozval k vdaji, nakar bi jih razorožili po možnosti brez uporabe orožja.

Kocjan, Hreščak in Ferfila so s tovariši takoj odšli v akcijo, med potjo so se ustavili v vasi Laže in skupino okrepili še s prostovoljci lovci LD Senožeče, oboroženimi s svojim orožjem.

Lovci, udeleženci akcije Matičnik:

1. Egon Colja, LD Senožeče, prostovoljec
2. Pavel Fabiani, LD Jezero - Komen, pripadnik TO
3. Franc Ferfila, LD Senožeče, pripadnik TO
4. Branko Hreščak, LD Senožeče, pripadnik TO
5. Anton Markovčič, LD Senožeče, prostovoljec

6. Anton Pangerc, LD Senožeče, prostovoljec
7. Pavel Plešnar, LD Senožeče, prostovoljec
8. Branko Sluga, LD Vrhe - Vrabče, pripadnik TO
9. Marjan Sotlar, LD Senožeče, prostovoljec
10. Ludvik Stopar, LD Gaberk - Divača, pripadnik TO
11. Matjaž Tasič, LD Senožeče, prostovoljec
12. Denis Vidmar, LD Senožeče, prostovoljec
13. Renato Vidmar, LD Senožeče, prostovoljec

Organizirali so zasedo na edini poti, po kateri je bil možen umik z vrha hriba, potem pa se podali v obkoljevanje posadke. Ko so obkoljevanje zaključili in se je Ferfila ravno pripravljalo, da pozove posadko k vdaji, je oficir JLA, ki je do tedaj sedel ob terenskem vozilu, sunkovito vstal, in segel po avtomatski puški, ki jo je imel ob sebi. Bruno Kocjan je v prepričanju, da je obkoljevanje odkrito, hitro izstrelil rafal nad vojake, kar so storili tudi drugi teritorialci. V ognjenem metežu vojaki JLA niso prišli do strele. Po zgledu svojega častnika, ki se je prvi pognal v beg po grmovju, so pustili svoje orožje in si kožo reševali z begom. Na bojišču je ostal le eden, ki se je zavlekel pod kolesa vojaškega vozila in od tam z mahanjem belega robca nakazoval namero vdaje. Kasneje se je izkazalo, da je vojak radiotelegrafist doma iz Buzeta v Istri. Uspeh je bil popoln, saj je bilo poleg orožja zajeto tudi vozilo z radionapravami in nedotaknjenimi šiframi, ki so povezovale 28 enot na področju postojnske garnizije. Enotam JLA je bilo tako onemogočeno povezovanje prek radijskih naprav in prekinjen je bil krogotok informacij ter možnost poročanja in poveljevanja. Poleg tega je bil zajeti radiotelegrafist pripravljen sodelovati s TO, kar smo v naslednjih dneh s pridom izkoristili in redno prisluškovali pogovorom enot JLA ter tako prihajali do zelo pomembnih podatkov o namerah in premikih JLA.

Vsem 21 udeležencem akcije je bil v letu 2006 ob odkritju spominske plošče podeljen spominski bojni znak MATIČNIK 1991.

Formiranje cestne barikade v predelu kamnoloma v Razdrtem

Odločilna bitka na Sežanskem se je odvijala v torek, 2. julija 1991. To je bila bitka za mejni prehod Fernetiči oziroma predhodno za železniško postajo v Sežani. V toku celodnevne spopada je JLA v pomoč obkoljenim aktivirala tankovsko četo, ki se je iz Pivke namenila prek vasi Hrašče v Sežano poleg tega pa sta iz letališča v Pulju vzletela še dva bojna aviona v namen raketiranja položajev TO. Nevarnost vdora tankov iz smeri Postojne je bilo treba nemudoma nevtralizirati. Nalogo organizacije zaustavitve in preprečitve prodora tankov je v področju kamnoloma v Razdrtem prevzel višji vodnik I. st. PŠTO JP, Karlo Nanut, ki je do tedaj v Sežani sodeloval v delu območnega štaba. Iz Sežane je na področje Senožeč odpeljal protitankovska orožja in mine ter z lovci LD Senožeče in domačini iz vasi Laž ter Senožeč organiziral utrjeno cestno barikado ob kamnolomu v Razdrtem. Barikada in odločnost braniteljev je zaustavila tankovsko kolono, ki ni tvegala spopada v ozkem cestnem useku ob kamnolomu. Tudi v tem primeru so člani LD Senožeče z ostalimi soborci pokazali zvrhano mero hrabrosti in pripadnosti naši novi državi.

Plaketa Slovenska družina

Ostale aktivnosti lovcev in LD Krasa in Brkinov v času vojne

Tajno skladišče zaplenjenega orožja JLA v Pliskovici št. 6 a pri Rikardu Vrabcu, članu LD Kras - Dutovlje

Ob osvojitvi in predaji obmejnih stražnic na spodnjem Krasu (Veliki Dol, mejni prehod Gorjansko, Klariči in vojašnice v Gorjanskem) je enotam TO v roke padel ogromen vojni plen v obliki orožja, raket, netrajnih topov, streliva, minskoeksplozivnih sredstev ter opreme JLA. Vse te količine je bilo treba hitro »pospraviti« z območja zasedenih stražnic in prepeljati na varno mesto. Nevarnost posredovanja ostalih enot JLA iz matičnih vojašnic iz Vipave in Ajdovščine je bila velika in zelo verjetna. Kam s tako velikimi količinami vojnega plena, je bilo zahtevno logistično vprašanje,

ki ni čakalo odgovora. Izbrana mesta so morala biti dovolj velika, omogočati so morala tajnost in uporabnost na daljši rok ter zagotavljati dobro zaščitenost pred atmosferskimi vplivi. V ta namen smo eno izmed skladišč locirali v Pliskovici v gospodarskem poslopiju družine Rikarda Vrabca, Pliskovica 6. Rikardo, ki je član LD Kras - Dutovlje, je bil takoj pripravljen v svojo oskrbo prevzeti večje količino zaplenjenega orožja in protitankovskih raket. Lega gospodarskega poslopja je omogočila prekrit dovoz in iztovor, ki smo ga opravili v nočnih urah. V prostoren skedenj, delno vkopan v zemljo, smo iztovorili 3 kamione zabojev, ki smo jih zatem zakrili z balami sena. Seveda smo ob odhodu gospodarja opozorili, da naj »blago« čuva kot punčico svojega očesa in da naj bo pozoren na vsako tujo osebo, ki bi se preveč približala našemu »skladišču.« Skladišče je svojo vsebino skrbno skrivalo do umika enot JLA iz Slovenije ob koncu oktobra 1991.

Družini Vrabec je bil za izkazano hrabro osamosvojitveno dejanje podeljen častni naziv »Slovenska družina« s strani ZVVS.

Gospodarsko poslopje v Pliskovici 6a, v katerem je TO skrila vojni plen.

LD Dolce - Komen in koča v Nadrožici

Eden ključnih dogodkov v zimskih mesecih leta 1990 so bile priprave in sama izvedba plebiscita, na katerem naj bi se Slovenke in Slovenci izrekli o samostojnosti in neodvisnosti Slovenije.

Posebno zavarovanje poteka plebiscita in same razglasitve je zahtevala borbeno pripravljenost enot TO in milice, ki so bile v tistih dneh v stalni mobilizacijski pripravljenosti, da po potrebi tudi z orožjem preprečijo morebitne incidente s strani JLA kjerkoli v Sloveniji. Štabi TO so pred temi dogodki dobili ukaz, da neopazno oborožijo svoje najbolj usposobljene

enote TO. To so bili vodi za protispecialno delovanje (PSD). Oborožitev je bilo treba izvesti v največji tajnosti, da ne bi prišlo na uho sodelavcem KOS-a. Člani vodov so morali tako čim bolj prikrito sprejeti orožje in ga skrivoma odnesti domov z namenom, da ob znaku mobilizacije z orožjem pridejo na zborna mesta in takoj stopijo v bojno akcijo.

S poveljnikom voda PSD Komen podporočnikom Tomijem Coljo, članom Lovske družine Dolce - Komen, in njegovim namestnikom Milivojem Štrekljem smo se dogovorili, da bomo podelitev orožja in s tem oborožitev članov voda izvedli v lovski koči v Nadrožici. Koča, ki stoji izven naseljenega področja z možnostjo prekritega dostopa in za katero je Tomi kot član LD imel ključ, je bila idealna izbira za našo prekrito in na konspirativen način organizirano akcijo. V nočnih urah so se člani voda skrivoma zbrali v lovski koči, ki so jo predhodno še ustrezno zavarovali s stražarji. Delitev orožja in odhod je potekal disciplinirano in hitro. V očeh prisotnih je bilo razbrati resnost trenutka, saj so se zavedali, da bo naslednji sklic takrat, ko bo to orožje treba uporabiti.

Lovska koča LD Dolce - Komen v Nadrožici

Koča LD Dolce - Komen in člani LD so tudi v nadaljevanju dogodkov odigrali pomembno vlogo v osamosvajanju Slovenije. Lega koče in opremljenost so prišli posebej do izraza v junijski vojni 1991. V koči sta bila izmenično nastanjena kraški vod, pod vodstvom podporočnika Davida Terčona, ter diverzantski vod, pod vodstvom stotnika Valterja Makovca. V koči je bila ves čas vojne s strani članov LD Dolce in prebivalcev okoliških vasi organizirana zaledna oskrba enot, ki so odhajale v blokade obmejnih stražnic in vojašnice v Gorjanskem. Člani LD pod vodstvom takratnega starešine Mira Špacapana pa so se aktivno vključevali v aktivnosti osvobajanja obmejnih stražnic na tem delu Krasa.

Vloga članov LD Kras - Dutovlje in lovske koč v Krepljah

V vasi Križ, ki leži ob cesti Sežana–Dutovlje, smo že v aktivnostih MSNZ pred vojno načrtovali mobilizacijsko zbirališče čete za posebne namene. Mobilizacijsko zbirališče je v celotnem procesu formiranja enote najbolj občutljiva točka celotnega procesa. Na to mesto so s kurirji vpoklicani vsi pripadniki enote. Sem prihajajo neoboroženi in v časovnem razmaku do 8 ur. Tu se vrši evidentiranje pripadnikov in razporejanje v podenote. Na to mesto se v času mobilizacije dostavi orožje in vsa potrebna materialno-tehnična sredstva, ki jih enota poseduje. Ko prispe orožje, sledi delitev in potem običajno poteka dekonzervacija oziroma čiščenje orožja. Enota, ki se formira, je v tem času najbolj ranljiva oziroma ljudje so do prihoda orožja in njegove usposobitve kot vojaki goloroki in brez možnosti obrambe. To je torej pravi trenutek, ko lahko nasprotnik, v kolikor izve za zbirališče, izvede napad in enoto uniči ali razbije. Mobilizacijska zbirališča se zato varuje s pripadniki drugih enot, v kolikor so v bližini.

Lovska koča LD Dutovlje

Ob mobilizacijskem signalu, izdanem s strani Oddelka za ljudsko obrambo (OLO) občine Sežana, ponoči 30. 6. 1991, neangažirane enote, ki bi lahko izvedla zavarovanje mobilizacijskega zbirališča v Križu, preprosto nismo imeli. Vse enote TO so bile angažirane v akcijah, to je blokadah, zasedah in varovanju objektov. Četo smo mobilizirali, ker smo z njo 2. 7. 1991 po ukazu republiškega štaba TO nameravali izvesti napad na mejni prehod Fernetiči, ki je bil zaseden s strani JLA. Edini, ki so orožje imeli in niso bili vključeni v aktivnosti TO, so bili lovci, člani LD Kras - Dutovlje, ki so poleg tega imeli svoje domove v okolici same vasi. Vas Križ se namreč nahaja v sredini njihovega lovišča. Odločitev štaba TO Sežana je bila jasna – mobilizacijo naj varujejo lovci s svojim orožjem. Preko Oddelka za ljudsko obrambo je bil aktiviran starešina LD Darjo Pipan, ki je organizi-

ral lovce za zavarovanje. Ti so takoj oboroženi s svojim orožjem prevzeli nalogo stražarjenja mobilizacijskega zbirališča na mestih, ki jih je določil dežurni častnik štaba.

Mobilizacija je potekala brez problemov in četa je bila v jutranjih urah 1. 7. 1991 pripravljena za izvedbo bojnih dejstev. Lovci LD Kras - Dutovlje so vestno in častno opravili svojo nalogo.

Poleg navede aktivnosti je pomembno vlogo v vojnih dneh 1991 odigrala tudi lovska koča LD Dutovlje na robu vasi Kreplje. V začetnih dneh vojne se je v koči nastanil vod za protispecialno delovanje (PSD) Komen. Koča je oddaljena le dobre 3 km od meje z Italijo in mejnega prehoda Repentabor, ob katerem stoji obmejna stražnica. V stražnici je bil nastanjen obmejni vod 64. obmejnega bataljona iz Sežane z nalogo izvajanja kontrole meje z Italijo. Komenski vod je v začetnih aktivnostih prevzel blokado stražnice, ki se je v nadaljevanju predala enotam TO. Po umiku voda iz koče je Zvone Vatovec, načelnik oddelka za LO, v koči organiziral začasni ujetniški center zajetih častnikov in podčastnikov JLA. Varovanje centra so zagotavljali člani LD Kras Dutovlje, ki so skupaj z domačini tudi skrbeli za prehrano ujetih oficirjev JLA. Zaradi nevarnosti odkritja je oddelek za ljudsko obrambo kasneje center preselil v staro šolo v vasi Skopo, kjer so člani LD Kras - Dutovlje še naprej opravljali nalogo stražarjev in varovali ujete oficirje in podoficirje do selitve v zbirne centre v notranjosti Slovenije.

Varovanje repetitorja na Slavniku

Zaradi pomembnosti in ranljivosti radijskih in telefonskih povezav med Obalo in Ljubljano je spadal repetitor na Slavniku med objekte posebnega pomena, ki jih je bilo treba še posebej varovati in ščititi. Z morebitnim uničenjem repetitorja bi bile vse radijske zveze med Obalo in Ljubljano v času vojne prekinjene. TO občine Sežana je dobila nalogo, da opravi zavarovanje repetitorja in je v ta namen na Slavniku namestila vod teritorialcev, ki so se 24. 6. 1991 nastanili v planinski koči. Ko so 2. 7. 1991 letala JLA napadla oddajnike na Nanosu in Kumu, se je enota pod vodstvom podporočnika Božeglava Konrada umaknila v lovsko zavetišče LD Kojnik - Podgorje v gozd tik pod vrhom Slavnika, v katerem se je nahajal član LD lovec Jože Pertinač. Ta je z veseljem sprejel teritorialce, jih namestil v zavetišču in zanje poskrbel. Vod je zaradi varnosti tudi v nadaljnjih dneh koristil njegovo gostoljubje. Na izpostavljenih položajih ob repetitorju je ostajala samo dežurna ekipa z dežurnimi orožji. Lovec Pertinač pa se je izkazal tudi kot dober kuhar, teritorialcem je obroke hrane, ki so jih sprejemali iz Centra obrambne vzgoje, večkrat obogatil z lovskim golažem iz srnjaka, ki ga je uplenil.

*Lovsko zavetišče
LD Kojnik - Podgorje na
Slavniku*

ZAKLJUČEK

Enote TO občine Sežana so v sodelovanju z milico do 6. 7. 1991 osvobodile vse mejne prehode na območju občine Sežana, zavzele obmejne stražnice in prisilile tanke k umiku v Ilirsko Bistrico. Pri tem je bilo zajetih 226 pripadnikov JLA in zaplenjene velike količine orožja, streliva, raket, minsko-eksplozivnih sredstev ter drugih materialno-tehničnih sredstev. 7. 7. 1991 so enote TO vzpostavile kontrolo in začele izvajati varovanje državne meje z Italijo. Na komunikacijskih vpadnicah v smeri Sežane, kjer so opazovanje in nadzor do tega dne izvajali lovci, pa so bile postavljene utrjene barikade, okrepljene z minskoeksplozivnimi sredstvi in stalnimi enotami TO, namenjene obrambi barikad.

V tej zmagi, ki je bila izbojevana brez človeških žrtev, razen treh ranjenih pripadnikov JLA, je vtkana tudi zasluga lovcev članov vseh lovskih družin iz Krasa in Brkinov, ki se jim na tem mestu za njihov neprecenljiv prispevek v vojni zahvaljujem.

Pekrski dogodki 1991

Zlatko Partlič

Bil je četrtek, 23. maj, dan kot vsak dan v letu 1991, vstaneš, sedeš v avto in se odpelješ v službo. Če si prvi v službi, imaš možnost tudi prvi odpreti časopis Večer. Tudi tega dne sem prvi prelistal časopis in mi je med drugim padel v oči članek »JLA danes prevzema nabor – Slovenija zamudila zadnjo možnost.« V članku piše med drugim, da je: »Aksetijević na zasedanju Zbora združenega dela RS, kot delegat JLA napovedal, da bo vojska danes prevzela vse naborne naloge in tako začela izvajati sklepe predsedstva SFR.« Tovrstno dogajanje je pogosto že vse od plebiscita.

Dobil sem potni nalog in pot me pelje na Ptuj in dalje v Varaždin–Čakovec. Zelo rad sem slušatelj Radia Maribor in jasno, imam radio vklopljen na to frekvenco in ko slišiš Bredo Čepe, samo razmišljaš, koga ima na tapeti. Takrat me preseneti: »Patrulja TO je ob 6.50 zajela dva pripadnika JLA (podporočnika in vojaka) okoli 30–40 m za ograjo 710. učnega centra slovenske TO v Pekrah, kjer je domovalo 320 prvih slovenskih nabornikov na slovenskem ozemlju, ju razorožili in odpeljali v center.« Zdelo se mi, da jih bodo takoj poslali nazaj v Beograd.

V Ptuj uredim svoje delovne dolžnosti in krenem proti Varaždinu in glej, hudiča, prekine se program in zopet ta naša Čepetova, ki pove: »Točno opoldne so oklepna vozila JLA obkolila 710. učni center v Pekrah.« Zdaj pa dosti Zlatko, pelji nazaj, da vidiš, kaj se res dogaja doma, sem si rekel in obrnil avto. Ko sem se peljal po Lackovi cesti, sem v križišču pri gostišču Mlada lipa videl avtobus št. 6, last podjetja Certus, ki je blokiral dohod na Pohorsko cesto proti vzpenjači. Avto sem pustil doma in se peš odpravil po Bezjakovi ulici proti 710. UC. Okoli 13.00 ure prispem do gruče ljudi, ki je bila zbrana približno 100 m od križišča Begove in Bezjakove ulice proti UC, kjer je bila zapora posebne enote milice.

Pogled navzgor proti učnem centru mi da videti oklepna vozila, ki so obkolila UC. Seznanim se s stanjem prisotnih ljudi in hitro se organiziramo ter sklenemo, da od tod ne gremo. Zmeraj več nas je. Prišli so tudi svojci nabornikov, domačini, Mariborčani, nato vidim, da gredo po Begovi ulici veseli fantje z zastavo Socialistične republike Slovenije, iz katere je izrezana zvezda. K meni pristopi g. Peter Smolič in me seznani z barikado štirih tankov na Begovi ulici.

Natančnega časa dogajanja v Begovi ulici ne poznam, lahko rečem samo, da se je zadeva odvijala popoldan med 14. in 16. uro. Ljudje so se že zbirali na križišču Begove in Bezjakove ulice, kjer je nekoliko višje dostop do učnega centra že varovala milica. S tremi prijatelji smo se pripravljali na to, da se odpravimo proti »Obrambnemu domu«, kot ga domačini imenujemo. Zraven smo vzeli tudi takratno zastavo Socialistične republike Slovenije z rdečo peterokrako zvezdo. Ravno v času, ko smo se odpravljali od doma, smo zaslišali tanke, ki so se približevali po Macunovi ulici. Tanke smo najprej opazovali na Lesjakovi ulici in že razmišljali o barikadi, vendar pa so nadaljevali premikanje v smeri Begove ulice. Premaknili smo se na Begovo ulico in se zadrževali pred hišno številka 16. V tistem trenutku, ko sta prva tanka že zapeljala na Begovo ulico, se je po ulici na mopedu pripeljal g. Terčič (tudi takrat stanujoč na Begovi ulici – eno hišo višje od Mlakerjev). Ko se je pripeljal do prvega tanka, se je tank ustavil in poveljnik tanka je g. Terčiča poslal nazaj, se pravi, mu ni dovolil obvoziti tankov in nadaljevati svoje poti, bilo je pa tudi zelo malo prostora, ker so tanki zasedali skoraj celotno širino te ozke ulice. G. Terčič se je pripeljal nazaj do nas štirih (Gorazd in Zlatko Šinkovec, Zmago Rodošek in jaz, Peter Smolič). Takoj smo ga vprašali, kaj se dogaja oziroma kaj so mu rekli. Povedal nam je, da so mu rekli, da imajo manevre. Nam je bilo to kar smešno, ker smo že bili preko radia obveščeni, da JLA izvaja obkolitev Učnega centra in da bi rada s temi tanki še bolj ustražovala naše nabornike. Odločitev je padla v trenutku. Te tanke je treba zaustaviti.

Ko so bili tanki že zelo blizu (hišna številka 12), sem se enostavno usedel na sredino ulice s svojo zastavo (SRS). Ko so ostali to videli, so prisedli. Tanki so pripeljali do nas in se ustavili. S posadko tanka se nisem pogovarjal, za ostale ne vem. V zelo kratkem času so zbrani ljudje na križišču Begove ulice in Bezjakove opazili, kaj se dogaja in so takoj prihiteli do nas. Spomnim se gospoda, ki se je pripeljal z avtomobilom Diana, ga ustavil

Zemljevid, povezan z dogodki v Pekrah

pred prvim tankom in glasno opozarjal vojake, da jim bo »to in ono«, če mu povozijo avto. Čez minuto je prispela tudi miličnška enota in se postavila med nas in tanke. Po kakih dveh urah se je tankovska enota vzvratno umaknila do gostišča Pohorka in potem nazaj v vojašnico. Mi smo potem iz zastave SRS izrezali zvezdo in se odpravili mirno demonstrirati na Bezjakovo ulico. Fotografija izrezane zastave je bila objavljena v Večeru.

Mariborčani so z lastnimi telesi – živim zidom ustavili kolono JLA, ki je bila poslana kot okrepitev k obkrožitvi 710. učnega centra v Pekrah

Ko smo videli kolono vojaških vozil, smo se prijeli za roke in naredili živo prepreko, in tako preprečili, da JLA dobi nove okrepitve. Okoli 18. ure se proti Mariboru v civilnem vozilu peljejo predstavniki TO, kjer jih ustavimo in zvemo, da gredo na pogajanja. Upali smo, da bo JLA čim prej zapustila naš kraj. Ves čas smo spremljali Radio Maribor izpod Pekrske gorce in tako bili približno seznanjeni z dogodki okoli vojaških kasarn v Mariboru. Slišali smo, da so Mariborčani samoiniciativno blokirali tankovski izhod tankov kasarne Franca Rozmana - Staneta. Prav tako smo poslušali o dogajanju okoli Mestne občine Maribor in kakšen glas z drugega konca Trojan. Čas teče, bliža se noč in namesto igranja tenisa na teniških igriščih pred 710. UC v uporabi teniške sekcije Pekre, igrišča žalostno samevajo osvetljena z reflektorji. Komaj smo se duševno umirili in bili z mislimi pri domačih, glej, zopet svetloba luči, ki se nam bliža. Ura je približno 22.00. Prvi pogled, to niso vojaška vozila, je pa kolona civilnih in ko se nam le-ta približajo, vidimo registrske tablice JLA in, glej ga zlomka, v enem vozilu spoznam mariborskega izdajalca, samega prevzvišenega Alojza Lipnika – pomočnika mariborskega korpusa (še danes si očitam, da ga nismo poslali v večna lovišča, saj se je po vojni s činom generala vrnil iz Beograda, neobsojen in širokogrudna Slovenija mu podari častivredno penzijo). Ni jim preostalo drugega, da so se obrnili in marš iz našega 710. UC. Do nas

so prihajali različni mediji, med njimi Večer, Radio Maribor itd. in vsem smo dejali, da bomo vztrajali do konca, dokler se oklepniki JLA ne vrnejo v mišjo luknjo (kasarno). To se je zgodilo 24. maja po 3. uri. Takrat se je razšla večina ljudi, peščica domačinov nas sklene, da z vojaško stražo obranimo prvo zmago in 710. UC. Ker sem bil takrat rezervni vojaški oficir, danes rezervni častnik, kakor tudi lovec, član LD Košaki, domačin in imel veliko zaupanje vanje, sem predlagal, kako in kje postaviti vojaško stražo. Skupaj pa smo se dogovorili o podrobnostih. Veliko smo postorili že teden dni pred 23. majem, saj sem skupaj z nekaterimi člani LD Radvanje organiziral večkratne dnevne lovske obhode (lovsko oblečeni z orožjem ali brez), patrolirali smo na relaciji »kitajc« (nad 710. UC ovinek na Kordek) proti »Lukeju« (znan smučarski bife) do lovskega bivaka proti strelišču in Poštelji. Vodja in odgovorni je bil lovski tovariš g. Anton Robnik, LD Radvanje. To smo opravljali tudi do tako imenovane desetdnevne vojne.

Vsem domačinom, kakor tudi ostalim, se zahvaljujemo za moralno pomoč, prilegala pa sta se nam tudi čaj in kava. Z vzhajanjem jutranjega sonca so se Pekre umirjale, tlelo pa je v Mariboru, saj so ponoči pripadniki JLA ugrabili poveljnika vzhodnoštajerske pokrajine TO podpolk. Vladimirja Miloševića, stotnika Milka Ozmeca in županjo MOM, go. Magdaleno Tovornik, v času pogajanja v prostorih MOM. Ta dan pa je padla tudi prva žrtev.

To je bila prva zmaga k osamosvojitvi slovenskega naroda. Pekrski dogodki so začetek osamosvojitvene vojne na Slovenskem in rojstvo slovenske države, če je nekaterim prav ali pa ne. Mi smo veseli, da v Pekrah nismo imeli civilnih žrtev in žrtev med pripadniki TO.

Žal danes med njimi ni nekaterih glavnih pobudnikov, saj se jim je življenjska nit prehitro prekinila. Vsem velika hvala.

Spomin na predvojne in vojne dogodke

Danilo Muršec

Impresije na predvojne in vojne dogodke v letu 1991 sem zapisal zgolj po spominu brez vsakih zabeležk, zato ne navajam datumov. Za morebitne netočnosti, ki so morda nastale zgolj zaradi časovne oddaljenosti, pa se bralcem opravičujem.

Vojaški rok sem služil v Ljubljani, v ŠRO v Šentvidu, in sicer v času od 13. 10. 1976 do 19. 9. 1977. V vojaški knjižici imam po pomoti vpisan začetek služenja z dnem 14. 10. 1976, zaradi česar se mi je vojaški rok iztekel v ponedeljek. Toda vikend sem ne glede na to preživel z Ano, v Mariboru.

Nedelja, 4. maja 1980. Z Ano sva sedela pred TV. Gledala sva film, ki so ga prekinili, Tomaž Terček pa nas je obvestil, da je preminil Josip Broz. Takrat sem se, kot mlad lovec in rezervni častnik s činom podporočnik, razporejen v enega izmed štabov v brigadi TO v Mariboru, povsem resno vprašal: »Le kako bodo v Jugoslaviji potekale zadeve v prihodnje, v tako večnacionalni državi?« Prav v tem sem videl največji problem, v večnacionalnosti namreč, ne v »zunanjem sovražniku.« Čas je pokazal, da se nisem motil. Žal ne, kajti grobi nacionalizmi so, dokazano, opravili svoje!

Pekre, Dom obrambne vzgoje, kjer sem večkrat bival, se izobraževal, poslušal predavanja in preigraval štabne vaje, je bil kraj, kjer sem dokončno izvedel, da slovenski fantje ne bodo več služili vojaškega roka v JLA, ampak v svoji domovini Sloveniji, tri mesece v Mariboru in tri mesece na Dolenjskem. V Mariboru smo bili brez oborožitve, zato smo potrebovali komandirje za zavarovanje (stražo) Doma obrambne vzgoje. Takrat, že stotniku I. stopnje po činu, mi je bilo povsem jasno, da je vrag vzel šalo in da gre tokrat zares. Vpoklicani rezervni častniki smo si lahko sami izbirali teden, v katerem bomo poveljevali enoti za varovanje 710. učnega centra TO v Pekrah. Spomnim se, da sem si, povsem slučajno, izbral teden, v katerem so se kasneje odvijali pekrski dogodki. Zaradi razvoja dogodkov in stopnjevanja pritiskov pa so mi bile posledično dodeljene druge naloge, na drugih lokacijah.

V letih 1990 in 1991 sem bil zaposlen v Službi družbenega knjigovodstva (SDK) na Oddelku za inšpiciranje. Po vojaškem razporedu pa sem bil komandant bataljona v eni izmed brigad TO v Mariboru. Bataljon je imel orožje in opremo v hrambi (v skladišču) v vojašnici Franca Rozmana Staneta - Kadetnici (danes vojašnica generala Maistra), torej pod »budnim očesom« JLA. Bataljon, ki sem mu poveljeval, ni bil mobiliziran. Morda je glavni razloga tičal prav v tem, da nismo imeli dostopa do orožja in opreme, morda pa še ni bilo potrebe po mobilizaciji. Toda sam sem kot vojaški obveznik prejel poziv in bil razporejen na druge dolžnosti in naloge, precej pred desetdnevno vojno, ki se je pričela 27. junija 1991. Skupina, ki sem ji bil dodeljen, je v osnovi opravljala obveščevalno dejavnost s poudarkom na premikih vojaških enot, vozil in njihove oborožitve, nastanjenih v eni

izmed vojašnic. V soseski, kjer sem stanoval, sem poznal nekaj oficirjev JLA, tudi upokojenih, in reči moram, da sem iz pogovorov z nekaterimi zaznaval strah, ki je vel iz njih. Primerilo se je, da sem na lokalni avtobusni postaji klepetal z enim izmed njih, ob vstopu na avtobus, poln srednješolcev in študentov, pa me je pogledal in povprašal, če bo še prišel živ iz avtobusa. Seveda, sem mu pritrdil. Ja, strah je imel velike oči, na obeh straneh! Verjetno se je ustrašil gneče, v kateri bi se lahko marsikaj pripetilo. Bi se?

Da ima noč svojo moč, je pregovorno znano. Pripetilo se je, da je občan obvestil milico, da je opazil pri zunanjih garažah nepridiprave, ki verjetno hočejo vlomiti v avtomobile oziroma kakšnega odpeljati. Seveda je milica ukrepala, a kasneje smo se temu vsi skupaj samo smejali, razen občana, ki seveda ni vedel, zakaj smo bili tam in kaj smo v resnici počeli. Ja, tankovska pot (tenkovski put) je bila zelo blizu.

Nekega jutra smo pogrešali Petra iz naše skupine. Kot da se je vdrl v zemljo. Tudi njegova žena ni vedela, kje je. To mi je resnično nagnalo strah v kosti, ker sem dopuščal možnost, da so ga zajeli. Našli smo ga, in to v nekem bifeju, kjer je igral tarok. Odleglo mi je, a nekaj krepkih je le izletelo iz mojih ust, mislim, da povsem upravičeno. Peter ni ravnal samozaščitniško, v skladu z navodili.

Nekega dne sem vstopil v samopostrežno trgovino v soseski in pri blagajni zagledal Mihajla, prijaznega možakarja, ki je, enako kot jaz, deloval v organih v krajevni skupnosti. Počakal me je, mi ponudil roko in dejal: »Vidi moj Danilo, šta je napravila politika, a mi obični ljudi se po svemu slažemo.« Mihajlo je bil z visokim činom upokojen oficir KOS-a. Seveda sem mu diplomatsko pritrdil, pri tem pa bil zelo previden, saj nisem vedel, če je bil v tistem času in razmerah »aktiven.« To možnost sem vsekakor dopuščal.

Tiste dni me je po telefonu poklical Srečko Fridl, ki je takrat predsedoval Zvezi rezervnih častnikov v naši KS. Izrazil je željo po takojšnjem srečanju, ker da potrebuje nasvet. Z njim sem veliko let sodeloval v predsedstvu navedene organizacije, zato sem po njegovem tresočem glasu razbral, da ga nekaj hudo muči. Dobila sva se in povedal mi je svojo zgodbo, in sicer, da ga je pred dnevi po telefonu poklical neznanec iz Niša, ki se je predstavil kot oče sina, ki služi vojaški rok v Kadetnici, ter ga prosil, da bi sinu odnesel denar, ki bi mu ga poslal po pošti na njegov, Srečkov naslov. Srečko, dobričina, je v to privolil. Potem, ko je našel kuverto z denarjem v svojem poštnem predalčku, je denar odnesel v kasarno. Zelo prijazno so ga sprejeli na vhodu (na kapiji) in spoštljivo povabili na kavo. V pogovoru pa so mu omenili, da bi bilo primerno, da bi jim izročil evidenco o rezervnih oficirjih, stanujočih v naši KS. Jasno mi je bilo, da je ta računalniško vodena evidenca z vsemi podatki, razlog za »povabilo«, ter da so ga z zvijačo zvalili v kasarno. Ustrezno sva ukrepala. Srečko je bil kasneje zelo prizadet, ko so ga nekateri mediji ožigosali, da je sodeloval z JLA. Morda je bil takrat le nekoliko nepreviden, naiven. Srečka pa že dolgo ni več med nami.

Čas pred osamosvojitveno vojno se je prepletal z mojo službo. Občasno sem se z dovoljenjem nadrejenih na kratko vrnil v pisarno, da sem pravočasno izdal sklepe in odločbe in se s tem izognil zamudi, kajti roki so pomembna zadeva v davčnem postopku, posebej prekluzivni (zamudni

roki). Danes se spominjam, da je bilo sila nenavadno, po eni strani tik pred vojno, po drugi strani pa služba. Zgodilo se je, da je v mojo pisarno prihrumel sodelavec ter zavpil »avioni.« Leteli so v smeri Šentilja. Kaj kmalu je zazvonil telefon in moral sem oditi. A pot na Tabor je vodila le preko spodnje etaže dvoetažnega mostu. Mesto je bilo nenavadno prazno in pri bivšem hotelu Turist (sedanja Piramida) sem zagledal deklico, ki se je sprehajala okrog svojega avtomobila in si ogledovala prazno pnevmatiko. Ustavil sem in ji ob razlagi zamenjal kolo. Nikogar ni bilo na ulici, le nekaj radovednih pogledov iz bližnjega bloka, ki so kmalu izginili. Veliko kasneje sva se, spletom okoliščin, ponovno srečala, a to je povsem druga zgodba.

Pogled na osrednji del Pesniške doline iz Zavrha v Slovenskih goricah

Nadrejeni so odločili, da moram na Pohorje, v zbirni center, lociran v hotelu Areh in Ruški koči. Zbirnemu centru je poveljeval Brane Gregorič, ki ga prav tako ni več med nami. Prva naloga, ki sem se je lotil, se je nanašala na varovanje centra. Mlademu poročniku sem velel, da mi predloži načrt varovanja, on pa mi je odgovoril, da stražarska služba deluje dobro. Pristopil je tudi eden izmed oficirjev, ki so prestopili na stran TO in povedal, da varovanje v najširšem pomenu besede ni tako urejeno, kot bi moralo biti, in da on lahko pomaga. Tvegala sem in sprejel pomoč, seveda pa sem nekatere zadeve kasneje spremenil. Pomembno pa je bilo, da smo bistveno povečali varnost (izvidnice, zasede itd.).

Število prebežnikov, vojakov in oficirjev nekdanje JLA se je povečevalo. Moje misli pa so bile pri Marjanu, dolgoletnem prijatelju, oficirju, vezistu. A kmalu sva si pristrčno segla v roke, saj je v pravem trenutku izkoristil prilžnost, nepazljivost »čuvajev« v kasarni Vojvode Mišiča, ter jim »pomahal v slovo.« Njegov kolega pa se je odločil, da jim ne bo pustil televizorja in avtomatske puške (AP), zato se je vrnil v svojo pisarno po stvari. Izkazalo se je, da je bila to napačna odločitev.

Iz letališča v bližini Zagreba je pribežal oficir, Slovenec, ki se je cele dneve sprehajal med hotelom Areh in Ruško kočjo, zmeraj s cigareto v roki in vprašanjem: »A smo na varnem?« Moj odgovor je bil zmeraj pritrdilen, v resnici pa me je skrbelo, najbolj možnost naleta avionov in njihovega bojnega delovanja, deloma tudi specialcev iz Niša, ki so se tiste dni nahajali v Mariboru. Videl sem jih v Kadetnici in jasno mi je bilo, da so dobro izurjeni.

Sobo v Ruški koči sem delil z Vasjo Lavričem, ki je vedel, da me ob poplavi takih in drugačnih informacij še posebej skrbijo noči (zapisal sem že, da ima noč svojo moč). Neverjetno, kako zelo pomirjevalno je znal vplivati name. Ves čas sem namreč imel občutek, da je JLA med prebežnike vtihotapila diverzante. Izkazalo se je, da je bila moja skrb odveč.

Bilo je neko dopoldne, ko smo pred hotelom Areh zagledali avtomobil z oznakami Nürnberger nachrichten. Kot da se je pred nami pojavil ptič Feniks. Izstopila sta novinarja, tako sta se predstavila, in izrazila željo po razgovoru z oficirji, ki so prebežali na našo stran. Da jih zanimata razlog za tako odločitev in pot, sta navedla. Nemudoma smo jima veleli, naj ne slikata objektov z zunanje strani, ter jih povabili v notranjost hotela Areh. Pristopilo je nekaj prostovoljcev, sama pa sta si izbrala štiri izmed njih. Pa brez slikanja prosim, sem dejal. Vasja pa se je usedel pod TV-aparat, ki je bil pritrjen na steno, si prižgal cigaro, v roke vzel časopis, ter vljudno dejal nekako takole: »To četverico lahko slikate, kako spremljajo dogajanja po TV, ampak samo v hrbet, jaz pa sem lahko v prvem planu.« Naslednji dan sem novinarja srečal na bencinski postaji na Tržaški cesti v Mariboru. Opazila sta me in nemudoma odpeljala. V meni pa je kljuval črv, kaj sta – novinarja ali »novinarja.«

Kasim je služil vojaški rok v Kadetnici. Na Pohorju, stran od vsega neprijetnega, kar se je dogajalo v vojašnici, mi je zaupal, da je delal v »vešeraj«, da so ga poniževali ter da bo odšel v Švico. Kmalu po odpustu se mi je javil po telefonu in sporočil, da me kliče iz Švice. Ob tem sem se prepričal še o eni, zelo dobri organizaciji, ki zelo spoštuje hierarhijo.

Bil sem dežuren in zazvonil je telefon. Klicali so iz sejmišča v Mariboru ter preverjali, ali smo odpustili enega izmed vojakov JLA, po katerega sta prišla starša. Preveril sem podatke v evidenci, odgovoril pritrdilno, ter povprašal, v čem je problem. Pojasnili so, da oče po prespani noči v hotelu pogreša ženo in sina. Pametna mama!

Nekateri naši pripadniki so bili zelo nabrušeni in »našemljeni« v stilu Ramba. Skratka, korajžno neučakani. Miril sem jih, naj si ne želijo žvižganja krogel, v mislih pa sem bil pri specialcih iz Niša, več kot dostojnem nasprotniku, ki naj bi po nekaterih informacijah rinil na Pohorje, proti stolpu. A na srečo se to ni zgodilo. Zgodilo pa se je, da je prišel vodja izvidnice, poročnik po činu, in me prosil, da ga poslušam. Vidno razburjen je povedal, da so se napotili proti Mariborski koči in tam srečali oficirja. Povedal jim je, da je Slovenec iz Ormoža in da poveljuje posadki na stolpu. Nato da je izvidnica krenila proti stolpu ter posadki obljubila hrano, ker da so ostali brez oskrbe in da so trije člani izvidnice ostali tam. Osupnil sem in pričakoval najhujše. A kasnejši dogodki so pokazali, da se je vse dobro izteklo. Spoznal sem posadko, a kam so odpeljali vso tehniko, takrat nisem

vedel. In to je bilo prav. Danes vem, da v Občino Lenart. Psa, dresiranega volčjaka, navajenega uniforme, pa je odpeljal pripadnik TO v Ormož.

Z oficirji, ki so prešli na našo stran, smo se veliko pogovarjali. Zanimala jih je prihodnost, predvsem služba. Zagotavljali smo jim, da bodo dobili zaposlitev v slovenski vojski, kakšni pa bodo osebni prejemki, jim nismo znali odgovoriti. Z nekaterimi se že leta srečujem na ulici. Pozdrav, nasmeh, in že »drvimo« vsak na svojo stran. No, z Marjanom pa občasno pokramljava, ob kavici, v nakupovalnem centru, kamor oba zahajava. Pa ne o preteklosti, ampak sedanjosti. Le nasmeha sta bolj grenka!

V pričakovanju apokalipse ali kako sem spoznaval pomen in vrednote družine

Kristjan Stergar

Zelo poredko obnavljam tiste dogodke v juniju 1991, ki bi lahko do temeljev spremenili moje življenje ali pa ga naredili brezsmiselnega, če bi se realiziral najbolj črn scenarij jugoslovanskih nacionalistov, ki jih je predstavljala in z njim surovo žugala – kako ironično – Jugoslovanska LJUDSKA armada. To je tolikanj pomembnejše, ker sem bil v rezervni sestavi njenih enot in to na dokaj kočljivem in odgovornem položaju komandirja čete. Iti nad svoj narod z orožjem? To dilemo sem razčistil že davno prej. Moja enota, če bo slučajno in prisilno formirana, bo kompletna dezertirala in prešla na stran slovenskega ljudstva. Ko se je pričelo zaresno merjenje moralne in delno tehnične moči v tistih dneh takoj po razglasitvi samostojne države Slovenije, sem bil silno napet in na stalni preži, da me ne bi dobila v kremplje vse bolj očitno razpadajoča in zato zelo nevarna v ponos ranjena jugoslovanska vojska. Še bolj pa me je pestil strah ali bolje rečeno silna skrb za mlajšega sina, ki je bil tedaj v letni šoli s 4. razredom osnovne šole v Vrsarju. Tisti dnevi so postali zame in ženo pretresljiva mora, v kateri sva mrzlično iskala rešitev problema – združiti družino. Brez tega dejstva sem deloval kakor ohromljen in nesposoben misliti na karkoli drugega. Kaj država! Ta mi ni dala družine in tudi časa nimam misliti nanjo. Noči sem zaradi teh skrbi ves preznojen prebedel z neprestanim razmišljanjem, kaj naj naredim in pri tem neprestano poslušal vesti po radiu in televiziji. Ker pri odgovornih na šoli ni bilo čutiti ne sposobnosti in ne moči, da bi karkoli storili za takojšnjo vrnitev otrok domov, sem se odločil, da ukrepam sam v sodelovanju še z nekaterimi odločnimi in hrabrimi starši. Do vrelišča je mojo zaskrbljenost prignala napoved možnega napada letal neko nedeljo dopoldan. Tedaj sem ženi sporočil, da grem z avtomobilom po otroka, pa se naj zgodi, kakor se bo namenilo. Bila je takoj pripravljena in se mi je pridružila. Že ta sama odločitev mi je strgala prvi obroč, ki je stezal moje silno vznemirjeno, zaskrbljeno in žalostno srce. Kakor da mi je nevidna sila dala prav v tej dokaj tvegani odločitvi. Z nekaj starševskimi pari smo se tisto jutro sklicali po telefonu in se dobili pri nas doma, kjer smo naredili pravi bojni posvet. Dogovorili smo se za formacijo vožnje, kraj, kjer se ponovno zberemo, začrtali traso, določili vodjo odprave, ki je bil obenem dober poznavalec terena in cestnih povezav na tem delu Slovenije. Kar nekaj ur je trajalo prebijanje do Hrvaške, saj so bile vse pomembnejše ceste in poti blokirane z najrazličnejšimi ovirami. Tesnobo in strah je preganjalo nestrpno pričakovanje snidenja s sinom. Stopnjevalo pa jo je srečevanje z vojaškimi vozili in neka zastrašujoča tišina, ki nas je obdajala, in tisti občutek neobgljene osame v nekem prostoru – kakor preganjano žival, ki sovraga ne vidi, ga pa za vsakim grmom, hišo ali globačo čuti, kako ji diha s sapo smrti za tilnikom. Proti mraku smo prispeli v Vrsar. Preplašeni učitelji, še bolj preplašeni otroci s široko razprtimi vprašujočimi očmi, polnimi solza, ki so vrele od strahu in skrbi, kaj se dogaja, so nas obkrožali. Nič veselja,

ne radostnega živčava ni bilo slutiti. Kar neko nelagodje me je tisti hip spreletelo in občutek krivde in nepravčnosti sem občutil do tistih otrok, ki bodo morali tam še ostati, ker si starši niso upali ali niso znali najti poti do njih. Tolažil in tešil sem svojo slabo vest z dejstvom, da je vojna in v vojni je vsak starš DOLŽAN storiti vse za to, da združi in rešuje iz nevarnosti svojo družino; pa tudi s tem, da bom poslej lahko novi domovini popolnoma na razpolago za njeno obrambo. Ker bom imel najmočnejši motiv za to: obraniti in obvarovati ljubljeno družino. Da ne bi spravljali drugih otrok v še večjo žalost, obup, strah in negotovost, smo morali svojo srečo in ganjenost ob snidenju z otroki prikrivati in jo prihraniti za čas, ko bomo sami. Tega dogovora so se držali vsi starši. Pa tudi odšli nismo takoj, ampak smo tam prespali in se trudili, da smo pri ostalih otrocih pričeli vzbujati občutek varnosti in brezskrbnosti. Naslednji dan se je naša karavana z najdragocenejšim tovorom odpravila domov. Z nama je ob sinu sedel še nečak, za katerega sva imela pisno pooblastilo nesrečne in silno žalostne ter zaskrbljene svakinje, da ga lahko vzameva s seboj domov. Pot se je vlekla kot jara kača. Toda srce je bilo osvobojeno že drugega obroča stiske, ki je domovala v prsih. Zadnji del poti smo mahnili kar po prašni bližnjici. Zagledali smo obrise domače vasi in silni vrisk sreče se je razlegel iz moje notranjosti, ko je popustil še poslednji obroč in je srce ponovno pričelo biti v ustaljenem, sproščenem ritmu, polnem ljubezni. Na polju so ženice okopavale koruzo. Vedele so, od kod prihajamo in kaj prevažamo. Zravnale so svoja upognjena telesa, se z eno roko oslonile na motiko, z drugo pa pričele mahati v pozdrav. Zdelo se mi je, da sem tedaj spoznal tisti vzhičeni in veličastni občutek, ki so ga doživljali osvoboditelji, ko so vkorakali v osvobodeno deželo. Pa se je vse šele prav začelo, tokrat z očetom, možem in državljanom, ki je častno storil svojo dolžnost do družine. S prijateljem, bratrancem, sem tisti večer izpolnjeval eno izmed obrambnih dolžnosti čuvanja objekta, vodohrama. Stal je v majhnem gozdičku na vrhu bližnjega hriba, od koder je bil lep razgled, ki se je širil preko Drave po ravnici Dravskega polja vse tja do vrhov vzhodnega obrobja Pohorja in Haloz proti jugu in do Maribora s Kozjakom v ozadju na zahodu. Pogled mi je zdrsel po vsej tej lepoti, ki jo je večerna zarja krasila s svojim zlatim sijem nad obzorjem, in se ustavil na domači hiši. Namenil sem jim vroč očetovski in možev družinski poljub in nato razmišljujoč o njih, utrujen od poti, srečen ob spoznanju, da smo skupaj, sproščen in zadovoljen zadjral v globoki spanec. Bratranec mi je ob koncu najinega dežurstva, ko me je zbudil, rekel, da bi bila lahek plen sovražnih vojakov, ker se je čez slovenskogoriške hribe, gotovo tja dol do vijugave Drave in še dlje slišalo moje spokojno, odločno in zadovoljno smrčanje. Po njegovem je gotovo pomenilo izpraznjevanje silnih skrbi, ki so se v tistih dneh nagrmdile v mojih prsih. Tistega poletja ne bom nikoli pozabil. Zdi se mi, da sem tedaj duhovno pospešeno dozorel ob spoznanju, kako pomembna je za človeka in njegovo delovanje družina in kako silno sem navezan nanjo. Pa še v nečem sem se kalil – naklonjenosti, ljubezni, strpnosti in pogumu, osebnostnih lastnostih, ki sem jih poslej skušal jasneje in pogostejše izražati s svojimi čustvi. Družina niso samo združeni geni. Družina je orkester, ki lahko učinkovito in doživeto odigra ubrano melodijo ljubezni le v popolni sestavi in z usklajenim notnim zapisom.

Krvave sledi koroških »jagrov« v osamosvojitveni vojni

Franč Rotar

Junija 2016 je minilo že 25 let od bojev za samostojno Slovenijo. Ker se ponekod, kjer so se mnogi zavedni Slovenci postavili po robu mnogo bolj vojaško izšolani in opremljeni jugoslovanski armadi, še vedno znova odpirajo sumničenja, kako je bilo, kje in kateri pripadniki enot nekdanje milice, TO, narodne in civilne zaščite, med katerimi je bilo tudi mnogo slovenskih lovcev, so sodelovali v desetdnevni vojni, je še kako prav, da je tudi LZS o osamosvojitveni vojni izdala zbornik pripovedi nekaterih slovenskih lovcev, ki so sodelovali v osamosvojitveni vojni 1991. Ne samo kot miličniki, teritorialci in prostovoljci z orožjem v roki, ampak tudi kot pripadniki CZ in varuhi skritega orožja. Ker gre tudi po 25 letih ponovno zgolj za golo resnico, kako je bilo v osamosvojitveni vojni, smo nekateri redni dopisniki Lovca in drugi lovci, ki so bili udeleženci vojne, prevzeli kar odgovorno nalogo. In glej ga zlomka! Ko smo tudi drugi občani in slovenski lovci bili prek Lovca obveščeni, da bo LZ Slovenije ob svoji 110-letnici izdala zbornik Lovci v vojni za Slovenijo, so se z nepotrebnimi vprašanji takoj pojavili nekateri drugače misleči, tradicionalni nergači in nezadovoljneži. Češ, zakaj se je v minulem četrto stoletja po slovenskih hudournikih, potokih in rekah moralo preliti toliko vode, torej po planinah, hribih in dolinah, kjer danes živijo tudi slovenski lovci branitelji, nekateri, žal, že pokojni, da nezadržno blede tudi njihov spomin, da se je slovenska krovna lovska organizacija le spomnila tistih svojih članov, ki so za ceno svojega zdravja in življenja sodelovali v vojni. Čeprav tudi sam nisem pričakoval, da je po 25 letih manj odprtih vprašanj, razhajanj in sumničenj okrog osamosvojitvene vojne na Koroškem in tudi drugod po Sloveniji, je letošnjo spomlad neko svojo gonjo spet začel koroški veteran iz vrst TO. Po elektronski pošti je namreč širil vest, češ da 27. junija 1991 na Holmcu ni bilo nobenega miličnika. Kako ne? Miličniki so bili tudi na Holmcu in na vseh slovenskih mejnih prehodih od konca druge svetovne vojne naprej. Tako tudi Holmec ni nikoli bil brez navzočnosti milice in carine! Kaj je nekdanji teritorialec s svojim neresničnim, nevšečnim in kritičnim pisanjem sploh hotel dokazati? Menda ja ne, da boj miličnikov na Holmcu ni bil takšen, kot ga opisuje zgodovina? Pisarjenje se je pojavilo na pragu 25-letnice samostojnosti in jubilejne proslave policije na Holmcu. Ko so pred jubilejnim junijem postali tarča obrekovanj in obtoževanj tudi nekateri takratni pomembni slovenski politiki z nekdanjim predsednikom **Milanom Kučanom** na čelu, so pričela deževati še dodatna vprašanja: ali si vsi tisti, ki bodo brez dlake na jeziku spregovorili za lovski zbornik, ne bodo nakopali novih sovražnikov in morda izgubili dosedanje bojne tovariše in prijatelje? Še posebno, če se bodo v javnosti pojavile njihove nove izpovedi in zgodbe, ki doslej niso bile znane, ali pa so zanje vedeli le nekateri. Da v bojih pred četrto stoletja le ni bilo vse tako, kot je bilo doslej znano. Da v njih nekateri sploh niso sodelovali, danes pa tako radi pripovedujejo, kako je bilo, in se imajo za pomembne veterane vojne za Slovenijo. Kako je bilo izven Koroške?

Ne vem. Kako je bilo v moji, Matjaževi deželi, pa sem odgovore na vsa (ne)odprta vprašanja poiskal kar sam!

Koroški uporniški tudi leta 1991

Koroška na tej strani Pece je zagotovo že stoletja ena najbolj uporniških slovenskih dežel. Tukajšnji kleni, delovni in gostoljubni ljudje so s svojo trdoživostjo in hrabrimi dejanji, saj nikoli niso bili strahopetni narod, že mnogokrat dokazali, da so se in se še bodo borili in zavzemali za svojo Koroško. Tako se na primer leta 1920 prebivalci kmečke in zavedne slovenske vasice Libeliče na takratnem odmevnem plebiscitu niso želeli priključiti avstrijski Koroški. Tudi kot borci v prvi in drugi svetovni vojni niso poznali strahu, še zlasti ne leta 1945, ko so na Poljani potekali zadnji boji druge svetovne vojne na evropskih tleh. Nič manj neomajni in hrabri niso bili leta 1991, ko so v bojih na Holmcu in pri Dravogradu branili svoja večstoletna trdna in topla ognjišča.

Tudi po četrto stoletja se nekateri koroški »jagri« in občani še kako živo spominjajo koroških bitk za samostojno Slovenijo. Da tudi ti dogodki ne bi šli v pozabo in bodo varno shranjeni v arhivu LZS, sem se na teren odpravil kar z beležko, diktafonom in fotoaparatom v roki. Fotografije, tonski posnetki in pisna beseda ostanejo za vedno. Čeprav sem iz tedanjega časa že doslej veliko vedel in tudi kaj zapisal, sem od koroških lovcev, udeležencev koroških bojev, izvedel veliko novega. Moji sogovorniki so brez ovinkarjenja in dlake na jeziku povedali, da so v preteklih letih svoja vojna in povojna doživetja že večkrat zaupali tudi mnogim novinarjem, ki pa niso vsega napisali, kot bi se bali pisati o pravi resnici. Ali pa so izjave zapisali po svoje, sem večkrat slišal na terenu. Prav zato so se po 25 letih spet odprli in svoja resnična doživetja med vojno in v letih po njej zaupali prav LZS. Več ali manj je znano, da so bili pripadniki bojnih enot redne in rezervne milice, TO, NZ, prostovoljcev tudi številni koroški lovci. Menda se njihovo število »skriva« v trimestnem številu? Koroški lovci so vidno vlogo opravili tudi kot poklicni in prostovoljni gasilci, zdravstveni delavci, kmetje in drugi občani, ki so v svojih domovih skrivali velike količine orožja in streliva TO, borcev pa nudili zavetje in po potrebi tudi hrano in pijačo. Tudi oni so »nosili glave v torbah« in izpostavljali svoje zdravje in življenje za samostojno Slovenijo. Čeprav danes vsi dobro vemo, da so tudi koroški lovci s svojimi hrabrimi dejanji pomagali postaviti trdne temelje samostojni Sloveniji in da si še kako zaslužijo večje pozornosti in priznanja v novejši slovenski in koroški zgodovini, temu žal ni tako. Tudi o tem pišem s koroškega konca.

Koroški »jager« v miličniški uniformi v boju na Holmcu

V desetdnevni obrambni vojni proti agresorski JLA na Koroškem je sodeloval tudi nekdanji učitelj, več kot 50 let tudi član LD Dravograd, član predavateljskega aktiva Koroške lovske zveze, več lokostrelec, velik poznavalec balistike, strasten zbiralec starinskega orožja in vojaške opreme, pevec in še bi lahko naštevati za **Otokarja Praperja**, nekdanjega komandirja postaje mejne milice na Holmcu. Obiskal sem ga na njegovem domu v Dravogradu, kjer sta si z ženo **Pavlo**, tudi dravograjsko lovko, zgradila dovolj veliko družinsko hišo. Tam nad obrežjem reke Drave, kjer se njen tok skoraj povsem zaustavi v velikem akumulacijskem jezu hidroelektrar-

ne Dravograd, danes živita umirjeno in na trenutke tudi kar pestro upokojsko življenje. Zanju bi lahko zapisali, da sta kot kralj in kraljica, le da morata že od nekdaj sama poskrbeti zase. Ponosna sta na vso svojo družino: sina **Matjaža** in vnuka **Blaža**, oba dravograjska lovca, na hčerko **Ksenijo** ter na vnukinje **Urško** in **Petro** ter vnuka **Matevža** in **Aleksa**. Pogled na jezero, oazo za prstoživeče vodne in obvodne živali ju vedno znova navdaja in daje novo življenjsko energijo. Spoštujeta in ljubita neokrnjeno naravo in živali. Kot dolgoletna odgovorna lovca se namreč dobro zavedata, da lovec nikoli ni in tudi ne bo s puško iztrebil nobene živalske vrste. Tudi tiste v Afriki ne, kamor Otokar že leta hodi s prijatelji na lov z lokom. Svojim ta »pravim« lovskim in drugim prijateljem rad pokaže zbirko trofej iz Afrike. Njegovi spomini na Afriko so varno shranjeni tudi v njegovih in drugih lovskih albumih. Bogati so s fotografijami tamkajšnjih ljudi, živih in tudi uplenjenih živali. Prisluhni njegovim lovskim pustolovščinam v Afriki je za vsakega posebno doživetje. Z lepo koroško domačo besedo, in pozitivno obrazno mimiko in fotografijami slehernemu tako živo pripoveduje o afriških doživetjih, kot bi se Afrika za trenutek »preselila« kar na obrežje Drave.

JLA z ostrimi ukazi in opozorilnimi streli zahtevala odhod miličnikov z mejnega prehoda

A nekoliko manj zgovoren je bil Otokar, ko je pričel pripovedovati o dogodkih, ki so se dogajali in zgodili na Holmcu pred četrto stoletje: *»O poteku bitke na Holmcu je bilo že veliko napisanega. Pisali so tisti, ki so bili tam in tudi tisti, ki niti ne vedo, kje leži mejni prehod Holmec. Res je tudi, da je o tem več »resnic«, kar je meni razumljivo. Vsak je Holmec doživljal po svoje. Po drugi strani pa vsi niso imeli enakih informacij. Po mojem se taka zadeva opiše šele po daljšem časovnem zamiku in, seveda, če se prej opravi temeljita analiza, v kateri sodelujejo vsi prisotni. Vse drugo so zgolj epizode. A kako naj tudi po 25 letih dogodke na Holmcu opišem drugače za današnje dni, da bo vsem všeč če pa je resnica bolj ali manj znana. Res, v preteklosti nisem povedal vsega, tudi zaradi novinarjev ne! Če bi tudi ti, Franc, prišel po intervju pred desetimi leti, ga verjetno ne bi dal, čeprav tebi in tvojemu pisanju že desetletja povsem zaupam. Leta in zdravje me po malem že preganjajo. Zato sem se odločil, da nekaj svojih, manj znanih doživetij, zaupam LZS, da se čez desetletja ne bi pozabilo in morda tudi drugače predstavilo. Tudi zato bom, čeprav moj spomin blede, priklical v spomin nekatere dogodke, ki so odločilno vplivali na uspešen boj in zaščito mejnega prehoda na Holmcu. Kako sem se sploh znašel na Holmcu in kako sem bil ranjen, bo moja rdeča nit pripovedovanja. Rdeča tudi zato, ker je bilo takrat prelite precej nepotrebne krvi! Danes lahko vse to pripovedujem, ker sem bil na Holmcu in tudi na podlagi mojih zapiskov, ki jih je moja žena Pavla našla v moji prestreljeni in krvavi miličniški uniformi, ki jo je iz bolnice prinesla domov,«* je Otokar pričel svojo bojno zgodbo, ki se je odvijala na Holmcu in v nadaljevanju postregel še z novimi, doslej res manj znanimi podatki. *»Pri takratni milici sem bil od leta 1965 do upokojitve leta 1992. Pred upokojitvijo sem bil v službi na UNZ v Slovenj Gradcu. V noči na 25. junij 1991 sem bil dežurni, ko sem okrog polnoči prebral depešo, kaj se pripravlja in že poteka ob severni meji na Holmcu in na Viču s strani JLA. Takoj sem poklical **Mirka**, načelnika inšpektorata milice Slovenj Gradec, ki je bil v službi, in mu poročal, kaj se dogaja. Prišel je do mene in mi naročil, naj pokličem še načelnika UNZ. Ko je ta prišel, je*

*zahteval, da nemudoma skličem sestanek vseh inšpektorjev oziroma kar celi štab inšpektorata koroške milice. Takrat je tudi padla odločitev, da moram takoj na mejni prehod Holmec, saj sem ta del obmejnega območja, kot tudi graničarje in občane, dobro poznal. Ravenčan **Marko Pogorevc**, inšpektor milice in poznejši generalni direktor slovenske policije, pa je bil določen za mejni prehod Vič. Najina naloga je bila, da prevzameva poveljstvo obrambe mejnih prehodov ob morebitnem bojnem spopadu z vojsko JLA,«* je na začetku zanimivega pripovedovanja razkril Otokar.

Vodstvo milice in TO je predvidevalo, da s strani jugoslovanske vojske večja nevarnost napada grozi Viču, saj je skupina armadnih helikopterjev že krenila proti Viču, kjer bi morala izvesti zračni desant. To se k sreči ni zgodilo. Je pa zato veliko bolj vroče postajalo na Holmcu. Prve sovražnosti s strani JLA so se pričele 27. junija, ob 8.07, ko so se pričeli prvi premiki vojakov JLA. Ob 9.25 so naši miličniki že dobili opozorilo od avstrijskih kolegov, da razpolagajo s podatkom, da bo mejni prehod Holmec JLA napadla okrog 16. ure. Ta podatek je Otokar takoj posredoval na UNZ v Slovenj Gradec. Vojaki so mejni prehod res pričeli obkoljevati malo po 16. uri. Takrat je v bližini karavle na Holmcu pristal vojaški helikopter, iz katerega sta izstopila poročnik **Dragič**, sicer poveljnik čete obmejnega bataljona, in polkovnik **Stanevski** iz korpusnega štaba JLA v Mariboru, ki je pri sebi imel kar nekaj zahtev in ukazov za zaprtje mejnega prehoda. Zahtevala sta, da morajo pripadniki milice na mejnem prehodu v petnajstih minutah po izreku ukaza zapustiti celoten mejni prehod. Če tega ukaza vojske ne bodo izpolnili, bodo najprej sledili opozorilni streli z avtomatskim orožjem in netrajnega topa (opis tega dogodka sem zasledil tudi v publikaciji Boj na Holmcu, avtorjev **Vladimirja Prebiliča** in **Damijana Guština**, op. pis.). O njem je pripovedoval tudi Otokar. Pred leti so mi o tem pripovedovali tudi nekateri pripadniki TO, branitelji Holmca.

*»Tam gori pod tisto mogočno Podvopovo lipo, od koder je vojska imela najboljši pogled na mejni prehod, sta bila vkopana dva netrajna topa, blizu je bilo tudi gnezdo ostrostrelca. Vedno, ko se mudim na Holmcu, ko stojim pred spomenikom padlimi miličnikom **Željku Ernoiću** (letnik 1965) in **Bojanu Štrumbergerju** (letnik 1961), se spomnim na tisti junij leta 1991. Spomini niso prijetni. Ne dajo mi mirnega spanca. V boju sem izgubil dva soborca,«* mi je ob obisku Holmca zadnje dni toplega maja 2016 razložil vidno prizadet Otokar.

Otokar Praper pokaže mogočno Podvopovo lipo, od koder so vojaki agresorske JLA raketirali mejni prehod Holmec. Od tam je deloval tudi ostrostrelec in ga huje poškodoval.

Zapeljala sva se tudi do nekdanje karavle, kjer sva po naključju srečala domačina, avtomehanika **Avgusta Tomaša**. Na vprašanje, kako se spominja boja za mejni prehod, je brez oklevanja povedal: »Dobro se spominjam tistih dni, ko je vojska začela vlačiti topova k naši lipi. Pri lipi sem bil z otroki. Opazovali smo, kako so vojaki iskali najboljše mesto za postavitev topov. Zanje je bilo najboljše mesto pred lipo, kjer sem sedel z otroki. Še na misel mi ni prišlo, da bi se vojakom umaknili, saj smo bili na svojem, pri naši lipi. Šele ko so nam zagrozili z avtomatskim orožjem, smo užaljeni odšli. Zavedal sem se, da bodo od tod imeli mejni prehod kot na dlani. Še isti dan, mislim, da je bila ura okrog petih popoldne, so prvič streljali s topom v kostanj. Granata je zadela spodnji del kar debelega kostanja. Po mojem so to naredili, da bi prisotne miličnike na mejnem prehodu zastrašili. Takrat sem tudi govoril z vodnikom JLA, s katerim sva se dobro poznala. Vprašal sem ga, zakaj streljajo na carino, saj vendar vsak dan hodijo na mejni prehod po kavo. Zakaj bi streljali nanje, če so bili njihovi znanci. Vodnik mi je kar ostro odgovoril, da ima pač takšen ukaz. Graničarji, ki so služili vojaški rok na Holmcu, tako so mi povedali, sploh niso vedeli, zakaj takšna vojna pripravljenost. Starešine so jim venomer razlagale, da pričakujejo napad iz Avstrije. Le vojaki, ki so jim na pomoč prišli iz Maribora in Celja, so dobro vedeli, da mora vojska prevzeti mejni prehod. To je dejanska resnica,« je svoje takratno doživetje pojasnil domačin s Holmca.

Vojska dela račun brez naših braniteljev

»Res nas niso imeli za resne branitelje mejnega prehoda. Vojska je namreč mislila, da se bomo miličniki kar ustrašili, pobrali svojo oborožitev, opremo in odšli brez strela,« je nadaljeval Otokar. »Ko so si starešine JLA ogledale mejni prehod in se seznanim s stanjem na prehodu, so bile povsem drugega mnenja. Odločile so se za zavzetje bojnih položajev okrog mejnega prehoda. Aktivni in rezervni miličniki, seznam, kdo je takrat bil na Holmcu, še danes skrbno varujem, smo resda predvidevali, da se vojska pripravlja na bojni spopad in da nas je verjetno že obkolila. Med nami je vedno bolj naraščala negotovost in napetost, kljub temu da smo vedeli, da na Holmcu nismo sami, da delovanje vojske že opazujejo tudi pripadniki TO. Ti bi v primeru napada vojske JLA na mejni prehod izvedli napad izza hrbta. Okrog sedemnajste ure je na mejni prehod prišel poveljnik karavle **Šabić** v spremstvu še dveh ali treh vojakov v polni bojni opremi. Tudi jaz sem bil bojno nared. Z razliko, da so bili vojaki mnogo bolj opremljeni od nas. Srečala sva se pri tabli, ki je označevala začetek mejnega prehoda, na kateri je pisalo »Obmejno območje, gibanje omejeno.« Šel sem proti Šabiću. Ker sva se dobro poznala, sem mu v šali rekel: »Saj bi te povabil na kavo, vendar si prišel z vojniki in še v bojni opremi. Takšen ne moreš na mejni prehod.« Ostala sva sama. Vojaki so se obrnili in odšli. Zakaj brez komande, še danes ne vem. Zavedal sem se, da moram biti v pogovoru dovolj oster in prepričljiv. Rekel sem mu: »Vi imate pristojnosti samo za varovanje zelene meje. V pristojnosti milice, ki je jasno opredeljena, je varovanje mejnega prehoda.« Nato sem ga vprašal, po kaj je prišel dol. Opazil sem, da je malo v zadregi, saj ni več stal na mestu, ampak prestopal sem in tja. Odgovoril mi je, da ima navodilo, da moramo v petnajstih minutah izprazniti mejni prehod, drugače bo res prišlo do oboroženega

Marko Kumer in Janez Švab pred nekdanjo graničarsko karavlo v Koprivni

spopada. Pojasnil in opozoril sem ga, da je kot tuji vojak na mejnem prehodu in tako na tujem območju. Rekel sem mu še, da imamo tudi mi svojo vojsko TO, ki je že zasedla bojne položaje in so že obkolili karavlo. Takrat sem postal še bolj odločen in mu ostro rekel: »Vi kar začnite z bojem. Boš že videl, da vas bo vsako minuto manj na položajih. Nas pa bo vedno več. Na pomoč nam prihajajo novi borci TO iz cele doline.« Takrat mu je res postalo vroče. Znoj mu je kar tekel izpod čelade. Pojasnil sem mu še, kot poveljujoči poveljujočemu, da umika milice ne morem izvesti na lastno pest, saj imava oba nadrejene. Z njimi se je treba posvetovati. Zato milica mejnega prehoda ne bo zapustila, je še izvedel od mene. Takoj ko sem se vrnil v zgradbo mejnega prehoda, sem o srečanju s Šabičem in ultimatu nemudoma seznanil našo UNZ. Vodstvo se je brez širšega posvetovanja odločilo, da moramo miličniki vztrajati na mejnem prehodu Holmec,« je pojasnil Otokar.

Pripadnikom milice in TO je bilo tistih nekaj minut in ur, ki so še ostale do prvih strellov na Holmcu, vedno daljših. Otokar odpre svojo beležko, v katero si je do minute točno zapisoval potek dogodkov na mejnem prehodu. »Ura je bila točno 17.46, ko so vojaki izstrelili prva dva opozorilna strela kot opozorilo, da mislijo resno. Točno minuto zatem so začeli tudi rafalno streljati predvsem v streho mejnega objekta in s topom v hrast, ki je stal blizu mejnega prehoda. Vse se je močno zatreslo. Kroglice so zadele tudi novo slovensko zastavo. Vseh 15 miličnikov, pri sebi smo imeli le osebno oborožitev, nas je takoj zasedlo položaje, ki smo si jih že pred tem izbrali. Takrat z naše strani povračilnih strellov ni bilo. Morda tudi zato ne, ker na mejnem prehodu takrat ni bilo na razpolago več orožja in streliva. Kaj bi skrival, miličniki nismo bili pripravljeni na oboroženi spopad z vojaki. Le nekaj dni prej so namreč z mejnega prehoda odpeljali bolj učinkovito oborožitev. Zakaj, ne vem. Se pa dobro zavedam, da bi nam še kako prišla prav. Res pa je tudi, da za naše povračilno ognjeno delovanje nismo imeli nobenega ukaza, saj vojska ni neposredno streljala na nas. Vsi smo se zavedali, da je vojska s tem demonstrirala svojo premoč in tako na nas psihično delovala. A se je tudi takrat uštel. Ker se mi nismo odzvali s streli, še manj pa nam ni prišlo na misel, da bi se predali na svoji zemlji, je vse to bilo veliko presenečenje za starešine in vojaške JLA, saj so prenehali streljati na mejni prehod. Tudi izvajanje aktivnosti TO pri širšem obkoljevanju karavle in pri varovanju mejnega prehoda, ko je s hrbtni strani zavarovala položaje milice, je vojski dalo misliti, da bomo Slovenci naredili vse, da mejni prehod ostane v naših rokah,« je bil Otokar dosleden v pripovedovanju.

28. junij 1991 – dan D za mejni prehod Holmec

Otokar je prostore zgradbe mejnega prehoda dobro poznal. Ne samo tiste v kleti, ampak tudi prostore mejne carine. »Na Holmcu sem bil nekaj let komandir mejne milice. S cariniki, večina jih je bila iz drugih jugoslovanskih republik, smo se miličniki dobro razumeli. Eni in drugi smo se vabili na kavo, včasih tudi na kaj osvežilnega. Bili smo dobri sosedje. Poudariti moram, da smo 27. junija 1991 na mejnem prehodu ostali samo miličniki. S cariniki smo se dogovorili, da iz blagajne vzamejo denar, štampljke in pomembne dokumente ter da zapustijo mejni prehod. Poiskali smo si bojne položaje. Nekih varnih zaklonov sploh ni imeli. Polovica miličnikov je bila v garaži, ki je bila v zgradbi milice in carine, do nje se je lahko prišlo tudi po stopnicah iz zgornje etaže. Nekaj miličnikov si je svoje bojne položaje našlo tudi po

nasipu za samim mejnim prehodom. V tistih odločilnih trenutkih obrambe mejnega prehoda sva si s kolegom **Zlatkom** svoja bojna položaja našla pri svojem velikem oknu v pisarni carine. V tem prostoru sva bila najbližje pisarni milice, iz katere se je videlo le proti Avstriji. V njej so bili telefon, teleprinter in ostale radio zveze. Po telefonu so nas največkrat klicali domačini in nas obveščali o gibanju vojske JLA. Jaz sem od tam dobro videl tudi do stanovanjskih hiš pod karavlo, do karavle pa ne. Dosti lepši pogled sem imel proti kmetiji in visoki lipi. Zavedala sva se, da je bil prostor, v katerem sva se gibala, izredno nevaren. Imel je velika okna, bil je kot nekakšna izložba. Še posebno viden je bil v smeri, kjer je JLA postavila dva topova. Že dan prej sem tako s svojim lovskim daljnogledom opazoval vojake, kako so čez dan poležavali in niso bili aktivni. Ponoči pa so kopali bojna zaklonišča. Tudi v noči pred spopadom sem opazoval, kako se je premikala vojska iz karavle proti svojim položajem. Zapisoval sem si njihovo oborožitev in število vojakov. V koloni jih je bilo vedno manj, saj so se poskrili v zaklonišča. S tem so tudi izdali, kje imajo svoje bojne položaje. Bili smo obkoljeni v pol obroču, saj vojska svojih položajev ni imela le proti avstrijski meji. Šele v slovenjgraški bolnišnici sem izvedel od vojaka JLA, ki je bil ranjen na Holmcu, da so jim starešine razlagale, da v njihovi kasarni poteka urjenje za desetarje za vsak primer, če bi Jugoslavija bila napadena iz Avstrije. Kot se je pozneje izkazalo, so bojne položaje res kopali in v njih tudi bojno delovali sami desetarji iz posebne enote, ki ji je poveljeval poročnik JLA **Selman**. Izvedel sem tudi, da se nekateri vojaki orožja niso več dotaknili, ko so spoznali, zakaj pravzaprav gre,« v diktafon pove Otokar.

Na Holmcu hudo ranjen komandir milice, smrtno ranjena še dva miličnika

Naši borci naj bi tistega turobnega zgodnjega jutra, celo noč je namreč močno deževalo, pričeli bojno delovati proti položajem jugoslovanske vojske točno ob 4. uri zjutraj, ko se je že delal dan. Zaradi objektivnih razlogov je bila ura udara premaknjena. Ob 4.50 se je resda zaslišal prvi osamljen strel. Verjetno se je nekomu sprožil nenadzorovano. Otokar v svojo beležko zapiše tudi uro 5.10, ko je jutranjo tišino prekinil prvi rafal in nato še močnejše streljanje, ki je čez čas prenehalo. A tisti pravi krvavi spopad se je na Holmcu začel točno ob 5.30. Ta čas ima Otokar podčrtan, saj ga vendarle spominja na neko obdobje, ko je s svojim življenjem in zdravjem branil tisto malo pest koroškega ozemlja, a še kako velikega za samostojno slovensko deželo. Čas, ko je bil ranjen, je v beležko lahko zapisal šele med okrevanjem. Pa ne samo zato, da ga res nikoli ne bi pozabil, ampak dosleden, kot je, je to zagotovo storil z nekim namenom. »Ko so vojaki spoznali, da so obkoljeni, da lahko slovenski borci začnemo napad na karavlo in na njihove bojne položaje, so pričeli z bojem. Bil sem za velikim oknom, ko me je s položaja, oddaljenega okrog 40 metrov višje, kjer sta bila topa, najprej zadela krogla v predel križa. Telesa od pasu navzdol nisem več čutil. Ležem na tleh bi se po rokah lahko odplazil v kritje, za dobrih šest metrov oddaljen pult. A si nisem upal premakniti, saj bi ostrostrelec lahko ponovil strel. Krogla me je gladko prebila, le da je spotoma oplazila tudi hrbtnico. Tako sem nemočen ležal na tleh za kupom vezanih letnikov Uradnega lista. Kljub hudim bolečinam in oteženem premikanju sem si iz njih naredil naslon za puško. Zjutraj sem svojo avtomatsko puško kališnikovo namreč zamenjal za puško, saj kot lovec puški bolj zaupam. Kako dolgo sem tako ležal za puško, ne vem. Ko je

vojska po mejnem prehodu udarila z vsem razpoložljivim orožjem, ko se je pričel pravi ognjeni pekel, sem pričel tudi sam streljati. Izstrelil sem samo dva naboja, ko je že priletela topovska granata in udarila kakih 60 centimetrov nad mojim hrbtom v pult. Ob eksploziji sem zaznal le dvoje: oranžno rdeč plamen in zvok luči na stropu, ki so se drobile pod mojim lopaticami. Izgubil sem zavest. Ko se mi je vrnila, sem najprej pomislil, da sem slep. S prsti sem si potipal obraz in celo glavo. Vsa je bila lepljiva od krvi. Otikal sem si tudi oči. Bile so, kot bi jih premazal z marmelado, saj mi je omet, pomešan s krvjo, povsem zalepil oči. Na čelu sem imel rano, ki ji nisem posvečal posebne pozornosti, je pa iz nje močno tekla kri. Ko sem v dimu tipal okrog sebe, sem našel nekaj poševnega in z rokami nekako le splezal višje. Takrat sem začutil, da mi po obeh nogah teče kri v škornje. Naj se danes sliši že tako čudno, takrat sem zavriskal od veselja. Spoznal sem, da imam obe nogi in da na njih čutim toplo kri. Zatem sem zaklical: »Zlatko si v redu?« Oglasil se je iz drugega prostora. »Sem OK le od stekla sem malo porezan.« Zavlekel sem se do napol podrtih stopnic. Fantje so me debelo gledali. Pozneje so mi povedali, da sem bil že na pol podoben »zombiju«, bil sem ves krvav, raztrgan in ožgan. Čez kakšen teden so mi bolnici tudi povedali, da je miličnik Maks, ki je stal na stopnicah, nekako le prišel v garažo in izjavil: »Fantje zgoraj je vse drobno. Ostali smo brez komandirja.« Maks je imel veliko srečo. Ker je bil z glavo v višini poda, kjer sem bil jaz, ga je eksplozija samo ožgala po temenu in ga prevrnila po stopnicah. Je pa pred tem videl, kako me je eksplozija dvignila pod strop. V garaži so me položili na pokrov motorja službenega avtomobila in mi poskušali prevezati številne rane. Zadelo me je kar šestnajst granatnih drobcev,« razkrije Otokar s svojo krvjo pisano zgodbo na mejnem prehodu, ki se mu je zares močno vtisnila v spomin in je ne bo nikoli pozabil.

Medicinska pomoč za vse ranjene v boju na Holmcu

Po hudo ranjenega Otokarja in druge miličnike je ob prvi prekinitvi streljanja prišlo reševalno vozilo ravske reševalne postaje, ki jo je takrat organizirano zelo uspešno vodil **Ludvik Kordež**. »Reševalci in medicinsko osebje so me najprej za silo povili kar v vozilu pred zdravstvenim domom na Ravnah. V slovenjgraški bolnici me je ekipa zdravnikov in medicinskih sester že čakala in takoj pričela z operativnimi posegi. Kot zanimivost naj povem, da sem pri operaciji dobil transfuzijo krvi in to svojo, ki sem jo kot krvodajalec le malo pred vojno dal v bolnici. Ob tej priložnosti bi se ponovno rad zahvalil vsem, ki so mi pomagali že na Holmcu, vzniku reševalnega vozila, zdravstvenemu spremstvu, zdravnikom in sestram ter takratnemu vodstvu slovenjgraške bolnice. Brez njihove hitre in strokovne pomoči tega pogovora danes zagotovo ne bi bilo! Vse je teklo profesionalno. Dobil si vtis, da gre za neko vajo, v kateri vsak v vsakem trenutku ve, kaj mu je storiti. Zlasti reševalci na terenu, ki so tudi za ceno svojega življenja in zdravja prihajali po ranjence na Holmec. Zato še vedno upravičeno sprašujem, zakaj so se naši birokrati še leta po teh dogodkih spraševali, ali tudi ti lahko dobijo status veterana ali ne. In za konec samo še kratek poduk od mene: bitke na Holmcu ni dobila milica in ne TO, ne posamezniki iz vrst teh bojnih enot, niti ne politika. Dobili smo jo skupaj. Svoje so prispevali tudi reševalci, medicinsko osebje in prebivalci iz okolice Holmca. Tudi ti so nam bili v veliko oporo,« je Otokar še ošvrknil nekatere samovšečne državne uradnike, ko je sklenil svojo zgodbo, ki je nastala pred četrto stoletje na mejnem prehodu Holmec. Zgodbo, ki zagotovo spada v bogat mozaik osamosvojitvene vojne za Slovenijo 1991. Zaupal

je še bolečo zgodbo, ki se je začela že v bolnišnici: »V letu 1991 številke mojega domačega telefona ni bila v imeniku. Zanje so vedeli le nekateri moji dobri prijatelji, miličniška postaja in LZS. Že takrat, ko sem ležal v bolnišnici, so se kmalu začeli grozilni telefonski klici na hišni telefon moje, takrat že skoraj 80-letne mame. Številka njenega hišnega telefona je bila v imeniku pod priimkom Praper. Lahko si predstavljaš, kako je bilo ostareli ženski, moji materi, ki je živela sama? Telefon je zvonil podnevi in ponoči. Postalo je tako nevzdržno, da je iz Kamnika k njej prišel začasno prišel moj brat **Hari**. Tisti, ki je klical, me je moral poznati, kar sklepamo po tem, da je klicatelj zvezo takoj prekinil, ko se je na mamim telefon oglasil tuj moški glas. Ko grožnje po telefonu niso več uspevale, se je nekdo znesel nad družinskim grobom na dravograjskem pokopališču. Nagrobna marmorna plošča s priimkom Praper je bila polita z motornim oljem. Madež se vidi še danes. Storilec ni bil nikoli odkrit, kakor tudi ne klicatelj po telefonu. Moji kolegi kriminalisti so sicer odkrili, da so bili vsi klici iz kakšne telefonske govorilnice. No, Praperjevi smo tudi to preživeli. Ker smo ranjeni miličniki, teritorialci in prostovoljci takrat bili nekomu v napoto, je zato pred našo bolniško sobo ves čas zdravljenja stal oborožen miličnik, ki je vsakega, ki ga ni poznal, tudi preveril,« je Otokar še dodatno razkril povojno življenje Praperjeve družine.

Ob koncu zanimivega in na trenutke čustvenega pogovora z Otokarjem Praperjem sem ga še vprašal, kakšna priznanja in odlikovanja je prejel za svojo hrabrost v vojni za Slovenijo. Čeprav je na vse, kar so mu podelili, ponosen, meni namreč, da je številna odlikovanja in priznanja prejel pošteno, mu je posebej pri srcu častni znak svobode Republike Slovenije, ki ga je iz rok predsednika Milana Kučana prejel že kmalu po osamosvojitveni vojni in to v družbi takratnega nemškega zunanjega ministra in svojega dobrega prijatelja, vojnega invalida in slovenjgraškega lovca **Rudija Rogelšeka**. 1. junija 2016, po 25 letih, je od Ministrstva za notranje zadeve Slovenije prejel tudi odlikovanje za izkazane zasluge v osamosvojitveni vojni leta 1991 ranjenemu pripadniku policije.

Spomin na bitko in padla miličnika

V spomin na obrambo mejnega prehoda Holmec se vsako leto, 28. junija, točno ob 10. uri, takrat je bil boj na Holmcu končan, zberejo udeleženci borbe za Holmec, nekdanji pripadniki slovenske milice in TO, koroški župani in številni drugi občani od blizu in daleč. Letošnje slovesnosti, ki je potekala pred spomenikom padlima miličnikoma **Željku Ernoiću** in **Bojanu Štumbergerju**, se je udeležil tudi upokojeni general Slovenske vojske **Ladislav Lipič**, predsednik Zveze veteranov vojne za Slovenijo. Čeprav je bitka za mejni prehod Holmec posebej zapisana v slovensko zgodovino kot prva izbojevana za samostojno Slovenijo, se tega očitno še vedno premalo zavedajo nekateri vodilni slovenski politiki. Letos tam ni bilo nobenega. Niti ministrice za notranje zadeve in niti ministrice za obrambo. Slavnostni govornik, upokojeni inšpektor slovenske policije mag. **Zlatko Halilović**, koordinator boja na Holmcu med pripadniki milice in TO je med drugim dejal: »Vsako obdobje ima svoje junake, zrasle iz preprostih ljudi, ki so se z zavezanostjo slovenstvu, z visoko domoljubno zavestjo, s svojim odporniškimi duhom in zagnanostjo zoperstavili vsakokratnim zavojevalcem slovenskega naroda. Naj vam odzvanjajo priimki herojev, kot so **Štumberger**, **Ernoić**, **Praper**, **Breznik**, **Širnik**, **Lovrenčič**, **Sovič**, **Cerjak**, **Ajtnik**, **Kotnik**, **Horjak**,

*Fajmut, Kropušek, Garnbret, Ring, Fekonja, Godec, Štaher ... Omenil sem jih le nekaj od 342, ki so prestajali ognjeni vojni krst na Holmcu. Tesno sodelovanje miličnikov, pripadnikov TO, civilistov, sanitete in ostalih je omogočilo zmago za Holmec, ki je bila za svetovne razmere majhna, vendar še kako pomembna za Koroško in Slovenijo,» je poudaril mag. Zlatko Halilović in nato še spomnil: »Borci s Holmca smo bili po vojni deležni tudi političnih manipulacij in insinuacij. Vendar smo se odločno zoperstavili politikantskim tendencam z javnim shodom, kjer smo nedvoumno poudarili, da se veličina vojaka in vojske ne meri s številom zmaganih bitk, ubitih nasprotnikov in lastnih žrtev, temveč jo plemeniti njeno ravnanje s premaganimi. In prav tu smo pripadniki slovenske milice in TO nalogo opravili z odliko. Vsi vojni ujetniki so bili obravnavani z veliko mero dostojanstva, ki je v marsičem presegalo sicer jasno zapisana določila mednarodnega vojnega in humanitarne prava,» je še ponosno opomnil zbrane na Holmcu. Upamo, da bodo za njegove ponovne opozorilne besede slišali tudi v Ljubljani in širše! Zbrane so nagovorili še **Ladislav Lipič**, prevaljski župan, dr. **Matic Tasič** in **Viktor Jeromel**, takratni poveljnik območnega štaba TO za Koroško.*

Mag. Zlatko Halilović pri Praperjevih v Dravograd.

Reševalno vozilo tudi v rokah ravninskih poklicnih gasilcev

Kar 25 let je moralo miniti, da bodo tudi drugi vedeli (doslej so za to vedeli le nekateri pri ravninski reševalni postaji in takratni poveljujoči milice in TO na Holmcu), da so za prevoz in nudenje prve pomoči ves čas boja na Holmcu bili na razpolago tudi ravninski poklicni gasilci. A o tem niso javno govorili. Ker so v minulih letih v raznih medijih, knjigah in zbornikih na veliko pisali tudi o sodelovanju koroške sanitete in reševalcev, a niti z eno besedo ni bila omenjena ravninska poklicna enota, ki jo je takrat vodil

Vlado Vališer, je še kako prav, da po četrto stoletja tudi Poklicna gasilska enota Ravne na Koroškem dobi svoje zasluženno mesto v zgodovini boja na Holmcu. Doslej je bil omenjen le **Franc Rotar**, a ne kot poklicni gasilec reševalec, temveč kot prostovoljec, čeprav to ni bil.

Ravninski poklicni gasilci so že od nekdaj imeli v svojem voznom parku tudi svoje reševalno vozilo za nudenje prve pomoči in prevoz poškodovanih ravninskih železarjev. Tudi leta 1991 so ga imeli, sicer rabljeno, ki so ga kakšno leto prej dobili od ravninske reševalne postaje. Ker je bilo po takratnih standardih zadovoljivo opremljeno, vsi poklicni gasilci pa so tudi redno obnovljali znanje nudenja prve pomoči, je bilo tudi med vojno še kako potrebno za prevoz ranjencev s Holmca. 28. junija 1991 je ob 6. uri zjutraj pričela svoj 12-urni delovni turnus tretja izmena poklicnih gasilcev, katere vodja sem bil Franc Rotar. Zaradi predvidenih vojnih dogodkov so bili v izmeni še poklicni gasilci **Bojan Zavratnik**, **Maks Krajnc**, **Vinko Salčnik**, **Janko Osojnik** in **Ernest Bejek**. Spomnim se, da me je v pisarno poklical vodja enote, da bo na zahtevo ravninske reševalne postaje naše reševalno vozilo in voznik na razpolago koroški reševalni postaji za prevoz ranjenih v boju na Holmcu. Čutil sem se odgovornega, da za volan reševalnega vozila najprej sedem sam in ga šele nato, če bo še potrebno, prevzame moj namestnik Bojan. Javiti sem se moral na reševalni postaji takratnemu direktorju **Ludviku Kordežu**. Ker smo poklicni gasilci v tistih časih nosili uniformo temno sive barve, sivo srajco in kravato, na ramah oznake delovne funkcije oz. čin, na levem rokavu bluze emblem enote in na glavi titovko z rdečo zvezdo, sem se moral znebiti kar nekaj opreme. Čeprav sem dobil bel plašč, verjetno od katerega zdravnika, sem še vedno imel na sebi sive hlače, ki so imele na zunanji strani hlačnice rdečo nit, sivo srajco in delovne čevlje. Tako nared zagotovo že na daleč nisem bil videti kot pravi reševalec. Vseeno sem sedel za volan reševalnega vozila, v katerem sta bila še zdravnik **Rajko Golobinek** in medicinska sestra **Veronika Viltušnik**. Z modro lučjo in sireno smo odhiteli proti Holmcu. Dovolj hitro in varno smo prispeli na vrh Holmca. Ustavili so tudi nas. Počakati smo morali, kot tudi vsi ostali reševalci, poklicni in prostovoljni gasilci s svojimi vozili, na ustavitev bojnega delovanja za odvoz ranjencev in mrtvih ter na gašenje gorečega mejnega prehoda. Nihče ni smel iz avtomobila. Na mejnem prehodu in okoli vojašnice je namreč potekalo še kar močno obstreljevanje. Šele ko je bilo streljanje prekinjeno za petnajst minut, smo lahko šli po ranjence. Naša sanitetna naveza, za katero je bil odgovoren Rajko, je bila napotena na karavlo po ranjenega komandirja JLA. Vsi trije smo imeli čuden občutek. Bili smo tako negotovi, saj nismo vedeli, kako nas bo sprejela vojska in postopala z nami. Reševalno vozilo sem pred karavlo ustavil blizu ranjenega oficirja, ki je ležal na vojaških nosilih. Preložili smo ga na naša. Pri tem so nam pomagali tudi vojaki. Rajko in Veronika sta mu hitro in strokovno nudila nujno prvo pomoč. Ko sem kleče pomagal pri nujenju prve pomoči, so me nekateri oficirji in vojaki pogledali od nog do glave. V rokah so držali avtomatsko orožje, ki je zagotovo bilo pripravljeno za takojšnje streljanje. Prav to me je najbolj skrbelo. Kot lovec sem domneval, da so bile varovalke odprte. Seveda so opazili, kako sem bil oblečen. Priznam, ni mi bilo vseeno, kaj bodo storili. Nihče od nas ni pokazal strahu, čeprav smo ga vedno bolj čutili. Videlo se je, da so tudi vojaki in starešine zelo napeti, prizadeti in nervozni. Kako tudi ne bi bili, imeli so ranjene in

mrtve vojake. V takem stanju bi res lahko naredili kakšno nepremišljeno potezo. A nihče ni rekel ničesar. Že njihovi nezaupljivi pogledi so nam povedali dovolj. Do vseh so se vedli dostojno, kljub negotovi situaciji. Še posebej mirno je deloval vojaški sanitet. Ko smo se vračali na glavno cesto, ki vodi od mejnega prehoda proti Poljani, smo videli veliko do zob oboroženih armadnih vojakov. Na križišču sem dal prednost rešilnemu vozilu, ki je prihajalo z mejnega prehoda. Eden za drugim sva odhitela nazaj proti zdravstvenemu domu na Ravnah, kjer smo ranjenega vojaka tudi prepustili medicinskemu osebju. A preden je naša ekipa odšla iz ambulate, se je k nam obrnil ranjeni starešina in se lepo zahvalil za pomoč, čeprav je vso dogajanje v ambulanti nadziral ravenški miličnik. Še enkrat se je naša ekipa vrnila proti Holmcu. Tokrat so nas najprej ustavili že na Poljani, nato spustili na vrh Holmca in spet vrnili na Poljano, saj so napovedovali armadni helikopterski napad. Pozneje sem reševalno vozilo prepustil Bojanu. Naše reševalno vozilo je bilo v veliko pomoč tudi pri evakuaciji stanovalcev hiš na bojni črti.

Tretji letošnji poletni dan, ko so na Holmcu potekale zadnje priprave na jubilejno proslavo ob 25-letnici boja na Holmcu, ki je bila 28. junija, sem v slovenjgraški bolnišnici srečal prijaznega in cenjenega koroškega kirurga Rajka Golobinka, dr. med., specialista kirurga. Ko sem ga seznanil, da o »njegovi« reševalni ekipi, ki je reševala na Holmcu, doslej ni bilo nič znanega in napisanega, je bil kar precej začuden. Čeprav šele po 25 letih bo tako tudi njegova reševalna ekipa dobila svoje mesto v zgodovini boja na Holmcu, kot ji pripada. Rajko Golobinek: *»Le malo pred tem sem končal študij medicine. Tako sem prav na Holmcu tudi prvič v živo obravnaval hudo strelno rano. Priznati moram, da je bila pot do karavle tudi zame neka uganka in negotovost. Zavedal sem se, da bo armadna vojska storila vse, da obvaruje še tisto malo ozemlja na Holmcu, ki ga je še imela pod svojim nadzorom. Zato smo bili upravičeno tako zaskrbljeni. Kaj nas čaka na karavli, kaj se lahko zgodi z nami, mi je rojilo po glavi. Mislim, da je bilo sodelovanje na Holmcu za vse nas zelo težka življenjska preizkušnja. Česa takšnega ne bi nikoli več želel doživeti,«* je Rajko v lepem koroškem narečju izrekel besede, ki tudi bodo zapisane v zgodovino boja na Holmcu.

Šele po tolikih letih sem končno lahko za javnost razkril udeležbo ravenških poklicnih gasilcev v osamosvojitveni vojni 1991, in sicer kot reševalci in sodelujoči pri gašenju zgradbe mejnega prehoda Holmec. Da smo tudi mi sodelovali v vojni za Slovenijo 1991, je moč zaslediti tudi v dokumentu – takratnem dnevniku dela poklicnih gasilcev, ki ga že od leta 1991 skrbno varujemo! Tudi vsi trije iz gasilskega reševalnega vozila so na predlog Ludvika Kordeža dobili status veterana vojne za Slovenijo. Je bila njegova gesta tudi dokaz in priznanje, da smo vendarle reševali na Holmcu in tako sodelovali v vojni za Slovenijo? Po četrto stoletja bo javnost izvedela tudi, kar doslej ni bilo nikjer javno omenjeno, da je bila medicinska sestra Veronika Viltušnik, 28. junija 1991, del osebja ravenškega zdravstvenega doma, torej v reševalni navezi Golobinek, Viltušnik, Rotar.

Pavla Praper aktivna že leta 1990

Za dravograjsko Praperjevo družino lahko brez zadrege zapišemo, da je priprave na slovensko osamosvojitveno vojno doživljala že dobro leto prej, saj je Otokarjeva žena **Pavla** opravljala nadvse odgovorno in izpostavljeno

službo na Oddelku za obrambo občine Dravograd. Ko sva se tako pogovarjala o dogodkih, ki so se zgodili leta 1991 in še leto prej, je Pavla dejala: *»Kot vojaška in naborna referentka našega obrambnega oddelka neposredno v osamosvojitveni vojni in v oboroženih spopadih nisem bila udeležena. Zame in za moje sodelavce so se aktivnosti začele že v letu 1990. Ko so se na zvezni vladi v Beogradu začela razhajanja, saj se Milošević ni strinjal ne s konfederacijo in tudi ne s federacijo, temveč je hotel veliko Srbije, smo vedeli, da se bodo kljub plebiscitu zgodile drastične spremembe. JLA je kot jugoslovanska vojska pokazala s svojimi dejanji in grožnjami, na čigavi strani je. To je bilo zaznati že ob ukazih po predaji orožja oziroma razorožitvi TO in predaji naborne in vojaške dokumentacije. Tudi v naši občini so se začele aktivnosti prenosa orožja na skrivne lokacije, prav tako sem morala vso vojaško in naborno dokumentacijo seliti na skrivne lokacije. Moje takratno delo je bilo precej stresno in zame tudi nevarno, saj sem morala vse priprave na nabor opravljati izven delovnega mesta,«* se je Pavla Praper s svojim dobrim spominom vrnila v leto 1990 in nadaljevala svojo zgodbo iz leta 1991, ki je poznana le redkim. Zanj niso izvedeli niti najbolj vztrajni raziskovalni »vojaški« novinarji. Pavla je nadvse odgovorna oseba. Tudi ko je pripovedovala svoja doživetja izpred pol stoletja, je pazila, da le ne bi kaj narobe povedala in česa pozabila. Dobro se zaveda, da neresnica ni nikoli pozblijena in da prej ko slej pride na dan resnica. Zlasti pa, da zaradi neresnice ni mirnega spanca. *»Že v prvi polovici junija 1991 smo začeli z mobilizacijo določenih enot, da je bilo do 25. junija, za dan državnosti, vse pripravljeno. Že prej, 23. maja 1991, nam je dogodek, ki se je zgodil v učnem centru Pekre pri Mariboru, kjer je služila vojaški rok prva generacija slovenskih vojakov, dal vedeti, da se JLA ne bo strinjala z zasedbo meja s strani enot milice,«* spomni na takratne čase Pavla.

Vse mejne prehode v Slovenji je JLA hotela prevzeti in povsem zapreti. Tudi štiri na Koroškem. Za ta podvig se je JLA pripravljala kar nekaj časa. *»Začele so se grožnje za predajo koroških mejnih prehodov in predor motorizirane enote JLA proti Dravogradu, kjer je bila ustavljena z močno barikado TO. Jugoslovanski vojski se je ponesrečil tudi helikopterski desant na dravograjskem nogometnem igrišču. Kot dežurna na oddelku sem tudi sprejela telefonske klice generala **Rašeta** iz 5. armadnega območja Zagreb, ki je zahteval župana občine. Njegove grožnje so bile, da bo z letali zrušil Dravograd, kot povračilni ukrep zaradi prekinitve oskrbe štaba in vojašnice v Bukovju. Takoj zatem so sirene napovedale prihod letal, ki so tudi streljala z raketami na most čez Dravo. V naslednjih dneh je v Dravograd prišla delegacija Ministrstva za obrambo z ministrom Janšo. Opravljena je bila skupna ocena trenutne situacije ter dana pooblastila za pogajanja s poveljujočim častnikom zaustavljene kolone JLA na Mariborski cesti. Vsi ti dogodki so od vseh nas zahtevali nenehno pripravljenost, saj so prihajala povelja za mobilizacijo vojaških enot. Oteženo je bilo delo kurirjev za izvedbo mobilizacije v krajevnih skupnostih, saj je bil edini most čez Dravo pod nadzorom ostrostrelca,«* je Pavla naštevala takratne naloge, ki so jih morali opraviti v največji tajnosti. Takrat tudi za družino ni bilo časa. *»Že nekaj dni nisem bila doma, saj so bile moje delovne obveznosti zelo zahtevne. Celo tako, da ob prenašanju poročil in ukazov, ki smo jih ves čas prejeli, niti utrujenosti nisem čutila. Vse se je dogajalo okrog dravograjske občine. Za JLA neugodne razmere v vojašnici Bukovje, barikada na Mariborski cesti in mejni prehod Vič. Naloga TO*

je bila, da za vsako ceno ustavijo motorizirano kolono pred Dravogradom in ovirajo delovanje štaba JLA v Bukovju. Posledica vsega tega je bil oborožen spopad, razdejanje, ranjeni in mrtvi na obeh straneh,« se še vedno z žalostjo teh dogodkov nerada spominja prijetna sogovornica.

Da je njen mož bil na Holmcu in hudo ranjen, je izvedela po Koroškem radiu

Tako vpeta v delo z vpoklici vojaških obveznikov in dopolnjevanju enot z določenimi sposobnostmi vojaških obveznosti, je Pavla z drugimi spremljala tudi poročila in druga nujna obvestila po lokalnem Koroškem radiu. »28. junija je v dopoldanskih urah zasedal izvršni svet naše občine na katerem so bili prisotni tudi poveljniki TO. Po radiu sem slišala strašno vest. »Na mejnem prehodu Holmec so potekali oboroženi spopadi. Dva pripadnika milice sta podlegla ranam, več pa jih je težko ranjenih.« Slišala sem tudi, da je pod streli padel moj mož Otokar. To je bila res strašna novica, saj do takrat sploh nisem vedela, da je Otokar na Holmcu. Občutila sem neko otrplost. Navdajati so me začeli čudni občutki. K sreči so kmalu zatem žalostno novico popravili in objavili, da je Otokar Praper le težko ranjen. Kako, ali bo preživel, mi je rojilo po glavi! Še danes ne morem opisati takratnih občutkov. Vendar nihče od takratne milice ni bil tako sočuten, da bi me o vsem tem osebno obvestil. Bila sem zmedena in nisem vedela kaj storiti, saj sploh nisem bila seznanjena, da je bil Otokar poslan na Holmec,« je Pavla še vedno upravičeno užaljena.

Ker že nekaj dni ni bila doma, je vedno bolj mislila na sina **Matjaža**, ki je bil sam doma. Skrbelo jo je, kako skrbi za dom in za konje članov dravograjskega konjeniškega kluba, ki so bili v hlevu v Črnečah, na drugi strani reke Drave. V pogovor vskoči Matjaž: »Zaradi takratnih zdravstvenih omejitev leta 1990 nisem bil napoten na služenje vojaškega roka. Tako tudi v času osamosvojitvene vojne, takrat sem bil star 19 let, nisem mogel bojno sodelovati v vojni. Sem pa zagotovo opravljal pomembno poslanstvo. Naš konjeniški klub je imel na tisti strani Drave, na Hojčevem, v hlevu kar 18 konjev. Med njimi so bili tudi trije naši. Ker je bil za prehod povsem zaprt dravograjski most čez Dravo, sva se s prijateljem **Markom** čez akumulacijsko jezero do konjev vsak dan vozila s kanujem. Tudi takrat, ko so nad Dravogradom bili v zraku agresorski helikopterji. Ko sva veslala tja čez, je priletel in nad nama zelo nizko krožil vojaški helikopter. Nastali so tako visoki valovi, da sva se komaj obdržala v kanuju. Kaj bi se lahko zgodilo z nama, še danes nočem pomisliti, čeprav se čez Dravo še vedno rad peljem v kanuju,« je Matjaž opisal svojo takratno vodno dogodivščino na Dravi in ponosno dodal: »Zelo sem ponosen na prispevek očeta in mame v vojni za Slovenijo. A sem tudi jaz z njima vred razočaran, kaj je iz te vojne nastalo. Zlasti pa, da smo Slovenci danes tako razkosani in nesložni!«

Pripovedovanje spet nadaljuje Pavla: »Takrat bi najraje kar šla domov! Res so bili strašni dnevi. Polni jeze in razočaranj, vendar sem morala ostati na delovnem mestu in opraviti svoje delo. Morda je bilo bolje tako? Čez nekaj dni sem izvedela, da naš avto ni zgorel na Holmcu in da bom dobila spremstvo častnika TO, da bom lahko obiskala moža v bolnišnici. Tistega 28. junija 1991 se je zame in za mojo družino sesul svet. Mož je bil težko ranjen. Veliko časa se je lahko premikal samo z berglami. Imel je hude rane, ki se nekaj let niso zacelile, kar je bilo najhuje za nas vse, še posebno pa za

Otokarja. Nenehno živeti pod hudimi vtisi takratnega dogajanja na Holmcu je njemu povzročalo strašne duševne stiske, ki so ga venomer obremenjevale, saj sta pod njegovim poveljstvom umrla dva kolega, pripadnika milice. Zelo me žalosti, ko po tolikih letih nenehno poslušam prerekanje in hvale, kdo je za kaj zaslužen. Desetdnevna vojna, kakor jo nekateri posmehljivo imenujejo, je vzela dragocena življenja in zapustila veliko ranjenih v duši in telesu, kar traja že 25 let,« je spomnila in v opomin dodala spoštovana koroška lovka in Dravograjčanka 71-letna Pavla Praper. Lovski izpit je opravila že leta 1981. Takrat je dobila v spomin sliko »stari hrast«, in sicer osebno od slikarja **Jožeta Svetine**, bratranca **Toneta Svetine**.

Pavla je za svoj prispevek v osamosvojitveni vojni 1991 prejela kar nekaj priznanj in odlikovanj, in sicer od Zveze veteranov vojne za Slovenijo, Zveze slovenskih častnikov in Ministrstva za obrambo. Žal niti ona ni dobila nobenega priznanja od dravograjske občine. Že več let je članica Zveze veteranov vojne za Slovenijo in Združenja slovenskih častnikov Dravograd. V obeh organizacijah je še do nedavnega bila tudi funkcionarka.

Bistriški »jager« v boju na Holmcu

Udeleženec bojev na Holmcu je bil tudi koroški gozdarski inženir, član LD Bistra, **Janez Švab**, nekdanji pripadnik TO. Rodil se je v kraju Kozji Vrh pri Dravogradu pred 58 leti. Na začetku svoje bogate gozdarske poti je najprej eno leto delal v TOK Dravograd, nato pa kar celih 23 let kot revirni gozdar v Črni. Tam sta si z ženo **Simono** tudi zgradila hišo, ki je pokrita z macesnovimi skodlami. Imata dva sinova: **Klemna**, ki je tudi član LD Bistra, in

Del dravograjske Praperjeve
lovske družine: (od leve)
Otokar, Pavla in Matjaž pred
svojo »zeleno« domačo hišo

Roka. Janez je zagotovo pustil globoke sledi tudi v občini Črna na Koroškem, saj je bil kar osem let tudi njen župan, predvsem pa kot odgovoren pripadnik TO in izkušeni varnostni častnik. Obiskal sem ga v lično izdelani lovski brunarici, ki si jo je postavil kar ob stanovanjski hiši. V hišo in brunarico sta vgradila veliko lesa, kar potrjuje Janezovo veliko ljubezen in spoštovanje do lesa. V njej preživi največ svojega prostega časa. Brunarica je zanj rezervna dnevna soba, bi lahko zapisal. Tu nastajajo tudi njegove nagrajene pripovedke, zgodbe iz vsakdanjega življenja, članki za Lovca in tudi številni pozdravni in nagrobni govori. Janez je namreč daleč naokoli poznan po svoji pismenosti in po srčni kulturi, da zna ceniti in ohranjati prijateljstvo ter da je vedno pripravljen pomagati soljudem. Zato je dobitnik kar nekaterih njemu najdražjih priznanj, med katerimi je tudi zlati znak za lovske zaslugе LZS. Je namreč dolgoletni član zelene bratovščine, bil je tudi starešina LD Bistra, sedaj pa je predsednik LGB Črna. Ponosen je tudi na zlato plaketo Turistične zveze Slovenije, priznanja osamosvojitelja, spominskega znaka obrambi domovine, znaka Dravograd 1991, znaka Stražnice 1991 in še bi se jih našlo.

Janez Švab z ženo Simono v idilični lovski brunarici, v kateri je pripovedoval, kako so Švabovi sodelovali v osamosvojitveni vojni 1991.

Takšnega Janeza že dolgo poznam tudi podpisani. O njegovem lovskem in političnem življenju sem pisal že večkrat. A je tokratni pogovor z njim bil tudi zame nadvse sproščen in zgodovinsko poučen. Janez me je namreč s svojim pripovedovanjem dobesedno zelo živo popeljal v leto 1991: »Neprijetnega in negotovega poznega junijskega dne sem doma ležal na kavču, ko so se pričele priprave na osamosvojitveno vojno tudi na Koroškem. Nekje v notranjosti me je močno razjedalo vprašanje, kaj sem storil narobe, da me niso poklicali k obrambi meni zelo ljube domovine. Kaj sem napačno rekel?

Česa me obtožujejo, tožijo ...? Morda mi štejejo za slabo to, da sem se pred štirimi leti v Pančevu udeležil enomesečnega tečaja za protiobveščevalce? Ali niso bili zadovoljni z mojimi spremljanjem dela karavle na meji z Avstrijo v času naraščanja napetosti v Jugoslaviji? Morda jim ni všeč, da govorim s sosedom, ki je pravi srbski oficir? S svojo lojalnostjo in pripravljenostjo sem vendarle pokazal, kdo in kakšen sem, saj sem tričetr leta prej dežural na štabu TO in da sem sodeloval v tajni skupini, ki je razgrajevala možne scenarije za zavzetje Slovenije s strani JLA in ob tem iskal načine obrambe pred morebitno agresijo na Mežiško dolino,« se tistih odločilnih časov za našo državo s cmokom v grlu še vedno nerad spominja prisrčen in umirjeni Janez. Vidi se mu, da ga narava, kamor spada tudi lov, vedno do dobra napolni z energijo, ki jo je pripravljen deliti z drugimi, mogoče tudi s tistimi prijatelji, ki to več niso, ko jim obrne hrbet. Med pogovorom sva nevede večkrat zašla v lovske vode in si s pogledom na redke in mogočne trofeje, ki krasijo notranjost lepega lesenega objekta, tudi nabrala dodatne pozitivne misli. »Hotel sem se prijaviti kot prostovoljec. Saj mi tega res nihče ne more preprečiti,« je kar naenkrat »ustrelil«. »Ne nazadnje sem tudi vojak z bogatimi izkušnjami in v čast mi bo, da bom lahko sodeloval pri obrambi domovine, sem si za tolažbo večkrat rekel. Iz tistih turobnih misli, ki so me že tako načele in mučile, me je prebudil zvonec pri vratih. Med podboji vrat je stal ves moker in utrujen zavedni Slovenec, domačin, nekdanji partizan, ki je raznašal pozive. Zaskrbljeno mi je rekel: »Janez, ti in Brane morata še nocoj nujno na Holmcu. Potrebujemo tebe in poveljnika netržajnih topov. Tu imaš poziv,« in se že poslovil. Še ponujeno pijačo, ki bi ga zagotovo ogrela, je prijazno odklonil. Med potjo do železarne Ravne, kjer je bilo improvizirano mobilizacijsko mesto in nekaj dežurnih, sva se z Branetom kar sama spodbujala in tolažila, kajti oba sva imela doma majhne otroke. Pri Kralju na Holmcu, kjer je bilo v garaži poveljniško mesto, je bil Brane dodeljen k »breztrajcem«. Rekli so mi, naj pomagam pri poveljevanju v četi. Poveljnik je namreč doživel kar močan stres in drugi poveljujoči niso bili prav prepričani, ali bo psihično vzdržal verjetne boje na Holmcu,« je Janez ponovno priklical v spomin začetek hudega in tragičnega boja za mejni prehod in za graničarsko karavlo na Holmcu.

Teritorialce rešila jutranja kava

V noči pred odločilnim bojem je tudi na Holmcu močno deževalo in grmelo, kot bi narava hotela naše borce opozoriti, da jih čaka dolga in hudičeva noč ter neusmiljen boj, ki bo za vedno osamosvojil našo deželo. Tega so se dobro zavedali tudi naši miličniki in teritorialci. Janez Švab: »Ko so teritorialci zavzeli svoje položaje, je sledilo povelje: vaša naloga je, da pazite na morebitno pomoč graničarjev iz male karavle na Rehtu, ki bi hoteli pomagati »plačancem« jugoslovanske vojske na Holmcu. V primeru ranjenih in mrtvih dopolnite enoto, ki bo pod vami napadla utrjeni bunker. Umika ni, pa čeprav pade še zadnji mož, kajti zatem bi prišli za hrbet še naši enoti, ki zavzema bunker. V pomoč vam bodo tudi pripadniki alpskega voda, ki bodo streljali na karavlo Reht. To nama je s poročnikom, ki je medtem že dobil samozavest, še dolgo odmevalo po ušesih. Začelo se je streljanje, ki ni pregnalo le ptic, tudi deževati je prenehalo. Le dva ali tri korake stran od mene je bil mlad fant z označbo rdeččega križa na ramenu, ki je močno šklepetal z zobmi. Po tistem sem ga vprašal, ali ga zebe ali ga je strah. Odgovoril mi je, da je vsega po malem. Rekel sem mu, naj gre malo nazaj in najde bolj varno zaklonišče. Vedel sem, da v takšnem stanju ne bo koristi od njega. Streljanje je

še kar trajalo in trajalo. Naenkrat je iz megafona odmevalo povelje: »petnajst minut premirja« za nudenje prve pomoči in odvoz ranjenih in mrtvih borcev z naše in agresorske strani. Nekateri so šele tedaj spoznali, da ta boj niso orožne vaje in da so tudi žrtve. Boj se je spet srdito začel. Še posebno, ko nas je starejši možakar, ki se je z osebnim avtomobilom pripeljal iz smeri Rehta, prišel opozoriti, da gre proti nam večja enota vojakov, ki imajo na glavi čelade in jih v temi ni prepoznal. Kot se je pozneje izkazalo, so bili to pripadniki našega alpskega voda, ki so šli v pomoč teritorialcem in miličnikom na Holmec. Sledilo je povelje, naboj v cev, najstrožja tišina in streljanje le po ukazu poveljnika. Naraščala je nestrpnost, saj je prihod novih vojakov povzročil strah, nervozo in negotovost. Premražene in mokre borce smo poveljujoči bodrili in mirili. Napetost je pričela popuščati, saj pred naše cevi teh vojakov ni bilo. Pričakovali smo tudi, da bo borba kmalu končana. Tudi vest, da bo vojakom v karavli Holmec prišel na pomoč armadni helikopterski desant z dodatnimi profesionalnimi vojaki, med teritorialci ni pokvarila optimizma in dobrega razpoloženja, saj je bila novica o prihodu helikopterjev neresnična. Kmalu zatem je streljanje popolnoma prenehalo. Iz štaba je prišla vest in ukaz, da je borba končana, saj so se pripadniki JLA predali, in da je zborna mesto pri Gostišču Pik na Holmcu. Lastnik gostilne je bil dolga leta gostilničar v Črni. Borci iz Črne smo se z njim dobro poznali. Niso se še dobro ohladile cevi od streljanja, ko smo se na dvorišču pred gostilno borci že pričeli grupirati, kdo je kdo. Kot da le kakšno uro prej nismo bili vsi enaki, moške z ramo ob rami in složni branili domovino! Takšni pač smo tudi Korošci. Naš nekdanji krajan je kar nekaj Črnjanov iz različnih enot povabil v klet gostilne. A nikoli, res nikoli ne bom pozabil pripovedovanja pripadnikov alpskega voda, ko so povedali, da so bili na Rehtu in ker tam ni bilo vojaškega odpora, so se napotili v pomoč na Holmcu. Na sredi poti so šli po desni, čeprav bi morali po levi strani. Tam so jih prijazni domačini ustavili in povabili na jutranjo kavo. V pogovoru z gozdarji in sodelavci, ki so bili v tej enoti, sem spoznal, kaj bi se lahko zgodilo, če bi alpski vod šel naprej po levi poti. Občutil sem neko otuplost. Postalo mi je vroče. Še kako prekleto sem se zavedal, da bi lahko nehote in nevede sami pobili veliko pripadnikov te enote, v kateri je bil vsak drugi moj osebni gozdarski, lovski ali planinski prijatelj in znanec,« je Janez Švab z nekim olajšanjem sklenil svojo zgodbo sodelovanja in doživetij v boju na Holmcu.

Prevzem graničarske karavle v Koprivni

A njegovega sodelovanja v boju za samostojno Slovenijo še zdaleč ni bilo konec. Enota alpskega voda, ki je po odhodu z Holmca bila okrepljena še z nekaterimi novimi posamezniki, med katerimi je bil tudi sam, je bila zadolžena za prevzem karavle v Zgornji Mežiški dolini. Tam, kjer se ob reki Meži razprostira idilična gozdarska in kmečka dolina Koprivna, se na njenem samem robu, točno 1227 metrov nad morjem, nahaja Kumrova kmetija. Le nekaj metrov nad kar veliko stanovanjsko hišo in hlevom, le streljaj v stran od državne meje med Slovenijo in Avstrijo, si je nekdanja JLA že leta 1954 postavila karavlo za svoje graničarje. Med koroškimi karavlam je koprivska veljala za zelo pomembno. Janez Švab: »Določen sem bil za pogajalca pri prevzemu karavle v Koprivni, kjer je bil komandir **Peter Zoltan**, po narodnosti Madžar. Dobro sem ga poznal, saj se je že leta prej dobro vživel v Črni. Tudi ljudje so ga imeli radi. Vedno je bil nasmejan, vedrega in prijaznega obraza, ki se je v zelo kratkem času bivanja v Sloveniji naučil tudi sloven-

skega jezika. A dosti večjo nevarnost je za nas predstavljal njegov nadrejeni **Dragan Dragić**, ki je veljal za nekoliko zapitega oficirja, nekoliko zvišenega in netaktnega v pogovorih z domačini. Bil je z vsem srcem pravi pripadnik JLA. Pred samim pogajanjem smo se dobro zavedali, da ne bo lahko kljub naklonjenosti komandirja Zoltana, saj sta na karavli bili še dve desetini graničarjev, v kateri so bili bolj ali manj preplašeni mladi vojaki, ki bi lahko že zaradi strahu in napačnih videnj prijeli za orožje. Že med vožnjo v Koprivno, na kmetijo Kumer, sem si sam pri sebi postavljaj vprašanja, kakšen mora biti uspešen pogajalec, naj bom bolj oster ali (ne)popustljiv. Čeprav so naši teritorialci zavzeli dobre položaje, od koder bi lahko dobro streljali na karavlo, so bili naši koraki vedno težji, ko smo šli proti karavli. Proti nam je stopal drugačen Zoltan, z bolj resnim obrazom. Spremljal ga je mlad, morda dvajsetletni desetenik, ki ga je bilo zelo strah. To nas je opogumilo. Trdno smo izrekli pogoje predaje. Zoltan ni vedel kaj storiti. Po eni strani je vendarle bil vojak, ki so mu vojaki zaupali, kot zaupajo svojim staršem. Ni hotel postati izdajalec. A se je zagotovo dobro zavedal, da si je v Sloveniji zgradil dom s svojo prijetno ženo in hčerko. »Obkoljeni ste! Imate 24 ur časa za izpraznitev karavle in položitev orožja. Jutri pride po vas avtobus, ki vas bo odpeljal v zbirni center v Slovenj Gradcu,« sem mu odločno rekel. Dodal sem še, da bo lahko komandir Zoltan pristopil v enote TO, ostali vojaki pa bodo v dveh, treh dneh že v svojih domovih. In še: »Če se strinjate s pogoji predaje, bomo z vami ravnali v skladu z našimi pogoji. Drugače bomo po vas udarili z nekaj sto teritorialci, ki vas ves čas opazujejo. Predstavljate si, kako je bilo pred tem na Holmcu. Mi smo od vas bolj oboroženi in še več nas je. Nihče vam ne more priti v pomoč, skratka čaka vas konec,« smo teritorialci ostro naštevali pogoje predaje. Zoltan nam je rekel: »Razumite me, da se moram o vaših pogojih posvetovati z vojaki. Vem, da je odgovornost za te mlade vojake v mojih rokah, vendar ne bi rad pred njimi izpadel kot izdajalec. Čeprav se strinjam s pogoji predaje, mi odločitev le prepustite do jutri zjutraj do osme ure.« Močno je zardel. Videti je bilo, da mu je skoraj žal izrečenih besed. Zapustili smo kmetijo Kumer in se odpeljali v Črno. Za nas pogajalce je bila noč zelo dolga. Razmišljali smo, kaj bi se lahko že zgodilo v Koprivni, če bi le nekomu zaradi strahu popustili živci. Zjutraj smo pogajalci skoraj uro prepozno prišli pred karavlo. Zoltan je pred nas stopil vidno nervozen. Rekel nam je, da je že mislil, da nas ne bo in bomo prej ko slej udarili po njih. »Odločili smo se, da v kolikor res veljajo obljubljeni pogoji, smo za predajo. Vojaki si želijo domov, kajti v tej vojni ne vidijo nobenega smisla in tudi do Slovencev ne čutijo nobene sovražnosti in zamere. Tu v Koprivni so jih domačini lepo sprejeli. Pripravljeni smo odložiti orožje,« je dejal komandir Zoltan. Segli smo si v roke. Komandir je vojakom dal ukaz, naj se pripravijo za odhod, postroj pred karavlo čez dve uri. Z Zoltanom smo pogajalci odšli do kmetije in tam popili kavo. O uspešni predaji graničarjev sem obvestil nadrejeno komando v Slovenj Gradcu. Mladi vojaki so nestrpnost pričakovali prihod avtobusa. Pred karavlo so položili orožje in drugo vojaško opremo. Vse so natančno popisali pripadniki alpskega voda in jo nato naložili na tovornjak, ki je vse skupaj odpeljal v Slovenj Gradec. Popis je bil res natančen, saj smo se vsi zavedali, da lahko kasneje pride do različnih obtoževanj v smislu, da smo si teritorialci kaj prilastili. Zelo previdna je morala biti skupina alpskega voda, ki je morala pregledati notranjost karavle in njene okolice. Lahko bi kakšen užaljen vojak iz maščevanja postavil kakšno mino presenečanja ali zastrupil hrano

in celo vodo. V bližini vodnega zajetja smo res našli tri poginjene ovce. Takoj smo prepovedali piti vodo. Eno ovco smo takoj odpeljali v dolino veterinarju na pregled, zakaj so poginile. Verjeten vzrok za pogin je bil udar strele že dva dni prej. Oddahnili smo si. Tudi skorajšnja nesreča ni pokvarila našega vzdušja, ko smo počasi dobivali nazaj svojo samozavest. »Zakuhal« jo je naš teritorialec **Zdenko**, ko je nehote iz avtomatske puške spustil rafal krogel v strop obnovljene karavle. Ker je bil Zdenko dober človek in vojak, mu je bil dovolj že bolj oster opomin. Lahko bi bil dobil tudi kazen,« je poudaril varnostni častnik in pogajalec Švab.

Kumrovi so se dobro razumeli z graničarji

Karavlo v Koprivni in vse graničarje so dobro poznali tudi vsi domači s Kumrove kmetije. Oče **Jože**, mama **Ana**, hčerki **Veronika** in **Karolina** ter sinovi **Janez**, **Klemen** in **Marko**. Danes so vsi že odrasli in samostojni. Pred leti so postali koroški »jagri« vsi, razen Janeza. Graničarje sta najbolje poznala Marko in Klemen, ki sta bila takrat stara osem in devet let. Ko sem z Janezom Švabom konec maja obiskal nekdanjo tamkajšnjo karavlo, ki je leta 1987 bila v celoti obnovljena in sodobno opremljena in je sedaj že nekaj let v lasti slovenske policije, se nama je pridružil Marko, ki je za pokojnim očetom Jožetom prevzel gospodarjenje na kmetiji. Čeprav se s Kumrovimi večkrat srečamo po maši pri sv. Ani in na kakšnem skupnem jesenskem lovu, je bilo naše ponovno snidenje vsem prijetno doživetje. Marko, ki je danes oče sina in hčerke, nama je sicer bolj turoben dan zelo polepšal s svojim sproščenim pripovedovanjem, ko je tako doživeto pripovedoval o večletnem sobivanju z graničarji. »Kumrovi smo hočeš nočeš pač morali živeti z graničarji. Z njimi smo bili prvi sosedje. Obojestransko smo se spoštovali, živeli složno in bili med sabo dobri prijatelji. Z njimi smo se še posebno radi družili fantje. Nekoliko manj sestre. Med njimi smo se vsi domači počutili zelo varne. Ni me sram priznati, da smo bili vsi zelo žalostni, pritekla je tudi kakšna solza, ko so graničarji zapuščali Koprivno. Tudi oni so odhajali potrti in žalosti. Nekaj let pozneje je naša kmetija dobila nazaj lep kos zemlje, razen tiste, na kateri stoji nekdanja karavla. Me pa danes zelo moti, da propada tako lep objekt, v katerem bi lahko naenkrat prespalo tudi sto ljudi,« je potarnal Marko in dejal Janezu: »Se še spomniš, Janez, kako sva z bratom sodelovala pri uskladitvi seznama vojakov, ki so se predali?« »Da, med njimi je bilo veliko starejših in že poročenih mož, ki so že imeli tudi otroke,« mu je odvrnil Janez ter nadaljeval začeto Markovo razlago. »Po uskladitvi seznama vojakov, ki so bili napisani v najdenemu rokovniku in med tistimi, ki so se predali, je manjkal le poročnik Dragič, ki je imel v Koprivni svojo pisarno. Drugače pa je pokrival širše obmejno območje v Mežiški dolini. Izvedeli smo, da je Dragič dan prej pobegnil v okolico karavle Sonjak,« je še dodal Švab.

Prevzem karavle v Podpeci bi se lahko končal tragično

Dva dni po prevzemu koprivske karavle je alpska enota dobila ukaz za prevzem karavle Terčovo v Podpeci, kjer je bil poveljnik **Popović**. Vsega vajeni »alpinci«, kot so tudi rekli pripadnikom alpske enote, so se kar spogledali med sabo, saj je večina že slišala za Popovića, ki je bil znan po svoji trdni srbski usmeritvi, predvsem pa kot strog oficir. Ker je bil Janez Švab s Popovićem tudi sosed v stanovanjskem bloku, je bil predviden pri pogajanjih in prevzemu karavle Terčovo, ki so ji graničarji rekli Terča. K sreči tudi v Podpeci ni bil izstreljen noben strel pri prevzemu tamkajšnje karavle. Poveljnik **Drago** je uspel prepričati komandirja Popovića o nesmiselnem upor proti številčnejšim teritorialcem. A pri prevzemu le ni šlo vse po maslu. Janez Švab: »Za popis je bila zadolžena skupina, ki jo je vodil znani koroški fotograf **Tomo**. Kmalu so ugotovili nevarnost v notranjosti karavle. Pod posteljami v skupni spalnici so bile tri velike plinske jeklenke iz kuhinje. O tej najdbi sva bila s poveljnikom takoj obveščena. Sledil je temeljiti pregled karavle in okolice. Predvidevali smo namreč, da je nekje tudi ročni minomet, s katerim bi z lahkoto razstrelili karavlo s teritorialci vred. Minomet z vstavljenim mino smo resda našli v deset metrov oddaljeni mali hiški, ki je služila za čiščenje vojaške obutve. Zaradi varnosti so karavlo in okolico temeljito pregledali tudi naši pirotehniki iz Slovenj Gradca, ki so odstranili plinske jeklenke in prevzeli minomet. Tako se je tudi zame končalo sodelovanje pri pogajanjih in prevzemu karavle v Mežiški dolini,« je še pojasnil dosledni Janez.

Na vojaški nalogi v Dravogradu

Ni se še dobro oddahnil in počil, ko se je že moral vrniti v svojo vojaško enoto. Poslali so ga k četi, ki je nadzorovala predel nad vojašnico Bukovje

Dolgoletni lovec in lovski funkcionar Jože Kogelnik je na domačiji Klančnik skrival in hranil orožje za TO.

v Dravogradu, ki je veljala za osrednje središče obmejnih enot nekdanje jugoslovanske vojske za Koroško in del Savinjske doline. »Prihajam iz Dravograda. Osamosvojitvena vojna za Slovenijo je našo družino do dobra okupirala. Na Holmcu je poleg mene v boju sodeloval tudi moj brat **Marjan**, kot takratni miličnik, brat **Branko** pa kot teritorialec pri prevzemu karavle na Viču. Še največ težav je imel naš oče **Viktor**. Desetletje pred vojno sta z mamo **Pepco** nedaleč od vojašnice Bukovje kupila zapuščeno malo kmetijo in si jo lepo uredila. Ker je bilo za tri krave in svinje okoli domače hiše premalo krme, je oče kosil travo tudi okrog vojašnice. Skratka, s poveljniki in vojaki so se dobro poznali, včasih tudi družili ob koroškem moštu in »šnopsu«, ki ga na naši kmetiji ni manjkalo. Le nekaj dni pred vojno in tik pred upokojitvijo si je oče zlomil nogo. Ker zanj na kmetiji ni bilo več varno, sta jo morala zapustiti. A se je oče moral vsak dan vračati in poskrbeti za živali. Takrat je pred Dravogradom že bila ustavljena kolona vojaških vozil JLA. Tako je dnevno moral mimo kar dveh barikad. Prvo so postavili teritorialci pred naseljem Meža, drugo pa jugoslovanska vojska pred Bukovjem. Še dobro, da so očeta poznali vsi na barikadah. Našim je prenašal informacije, da se v vojašnici nahajajo tudi brezkompromisni poklicni vojaki iz Niša. Kljub obstreljevanju je vsak dan hodil domov. Tretji dan boj je na kmetijo prišel major **Miladinović**, poveljnik vojašnice, v spremstvu neobritega polkovnika JLA. Oče je od prej poznal prijaznega majorja, tokrat pa je bil povsem drugačen in agresiven. Ker so naši za vojašnico odklopili elektriko in zato ni delal telefon, je hotel telefonirati s kmetije. Oče mu tega ni dovolil. Polkovnika je to tako razjezilo, da je iz toka potegnil pištolo in jo nastavil očetu na čelo. »Streljaj, če hočeš, jaz ti v glavnem telefona ne dam, je pa res, da si ne bom mogel pomagati, če ga boš sam našel in telefoniral,« mu je hlabro zabrusil oče. Major je opravil telefoniranje. Ker oče po navadi ni bil ljubitelj žganja, raje je pil pivo ali mošt, si ga je takrat le natočil, saj se je dobro zavedal, kaj bi se lahko zgodilo. »Sedaj pa je bilo blizu, oni »bumbar« bi me verjetno kar ustrelil, če ne bi bilo majorja.« V naslednjih dneh je v našo kmečko hišo priletelo veliko krogel, ki so dodobra poškodovale okna in streho,« je po pripovedovanju očeta Viktorja povedal Janez Švab. Ob koncu najinega druženja in odkritega pogovora mi je še zaupal: »Tudi po osamosvojitveni vojni sem bil še vedno aktiven v TO. S činom stotnika sem opravljal naloge varnostnega in obveščevalnega stotnika v Območnem štabu TO Koroške, vse do konca leta 2000. V osamosvojitveni vojni sem sodeloval od 27. junija do 7. julija 1991. Imam status vojnega veterana in na to sem ponosen. Ne toliko na to, da sem neposredno sodeloval v vojnih aktivnostih, kot na to, da sem v prelomu časa aktivno sodeloval pri osamosvojitvi najlepše dežele na svetu – Slovenije. Tudi jaz sem razočaran nad tem, kar se že lep čas dogaja v naši državi, predvsem pa z nami, državljani. Ja, če bi bilo treba, bi Slovenijo znova in znova branil ponosno, pogumno in z vsem srcem,« je odločno poudaril in sklenil klepet Janez Švab.

Prostovoljci iz Slovenj Gradca v bojih za obrambo Dravograda

V bojih z okupatorsko jugoslovansko vojsko na Koroškem je zagotovo zmagala takratna složnost Korošcev. Bile so žrtve, ranjeni miličniki, teritorialci in prostovoljci in povzročena velika materialna škoda. Boji bi lahko trajali veliko dlje in lahko bi bilo še več mrtvih in ranjenih, tudi med civilnim prebivalstvom. Še posebno, če slovenski branitelji ne bi bili tako hrabri in odločni tudi 27. junija 1991, ko so pripadniki TO blokirali vojašnico JLA Bukovje. Zvečer tistega junijskega dne je po glavni cesti proti Dravo-

gradu prodrla oklepno-mehanizirana bojna skupina 31. korpusa JLA. Ena izmed zadnjih barikad TO jo je ustavila nasproti vojašnice Bukovje, ki se je nahajala na desnem bregu reke Drave. Nad cesto Dravograd–Maribor, kjer stojijo družinske stanovanjske hiše, si je 2. julija 1991 našla zaklonišče tudi skupina slovenjgraških prostovoljcev, med katerimi je bil tudi 27-letni **Rudi Rogelšek**. »Takoj po napadu jugoslovanske vojske na Slovenijo sem se brez oklevanja javil na Območni štab za TO Slovenj Gradec. Začuda, zame niso imeli primerne orožja. Nisem odnehal. Še sem prihajal na štab TO. Razjedalo me je, zakaj hudiča ne morem tudi jaz pomagati svoji Koroški, našim braniteljem, ki so se že borili na Holmcu in v Dravogradu. Počutil sem se tako nemočnega in nekoristnega, saj so že bili ranjeni in mrtvi. Z nekim velikim olajšanjem sem 2. julija zjutraj le dobil poziv, naj se javim na štabu TO. Tam se je nas zbralo deset Slovenjgradčanov. Dali so nam orožje in nas dodelili v 97. jurišni odred, ki ga je vodil stotnik **Bojan**,« je Rudi, prijatelji ga kličemo **Ruda**, pričel svojo pripoved na mestu takratnega bojnega zaklona za stanovanjsko hišo **Jožeta** in **Olge** na Mariborski cesti 155, kjer je pred 25 leti branil Dravograd in bil hudo ranjen.

Rudijeva češnja na Mariborski cesti

Po četrto stoletja je v družbi **Otokarja Praperja** in podpisanega spet obiskal nekdanji bojni zaklon, ki si ga je iz kamna zemlje naredil kar ob češnji. Od tod je imel najlepši pogled do Vojašnice Bukovje, pod sabo pa tudi na barikado TO, ki je branila Dravograd. Tam še vedno stoji češnja, seveda mnogo višja in debelejša. Za trenutek je obstal ob njej. Z roko se je naslonil nanjo, pogledal njeno krošnjo, ki se je v rahlem spomladanskem vetru gibala in ga morda tudi s tem hotela spomniti na tiste hude dni. Rudijeva češnja je letošnjo muhasto pomlad uspešno kljubovala zmrzali. Tudi letos so na njej dozorele debele rdeče češnje. Rdeče, kot je bila kri pogumnih in hudo ranjenih braniteljev Dravograda. Z vsakoletnimi rdečimi in sočnimi češnjami dokazuje, da je tudi ona del mozaika slovenske osamosvojitvene vojne, obrambe Dravograda in celotne Koroške.

2. julija 1991 je bilo okrog Dravograda zelo napeto stanje. Pripadniki JLA – tiste torej, na katero smo neko obdobje bili ponosni tudi Slovenci, saj smo v njej tudi služili vojaški rok in spoznali preproste in gostoljubne ljudi – so hoteli za vsako ceno zavzeti Koroško in jo hermetično zapreti pred ostalim delom Evrope. Ves dopoldan, vse do nekje 15. ure, je bilo mirno. Tišino je tu in tam zmotil le poziv poveljnika TO **Viktorja**, ki je vojake JLA pozival, naj se predajo. »Naša zaklonišča so preletela štiri letala, dve sta celo odvrгла raketi v reko Dravo. Iz enega se je močno kadilo. Vsi smo mislili, da je nad Dravograd odvrгло bojne strupe, zato smo si hitro nadeli zaščitne maske. Od nekoč močne, a sedaj ponižane in ranjene JLA smo kaj takega lahko tudi pričakovali,« je Ruda razkril takratno letalsko bojno delovanje JLA nad Dravogradom in nadaljeval: »V neki negotovosti smo čakali, saj nismo vedeli, ali so bili bojni strupi ali ne. Ko nas je preletel še en mig, ki je verjetno prebil zvočni zid, saj se je slišal silovit pok, smo brezkompromisno pričeli streljati z vsem razpoložljivim orožjem v vojašnici. Seveda nismo ves čas streljali, saj tudi streliva ni bilo na pretek. Mislim, da je bilo okrog sedmih zvečer, ko se je barikadi pod menoj bližal oklepnik, ki jo je brez večjih težav prebil in z avtomatskim topom streljal na naše položaje. Kljub temu se mi nismo dali in smo streljali brez predaha. Še posebno, ko so pripadniki JLA pričeli izvajati

kleščni predor in preboj proti Dravogradu. Kmalu mi je zmanjkalo streliva za mitraljez in avtomatsko puško. Naša skupina se je med bojem tudi razbila. Pri češnji sem ostal sam in nemočen proti številnim vojakom, ki so bili dobro oboroženi in ki so nas hoteli čim prej postreliti. Na vojake, ki so me pričeli obkoljevati, sem 15 metrov stran vrgel še zadnjo bombo. Med metom bombe me je v desno ramo zadel rafal. Mislil sem, da nimam več roke. Čeprav hudo ranjen, sem stekel za hišo, kjer sta bila moja znanca in bojna tovariša **Milan in Stanko**. Rekel sem jima, naj me obvezeta in takoj odložita orožje, saj so vojaki že za hišo. Ko me je Stanko obvezoval, je še enkrat pozval Milana, naj vendarle odloži orožje. Takrat so Stanka pomotoma ustrelili naši vojaki, ki so imeli svoje položaje nad lokalno cesto in brezglavo streljali za hišo, kjer smo bili mi trije. Ker smo bili oblečeni v enake uniforme, kot jih je imela jugoslovanska vojska, so nas imeli za sovražne vojake. Nemočni smo se predali usodi. Hudo je, ko poleg tebe obleži ranjeni bojni tovariš. Obkolili so nas. Tudi Milan je moral po kolenih in z rokami za vratom iti za hišo, kjer sva ležala Stanko in jaz. Milan je moral klečati za zidom hiše,« je z rosnimi očmi težko razlagal Ruda, ki je zelo čustven človek.

Rudi Rogelšek se je po 25 letih spet mudil na Mariborski cesti in postal ob njegovi češnji, kjer je bil hudo ranjen v boju za Dravograd.

Med vojaki JLA tudi Slovenec, ki ranjenim teritorialcem ni pomagal

Takratnega dogodka na Mariborski cesti se Ruda nerad spominja. Res pa je, da tudi njemu z leti spomin blede. A njegova prepoved je še po tolikih letih pretresljiva in žalostna. »Za hišo smo še vedno nemočni čakali konec streljanja in na pomoč. Vojaki so nas zmerjali, glasno kričali na nas, imeli za izdajalce in sploh so bili razjarjeni in agresivni. Eden od vojakov, ki je stal le dva koraka od nas, je kar naenkrat spustil rafal iz avtomatske puške proti nam. Prestrelil je hrbet Milanu, ki je nato padel name. Milana sem vprašal,

ali je živ, a se ni odzval. Mislim sem, da je mrtev. Začuda, mene in Stanka rafal ni zajel. Vojaki so po tem nečloveškem dejanju še bolj ponoreli in bili agresivni. Ko je v temi po nas prišlo reševalno vozilo, sem opazil, kako je iz njega skočil teritorialec iz Šoštanja, ki je imel na rokavu sanitetni trak. Ko je spodaj opazil vojake s puškami v rokah, se je hotel skriti za grm pod cesto. Ni pa vedel, da je pod njim podporni zid ceste in se je skotalil točno pred vojake. Vojaki so ga surovo zgrabili in ga hudo pretepli s puškinimi kopiti. Eden od vojakov mu je z nožem hotel kar prerezati grlo. Zadnji trenutek je prišel polkovnik JLA, komandant kolone, ki je bil ranjen v nogo, ter zadnji hip z ostrim ukazom ustavil divjanje in tako zagotovo rešil življenje pretepenemu in prestrašenemu teritorialcu. Svojim vojakom je dejal: »Stani, mi smo vojska, a ne četnici ili ustaše!« K sreči so ga res ubogali. Še danes pravim, če ga ne bi bilo, bi nas postrelili kot mačke. Ker so naši pripadniki še kar naprej brezglavo streljali za hišo, kjer smo vsi trije ležali ranjeni, saj ni bilo več nobene komande, sem kljub stresu in bolečinam v srbskem jeziku prosil vojake, naj nas vendarle potegnejo v hišo. Med njimi je bil tudi Slovenec, baje Ljubljčan, ki nam ni nudil pomoči! Morda ga je bilo strah posledic in si zato ni upal pomagati? Takrat sta k sebi že prišla Milan in Stanko, ki so ju res spravili v hišo, mene pa pustili zunaj. Polkovnika sem prosil za zdravnika. Obljubil mi ga je, a mora najprej poskrbeti za svoje ranjene vojake. Kljub hudim ranam smo vsi trije in pretepeni bolničar po nekem čudežu ostali živi,« je povedal Rudi, za katerega je pripovedovanje dogodkov iz tistih časov vidno preveč živa in boleča izkušnja. Globoko je vdihnil in nadaljeval: »Bil sem prepričan, da ne bomo ostali živi. Če bi imel še eno bombo, kar sem zapal tudi Stanku, bi jo sigurno aktiviral. Težko sem prenašal bolečine, pogled na ranjena tovariša in vso nečloveško obnašanje in divjanje vojakov JLA. A očitno niso vsi bili taki, ki bi kar čez noč pozabili, da smo še nekaj dni prej živeli v skupni državi. Takšen je bil zagotovo komandant oklepne kolone,« je še danes prepričan Ruda. »Ves nemočen sem ležal tam, čeprav bolečin nisem več čutil. Najraje bi zaspal, a sem zaradi grmenja topov in šviganja krogel ostal buden. Temno nebo nad nami in Dravogradom so za trenutek osvetljevali izstrelki iz topov. Končno sta po nas le prišla reševalca. Enega sem že od prej kar dobro poznal. S pogovorom me je hotel obdržati budnega. Baje me je na trenutke zmanjkalo. Spomnim se, da sem videl vhod v slovenjgraško bolnišnico in na dolgem hodniku tudi medicinsko osebje v belih haljah. Povedal sem jim še svoje podatke in že me je zmanjkalo. Kako dolgo sem spal po operaciji, ne vem. Mi je pa zdravnik povedal, da sem izgubil kar štiri litre krvi. Med operacijo sem najprej dobil svojo kri, ki sem jo le pet dni prej daroval v bolnišnici. Naša bolnišnica je namreč že pred vojno poklicala nekatere darovalce krvi. Med njimi sem bil tudi jaz. Nisem si predstavljal, da jo bom prvi rabil kar sam. Ko sem se prebudil, sem na sosednji postelji videl enega »brkota«, bil je ranjen miličnik Otokar. Od njega sem tudi izvedel, da sta živa tudi moja soborca Milan in Stanko, ki sta tudi ležala v isti bolniški sobi in da so rešili tudi ranjene vojake JLA. Čeprav smo še pred dnevi morali braniti našo Koroško pred njimi in so za nas bili sovražna vojska, smo se večkrat srečevali v parku bolnišnice. Nismo se gledali kot sovražniki. Konec koncev smo vendarle bili ranjeni borci in ljudje, ki nas prevečkrat obrača (ne)ljuba dnevna politika,« razkrije Ruda o bivanju v bolnišnici, v kateri je spoznal dobrega osamosvojitvenega bojnega tovariša, danes tudi vojnega invalida in lovskega prijatelja Otokarja Praperja.

Spoznala, povezala in zbližala ju je osamosvojitvena vojna za Slovenijo, skupno zdravljenje v bolnišnici, poznejše okrevanje, borba z državo za milostno odškodnino, (ne)priznanje lokalne skupnosti, zlasti pa ju povezuje neomajno lovsko tovarištvo. Tudi Rudi je vedno bolj razočaran nad državo, za samostojnost katere se je z vsem srcem boril in bil pri tem hudo ranjen. »V bolnici sem ležal dva meseca. Tudi poznejše zdravljenje je trajalo zelo dolgo. V tem času sem izgubil službo, čeprav sem postal 90-odstotni invalid tretje kategorije. Pri osemindvajsetih letih sem se moral upokojiti. Vse to me niti ni tako bolelo in motilo kot to, da so nekateri pravili, da sem se delal heroja, da je bil moj boj nepotreben in da sem bil hudo ranjen, ker sem bežal in podobno,« se spet orosijo njegove oči. »Ko sem že mislil, da se bo vse pleglo, da bo zmagala resnica, da bodo lahko o osamosvojitveni vojni in sodelovanju v njej pripovedovali le tisti, ki so to res doživeli, danes vidim, da ni tako. Res ne vem, kako bi sam lahko preživel vse to, če mi ob strani ne bi stala mama **Jožica**, oče **Rudolf** in pozneje vsa moja družina: razumevajoča žena **Vesna** in moji trije otroci, hčerka **Sanja** ter sinova **Žan** in **Žiga**, kot tudi moj prijatelj Otokar. Lahko bi se zapil in padel v depresijo. Ko je Rdeči križ Slovenije na Ptuj organiziral srečanje ranjenih v vojni, sem namesto Otokarja tja šel jaz. Mene niso vabili, ker nisem bil na seznamu Rdečega križa. Tudi v Mežico in na Holmec v Gostišče »Edelyajs«, ki je kar nekaj let bilo v nekdani karavli, nisem bil nikoli vabljen, ker pač nisem bil na seznamu. Takrat sem prišel do spoznanja, da smo prostovoljci po vojni bili drugorazredni branitelji. Tudi takrat, ko so delili priznanja in odlikovanja. Nikoli nisem bil deležen vojaškega oz. bojnega priznanja. So jih pa dobivali tisti, ki so v Slovenj Gradcu varovali orožje TO in niso sodelovali v bojih. Ne, nisem razočaran, da nisem dobil nobenega priznanja od dravograjske in moje občine. Kot tudi ne, da so pozabili na nas prostovoljce. Še vedno pa postanem jezen, ko se spomnim, da sem bil prvi na listi za dodelitev stanovanja takratne Tovarne usnja Slovenj Gradec. Niso ga dali meni, ampak ga je dobila neka Bosanka. Rekli so mi, da so mislili, da nisem več med živimi. Jaz pa sem ležal v bolnišnici,« pove svojo žalostno življenjsko izkušnjo.

Kot nosilec visokega državnega odlikovanja ostal pred zaklenjenim hramom slovenske kulture

Nekoč strasten ribič, danes z vsem srcem pripada LD Slovenj Gradec. Lovci je hotel postati že mnogo let prej, a ko je gradil hišo, ni bilo denarja še za lovsko opremo. Ker so lovci skoraj vsi ožji sorodniki njegove žene, ga pri njegovem lovskem poslanstvu podpira kar cela družina in sorodniki. »Poleg praporščaka KLZ sem kot član slovenjgraške borčevske organizacije za vrednote NOV bil tudi njen praporščak. Bil sem tudi praporščak in kar aktiven član Združenja veteranov za Mislinjsko dolino. Ko sem spoznal, da se mnogi potegujejo samo za funkcije in se »grebejo« za odlikovanja, čeprav niso bili nikjer v bojih, sem jim odkrito povedal, kaj si mislim o njih. Vrnil sem uniformo. Naj jo nosijo tisti, ki je ne bi smeli nositi, še manj pa našitka »veteran«! Tudi o tem sem govoril nekaterim novinarjem, a si niso upali pisati. Upam, da bo o tem sedaj upala pisati vsaj LZS. V minulih letih so novinarji večkrat pisali o meni in o moji vojni kalvariji. Po resnici povem, da so si le nekateri upali objaviti vse povedano,« je dodal in na dan potegnil še eno svojo žalostno povojno zgodbo iz Ljubljane. »Kot častni gost sem bil povabljen na proslavo ob dnevu državnosti, ki je bila v Cankarjevem domu. Tam je bila zbrana vsa državna in ljubljanska smetana. Med njimi se nisem

počutil sproščenega. Pred mano so sedele neke »fine« gospe, baje (ne)kulturnice, ki so na osamosvojitveno vojno gledale z viška. Ni mi bilo vseeno, kako so se obnašale med proslavo. Mogoče sem jih preveč glasno in v nepravem trenutku opozoril, da to ni prav. Do mene so prišli redarji. Ker so videli, da nosim oznako častni gost, so takoj zahtevali osebne dokumente. Nisem jih imel pri sebi. Imel sem jih zunaj v avtomobilu. Zahtevali so, da grem po njih. Ko sem zapustil hram slovenske kulture, so za mano zaklenili vrata. Zunaj je bila skupina novinarjev, ki sem jim povedal, kaj se je zgodilo. O tem dogodku bi zagotovo pisali, a so jim to preprečili varnostniki. Od takrat ne hodim več v Cankarjev dom. Sem in vedno bom javno povedal, da država ni poskrbela za invalide osamosvojitvene vojne. Sami smo si morali pridobiti vse papirje za oceno kategorije invalidnosti. Ocenjevali so nas, kot bi bili konji in ne ljudje. Celih šest let sem hodil od zdravnika do zdravnika. Vsake tri mesece smo morali pridobiti nove izvide. Pošiljali so nas na razne komisije. Pri vsakem novem obisku smo bili po oceni zdravnikov bolj zdravi in manj vredni! Ko sem ponovno moral na »ocenitev« so mi zato, ker sem sam lahko premagal stopnice v prvo nadstropje, invalidnost spet znižali za eno stopnjo. Res sem lahko upravičeno razočaran,« zaupa Rudi, kaj se mu je dogajalo v letih po osamosvojitveni vojni.

A preden sem se poslovil od prijaznega Rudija in Otokarja, sem jima še predlagal, da obiščemo mesto, kjer je bila pred 25 leti postavljena barikada pred Dravogradom. Le nekaj metrov stran danes stoji spomenik barikadi Dravograda, ki ga je iz kovine naredil domačin **Zlatko Jovšenak** v spomin pripadniku TO **Vinku Repniku**, ki ga je ostrostrelec JLA smrtno zadel z druge strani Drave. Ruda in Otokar, velika borca za pravo resnico osamosvojitvene vojne na Koroškem, sta složna, kot sta složna v vseh pogledih na osamosvojitveno vojno in v borbi za pravice vojnih invalidov, dodala: »Že nekaj let ne hodiva več v Ljubljano, tudi v predsedniško palačo ne, ko predsednik države ob državnem prazniku povabi vse ranjene in svojce padlih domoljubov. Tja naj hodijo tisti samovšečni politiki, ki so leta 1991 bili še »kratkohlačniki«, ki so bitke za samostojno Slovenijo spremljali po časopisih, radiu in televiziji. Kar vejo o letu 1991, so jim povedali drugi, zagotovo pa ne resnični udeleženci bojev. Vsi ti se še kako radi prerinejo v prvo vrsto, da so čim bližje predsedniku in da jih ujamejo kamere in foto objektiv. Mi, katerim je vsakoletno srečanje tudi namenjeno, smo bili vedno potisnjeni v ozadje. Kot prejemnika državnega odlikovanja častni znak svobode RS, naju nikoli niso vabili na občinske proslave. Danes je tudi to za nama,« odločno in složno poudarita. Otokar še doda: »Na Koroškem skoraj ni bilo človeka, ki ne bi vedel, da sem bil prvi hudo ranjen Korošec. Radio je celo poročal, da sem mrtev in podobno. Prvo večje razočaranje sem doživel, ko so nas začeli tlačiti v NATO, nam pa so obesili vojni zločin na Holmcu. Prestati sem moral marsikatero zasliševanje. Udeležence boja na Holmcu so zasliševali kot male lopove. Iz izsledkov vseh zasliševanj so vendarle morali razbrati, kako je v resnici bilo. A nihče do danes ni ukrepal proti poznani ženski, ki je vse skupaj zakuhala. Tudi vsi poznejši generalni direktorji policije niso ukrepali, nihče ni sprožil postopka, čeprav je širila lažne informacije. Nikoli ni bila poklicana na sodišče, saj je tako dejanje v zakoniku utemeljeno kot kaznivo dejanje. Njene lažne informacije je v Haagu celo koristil **Milošević**, ko je Kučanu zabrusil: »Kaj boste vi Slovenci, ki ste delali vojne zločine.« Kučan se je moral zagovarjati, da teh ni bilo. A naši niso nikoli potegnili končnih,

še kako potrebnih sankcij za obrekovanje,« je Otokar pojasnil, zakaj ga še vedno žalosti pogled v leto 1991.

Otokarju in Rudiju dnevi vseeno minevajo manj stresno, čeprav ju marsikaj moti. »Tako pač je v naši državi. Za pravice vojnih invalidov se z ramo ob rami boriva v Društvu vojnih invalidov za Koroško. To društvo je edino pravo in poklicano in se mora še vedno samo boriti z državo za pravice vojnih invalidov,« sta složno v en glas dejala, se poslovila in že odhitela vsak k svoji družini. Zagotovo se je Rudi med potjo domov ustavil še v Pamečah in na Koroški lovski zvezi obiskal svojega lovskega prijatelja in veterana vojne za Slovenijo **Franca Praznika**. Otokar pa najbrž še ni mimo bistroja Pri Wolfu v centru Dravograda, ki je poznan po dobri kavi in prijazni lastnici. Ker v bistro redno zahajajo tudi lovci, lokalni in državni politiki ter gospodarstveniki, ni čudno, da bistroju rečejo kar »dravograjska javna oglasna deska«. Če želi kdo izvedeti, kaj je novega v tem obdravskem mestu, se mora ustaviti Pri Wolfu.

V spomin na dravograjsko barikado TO so že pred leti postavili kar velik železni spomenik, delo domačina Zlatka Jovšenaka. Pred njim rada postojita tudi ranjena koroška branitelja Rudi Rogelšek in Otokar Praper.

Na 300 let stari Klančnikovi kmetiji skrit arzenal orožja in streliva TO

V Podklancu v bližini Dravograda leži kar velika in napredna turistična kmetija Klančnik. V Sloveniji in tujini je znana po kleni, nadvse delovni, prijazni in domoljubni Kogelnikovi družini. Pa tudi po tem, da so na njej doma že tri generacije libeliških lovcev: oče **Jože**, sinova **Marko** in **Andrej** ter vnuki **Miha**, **Peter** in **Grega**, ki poleg vsakdanjih kmečkih opravil odgovorno skrbijo tudi za kar veliko oboro za jelene lopatarje, navadne jelene in muflone. Je zagotovo ena najbolj obiskanih koroških kmetij, saj poleg kakovostnih divjačinskih ter drugih suhomesnih in mlečnih izdelkov obiskovalcem postrežejo tudi domači koroški kruh in mošt. Še pred nekaj leti

je bil gospodar kmetije 79-letni **Jože Kogelnik**, ki je član LD Libeliče že 57 let, toliko let je tudi priznan koroški lovski kinolog. 18 let je prav tako bil na čelu libeliških »jagrov«. Pred četrto stoletja je bil tudi član Izvršnega sveta dravograjske občine, predsednik kmetijske zadruge in tudi predsednik Sveta gozdnih posestnikov Dravograd. Pred osamosvojitveno vojno je bil zadnji mandat tudi poslanec v takratnem parlamentu. Kar niti ni tako čudno, saj so se Kogelnikovi že od nekdaj ukvarjali tudi s kmečko in lokalno politiko. Tako je tudi danes. Kmetijo danes odgovorno in vzorno vodi starejši sin Marko, ki je že kar nekaj let na čelu libeliških lovcev. Je tudi občinski svetnik dravograjske občine. Na 300 let stari Klančnikovi kmetiji že od nekdaj živijo res zavedni Korošci, ki so skozi stoletja le s trdim delom, poštenostjo in domačo slovensko besedo znali ohraniti Kogelnikov rod. Ko sva jih z **Otokarjem Praparjem**, njihovim dobrim družinskim prijateljem, tudi podpisani sem se z njimi že večkrat družil, obiskala, je bilo naše ponovno snidenje zelo prijetno doživetje. Tokrat naju Jože ni pričakal na klopci pred hišo, kjer sploh rad posedi, še zlasti od takrat, ko je bil operiran na kolenu. Njegov veder in nasmejan obraz vedno znova vlije pozitivno energijo. Tudi tokrat jo je.

Pri Kogelnikovich je nekaj časa bival tudi Franjo Golob

V idilični Klančnikovi kmečki kuhinji stoji velika miza, za katero ima vsak član številne Kogelnikove družine določen sedež. Že od nekdaj je tako, da na enem koncu dolge mize sedi nekdanji, na drugem pa sedanji gospodar. Tudi med našim pogovorom je Jože sedel na svoj stol. Jaz sem sedel na Markovega, pa ne zato, da bi se počutil kot gospodar tako velike kmetije. Med našim pogovorom je bila v kuhinji tudi Markova žena **Jana**, ki je za

Klančnikovo kmetijo radi obiščejo mnogi domači in tuji ljubitelji zdrave kmečke hrane in pristnega koroškega mošta in »šnopsa«. Med njimi je vedno več tudi slovenskih in tujih lovcev.

domače pripravljala kosilo, za naju pa obilno malico. Da bi beseda bolj tekla z jezika, je Jože na mizo postavil liter res dobrega koroškega mošta. Jana pa je nalila šilčka njihovega domačega »šnopsa«, ki vedno pogreje dušo. »Tako je bilo nekdanj, je danes in želim si, da bo vedno tako na naši kmetiji. Lačni in žejni se ne pogovarjamo. Od nas nihče ni odšel lačen in žejen,« je za uvod rekel gostoljubni Jože, lovec z velikimi črkami, ki je osem let tudi vodil LD Libeliče.

»Že moj dedi **Franc** je z ustanovitvijo slovenske hranilnice v Dravogradu veliko prispeval, da se je tudi v našem kraju obdržal slovenski jezik. Ko so hranilnico leta 1919 prevzeli Nemci, so njeno blagajno tudi hitro izpraznili, hranilnico pa preselili v Šempeter v Logarski dolini. Dedi je bil za takratne čase kar napreden kmet in politik. Bil je tudi župan tolstovrške občine in v raznih šolskih svetih. Mama mi je večkrat povedala, da je dedi bil samo en dan v tednu doma. Ostale dni je hodil okrog. Na kmetiji je tako ostala sama »bica« **Ana** z otroki. Ker smo bili zavedni Slovenci, so tudi našo kmetijo izropali. Tako je morala večkrat na občino po hranilne karte, da smo sploh lahko preživeli. Sosedu, ki je bil Nemec, se ni zgodilo nič. Vsega je imel na pretek. Ko je leta 1940 Hitler hotel ponemčiti tudi Štajersko in našo Koroško, so na našo kmetijo iz Maribora prišli Golobovi in Horvatovi. Očetu **Alojzu** so povedali, da so v Mariboru izvedeli za Klančnikovo kmetijo, na kateri živijo zavedni Slovenci. Rekli so, da so prišli po neke zaupne podatke. Seveda jim je oče ponudil začasno bivanje. A so ostali dalj časa. Med njimi tudi **Franc Franjo Golob**, po katerem se imenuje OŠ na Prevaljah. Ker so Golobovi in Horvatovi zelo aktivno delovali proti nemško govorečim, so bili kmalu izdani. Tako je bil akademski slikar Franjo Golob, kot vodja prve uporniške skupine proti okupatorju v Dravogradu, prvi talec, ki je bil ustreljen na domžalskem mostu,« je Jože že uvodoma navrgel, kako znajo Klančnikovi že stoletja ceniti in varovati več stoletno rodno grudo.

Na kmetiji tudi kurirska postojanka

Že na pragu druge svetovne vojne so zavedno Klančnikovo kmetijo imeli za svoje varno skrivališče tudi koroški partizani. V spomin in zahvalo na tiste čase jih od leta 2012 spominja tudi spominska plošča nad vhodom v klet. »Od leta 1941 do konca vojne, leta 1945, je bila na naši kmetiji kurirska postojanka. Pri nas so večkrat prespali partizanski kurirji, ki so prihajali s Pohorja. Tudi koroška legenda, nekdanji partizanski kurir **Mitja Šipek**, se je večkrat mudil pri nas. Ni jih bilo lahko skrivati, saj smo imeli deklet in hlapce. Ko jim je moja mama **Marija** nosila hrano in pijačo na skedenj, je sploh morala paziti, da je to naredila neopazno. Hlapcem in deklam ni mogla zaupati. Ker je bila očetova mama doma iz Podgorja, kjer je bilo močno razvito partizansko gibanje, je s partizani kmalu navezal stike tudi oče. Ves čas partizanstva so naše ženske pletle nogavice in rokavice za partizane in jim pripravljale hrano. Sam sem partizane prvič srečal leta 1943 v Podgorju. Ve se, da je bil moj oče partizan in da je s prijatelji in domačimi veliko naredil za partizansko gibanje. Že v partizanih leta 1945 je bil izvoljen za prvega predsednika Ljudskega odbora v Črnečah. Zato je takoj po svobodi tudi bil predlagan za spomenico 1941. Ker ni bil prave barve, so ga črtali s seznama. Bil pa je ves čas član ZB NOV. Ko se je oče upokojil, je k njemu prišel nekdanji partizan in poznejši politik **Vido**. V obraz mu je rekel: »Klančnik, ti si sedaj v »penziji«, res bi ti lahko pripadala neka pokojnina, a je ne potrebuješ, saj nisi

lačen in ne žejen.« Oče mu je odgovoril: »Ko ste bili vi lačni in žejni, smo mi za vas tudi poskrbeli, sedaj pa vi za nas nočete.« Očeta so Vidove besede zelo razžalostile, prizadele in bolele. Vem, da jih ni pozabil do konca svojih dni,« je Jože na kratko razložil prispevek Klančnikovih v drugi svetovni vojni.

Vonj po konzervirnem olju

Jože bi o drugi svetovni vojni lahko še marsikaj povedal, a se je dobro zavedal, da sva ga z Otokarjem obiskala tudi zato, da nam zaupa, kako so že pred vojno za Slovenijo 1991 na njihovi kmetiji skrivali kar veliko število različnega orožja in streliva za TO. Preden je prišel z besedo na dan, nama je pokazal s kamnom obokano veliko klet, ki ima tudi nekaj hodnikov. Ima samo en zunanji vhod, ki ga zapirajo močna in kar debela železna vrata, tistega iz stanovanjskega dela hiše pa močna lesena. Izveva, da so zunanja vrata namestili že prej, z namenom, da je bilo v kleti bolj toplo, saj so v njej hranili krompir, mošt in drugo hrano. Tako močna vrata so prišla še kako prav tudi pri varovanju orožja. »V tem temnem kotu,« pokaže z roko, »je bilo vse polno orožja in streliva. V letu osamosvojitvene vojne sem bil član izvršnega sveta naše občine. »Občinarji« in pripadniki TO smo bili odločno proti, da orožje TO, ki je bilo v skladišču vojašnice Bukovje, prevzame JLA. S prijateljem **Francem** sva dobila nalogo, da vso orožje prepeljeva v prostore carine v Otiškem Vrhju. Bilo je veliko orožja, streliva in druge opreme. Vsak je moral opraviti po tri prevoze. Na carini, kjer so delali tudi ljudje iz drugih republik, so orožje varovali pripadniki TO. Ker je vojska dobro vedela, kam smo odpeljali orožje, je obstajala velika nevarnost, da ga bo prej ko slej prišla iskat. Spomnim se, da je k meni prišel **Božo** in mi predlagal, da bi orožje najraje skrili na naši kmetiji, ki ni tako oddaljena od carine. Z ženo **Alojzijo**, ki je žal že pokojna, sva bila takoj za to. Tudi sinova Marko in Andrej. Dogovorili smo se, da bo prevoz orožja in opreme opravljen ponoči, brez luči. Premestitev je bila opravljena neopazno. Zanj še sosed niso vedeli. Ker je bilo orožje premazano s konzervirnim oljem, se je po celi kmečki hiši širil neprijeten vonj. Vonj po olju je motil tudi naše obiskovalce. A še najbolj so se čudili sosede, zakaj so se na naši kmetiji kar naprej mudili teritorialci. V času vojne je bil na kmetiji tudi štab za oskrbo in varovanje. Povedal sem jim, da stražijo mene, ker me je rado strah. Bili so časi, ko si moral znati obvarovati tajnosti. Fantje, ki so varovali orožje, so spali na skednju. Ker je na kmetiji bil samo en telefon, jim je bil ta noč in dan na razpolago. Da bi jih rešil dežurstva pri telefonu, sem imel telefon ponoči kar v spalnici. Postal sem dežurni telefonist. Veliko klicev je bilo. A najbolj pretresljiv, ki mi bo za vedno ostal v spominu, je bil v soboto zelo zgodaj zjutraj. Mislim, da je bilo okrog četrte ure, ko me je poklical **Mirko**, predsednik izvršnega sveta naše občine, in mi povedal, da bodo okrog devete ure letala JLA napadla Dravograd. Rekel je, da moramo spraviti živino iz hleva in da moramo takoj zapustiti kmetijo. Ker nisem bil paničen, sem zahteval od domačih, da smo še prej pomolzli krave in jih izpustili na travnik. Na traktorje sem naložili najnujnejše in odpeljali v gozd. Tudi dva 200-litrski soda nafte. Ko je bila družina na varnem, sem se sam vrnil na kmetijo in je nisem zapustil vse dni obleganja Dravograda. Odločno sem rekel, tako kot ne zapusti kapetan ladje, tudi pravi gospodar ne zapusti svoje kmetije. Za vsak primer, če bi prišla vojska JLA, sem imel na mizi v kuhinji pripravljeno tricevno lovsko puško »driling« in dovolj streliva. Res so ob deveti uri zatulile sirene za zračni napad. Po desetih minutah pa tudi konec nevarnosti. Počutil sem se tako nemočnega in osamljenega tistih

deset minut, ki so trajale večno. Hvala bogu, da se je vse tako srečno izteklo. Žal so bili ranjeni in tudi mrtvi na obeh straneh. Tako pač je v vsaki vojni. Ta se je morala zgoditi, saj drugače Slovenija nikoli ne bi bila samostojna,« je Jože v isti sapi poudaril in še dodal: »Tudi prvo leto v samostojni Sloveniji sem bil zelo zagret politik. Bil sem pobudnik za ustanovitev Kmečke stranke v Dravogradu in tudi njen prvi podpredsednik. Kmečkemu prebivalstvu sem tudi sam razlagal in dopovedoval, da bo Slovenija postala druga Švica. Res bi lahko bila, če bi bolj držali skupaj, če nekateri politiki in gospodarstveniki ne bi imeli k sebi obrnjene roke in bi manj polnili svoja korita. Če bi bolj skrbeli za narod in manj zase in za svoje sorodnike. Le tako bi lahko bilo življenje v Sloveniji mnogo lepše in prijetnejše. Res sem razočaran nad vsem, kar se danes dogaja v naši naravno bogati in lepi deželi ter z ljudmi,« so Jožetu kar vrele besede na plan. Orosile so se mu utrujene oči.

Otokar Praper pri spominski plošči padlim na Holmcu

Številna priznanja Kogelnikovi družini

Šele leta 2012 je Kogelnikova kmetija, kot nekdanja partizanska kurirska postojanka, dobila tudi spominsko ploščo od ZZB NOV Dravograd, ki so jo namestili nad stopnicami, ki vodijo v klet. Istočasno je bila nameščena tudi spominska plošča Zveze vojnih veteranov Dravograd, ki spominja, da je v letih 1990 in 1991 bilo na kmetiji tajno skladišče orožja TO. Ena ob drugi danes skupaj spominjata in opominjata, da je tudi Klančnikova kmetija preživela marsikaj težkega v kar dveh vojnah. Za svoj prispevek v vojni za Slovenijo 1991 je Kogelnikova družina prejela kar nekaj priznanj. Že pred leti ji je Zveza veteranov vojne za Slovenijo podelila častni naziv Slovenska družina. Leta 1991 je Klančnikova kmetija prejela tudi priznanje republiškega štaba TO. Takratni gospodar kmetije, Jože Kogelnik, pa je

leta 1992 prejel znak MSNZ 1990. Pozneje je dravograjska občina kmetiji podelila tudi občinsko priznanje. Prav tako je Jože prejel zahvalno listino za zasluge v vojni 1991 od policijskega veteranskega društva Sever za Koroško. Zadnje dni junija pa je občina Dravograd Jožetu Kogelniku podelila občinsko priznanje, in sicer za njegov dolgoletni prispevek na področju tamkajšnjega kmetijstva in gospodarstva. Ob koncu naštevanja priznanj, ki so jih bili deležni Kogelnikovi, je Jože dejal: »Zakaj ne bi nekaj dobili, če smo si pa vendarle zaslužili. S svojimi življenji in zdravjem smo varovali skrito orožje, saj smo nad njim tudi spali. Kako je bilo na naši kmetiji skozi stoletja, naj izvejo tudi naši poznejši rodovi. In sicer, da smo Kogelnikovi branili svojo rodno grudo v drugi svetovni vojni in v vojni za Slovenijo leta 1991.«

Na Klančnikovi kmetiji se je tako končalo moje povojno potepanje po Mežiški in zgornji Dravski dolini. In čeprav šele po 25 letih, tudi lovsko povojno poročanje z uporniške Koroške.

Na dogodke iz druge svetovne vojne in vojne za Slovenijo 1991 na Klančnikovi kmetiji spominjata tudi plošči, ki so ju dravograjski člani ZB za vrednote NOV in člani Zveze vojnih veteranov vojne za Slovenijo iz Dravograda namestili nad stopnicami, ki vodijo v klet. Jože Kogelnik in Otokar Praper sta ju ponosno pokazala.

Na Lisci za samostojno Slovenijo

Tone Vidmar

Spomini na vojno za samostojno Slovenijo počasi bledijo, vendar pri tistih, ki smo v tej kratki desetdnevni vojni kakor koli sodelovali, živijo z nami in če jih ne bomo zapisali, bodo tonili v pozabo. K pisanju spominov pa me je spodbudilo tudi nenehno samopovzdigovanje peščice »osvoboditeljev«, ki skušajo utrditi vtis, da je Slovenijo osvobodilo le nekaj ljudi, vsi drugi pa smo se medtem skrivali. Mar jim je le osebni prestiž in nabiranje političnih točk, čeprav so svoje osamosvojitvene zasluge dobro unovčili ne le s korupcijo, ampak tudi s položaji, ki jim niso kos. Siti smo že njihovega nenehnega iskanja krivcev in izdajalcev, saj smo v vojni za samostojno Slovenijo uspeli predvsem zato, ker smo bili enotni in odločni.

Slovenija se je JLA uprla s številčno skromno TO in ravno tako skromno oborožitvijo ter takratno milico. Tudi lovci smo dali svoj doprinos – z odličnim poznavanjem terena, predvsem pa kot izkušeni strelci, smo bili dobro oborožena sila tako številčno kot v številu kosov orožja, poleg tega pa je naše orožje pripravljeno in namenjeno natančnim strelom, zato bi imela njegova uporaba v vojne namene hude posledice za nasprotnika.

V moji lovski družini, ki je v tistem času štela preko petdeset članov, jih je kar petintrideset sodelovalo v vojni za Slovenijo; eni so bili vpoklicani v TO, drugi v narodno zaščito in rezervno milico, nekateri pa so se samorganizirali in varovali razne infrastrukturne objekte ali spremljali premike JLA in o tem obveščali štabe TO. Z lovskim prijateljem Tonetom, oba člana LD Zabukovje, sva bila v vojni za Slovenijo skupaj na Lisci; on kot poklicni šofer s svojim tovornim vozilom za potrebe TO, jaz pa z ženo, bila sva oskrbnika planinskega doma.

Lisco, prelepo posavsko planinsko točko z nadmorsko višino 948 m, v svoji knjigi »Moje dogodivščine« omenja že razborski učitelj Blaž Jurko. Med svojim službovanjem je kot vaški učitelj na Razborju in v prostem času kot lovec rad zahajal na to bližnjo planino in tam leta 1902 postavil prvo planinsko kočjo, ki se še sedaj po nekajkratnih prenovah imenuje po njem – Jurkova kočja. V neposredni bližini so planinci že pred drugo svetovno vojno postavili nov planinski dom, ki je dobil ime po najbolj zaslužnem članu Tonetu Čebularju – Tončkov dom. Ta je še posebej znan iz leta 1938 po zasedanju politbiroja, ki ga je vodil Josip Broz Tito in ga znova obiskal leta 1974. Tudi vojna za Slovenijo ni obšla priljubljene planinske točke – živo se spominjam, kako sem takrat kot upravnik doma sodeloval in podoživljal našo kratko vojno za samostojno Slovenijo.

Z ženo sva leta 1987 pustila službi v dolini in se kot domačina javila na razpis Konfekcije Lisce iz Sevnice, ki je takrat imela planinski dom v najemu, za nova upravnika, ker je prejšnja upravna odhajala v pokoj. To je bila kar težka odločitev, saj sva osemurni delavnik zamenjala za delo, ki ni bilo časovno omenjeno, delala sva ob sobotah in nedeljah ter praznikih. Bila

sva še mlada, polna delovnega elana, predvsem pa sva se želela dokazati v domačem kraju, kar nama je vlivalo novih moči, zato sva Tončkov dom sprejela kot drugi dom. Tudi z ostalim osebjem, s še sedmimi zaposlenimi, smo se dobro uskladili ter razumeli in leta so hitro minevala.

Prišlo je leto 1991 in pojavljali so se vedno večji pritiski na Slovenijo, da ne bi slučajno mislili o kakšni odcepitvi, zato smo še z večjim zanimanjem spremljali vsako novico po radiu ali televiziji. Še posebno so mi v spominu ostale besede predsednika Kučana zvečer, 26. junija 1991, na Trgu republike ob slovesni razglasitvi samostojne Slovenije: »Nocoj so dovoljene sanje, jutri je nov dan.«

In prišel je ta nov dan, 27. junij 1991, ki se je vidno razlikoval od preostalih. Gostov skoraj ni bilo več, le kakšen domačin se je za trenutek oglasil, vendar pravega vzdušja ni bilo, vsi smo bili redkobesedni in v zraku je bil občutek, da se nam ne piše nič dobrega. Edini redni gostje so bili fantje, zaposleni v bližnji hidrometeorološki postaji, ki so pri nas stanovali in jedli, se dobivali ob pivu, ter bodrili drug drugega, seveda smo se jim pridružili tudi ostali zaposleni v domu. Ker je bil planinski dom v sklopu Konfekcije Lisce iz Sevnice, sem vodilne povprašal, kaj storiti, saj gostov ni več. Odgovor je bil, da pridejo iskat terensko vozilo za potrebe rezervne milice, za vse drugo pa nam prepuščajo, da se odločamo sami in da jim je hudo, ker nas puščajo izpostavljene na takšni, za vojsko pomembni točki – bližini radarja, ki je bil namreč namenjen obrambi pred točo, lahko pa bi se ga dalo preurediti v vojaške namene.

Če bi morali na hitro zapustiti planinski dom, smo začeli pospravljati vrtno mizo, klopi, senčnike, zapirati okna ter polkna in zaklepati balkonska vrata. Vse pomembne dokumente in arhive sem odpeljal domov na Razbor. Ravno tako smo s kolegi hidrometeorologi za primer hitrega umika našli rezervno lokacijo, zapuščeno hišo pod Ivcem, še primerno za bivanje, od planinskega doma oddaljeno približno 2 km, katere lastnik je bil v tujini. V njej je bila že med 2. svetovno vojno partizanska postojanka »pri Brkotu.« Tja smo odpeljali nekaj stolov in miz ter štedilnik, v glavnem osnovne stvari za hitro preselitev. Večji problem je bil s polnimi skladišči pijače, predvsem pa hitro pokvarljivo hrano, saj je bil čas turistične sezone, kar pa se je pozneje izkazalo za dobro.

Da smo resnično izpostavljeni, smo občutili že naslednji dan, ko smo se v popoldanskih urah posedli pod lipo pri domu k še edini mizi, ki je ostala zunaj, smo v zraku zaslišali hrumenje letal. Kot aktiven lovec sem imel vedno v bližini daljnogled, zato sem takoj ocenil, da sta v zraku vojaški letali in se približujeta od nas lepo vidnemu Kumu, okrog katerega sta naredila krog ali dva ter ga začela raketirati. Spreletelo me je, ker sem bil prepričan, da smo na vrsti mi in naš protitočni radar v neposredni bližini. Na hitro smo zaklenili vhodna vrata, zdrveli v avtomobile in se skušali odpeljati. Opazili smo dim, ki se je dvignil od pretvornika na Kumu in da se letali bližata Lisci. Nismo se še pripeljali prav daleč od planinskega doma, ko sta nas v zelo nizkem preletu dohitela. Ob bučnem hrumenju motorjev sem čakal samo še eksplozijo, vendar sta Lisco pustila nepoškodovano. Ker jih po krajšem času čakanja ni bilo nazaj, smo se vrnili nazaj. Fantje s hidrometeorološke postaje so se ravno vračali iz bližnjega gozda, kjer so si poiskali zavetje. Sendviče, ki so jih imeli pripravljene za malico, so nekateri

med begom izgubili, drugi pa jih imeli v rokah še vedno nedotaknjene. Tisti trenutek sta se v terencu pripeljala dva miličnika in hidrometeorologom razdelila avtomatsko orožje s po trideset naboji za obrambo njihovega objekta. Ko sta odšla, smo si ogledovali orožje in ugotovili, da gre za nemške brzostrelke iz druge svetovne vojne.

Prišel je naslednji dan, ko se je skoraj zgodil prvi incident. Ko smo s sosedami hidrometeorologi sedeli pod lipo pred domom, oni seveda oboroženi z avtomati, jaz pa s svojo lovsko puško karabinko 7 mm rem. mag. ter spremljali vsako ropotanje na tleh in v zraku, so se začeli pojavljati helikopterji JLA. Eden od njih, kot da nas hoče napasti, se nam je prav počasi približal na naši višini, oddaljen dobrih dvesto metrov, tako da sem skozi strelni daljnogled na puški razločno videl – nameril osebe v kabini. Bili smo v kritju ograje in tisti trenutek je naš »vezist« že vzpostavil zvezo s štabom TO v Sevnici; njihov odgovor na vprašanje, ali naj »vžgemo«, je bil, naj presodimo sami. Ker smo nato opazili, da ima oznako Rdeči križ, smo si premislili, on pa se je s hitrim manevrom umaknil.

Ravno ko sem se s svojimi zaposlenimi dogovarjal, da zapustimo planinski dom, saj gostov ni več, pa tudi zaradi naše varnosti, smo po radijski zvezi dobili informacijo o pobegih vojakov in starešin na našo stran in da jih TO zbira v šiviljski šoli v Sevnici, potem pa naj bi jih v večernih urah prepeljali k nam na Lisco, kar se je tudi zgodilo. V trenutku so bili dom, sobe v depandansi, skupna ležišča in Jurkova koča v celoti polni in tudi po tleh smo položili dodatne blazine, skupaj za približno 130 ljudi. Vozili so jih z avtobusi, tovornjaki, bili so v različnih uniformah od pilotov iz Cerkelj, njihovi mehaniki, starešine, redni vojaki, v glavnem Slovenci, nekaj Hrvatov, tudi Črnogorec, večina kar z visokimi čini, ter sam poveljnik protiletalske obrambe z letališča Cerklje po narodnosti Makedonec, ki je bil kasneje še posebno iskan s strani JLA, zaradi česar so ga občasno odpeljali na drugo skrito lokacijo. Za varnost vseh prebeglih so skrbeli na hitro vpoklicani rezervisti TO, med njimi tudi moj lovski prijatelj Tone. Prebegli so prihajali tiho, zatopljeni v svoje misli, nekateri v šoku, ki so ga po pripovedovanju doživeli, ko so bežali iz matičnih enot oziroma vojašnic, saj so za njimi streljali, umikali so se položenim minam okoli vojašnic, pa tudi TO, ki jih je varovala, ni vedela za vsakega, s kakšnim namenom prihaja. Ko sem se pogovarjal z njimi, me je predvsem zanimalo, zakaj so nekateri prestopili na našo stran, saj so bili drugih narodnosti, pa so mi odgovarjali, da imajo v Sloveniji družine, premoženje, prijatelje.

TO je takoj po prihodu na Lisco zavzela položaje okrog doma, predvsem so se zavarovali z gosto postavljenimi stražarskimi mesti s po dvema vojakoma. Vendar sem se zamislil nad njihovo oborožitvijo. Večina orožja je bila starega, od M48 do starih »šarcev« iz 2. svetovne vojne. Po nekaj dneh so le pripeljali nekaj sodobnih armbrustov za obrambo pred oklepniki.

Za nas zaposlene pa se je začelo delo. Treba je bilo skrbeti za hrano, pijačo, čistočo. Imeli smo srečo, saj so bila naša skladišča polno založena. Po najnujnejše, kot je mleko, jajca, zelenjava, sem hodil v bližnjo domačo vas. Gibanje okrog planinskega doma je bilo omejeno, saj smo morali paziti, da nas ne opazijo iz zraka, ker so prebegle iz JLA, predvsem pa oficirje in pilote intenzivno iskali, zato je bil že drugo noč prvi večji preplah. Sredi noči smo po radijski zvezi dobili sporočilo, da nas je JLA odkrila in da nas

bodo v helikopterskem desantu napadli »specialci iz Niša«, ki so bili takrat nastanjeni na letališču v Cerkljah. Brez vsake luči so »moji gostje« zapustili dom in si poiskali kritje v bližnjem gozdu, mi zaposleni pa v najtemnejšem kletnem prostoru, in skoraj do jutra čakali, kaj bo.

Preplah je bil k sreči lažen, kar pa se je ponovilo že naslednjo noč, vendar nismo več zapuščali prostorov, nam je pa straža kar sredi noči razdelila ročne bombe, ki smo jim dali vzdevek »kinder jajčke.« Spominjam se, da se zanje nisem odločil in sem bolj zaupal svoji lovski puški pod posteljo. Zjutraj se mi je zaposleni kuhar pohvalil, da se je oborožil kar s tremi »kinder jajčki« in da jih ima skrite pod blazino.

Nam zaposlenim, ki smo imeli veliko dela, so dnevi kar hitro minevali, naši »gostje« pa so si krajšali čas z igranjem šaha, kart, se menjali na straži, predvsem pa spremljali vse, kar se je dogajalo drugod po Sloveniji. Kljub velikemu številu ljudi je vladala kar mučna tišina, srečevali smo se brez besed, večina z opaznim strahom na licu, zaskrbljeni za svoje domače.

Neko popoldne je za manjše razvedrilo poskrbel samski pismonoša iz bližnje vasi, ki je bil v mirnem času naš stalni gost in je rad prihajal pogledat naša dekleta. Znan je bil po tem, da je bil vedno dobre volje in pripravljen ugnati kakšno neumnost. Kakšnih 200 m pred planinskim domom ga je na glavni dovozni cesti ustavila straža, saj ni smel nihče do doma. Na veliko začudenje stražarjev, je imel v svojem starem fičku sopotnika – osla, ki mu ga je podaril sosed in nam ga je pripeljal pokazat. Straža je »ocenila«, da nam ni nevaren, zato ga je spustila naprej. Že pri samem razkladanju je povzročil obilico smeha, nato pa zabavo do pozne ure pri šanku.

To čakanje in spremljanje dogodkov od drugod pa je nekaterim že preseдалo. Dva od prebeglih starešin – prvi tankist, drugi vojaški miličnik, oba Slovenca, sta se odločila, da se gresta bojevat in da jima je čakanja dovolj. Bil je dopoldan, še kaki dve uri do kosila, ko sta pred domom na dovoljenje glavnega odgovornega postavila v vrste vse pripadnike TO in prebegle iz JLA in vprašala po prostovoljcih. Javilo se jih je približno dvajset, vendar še niso vedeli, zakaj. Izstopili so iz vrst in se razvrstili v novo skupino. Pobudnika sta pred domom stopila za nekaj stopnic višje in jim povedala, kaj jih čaka. Ko smo ju poslušali, tudi meni ni bilo vseeno in so se mi ježili lasje. Govor se je začel nekako takole: »Odločili smo se, da imamo čakanja dovolj in gremo v boj za samostojno Slovenijo. Zavedajte se, da se boste borili na pravi strani in umrli za pravo stvar, nad vašim grobom bo plapolala slovenska zastava ...« Na koncu sta dejala, da počakajo še kosilo, nato pa se s Tonetovim tovornjakom podajo v Krakovski gozd. Opazil sem, da nikomur od prostovoljcev ni bilo več do hrane, da so vsi pustili kosilo in se pričeli pripravljati za odhod. Imeli so srečo, že naslednji dan je bilo vzpostavljeno premirje, vendar varnost za prebegle še ni bila zagotovljena – spet smo bili obveščeni, da so jih odkrili »specialci iz Niša«, zato so se še isti večer naložili v avtobuse in se za nekaj dni umaknili v planinski dom Gore nad Hrastnikom, z namenom da zmedejo morebitne zasledovalce. Po njihovi vrnitvi nazaj na Lisco so v celoti zamenjali vojake TO z novimi, pa tudi tisti manj iskani prebegli so lahko odšli domov, preostale pa so že lahko obiskali domači, pa tudi dom smo odprli za ostale goste. Življenje se je počasi normaliziralo in po štirinajstih dnevih so nas zapustili še zadnji. Desetdnevna vojna je na Lisci tako trajala malo dlje, dobili pa smo tudi

velike vojaške radarje za pokrivanje zračnega prostora celotne Slovenije, ki pa so na Lisci ostali več kot leto dni.

Ko smo končno zaživel v miru in v svoji državi, samostojni Sloveniji, sva z Lisce odšla tudi z ženo in se odločila za bolj umirjeno družinsko življenje, ter Tončkov dom na Lisci prepustila v upravljanje drugim.

Moje lovsko orožje, ki mi je bilo kljub drugim obveznostim v desetdnevni vojni vedno pri roki, ni bilo uporabljeno proti ljudem – in bolje je tako.

Tončkov dom na Lisci (948 m), v ozadju hidrometeorološka postaja z radarjem

Opazovanje karavle v Brestovici

Boris Milič

Ne spomnim se več datuma, bil je jasen, vroč poletni dan. Večer pred tem smo igrali karte v vaški gostilni na Gorjanskem, dokler niso gostilne zaprli. Ko sem prišel domov okoli enajstih zvečer, mi je žena rekla, da se moram nemudoma javiti na postaji milice v Komnu. Telefoniral je takratni komandir tov. Zlatko Lah. Takoj sem se odpravil na postajo. Tam je bil še komandant za TO komenskega področja tov. Fiorelli. Zapovedala sta mi, kaj moram jutri zgodaj zjutraj narediti. Približno tako: Najdi si še enega, jutri zgodaj zjutraj pojdi »osmatrat« staro brestovsko karavlo. Predvideva se, da so se ob napadu teritorialne obrambe na aktivno karavlo (Klariči) prejšnjega dne graničarji razbežali in so sedaj v zapuščeni karavli. Ker sta bili v Brestovici dve karavli, ena naseljena (Klariči) s pripadniki graničarjev JLA, druga je bila prazna in od prve oddaljena približno 3 km. Ker je bil vstop v štiristometrski obmejni pas, kjer je bila tudi karavla, brez dovoljenja prepovedan, je lokacija stare karavle bila precej nepoznana javnosti. Sam sem jo dobro poznal, ker sem imel dovoljenje za vstop v štiristometrski pas, sklepam, da so me tudi zato poslali tja. Ukazala sta mi še, da moram zjutraj ob petih pred marketom v Brestovici po ogledu že poročati o stanju na stari karavli udarni četi teritorialcev oziroma njenemu komandantu o stanju v njej, ker so jo mislili napasti. Tudi za njih je bila lokacija karavle precej nepoznana. To sklepam zato, ker so se v Brestovici poslužili uslug vodenja do karavle pok. vaščana Brestovice miličnika tov. Juriča.

Tako sva se s sosedom Stanislavom Pipanom, ki je bil prav tako lovec, še po temi odpravila »osmatrat« staro karavlo v Brestovico in stanje v njej. Precej boječe sva se približevala stavbi. Tja sva prispela nekje ob pol petih zjutraj. Iz grmovja sva poslušala, ali bova slišala kakšen šum. Skozi daljnogled sva videla, da so polkna odprta, kar navadno niso bila. Strah se je še povečal, ker je veter na drugi strani fasade zaloputnil polkno ob zid. Skrita sva počakala še približno petnajst minut. Potem sva se opogumila in šla v stavbo, kjer ni bilo nikogar. Opogumil me pravzaprav moj spremljevalec g. Pipan s predpostavko, da on, ker je delal na benzinskem servisu v Brestovici, pozna vse graničarje, ki so tudi sami dobri fantje in ob spoznanju in obrazložitvi, zakaj smo prišli, nama ne bodo sigurno tudi nič hudega naredili, če so notri. Tam so sigurno bili dan prej, ker so pustili okna odprta, in bog si ga vedi, kam so se razbežali pred bojaznijo napada naših teritorialcev. Nekateri so govorili, da so dezertirali v Italijo. Ker tam ni bilo nič, sva se odpravila na poročanje v vas, kot je bilo prejšnji večer na miličniški postaji v Komnu dogovorjeno. Še zmeraj malo v strahu sva se pogovarjala o raznih stvareh in nič slabega sluteč peščila proti Brestovici. Kar naenkrat sem zaslišal ropot motorja avtomobila v bližini. Prijatelju sem rekel, da slišim avto. Odvrnil mi je, da se je slišalo iz vasi. Mislil sem si, da je morda res, pravzaprav sem mu zaupal, ker je imel precej boljši sluh kot jaz. Ker sva se pogovarjala, naju je ta udarna četa teritorialcev potem, ko so izstopili iz avta, slišala in tudi mislila, da so vojaki JLA. Takoj so napravili

zasedo z vso bojno pripravljenostjo na napad. Na srečo je enemu od teritorialcev ušel zaklep avtomata in je s tem povzročil sumljiv šum, tako da je moj kolega zakričal: »Fantje, kaj pa delate?!« Takrat so prišli do spoznanja, da to niso graničarji, ampak lovci. Do vsega tega je prišlo, ker komandir in komandant na miličniški postaji v Komnu nista točno posredovala podatkov komandantu udarne čete, kje bova midva in kje jim bova predala raport. Namesto da bi se srečali pred marketom, smo se srečali na bojišču. Na srečo vse dobro, vendar z grenkim priokusom površnosti ali slabega sporazumevanja. Kako in kaj se je naprej dogajalo in ali so pobegle vojake graničarje našli, ne vem.

Vojna za Slovenijo v očeh Marka Richterja

Marko Richter

V obdobju takratne slovenske osamosvojitvene vojne ali vojne za Slovenijo sem bil kot osemletni fant na počitnicah na Kapli na Kozjaku. Poletne počitnice so se zame vedno pričele na podeželju pri dedku in babici, kamor še danes kot lovec rad zahajam. Kapla na Kozjaku je majhna obmejna vas s skoraj 600 prebivalci. Leži na obronkih Kozjaka, ločena od nasproti ležečega Pohorja z reko Dravo, ki je vrezala Dravsko dolino na pol. Na vzhodu meji z Gradiščem na Kozjaku, na zahodu z Remšnikom, na jugu z Ožbaltom in severu z Avstrijo. Kapla na Kozjaku, deljena na Sp. Kaplo in Zg. Kaplo, je na svojih 4515 hektarjih v večjem delu poraščena z gozdovi. Okoli 1525 hektarjev skupaj zavzemajo še pašniki, travniki in polja. Na Kapli živijo srčni in preprosti kmečki ljudje z močno zakoreninjenim čutom za naravo.

V obdobju takratne desetdnevne vojne za Slovenijo so se poletne počitnice šele pričele in jaz sem jih že z vso nemo doživljal na kmetiji pri dedku. Kot otroka me takratna dogajanja okoli vojne niso zanimala. Starši in babica me s takratnim dogajanjem okoli osamosvojitve niso obremenjevali, a sem kljub vsej brezskrbnosti in razumu otroka takrat vseeno začutil, da je bila v zraku napetost in da se je v Sloveniji dogajalo nekaj pomembnega. V spominu mi je ostal še vedno svež prizor, ko sem pomagal očetu polniti avtomatsko puško M70A tik preden je odšel zvečer za nekaj dni od doma. Pri babici sem imel takrat prepoved gibanja višje v gozdu ob meji z Avstrijo in zapoved, da pred vsakim odhodom iz hiše povem, kam sem namenjen. Danes vem, da se je leta 1991 v obdobju od 27. junija do 7. okoli mene marsikaj dogajalo in za Slovenijo tudi pomembnega zgodilo. Po pripovedih ljudi v današnjem času se ve, da se je dogajalo tudi na Kapli.

Ob možnosti zapisa v spominski zbornik Lovci v vojni za Slovenijo sem se odločil, da zapišem par besed po pripovedovanju člana LD Kapla, Martina Volmajerja, o dogajanju na mejnem prehodu Kaple z Avstrijo pri karavli, kjer je kot pripadnik takratne enote TO sodeloval, in po pripovedovanju člana LD Kapla, Rada Garmuta, o zalogah orožja, ki naj bi ga skrili v skednju na njegovem domu. Takrat je živel še njegov oče Franc Garmut, ki je bil gospodar kmetije Drulek, in je privolil ter pomagal pri akciji.

Kozjak junija 1991

Martin je v vojni za Slovenijo sodeloval še z drugimi trinajstimi pripadniki s Kaple kot ostrostrelec. Njihova naloga je bila varovanje objekta karavle in patroljiranje vzdolž državne meje z Avstrijo. Sama naloga po zahtevnosti ni bila težavna, a kljub temu pomembna za varovanje. Kadar niso bili na patrolji, so jim včasih delali družbo policisti iz Avstrije, civilno oblečeni. Avstrijska vojska je imela svoje vkopane, skrivne položaje vzdolž celotne meje. Na teh položajih so bili popolnoma zamaskirani, po ves dan in v stalni pripravljenosti za ukrepanje. Rove so kopali skoraj neslišno in vedno samo ponoči. Polemika je bila okoli hrane, saj je je primanjkovalo. Nekaj so je že dobili od sokrajanov, a premalo. Na karavli so imeli tudi štiri prašiče in ob pomanjkanju hrane so se brez ukaza odločili, da bodo enega porabili zase. Odločeno in načrtovano so se odločili to izvesti. Martin je priskrbel pribor za koline, ko se je takratni častnik ustrašil. Naslednji dan so se pripeljali iz Slovenj Gradca vojaki, spravili prašiče na tovorno vozilo TAM 130 in jih odpeljali. Vsi potrthi obrazov, ko se je Martin posvetoval s častnikom, ali lahko upleni s svojim lovskim orožjem srnjaka. V naslednjih dneh je prišel še ukaz in Martin je po lovsko uplenil starejšega srnjaka, katerega meso se je še kako prileglo, pa čeprav so ga komaj prežvečili. Po tisti pojedini so potrthi obrazi splahneli in kmalu je bila vojna za Slovenijo tudi končana.

Kmetija Drulek

Na Drulkovi kmetij, kjer je v bližini še partizanska bolnica iz časov druge svetovne vojne in je imela sposobnost sprejetja petindvajsetih ranjencev, so se srečali z vojno situacijo konec meseca junija. Tiste noči je prišlo k hiši šest pripadnikov takratne TO. Ker je zunaj močno deževalo, so se posedli ob krušni peči ter se okrepčali s hrano, ki so jim jo pri Drulku ponudili. Med temi je bil eden, ki je bil precej napet in je dajal domačim na kmetiji precej neprijeten občutek. To je bila tudi nekakšna izvidnica za ogled mesta, kjer bi lahko shranili orožje. Glavni štab je bil nekoliko nižje v Gradišču, in sicer v šoli. Naslednji dan se je glavni častnik odpravil na kmetijo Drulek dogovarjat s Francem Garmutom, lovcom iz LD Kapla in gospodarjem kmetije, o morebitni možnosti shrambe orožja v skednju. Franc je privolil in že naslednji dan popoldan, v začetku julija, so pripeljali s civilnim tovornim vozilom Zastava kakšnih 300 kosov vojaškega orožja. Zaboji so vsebovali puške M48, M70 s standardnim in preklopnim kopitom ter ostrostrelne puške M76. Od teh kosov orožja jih je bilo kar nekaj konzerviranega. Zaboje z orožjem so skrili v skednju pod senom. Rado Garmut je bil v TO Ruše, a je bil čez dan v štabu v šoli Gradišče na Kozjaku, čez noč pa doma še z enim pripadnikom na varovanju orožja. Orožje v skednju je bila rezerva, če bi se v Gradišču na šolo zgodil večji napad. V tistih dneh, ko je bilo orožje skrito v skednju pri Drulku in je po Sloveniji bila bitka za osamosvojitve, je gospodar kmetije Franc Garmut nenadoma preminil pri telitvi krave zaradi zastoja srca. Orožje je bilo skrito v skednju še vse do konca meseca julija, ko so naposled orožje odpeljali.

Agata Schwarzkobler ali moja spominska impresija na vojno

Sely de Brea Šubic

Naj pripravim šolo, so mi naročili, zakaj in za koga mi niso pojasnili. Pouka ni bilo več, a v šoli je bilo še nekaj otrok, ki so prihajali v varstvo v vrtec. S hišnikom sva uredila zasilno zaklonišče z vsem potrebnim in na varno prenesla šolsko dokumentacijo, aparature in umetniška dela. Fresk na zidu se pač ni dalo odstraniti. Na freski je motiv Agate, ki jaha na prašiču. Po povesti Visoška kronika Ivana Tavčarja jo je likovno upodobil slikar Ive Šubic.

Agata je bila obtožena coprništva, češ da ponoči jaha prašiča, trosi točo in škodi živini. Česa bi jo obtožili danes? Da se poslužuje uničujočega orožja, meče bombe in granate, mine? Vedno je bil in tudi danes je prisoten lov na čarovnice, z njim želimo dokazati drugo resnico, da bi se otresli lastne krivde; nobena coprnica ni kriva, mi – človek je kriv za vse, tudi za današnje vojne.

Ive Šubic, Agata jezdi prašiča nad starimi Poljanami, 1986, freska, 155 x 360 cm.

V vojni sem bila že isti večer. Dobila sem poziv, naj se javim v štabu. Bila sem prepričana, da potrebujejo pomoč v pisarni. Lojze, ki je odrejal dežurstva, je s svojim humornim obnašanjem mirno rekel: »Z Nikom bosta to noč čuvala vodno zajetje v Hotoveljski grapi. Kdorkoli se bo sumljivo motal okoli ograje, zavpij – stoj – in takoj ustrelj.« Zaradi presenečenja in jeze, da z menoj brije norce, sem mu odgovorila, da nisem prišla po vlogo za gangsterski film. A scenarij je bil resničen in film se je že odvijal, ko sem videla, da so Niku, ki je bil poleg, že dali pištolo (rusko tt.). Niko je bil moj učenec. Poslušal me je, ko sem vsako leto 22. decembra ob praznovanju JLA govorila o njenem pomenu in jo vključevala v domovinsko vzgojo. A danes naj bi streljal v njene pripadnike. Boleče doživetje!

Že ime grapa pove, kje sva bila. Poraščeni strmi bregovi, hudourniški potok Hotoveljščica, cesta in posamezne hiše v glavnem ob bregovih in ponekod z malo nebesnega svoda. A prav v tej naravni trdoti je njena lepota.

Bilo je že nekaj dni po polni luni, a dovolj svetlo, da sva videla vodno zajetje in okolico. Vsak šum, hojo ali katerikoli znak premikanja, tudi divjadi, morava zaznati in z gestami opozarjati drug drugega. Kmalu sva s spodnje strani zaznala neko hojo, a videlo se ni nič. Nisem čakala, v zrak sem ustrelila opozorilni strel. Potem je bila tišina. Okoli naju so poplesavale kresničke, a noč je bila še dolga.

Ubiti človeka! Ne! Saj je nemogoče, da bi izgubila razsodnost, da bi me pripeljalo do težko predstavljenih skrajnosti. Notranja borba pred odločitvijo, kot pri liku Agate, ki s svojim likom predstavlja dvojnost – dobro in zlo, razmerje med človekom in njegovim notranjim čustvenim in duhovnim svetom ter svetom zunaj njega, kot svetom človekove ogroženosti.

Zakaj sem tu? Saj vse skupaj kaže že na norost. Nekdo je rekel, da je norost neke vrste skrivnosten način, s katerim se dokopljemo do spoznanja. Spoznanje mi je bilo že jasno – prevladala je moja odločujoča vrednota dolžnosti kot moralni vzorec, ki sem si jo med drugimi izbrala za svoje življenjsko vodilo.

Odrešujoče jutro, svit na nebu, počasi naraščajoča svetloba nad temno grapo in rdeči gručasti oblaki, ki so plavali v nepojmljive daljave in jaz bi plavala z njimi. Vse skupaj me je obdalo z nekakšno magičnostjo, kot da jaz tega ne doživljam, da sem nekdo drug, da nisem več na svoji poti, ampak v nekem drugem svetu.

Na žičnati ograji vodnega zajetja je sedela ptička.

Začutila sem potrebo, da se zatečem v jasni mir, ki mi ga je lahko dala le Schubertova glasba.

»Znak današnjega življenja ni več jasnost, ampak splošna in hotena nejasnost.«*

*O vojni v Španiji je v reviji Dom in svet 1937 zapisal Edvard Kocbek.

Češnjev cvet

Bukov Vrh in Kremenik sta vasi, razpotegnjeni po gričih, večinoma so to samotne kmetije, kar je pomenilo za naju z Markom hoje za ves dan v iskanju vojnih dezertarjev. Bilo je le nekaj dni po kresni noči in bilo mi je presneto žal, da si tisto noč nisem nabrala praprotnega semena in ga imela v žepu, saj se po legendi v tem primeru lahko pogovarjaš z živalmi ali pa postaneš neviden, kar bi mi v teh dneh prišlo prav. Žal so bili namesto semena v žepu lovskega jopiča naboji. Zaradi »vojaške taktike« je bil drug žep poln češenj, ki so v tistih dneh zorele v hribih. Že spomladi so bila češnjeva drevesa v bujnem cvetenju, kot bi bile en sam cvet. S češnjami bi obmetavala napadalce kot Erazem Predjamski, ki je sveže vipavske češnje metal na oblegance in jih tako zavajal.

Hrumenje helikopterja nad nama ni bila več fantazija, ampak boleča resničnost. Bila sva pred cerkvijo na Bukovem Vrhu. To je lepa gotsko-baročna cerkev z znanimi polhograjskimi štukaturami. Posvečena je Mariji sedmih žalosti. Močno sem si zaželela, da bi začelo zvoniti in zvoniti in jaz bi vpila, ne v religiozne namene, čeprav na marsikaterem zvonu piše Kuge, lakote in vojske – reši nas, o Gospod, ampak ker je v meni kar kipelo od gnusa, besa in me je bolelo srce zaradi te nesmiselne in neumne vojne, katere del sem bila tudi sama.

Vojna veteranka Sely de Brea Šubic v družbi lovskih tovarišev Otokarja Praperja, Franca Klajneja in Zmaga Tinta

V mislih na vse matere, ki jim je prav takrat zaradi te vojne krvavelo prebodeno srce s sedmim mečem ob izgubi sinov, kot Mariji ob mrtvem sinu, nisem mogla zreti v to žalostno podobo v oltarni sliki. Popolnoma drugačna je podoba Marije na Stari gori pri Čedadu, ki z razgaljeno dojko doji Jezusa. Ta podoba pooseblja življenje. Vsa živa bitja hočejo živeti in človek z dano zavestjo in v svoji radoživosti se ne more sprijazniti s prekinitvijo življenja, najmanj pa z nasilno. Živeti!

»Samo en cvet, en češnjev cvet odlomi, moja draga, saj veš, vsak tak pozdrav, živeti, živeti pomaga!«

Karel Destovnik Kajuh

Tri gore in tri vojne

Ni mi bilo do spanja. Zjutraj, še ob zori, sem pred hišo srebala kavo in gledala Blegoš, kako ga objema naraščajoča zlata svetloba, in redke oblake, ki so plavali nad njim bogvekam. Kaj gora res ničesar ne čuti? Ali ve za tesnobo v mojih prsih v pričakovanju dneva, ki me je čakal? Na ogled vojaške postojanke, polne bunkerjev in rogov na Pasji ravni. Po navadi smo bili na obhodih v dvojicah. Za to nalogo so poleg mene in Marka tokrat določili še Ivana, ki je bil tudi lovec.

Pasja ravan je najvišji vrh (1029 m) Polhograjskega hribovja. Na vrhu je raven, ker ga je jugoslovanska vojska zravnila in znižala za 10 m, verjetno jim je služil kot rampa za pristajanje helikopterjev. Naša naloga, preveriti to postojanko, je bila zahtevna in predvsem nevarna, z nepredvidljivimi posledicami. Nihče ni vedel, ali je postojanko vojska zapustila, ali se v rovih in bunkerjih še kdo zadržuje, ali je puščeno orožje, mine ...

Spočetka, dokler je bil še gozd, smo hodili. Na čistini z nizkim rastlinjem pod vrhom smo se začeli plaziti. Ivan, ki je naše obleganje nekako usmerjal, mi je z gesto pokazal, naj sklonim glavo, in začutila sem, da so mi vratne mišice otrdele, srce je pospešeno bilo s spremljajočim značilnim stiskanjem v drobovju. Na svoje ponižanje sem odkrila, da me je strah in bila sem prepričana, da me bo zadelo.

Vstopili smo v neki večji prostor z malo dnevne svetlobe, ki je zaudarjal po nafti. Moreča tišina. S puškino cevjo sem po nerodnosti zadela prazen kovinski sod. Zvok z vsemi svojimi odmevi v praznem prostoru mi je preparal telo in zaledenela mi je kri. Zdi se mi, da sem šele zunaj začela dihati, na prostem sem se s pomočjo šnopsa rešila še cmoka v grlu.

Moj um je neprijetne dogodke in posledice dveh travmatičnih vojn v mladosti že delno izbrisal, a so v podzvesti še vedno ždeli do današnje vojne, ko so boleče privreli na dan ob pogledu na Blegoš. Lepo mi je na tej skrivnostni mirni gori, ki me vedno znova prevzema v svoji spokojnosti. Bukve na njenem pobočju so lepe, ravne kot korintski stebri. Ko objamem bukev, začutim, da njene korenine segajo do Montserrat, gore, pod katero sem se rodila. To so kamniti nazobčani vrhovi, vse od temne do rožnate barve, in v tem skalovju kip Črne Marije. Tam mi je bilo lepo, dokler mi vojna in falangizem nista vzela očeta in sem kot begunka pristala pod Matajurjem. Goro, lepo v svoji spokojnosti, goro kot branik slovenstva, goro, na kateri se še niso zacelile rane prve svetovne vojne in nove rane druge svetovne vojne. Vojne, ki mi je vzela vero. Ali je pod Blegošom končno moja Itaka? Odisejev otok kot simbol potovanja in hrepenenje po mirnem domu.

Pepel nekega dne

Tistega časa
nismo naredili mi,
pač pa je čas razdejal nas.

Gledam nazaj.
Kaj ostaja
od tistih dni?
Razbitine,
zoglenelo življenje,
nič.
Zgodovina: žlindra

Angel Gonzales – španski pesnik

Spominjanje na oblikovanje samostojne Slovenije

France Ekar

Ko smo pred četrto stoletja uresničili in se 7. aprila 1848 odločili za barve in barvna zaporedja slovenske zastave, so jo tudi v Ljubljani prvič javno in legalno visoko dvignili in razvili po vsej slovenski deželi kranjski. Prvi pobudnik za rojstvo slovenske zastave v tem revolucionarnem obdobju in »praporščak« te naše »prve« zastave je bil dr. Lovro Toman, pesnik, pisatelj, politik, bleiweisovec ter znanec Franceta Prešerna in ostale takratne slovenske kulturno poetično čuteče domovinsko domoljubne družine. Lovro Toman je v tem času na gradu Turn nad Preddivorom močno zaljubljen vasoval pri lovčevi hčeri graščaka Turna Janeza Nepomuka Urbančiča Josipini Turnograjski, s katero se je tudi poročil. Tomanu so bili lovci in lov zelo blizu, saj je med lovom dobil marsikateri navdih in napotek za njegova nadaljnja slovenska uveljavljanja in poslanstva. Janez Nepomuk Urbančič pa je v l. 1815 opisal slikoviti lovski pogon, na katerem so uplenili medveda »orjaka«, in ga podrobno opisal. Listina opisa lova z medvedjimi »krempļji« je še vedno hranjena v arhivu Slovenije.

Ob skorajšnjem izteku 20. stoletja so pričela brsteti in cveteti ljudska narodova hrepenenja po želji in nuji, da je prišel čas in trenutek, da se človek in narod ne po njihovi krivdi zaslužnjeni, osvobodijo, da se zidove, »železne« zavese, pregrade in diktatorstvo zruši in odstrani. Zgodilo se je tako, da še danes ne moremo povsem verjeti, da se je res tako zgodila ne samo cve-toča »pomlad«, ampak popolno uveljavljanje demokracije, spoštovanje in upoštevanje človekovih pravic. Slovence pa nas je v decembru, v božičnem času l. 1990 popolnoma združil in razveselil izid referendumu v vsej popolnosti in skoraj enotnemu hotenju in želji, da Slovenija postane samostojna neodvisna država. Zgodil se je najpopolnejši praznik »slovenstva«, slovenske brezkompromisne enotnosti.

Junija 1990 se je na kranjskem razstavišču že osemnajstič zapored organiziral mednarodni sejem Zaščita, to je bil strokovno specializiran sejem sredstev in opreme civilne zaščite. Sistem slavnostnega odpiranja tega sejma je bil zasnovan tako, da ga je vsako leto odprl predsednik republike in pokrajine jugoslovanske skupnosti po abecednem zaporedju. Tako je prišla leta 1990 za slavnostno odpiranje na vrsto Republika Hrvaška. S tem povabilom je vodstvo kranjskega sejma odkrito podprlo slovensko kot hrvaško osamosvajanje. To obvezo naj bi prevzel dr. Franjo Tudjman. Na predsedstvu so sprejeli našo pobudo ter sporočili, da predsednik predsedstva Hrvaške sprejema povabilo za odpiranje te mednarodne prireditve. Na dan odpiranja sejma se je velika množica ljudi zbrala že pred pričetkom otvoritve. V spremstvu slovenskega predsednika predsedstva RS Milana Kučana s člani predsedstva in vlade je prispela delegacija Republike Hrvaške, poleg predsednika tudi člani hrvaškega predsedstva in vlade. Delegaciji in oba predsednika so doživeli izjemno navdušeno pozdravljanje. Poleg otvoritvenih obvez in nagovorov se je hrvaški predsednik prijazno in sproščeno srečeval

z razstavljavci, pa tudi z naključnimi obiskovalci. Po ogledu sejma sta si predsednika Tudjman in Kučan ogledala gradbišče izgradnje karavanškega predora, mednarodnega projekta, investicije, ki je pomembna tudi za sosedo Hrvaško. Nato je sledilo razširjeno srečanje na gradu Strmol s člani delegacij Slovenije in Hrvaške, kjer so bili prisotni tudi dr. France Bučar, Lojze Peterle, Janez Janša, Ivan Oman, Ciril Zlobec, kranjski župan Vitomir Gros in direktor kranjskega razstavišča Franc Ekar. Prvo sproščeno srečanje s hrvaškim predsednikom v Sloveniji, ki se je zgodilo že v kritičnem času, v času načenjanja razpadanja jugoslovanske skupnosti, pa tudi že bližnja in slutena vojaška posredovanja jugoslovanske vojske v Sloveniji in na Hrvaškem, je pogovore napeljalo tudi na to situacijo, na začetek popolnega osamosvajanja. Predsednik Hrvaške je bil izjemno dobro razpoložen in je tudi opomnil direktorja sejma, naj govori le slovensko. France Bučar, predsednik državnega zbora, pa je verjetno v takem okolju prvič izpostavil, da je pri menjavah obstoječih uspešnih, čeprav »rdečih« gospodarstvenikov, treba biti previden in ne prenačilen, kajti enakovredno uspešnih kadrov ni kar tako na voljo. Neustrezni kadri pa so največja nevarnost za razpad in propad gospodarstva. Ivana Omana, člana predsedstva RS, pa so povprašali, kako bo z lovom in slovenskim lovstvom v bodoče.

Ker so se proti koncu iztekajočega leta 1990 vse bolj približevale napovedi o vojaškem napadu JLA, smo tudi na razstavišču gorenjskega sejma temu primerno proučili razmere in bodoče ukrepe v primeru napada skupaj s predstavniki štaba CZ, Uprave za zaščito in reševanje in Občine Kranj. Pri teh načrtovanjih sta sodelovala dva lovca. Dogovorili smo se tudi o notranjih preventivnih ukrepih, če bi prišlo do vojaškega posredovanja JLA. Največja nevarnost bi grozila v primeru vojaškega napada, če bi prišlo do razlitja velikih količin amoniaka v hladilnem in deponiranem sistemu za hlajenje za pripravo ledene površine. Po varnostnem načrtu v izrednih razmerah, to je v času elementarnih in vojnih situacij, naj bi se tudi sejemske površine po potrebi uporabljale za posebne namene skladiščenja opreme za CZ, vojaške opreme, transportne opreme, kot zbirni center ...

V tem še predvojen času so se pričel izvajati tudi t. i. »mitingi resnice«, shodi Marojeviča – stranke za enakopravnost občanov. V Kranju je Marojevič dobil dovoljenje, da se miting pripravi na lokaciji gorenjskega sejma. Sejem je moral temu primerno pripraviti prostorsko ureditev in tudi poskrbeti za varovanje. To smo še posebej skrbno pripravili s PM in UM Kranj. Štab je bil v direktorjevi pisarni, od koder smo opazovali priprave na potek shoda. Pripadnih udeležencev Majorevičevi pobudi in njegovi protislovenski nameri praktično ni bilo, nabrala pa se je precejšna množica ljudi, ki so bili le kot opazovalci, domačini in nasprotniki mitinga na mostu obvoznice. Zborovanje ni uspelo in močno »poražena« miniatūra je odšla tudi z »resnico«, da s takimi početji in namerami nimajo v Sloveniji kaj početi. In dosegli so le to, da v Sloveniji za taka dejanja ni mesta.

Vojno stanje se je začelo 26. junija 1991, ko je vojska JLA s polno oborožitvijo in mehanizacijo izstopala iz vojaških kasarn in je vojaški stroj napotila na najbolj aktualne strateške lokacije: mejne prehode, letališče, energetske distribucijske centre. Že naslednji dan, 27. junija, ob 21.30, je dobil direktor PPC gorenjski sejem, kot odgovorna oseba DO in predsednik odbora CZ sejem (Ekar), ukaz, da se izvede takojšna mobilizacija članov

OCZ sejem, da se pripravijo prostori in ostala infrastruktura za t. i. sprejemno-zbirni center oboroženih pripadnikov TO, v katerega so jih že v dobri poldrugi uri namestili. Naslednji dan je bil izdan ukaz ŠCZ, da se izvede nadaljnja priprava, ureditev in razširitev dislociranega prostora na 4000 m² za nameščanje t. i. zajetih vojakov, vojaške milice, vojnih ujetnikov JLA in tudi, da se uredi prostor za vojake »dezerterje« iz JLA, ki bi zapustili in prebegnili iz JLA. Pri tem smo morali sami zagotavljati varovanje objektov, prostorov in razstaviščne sanitarne komunalne, energetske in telekomunikacijske opreme infrastrukture.

Eden od primerov pokaže na dobro organiziranost, ko je dvaindvajset vojakov srbske in albanske narodnosti prebegnilo čez ograjo vojašnice v Bohinjski Beli do vasi, kjer jih je čakal avtobus, ki so ga priskrbeli teritorialci in jih nato prepeljali v Radovljico, kjer jih je Rdeči križ oskrbel s civilnimi oblekami. Nato so bili prepeljani v kranjski zbirni center, kjer so prejeli in se oskrbeli z vsem ostalim. Aktiviran je bil tudi postopek za vračanje v njihovo domače okolje. V teh zbirnih prostorih pa smo namestili tudi telefonske linije, da so se lahko javljali svojim domačim. Večji problemi so bili vojaki in miličniki JLA, ki so bili zajeti kot vojni ujetniki, in se predali teritorialcem, ki so bili tudi prepeljani v ta center. Poleg neoddanega orožja in vojaške opreme so bili izjemno nepredvidljivi z vsemi mogočimi intrigami in sabotажami. Npr. pred napovedanim mednarodnim ogledom humanitarnih organizacij o stanju in ravnanju z ujetniki so ti zajeti vojaki onesposobili sanitarne instalacije, odvode in jaške mašili s krpami, v katerih so bile britvice ipd.

V tem, vsak dan bolj napetem vojnem vzdušju, sem poslal generalu Kadijeviču, ki je bil velikokrat na ogledu sejmov Zaščita, vrhovnemu poveljniku JLA, protestno pismo, ker je bilo izvajanje JLA in njegovo v nasprotju s sporočili, ki so jih generali sporočali na sejmu o dobrodelnosti in humanitarnosti vojske. Protestno pismo s podobno vsebino sem poslal tudi generalu JLA Rašeti v Zagreb. V pismu so bila izražena nestrinjanja o početju JLA, in prepričanje, da tanki, bojna letala, nasilje in diktatorstvo ne morejo biti nadomestek za demokracijo. 27. junija 1991 je direktor gorenjskega sejma že prejel odgovore na poslana informativna pisma o vojnih dogajanjih v Sloveniji sejmskih kolegov v sosednjih državah; tj. dvanajstih sporočil, pisem od vplivnih, avtoritativnih sejmskih prireditvenih centrov iz držav Avstrije, Italije in Nemčije. V njih so nas v vsebini sporočil v največji meri podpirali pri prizadevanjih in izvajanjih za osamosvojitve Slovenije, kakor tudi podpirali novo slovensko državo.

28. junija sem sklical razširjeni programski svet sejma z najvišjimi predstavniki občine in GZS, na katerem se razpravlja in analizira stanje in varovanje razstavišča pa tudi mesta samega. Na tem sestanku sem predlagal, da se sprejme sklep o novi sejmski prireditvi »Slovenski proizvod – Slovenska kvaliteta« z znakom »SQ.« Imenovan je bil organizacijski odbor, potrjena vsebinska zasnova in tudi načrt, da se v septembru 1991 pripravi in izvede prva resnično razpoznavna prireditev slovenske ustvarjalnosti, slovenskega porekla. Z nadpovprečno odzivnostjo in odmevnostjo v Sloveniji in tujini je bil sejem visoko kakovostno realiziran. Slavnostno pa ga je septembra 1991 odprl prvi predsednik samostojne slovenske skupščine dr. France Bučar. Med kandidati za dodelitev znaka »SQ« so bili tudi slovenski artikli izdelki za lov in lovstvo.

Ker je bila situacija in intervencijska dela na razstavišču obvladljiva, je bilo s ŠTC dogovorjeno, da se tudi kot predsednik PD Kranj, 2. julija odpravim na Krvavec na ogled stanja po dopoldanskem času »raketiranja« letal Jastreba. Še posebej pa me je zanimalo, kako je z oskrbnikom in kakšno je stanje planinskih objektov PD Kranj na Krvavcu. Te objekte (planinski dom na Gospinci in zavetišče GRS) je po programu uporabljala tudi TO. Ko smo se pripeljali z vozilom Lada-Niva že skoraj do Plačnikove kapelice, nekaj sto metrov pod TV-stolpom se tri minute pred šestnajsto uro zasliši hrup, sence letala in močne detonacije ... Iz stolpa se sliši kovinski zvoki in tudi na žičnih sedežih se zaznajo odmevi »šrapnelov« kamenja. Pod zavetiščem GRS, ki je bilo prazno in zaklenjeno, se na velikih mestih valijo dimne zavese. Zavetišče ni bilo videti poškodovano, razen nekaj neznanih odlomov, verjetno še starejših poškodb na strehi, opazna je bila tudi manjša lina, luknja na vzhodni, gornji strani slemena. Kasneje se je izkazalo, da je to povzročila granata, ki je bila kasneje najdena v »jogi« blazini. Ta granata pa je še vedno hranjena kot spomin na letalski napad JLA. Posadka TO, ki je bila pred tem nameščena v zavetišču GRS, se je po dopoldanskem raketiranju umaknila na drugo lokacijo izven Krvavca. V času pred popoldanskim raketiranjem so dežurni delavci elektra, žičničarji, mehaniki TV-stolpa in novinar prispeli do planinske postojanke na Gospinci, ko jih presenetilo že drugo raketiranje. V tem trenutku po raketiranju sem bil edini na Krvavcu z radio zvezo in sem po klicu NZ milice bil v kontaktu z Mitjo Brajnikom, inšpektorjem milice, in sem zvezo te institucije »Sava« v popolnosti seznanil s stanjem na Krvavcu, s smerjo prihoda letala iz smeri Kamniška Bistrica in po raketiranju odlet v smeri doline pod Storžičem na tržiško stran. Že čez pol ure je po tem razgovoru in poročanju iz doline

Brane Jaklič (LD Jošt), Peter Slatnar (LD Udenboršt) in Franc Ekar (LD Jezersko) s slovensko zastavo

prispele na Krvavec sodobno terensko vozilo z nameščenimi protiletalskimi raketami. Še enkrat sem ponovil dogajanje raketiranja na Krvavcu s smermi prihoda in odhoda bojnega letala. Zavetišče GRS, v katerem so se usposabljali tudi lovci za primere gorskih reševanj, varnega gibanja v gorskem svetu in po brezpotji, je bilo v gornjem delu toliko poškodovano, da je bila potrebna popolna obnova. Po desetih letih je bilo zavetišče l. 2001 obnovljeno in svečano odprto. Slavnostni govornik je bil Jelko Kacin, minister za obrambo RS.

13. julija 1991 so bile izredne razmere na kranjskem razstavišču končane in s tem tudi delovanje zbirnega centra za TO, za vojake, ki so zapustili JLA, vojne ujetnike ...

Nadaljevali so se novi poslovni procesi in novi projekti, kako obvladovati izpad bivšega jugoslovanskega tržišča. Na področju društvenega lovstva LD smo z gospodarji LD in vodstvi skrbeli za temeljit nadzor stanja in dogajanja v lovišču. Lahko le ugotavljamo, da nismo zaznali nikakršnih kršitev ali negativnih pojavov na divjadi ali na lovskih objektih. Ob doslednem obiskovanju in kontroli stanja na planinskih postojankah smo skupaj z lovci skrbeli za izmenjavo informacij. Zaradi velike spremembe, ki je nastala z odhodom JLA z gibanji z območij državne meje, sem konec julija poslal (Glas, 2. 8. 1991) delegatsko vprašanje, pobudo poslancema Vitomirju Grosu in Andreju Šteru, da je treba narediti vse za sproščenost gibanja v teh območjih, da se tudi na ta način pričnemo približevati EU in da so lovci v teh mejnih revirjih lahko upravljalno aktivni. To se je tudi upoštevalo in uredilo, da je danes gibanje neovirano v območjih severnih državnih meja.

Ljubljanski nadškof in metropolit dr. Alojzij Šuštar (levo) v družbi lovskih funkcionarjev Franca Ekarja, Franca Golije in mag. Franca Avberška (od leve).

V teh procesih pa tudi v kritičnih situacijah slovenskega osamosvajanja in postavljanja temeljev slovenske države je bila tudi množica aktivnih lovcev, ki jim je bil dodeljen državni status vojnega veterana, saj so jim bile zaupane odgovorne naloge in zadolžitve v samem vojnem času, kakor tudi v prvem desetletju graditve in sodobnega projektiranja slovenske samostojne države. **Miloš Bregar**, po osnovnem poklicu gozdarski tehnik, je bil član LD Jezersko, dva mandata starešina, tajnik in gospodar, s službenim odhodom z Jezerskega se je včlanil v LD Jošt in bil enako lovsko prizadeven in aktiven. Med ostalimi obvezami je bil tudi starešina LD Jošt. Bil je tudi predsednik PD Jezersko in član GRS Kranj. V vojnem času je bil obveščevalni načelnik v pokrajinskem štabu, vodja obveščevalnega odseka; v času slovenskega osamosvajanja 1991 je bil obveščevalec v »vrhu« koordinacijske skupine države Slovenije. **Niko Bernard**, član Lovske družine Jesenice, je bil je 10 let starešina LD in 11 let gospodar. Bil je tudi vrhunski alpinist, ki se je med ostalimi vzponi tudi zapisal med »čopovce«, ki so preplezali »Čopov steber« v severni Triglavski steni, simbol slovenskega alpinizma. Bil je operativec III. Jeseniškega bataljona s 400 vojaki TO, ki je 10 dni reševal izjemno aktivno operativno bojno situacijo na območju karavanskega predora. V tem vojnem času bojnega stanja ga je »spremljala« tudi njegova lovska puška. **Klavdij Mlekuž in Janez Dovžan**, člana LD Dovje, vrhunska alpinista, gorska reševalca, sta v času osamosvajanja delovala v jeseniškem alpskem vodu, ki je deloval na jeseniškem področju Karavank in Julijskih Alp. Med drugim so zasedli in varovali karavlo v Belci. Skupaj sta bila tudi 12. junija 1991 v moštvu ob zgodovinskem dogodku nastajanja slovenske države, ko se je na vrhu Triglava mogočno razvila »nova« slovenska zastava. **Branko Galjot**, tajnik Zveze lovskih družin Gorenjske in član LD Jošt, ki se je kasneje včlanil v LD Šenčur. Sodeloval je s sodelavci štaba TO, izbirali in določevali so lokacije za hrambo orožja in rezervnih delov. Skrbel in varoval je dokumentacijo in arhiv ZLD Gorenjske. Skrbel je operativno, da je delo in delovanje lovstva na Gorenjskem tudi v času osamosvajanja in tudi neposredno po tem času potekalo nemoteno. Tako so se redno nadaljevala lovska usposabljanja z lovskimi izpiti. V letu 1993 ZLD Gorenjske izvede prve lovske čuvajske izpite v samostojni državi Sloveniji. Enako je koordiniral v okviru ZLDG in LZS, da se podpre in izvede smučarsko alpsko tekmovanje v l. 1993 prvi mednarodni poletni lovski smučarski veleslalom na Skutinem ledeniku.

Branko Galjot – celo življenje predan lovstvu

Namen je bil tudi popularizacija slovenskega lovstva v novi državi. In da se je tega lovskega tekmovanja udeležil in se popeljal z vso vitalnostjo in vnemo po ledeniški progi lovskega veleslaloma prvi predsednik slovenske skupščine parlamenta France Bučar, velik prijatelj lovcev, je bilo dano slovenskemu lovstvu veliko priznanje. Tudi v prvi »uradni« slovenski lovski sejem na kranjskem razstavišču je Branko Galjot vložil velike strokovne in delovne napore. V letu 1996 se je uresničilo, da je LZS z ZLDG pripravila tretjo lovsko razstavo Slovenije, praktično pa prvo z mednarodnim statusom, udeležbo, mednarodno odmevnostjo in z aktivno delovno prisotnostjo CIC, kot zasedanje določenih komisij iz lovskega področja delujočih v okviru CIC-a. LZS je pri CIC pridobila in utrdila zaupanje in že naslednje zasedanje 1. 2001 skupščine CIC je bilo izvedeno in organizacijsko operativno zaupano LZS v Sloveniji. Zasluga vodstev in organov ZLDG pa je izjemnega pomena, da se je prav z Galjotovo »zagnanostjo« in elanom izdal v letu 1998 zbornik gorenjskega lovstva Naših petdeset let, posledica pa je bila, da so bile nato tudi napisane in izdane lovsko kronološke edicije – kronike po vseh LD Gorenjske.

V času povojne slovenske osamosvojitve in vstopanja v obdobja nove evropsko primerljive izgradnje utemeljevanja slovenske države in državnosti je bila prisotnost in sporočilo lovcev vedno na pravem, pokončnem mestu. Zbliževanje z demokracijo, s spoštovanjem in upoštevanjem različnosti smo začeli postajati in nastajati kot državljani napredne pravne države. To je bil osnovni cilj. LD so z lovsko srčnostjo in voljo članstva brez vsiljivosti in »nareka« začeli uvajati in izvajati nekdanje lovske tradicionalno svete običaje in navade. Lovi, ob »vernih dušah«, na Štefanovo, lovske maše Sv. Huberta. Tudi ljubljanski nadškof in metropolit dr. Alojzij Šuštar

je spoštoval in cenil delo in poslanstvo lovstva. Z velikim zanimanjem si je ogledal lovske razstave in sejme in še posebej je dal visoko ceno in priznanje lovski razstavi LZS z mednarodno udeležbo in sodelovanji. Odprtost lovstva in skrb za okolje in naravo so mu bila neposredno in povsem blizu. Lovci smo bili tudi v l. 1993 prisotni pri izvedbi prve slovenske razstave v Pekingu in »nehote« se je zgodilo, da je bila takrat slovenska državna zastava razvita prvič na Kitajskem, v njihovi prestolnici. Prikazali smo tudi slovensko tradicionalno lovsko puško, za katero je bilo veliko zanimanje. Žal v Sloveniji za tako veliko naročilo ni bilo možno najti tozadevnega »puškarja«, ki bi to naročilo lahko uresničil.

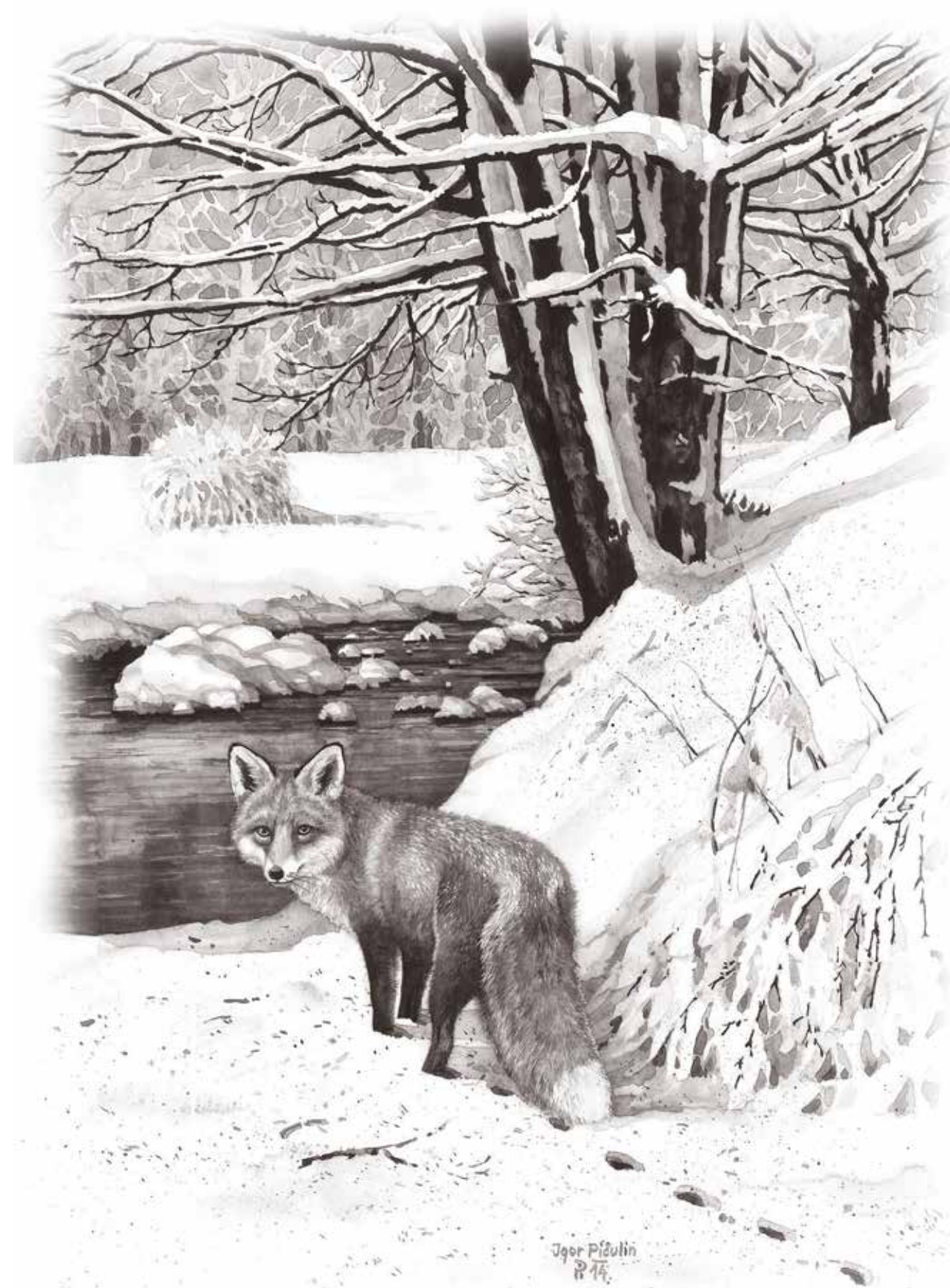
Aktivnosti v Sloveniji so bile od politike, gospodarstva, znanosti, šolstva, društev in ostalih po letu 91' v velikem zagonu s ciljem, kako priti do svetovnega priznanja nove države Slovenije in kako priti do čimprejšnjega sprejetja Slovenije v članstvo Evropske skupnosti, enako vstop Slovenije v schengensko območje. Zato smo bili vsestransko aktivni, prizadevni na vseh področjih, kako bi prepričali svet, da je Slovenija primerna in pripravljena na vse te spremembe. Vedno smo bili na voljo ambasadorjem, da so kot hribovci podoživljali utrip in značaje slovenstva. Enako je britanski veleposlanik hotel videti in doživeti stanja na zahodni slovenski meji s Slovenijo, zato se je v lovski družini povzpel na vrh Mangarta. Drugi veleposlanik EU, Ervan Foure, se je hotel povzpeti na vrh Triglava in mu je tudi uspelo. Še posebej velja omeniti vzpon v letu 2004 ob vstopu Slovenije v članstvo EU, ko smo skupaj razvili na vrhu zasnenežnega Triglava evropsko in slovensko zastavo. V božičnem času, ko smo vstopili v schengen, pa smo že nekaj ur pred tem z Jezersko-Savinjskega sedla visoko v zasneneženih

Ponosni v Evropi

gorah odvili mejne table, ki so opozarjale, da je gibanje v območju državnih meja omejeno in jih odnesli v dolino. Prvo tablo je odnesel lovec in starešina LD in planinec v »muzej« za spominjanje in opominjanje, da se meje za človeka ne bi nikoli več zaprle.

V obdobju utrjevanja slovenske državnosti so se z velikimi prizadevanji in vnemo odvijali, obravnavali in pripravljali novi dogodki, zakonodaje, pri katerih so bili tudi člani LZS, LD tako ali drugače prisotni in delujoči. V prvem desetletju so bile aktivne priprave na novo lovsko zakonodajo, kjer so bili lovci še posebej delovno aktivni. Nastajati je pričel projekt Natura 2000. Dinamične so bile priprave na zakon o Triglavskem narodnem parku, v svetu TNP je bilo vedno kar nekaj lovcev za določevanje nelovnih področij. Zakon o planinskih poteh, čeprav je že v prvih korakih dobival vsebinske zasnove, operativno in izvedbeno še ni »zaživel.« Odrta so ostala vprašanja o pristojnosti lovske organizacije do poti in steza, ki so jih naredili lovci in so imele lovski status in postale vsesplošno pohodniške. In še dokončno neoblikovano vprašanje in stališče o pohodništvu po brezpotjih, kajti prav tu smo lovci najbolj izpostavljali dejstvo, da je množično obiskovanje »stanišč« prosto živeče divjadi, do katerih se lahko pride le po brezpotjih, najbolj moteče in nevarno za divjad v področjih varovalnega gozda in gorskega sveta.

Zanesljivo lahko trdimo, da so lovci LZS pred in po izgradnji slovenske samostojne države vložili množico pozitivnih nabojev, dela in prizadevanj, da bi bilo tudi slovensko lovstvo kar najbolj mednarodno primerljivo z naprednimi in sodobnimi lovskimi poslanstvi v svetu. Tudi država Slovenije in predsednik države Slovenije je ta dejstva in zasluge slovenskega lovstva in slovenskih lovcev v času slovenskega osamosvajanja zaznal in ovrednotil tako, da je LZS odlikoval z najvišjim prvim slovenskim državnim odlikovanjem – zlatim častnim znakom svobode Slovenije.

Kaj in koliko smo lovci storili dobrega za domovino Slovenijo

Dušan Urankar

S strelstvom sem se začel ukvarjati že v rani mladosti, saj je bil oče lovec in mi tako orožje ni bilo tuje. Po nabranih izkušnjah na tekmovanjih z zračno puško v osnovni in srednji šoli sem se včlanil v Lovsko družino Braslovče ter v nadaljevanju dosegel kar nekaj regijskih in državnih naslovov v lovski konkurenci. Prav zaradi teh doseženih rezultatov sem bil prepoznaven, za kar so me v takratni TO dodelili v protiteroristično skupino, v kateri sem imel status ostrostrelca. V vojni za Slovenijo sem sodeloval od samega začetka, saj sem bil mobiliziran v času, ko nam je JLA hotela odpeljati orožje iz skladišča TO. Še danes se spominjam, da sem ob prejemu poziva pograbil svojo lovsko karabinko in se odpeljal na dogovorjeno zborni mesto, kjer smo od takratnih poveljnikov osamosvojitvene vojne prejeli določene naloge. V tem zboru sem stal s svojim orožjem, saj sem se kot strelec zavedal, da lahko zaupam le svojemu orožju in ne vojaški puški, ki bi mi bila na hitro dodeljena. Med vojno sem opravljal vrsto zahtevnih operacij, kot so varovanje naših pogajalcev z oficirji JLA v Zaloški Gorici, varovanje enote ob vstopu v vojaško skladišče na Petričku pri Celju, opazovanje premikov JLA po koncu vojne in še bi lahko našteval. Naša enota je bila vseskozi na terenu in srečal sem precej vpoklicanih kolegov iz lovskih vrst, ki sem jih v glavnem spoznal na lovskih strelskih prireditvah. Spominjam se, da mi je nekega dne naš poveljnik celo znal povedati, koliko lovcev sodeluje v osamosvojitveni vojni za Slovenijo. Mislim, da je bila številka nekaj tisoč, kar se mi je takrat zdelo povsem logično. Kaj kmalu pa sem spoznal, da se slovenski državljani sploh ne zavedajo, kaj smo lovci s svojim dejanjem pripravljenosti braniti našo domovino pred agresorjem storili za našo skupno državo. V očeh javnosti smo bili še vedno samo lovci, ki imajo pravico nemoteno hoditi po gozdovih in kmetijskih površinah in streljati vsepovprek. Razprave v slovenskem parlamentu so bile v glavnem privatizacija, denacionalizacija, človekove pravice ipd., nikogar pa ni nikoli bilo, ki bi javno povedal, da smo tudi lovci zaslužni pri tem, da so nekateri dobili nazaj nepremičninsko premoženje, ki jim je bilo v času komunizma odvzeto. Vsak vojaški strateg lahko pove, da smo lovci nepogrešljiv sestav za obrambo države, saj nas je 21.000 in vsi smo oboroženi s specialnim orožjem. Naša največja prednost je poznavanje konfiguracije terena, odmaknjenih kmetij, stečin, izvirov v naših loviščih in ne nazadnje – vsi smo izkušeni strelci.

Tega se seveda nekateri še kako zavedajo, saj nam pri komercializaciji lova sedaj prodajajo celo polavtomatske puške in pištole, tako da je izvajanje lova marsikje videti kot nekakšna »kanonijada.« Pri tem je seveda veliko pripomogla naša zakonodaja, ki jo spreminjajo po vplivu prevladujočih interesov. Enostavno ne razumem vseh teh predstavnikov države, kaj sploh še želijo od nas. Vso orožje in naboje financiramo sami, organiziramo razne preizkuse orožja, izobraževanja o varni uporabi naštetega, država pa bi nam še te vadbene poligone zaprla in prepovedala!

Odkar ni več obveznega služenja vojaškega roka, je rokovanje z orožjem mlajših lovcev po lovskih družinah največji problem. Kljub velikemu trudu in poudarku na vzgoji mlada populacija brezglavo naseda propagandi raznih novodobnih lovcev in trgovcev ter kupuje vse mogoče vrste polavtomatskega orožja z nenormalnimi kalibri, ne da bi prej preverili, za kaj sploh gre.

Leta 1991 smo verjeli, da zmoremo, po 25 letih še vedno verjamemo, ali pa sanjamo, da bo bolje.

Kako sem doživel vojno za Slovenijo

Jože Bračun

Kljub tridesetletni oddaljenosti se dogodkov osamosvojitve še vedno zelo živo spominjam.

Plebiscitarna odločitev za odhod Slovenije iz tedanje skupne države in zavrnitev »mitinga resnice« sta bila po mojem mnenju razloga, ki sta nakazovala prihajajočo nevihto. Seveda je bilo tudi mnogo drugih razlogov, kot so odhod slovenske delegacije iz kongresa KPJ in zaplenba orožja, ki je bilo last slovenske TO. Vse te dogodke sem spremljal zelo intenzivno. V podjetju KOP Brežice sem bil takrat načelnik NZ. NZ ob agresiji na Slovenijo ni prišla do izraza, ker se je formiral občinski štab civilne zaščite, kamor so bili kadrovani nekateri občinski funkcionarji. Smo pa v podjetjih bili pripravljeni na samozaščito. Zelo zaskrbljujoča je bila namreč vest, da se v Bihaču pripravlja letalska eskadrilja na bombardiranje Brežic. Takrat sem prvič pošteno začutil, da to stori le sovražnik. Do tega k sreči ni prišlo, je pa ostala zelo grenka izkušnja z vdori tankov na slovenske ceste in številna bombardiranja mejnih prehodov in prometne infrastrukture.

Posebej mi je ostal v spominu petek, 28. junij 1991. Tisti dan smo številni zaposleni zaključili delovni dan kakšno uro prej. Žena in sin sta se pripekljala iz Krškega domov v Pavlovo vas (Pišece) po neobičajni poti, saj so se nakazovale številne zapore cest, med drugim tudi popolna zapora krškega mosta.

Osebnost sem se kot član LD Pirešice na poziv javil na krajevnem uradu, kjer sta predsednik sveta KS, Marjan Markič, in predsednik LD Pišece, Ivan Šeler, imela že pripravljen razpored za vse člane LD. Razpored smo sprejeli brez ugovarjanj in komentarjev.

Ves dan so prihajale razne vesti, ki so med nas vnašale napetost, nemir, skrb in strah. Osebnost sem dobil zadolžitev, da kot predsednik vodovodnega odbora Pavlova vas organiziram in poskrbim za varovanje vodohrama.

Popoldan tega dne sem porabil za iskanje krajanov, ki bi sodelovali pri varovanju. Moram povedati, da nisem pridobil niti enega; mlajši so bili že zadolženi, starejšim pa nisem mogel dopovedati, za kaj gre. Tako sem bil primoran, da prevzamem odgovornost sam. Ker je bilo omenjeno zajetje od doma oddaljeno 70 metrov, sem si pri oknu na podstrešju uredil opazovališče, mizico in stol, družbo mi je delal radio, pa tudi brez daljnogleda nisem bil. V napetosti sem pričakoval naslednji dan. Tu naj omenim še neljubi dogodek: pogled na vodohram mi je zastirala sosedova suha sliva. Soseda sem nagovoril, da jo odstraniva, ker mu nisem dal svoje motorne žage v roke, da bi jo porušil, sem to storil osebno. Pozneje sem izvedel, da se je lastnik slive pritožil na UE Brežice.

V napetosti in pričakovanju najhujšega sem pri oknu počakal naslednji dan: vojna je tu. Le-ta prinaša žrtve in druge grozote.

Noč je bila dolga in zjutraj mi je uspelo nekaj ur spati. Zbudil me je helikopter, ki je nizko preletel moj dom. Helikopterji so leteli nad vinsko cesto, ki je povezovala Bizeljsko proti Krškem in naprej. Pa tudi druga vozila, ki so hitela s povečano hitrostjo proti Krškem.

Naslednjega dne se vsaj v našem kraju ni dogajalo nič posebnega, smo pa pozorno spremljali poročila, da so na Brniku ubili tuje novinarje, na Medvedjeku bombardirali tovorne avtomobile, raketiranje stanovanjskih objektov v Radgoni, mejnega prehoda Holmec itd.

Z ženo sva zvečer sedela na balkonu in opazovala raketiranje TV-stolpa na Slemenu. Še danes mi je žal, da nisem imel možnosti tega posneti, saj nisem imel na voljo primerne tehnike.

Vojno smo vsi doživeli v pričakovanju najhujšega, saj ni nihče vedel, kaj nam bo prinesel jutrišnji dan. K sreči sta zmagala pamet in razum, kar se pa ni zgodilo v drugih republikah nekdanje skupne države.

Slovenski lovci v osamosvojitveni vojni l. 1991

Alojz Gostenčnik

Ponosen sem, da lahko kot lovec, član Lovske družine Slovenska Bistrica, vojni veteran, domoljub in zavedni slovenski državljan, v nekaj besedah strnem spomin na osamosvojitveno vojno v letu 1991. Spomini hitro bledijo.

V letih 1989, 1990 in 1991 so bili povsem drugi časi. Kot takratni miličnik sem opravljal svoja dela in naloge kot vodja varnostnega okoliša na takratni postaji milice Slovenska Bistrica, bil pa sem tudi aktivni pripadnik in komandir oddelka posebne enote milice (PEM), ki je bila formirana na območju takratne uprave za notranje zadeve Maribor (UNZ).

Zaradi službenih obveznosti sem v tem času deloval na celotnem območju uprave za notranje zadeve, ki je pokrivala območja naslednjih postaj milice – PM Maribor z oddelki milice Tabor, Tezno in Rače, PM Slovenska Bistrica, PM Ptuj, PM Ruše, PM Ormož, PM Šentilj z oddelki, PM Lenart in postajo mejne milice Šentilj z oddelki. Spominjam se, da me je nekega dne v letu 1990 komandir postaje milice Marjan Korenjak poklical v pisarno in mi dejal: »Zelo dobro poznaš teren in krajane, službeno orožje iz skladišča postaje milice bo treba premestiti na rezervne lokacije.« Kolikor se spominjam je vrh takratne Jugoslavije nenehno grozil Sloveniji z uvedbo izrednih razmer. S posegom zveznih vojaških in policijskih organov bi razorožili slovenske obrambne sile, tudi milico. Pričakovanje takšnih ukrepov je temeljilo tudi na izkušnji iz maja 1990, ko je JLA poskušala razorožiti slovensko TO. Zahteve so se še naprej nadaljevale. Takoj se mi je porodila zamisel o lovskem domu Lovske družine Šmartno na Pohorju, na naslovu Smrečno 3, saj smo jo imeli tudi kot rezervno lokacijo po načrtu za delovanje postaje milice v izrednih razmerah. S tem v zvezi sem stopil v stik s takratno starešino lovske družine, Zdravkom Brezovškom, in mu predlagal in predložil namero. Pogovor je bil strogo zaupne narave. V domu pa je tedaj stanovala tudi moja sodelavka iz postaje milice Cita Turner. Bila je zaupanja vredna, zaradi česar je dobila nalogo varovanja prostorov in orožja, saj je dom postavljen na samoti ob gozdnem robu. Starešina Brezovšek je obvestil svoje člane lovske družine, da je dom do nadaljnjega zaprt za vse člane in druge obiskovalce, ker ga uporabljajo delavci milice. Nihče pa ni vedel, kaj se v resnici dogaja na samem kraju razen omenjenih oseb. Tako smo rezervno orožje in strelivo, ki je bilo namenjeno za uporabo protiterorističnega delovanja, delovanja v neposredni vojni nevarnosti in vojni, orožje za celotno rezervno sestavo milice iz seznama za postajo milice Slovenska Bistrica, v nočnem času premestili v skladiščni prostor za izmetavanje glinastih golobov, nekaj pa tudi v sam dom v sobo shrambe stanovanke. Lahko pa še omenim, da smo na območju postaje milice imeli še dve tajni skladišča. Hkrati se s tem pisanjem zahvaljujem vsem lovcem in ostalim sodelujočim – ponosen sem, da so mi zaupali.

V ta namen in zahvalo je Policijsko veteransko društvo Sever Maribor z odborom Slovenska Bistrica, 28. maja 2010, odkrilo spominsko ploščo na

domu Lovske družine Šmartno na Pohorju v Smrečnem šte. 3 z napisom »V TEM OBJEKTU JE BILA V ČASU OSAMOSVAJANJA REPUBLIKE SLOVENIJE TAJNA HRAMBA OROŽJA MILICE.«

Omeniti še moram posebno dejanje lovcev v letu 1991 v takratni občini Slovenska Bistrica. Tedaj so v občini delovale naslednje lovske družine: LD Slovenska Bistrica, LD Polskava, LD Oplotnica, LD Šmartno na Pohorju, LD Poljčane, LD Makole, LD Cigonca, LD Laporje in lovišče Zavoda za gozdove Pohorje. Po odločitvi takratnega štaba TO v Slovenski Bistrici je bilo sprejeto in določeno, da se vsem lovcem, ki imajo strelno orožje s strelivom, predvsem karabinke in MK puške z reverzom, to odvzame za potrebe oborožitve TO in NZ.

Tako je bilo od posameznih članov lovcev iz posameznih lovskih družin zbranih približno 270 kosov strelnega orožja, ki pa je bilo po končani vojni 1991 vrnjeno lastnikom.

Odkritje spominskega obeležja na lovskem domu Lovske družine Šmartno na Pohorju, 28. 5. 2010

Koroški lovci odločno stopili na branike domovine 1990–1991

Ožbalt (Ožbi) Fajmut

Kot lovec sem zelo dobro vedel, katera znanja in spretnosti mora imeti lovec pri poznavanju in gibanju v naravi in pri uporabi strelnega orožja. Vse, kar je lovec v svoji vsestranskosti in intuizizmu do lova vzdrževal individualno skozi leta, je moral samo pravilno organizacijsko uporabiti. Strokovna znanja sem si pridobil s permanentnim izobraževanjem in študijem obramboslovja, kjer sem tudi diplomiral.

Na dolžnosti načelnika štaba TO Slovenj Gradec sem imel možnost vpliva na razporejanje kadrov/lovcev v enote TO. Razporejanje v enote in poveljstva TO je temeljilo predvsem na načelu prostovoljnosti in pripadnosti kolektivu. Pri načrtovanju logistične podpore so bile lovske koč vedno vključene v uporabo obrambnih sil. Kot NŠ sem imel dostop tudi do zapornih podatkov posestnikov orožja v evidenci UNZ. Pri vojnem načrtovanju so se posamezne vrste orožja, ki niso prepovedane s konvencijami, načrtovale v strateški rezervi. Po odvzemu orožja TO pa je bilo nekaj primerov, ko so se javili lovci – prostovoljci, da se vključijo v enote TO, vendar za njihovo vključitev ni bilo potrebe.

Že od leta 1976 sem bil zaposlen v TO RS kot namestnik poveljnika OŠTO Slovenj Gradec in po preformiranju TO 1990 kot načelnik štaba – oz. nam. pov. 83. Obm. ŠTO Slovenj Gradec, ki je prevzel po ukinitvi PŠTO Koroške pristojnosti nad tem območjem. Bil sem tudi namestnik načelnika MSNZ. Kot NŠ sem seveda odgovarjal in vodil štab s prištabnimi enotami ter poveljnike 42 enot. Vodenje štaba in enot je zahtevalo veliko strokovnega znanja, ki sem ga pridobival z delovnimi izkušnjami na štabnih vajah in usposabljanjih enot TO, šolanjem za poveljniške dolžnosti od poveljnika voda do bataljona in brigade oz. OŠTO na Komandno štabni akademiji v Beogradu ter študiju obramboslovja. Iz poznavanja častniške strukture TO mi ni znano, da bi na enaki ali višji dolžnosti bil v letu 1990/91 kakšen lovski tovariš.

Lovci, razporejeni v poveljstva in enote TO, so opravljali zelo zahtevne naloge na področju operativnih zadev, kot poveljniki enot in obveščevalno izvidniški dejavnosti; že pred letom 1990, ko je bila organizirana v okviru TO terensko izvidniško-obveščevalna organizacija (TIOO). Druga pomembnejša naloga lovcev je bila na področju ostrostrelstva. Večina ostrostrelcev je bila iz lovskih vrst ali iz vrst športnih strelcev, nekateri so bili v obeh vlogah. Za ostrostrelce so bila v letnih načrtih TO izvedena večdnevna usposabljanja, vključno z bojnimi streljanji. V primerjavi s športnimi strelci so bili lovci precej uspešnejši predvsem v opazovanju, ocenjevanju razdalj, gibanju na terenu in maskiranju.

Pregled nekaterih lovcev, s katerimi sem neposredno največ sodeloval. Za lovce, ki niso iz LD Golavabuka, je članstvo navedeno posebej.

	PRIIMEK IN IME	DOLŽNOST – AKTIVNOST – OPIS
1	FAJMUT, OŽBALT	Načelnik OŠTO Slovenj Gradec – kasneje 83. Obm. ŠTO za Koroško.
2	LEKŠE, IVAN	Pomočnik poveljnika za motiviranje in informiranje 83. Obm. ŠTO, LD Mislinja
3	TRETJAK, MILAN	Pomočnik poveljnika za izvidniško-obveščevalne zadeve 83. Obm. ŠTO, LD Mislinja
4	VILAR, ZDRAVKO	Pomočnik za operativno učne zadeve 83. Obm. ŠTO. Starešina LD Muta
5	REK, JOŽE	Poveljnik logistične enote 83. Obm. ŠTO
6	VONČINA, SAMO	Poveljnik učne čete TO Poveljnik zbirnega centra za vojaške ujetnike JLA, LD Slovenj Gradec
7	HLUPIČ, DARKO	Poveljnik transportne enote zalednih enot 83. Obm. ŠTO, LD Podgorje
8	ZAKERŠNIK, JANKO	Poveljnik transportne enote zalednih enot OŠTO – zamenja ga Darko Hlupič
9	POTOČNIK, BOJAN	Poveljnik čete TO
10	JAMNIKAR, FRANC	Poveljnik voda v samostojni četi TO Mislinja, LD Dolič
11	PLEVNIK, VLADO	Skladiščil več ton streliva in razstreliva ter orožja za TO. Pripadnik MSNZ
12	BARL, FRANC	Skladiščil strelivo orožje in MES. Pripadnik MSNZ, LD Slovenj Gradec
13	ŠTALEKER, MIRKO	Skladiščil strelivo orožje in MES za Mislinjsko četo TO. Pripadnik MSNZ, LD Mislinja
14	MERKAČ, IGNAC	Skladiščil del orožja/streliva za potrebe PM SG
15	KOLAR, JANKO	Vodja operativne skupine OŠTO Radlje, LD Orlica - Vuhred
16	VOLMAJER, DUŠAN	Zaledna zagotovitev operativne skupine OŠTO Radlje in pogajalec LD Podvelka
17	KOLAR, LIDIJA	Organizacijsko mobilizacijske zadeve 83. Obm ŠTO SG, LD Orlica Vuhred
18	HAJN, TOMAŽ	Ostrostrelec in pripadnik zaščitne enote TO, LD Slovenj Gradec
19	KOTNIK, FRANČIŠEK	Pripadnik MSNZ, odgovoren za kurirske zveze OLO, LD Slovenj Gradec
20	HRIBERNIK, MILAN	Zveze in letalstvo
21	FLOGIE, BORIS	Vojaški policist in voznik – zaščitne naloge
22	KONEČNIK, MARJAN	Sodeloval v akcijah policije
23	ŠTUMPFL, ALEKSANDER	Ostrostrelec, LD Podgorje
24	KUŠTER, FRANC	Ostrostrelec, LD Gradišče
25	PUŠNIK, LUDVIK	Čeprav ni bil lovec, je dal kot prostovoljec v TO poseben prispevek k ohranjanju zgodovinskega spomina na bojna dogajanja z nesebičnim snemanjem vsega, kar je doživel ob spremljanju poveljnika in mene na ključnih točkah delovanja enot TO.
26	PRAH, SLAVKO	Logistika in podpora OŠTO Radlje, LD Podvelka
27	KOVAČ, BOGDAN	30. četa TO KS Vuhred, zveze in varovanje; LD Orlica - Vuhred
28	GRÖGL, ALBERT	43. Div. vod. Radlje, ostrostrelec, LD Remšnik
29	POROČNIK, SILVO	158. Pdiv Muta, ostrostrelec, LD Muta

Navedel sem le nekaj najpomembnejših članov LD. Opravičujem se mor-da spregledanim posameznikom. V opombi so navedene le osnovne vlo-ge posameznikov, za katerimi se opisujejo samostojne zgodbe doživljanja tistega časa. Kar precej lovcev pa je bilo razporejenih v diverzantske in protidiverzantske ter prištabne enote TO iz drugih LD, ki pa tukaj niso navedeni.

Posebnost dobrega sodelovanja z lovci se je pokazala tudi pri vzpostavlja-nju stikov z lokalnim prebivalstvom, saj je bilo veliko neposrednih stikov ob različnih priložnostih. Lovci smo organizirali različna strelska tekmo-vanja s puškami risanicami. Naj izpostavim samo eno, ki ga je izvajal vsako leto Zdravko Vilar, kot poveljnik OŠTO Radlje in član v LD Muta, v strelja-nju na silhueto glave na razdalji 300 m.

Reorganizacija TO na Koroškem

Ob reorganizaciji TO so vse enote in poveljstva OŠTO Slovenj Gradec dne 30. 4. 1991 prešle pod poveljstvo 83. Obm. ŠTO Slovenj Gradec, ki je prešel pod poveljstvo PŠTO Celje. S tem so se vse opisane izkušnje in način dela v pripravljalnem delu ter med bojnimi aktivnostmi pozitivno odrazile na uspehu boja proti JLA.

Pred oblikovanjem 83. Obm. ŠTO je namreč na Koroškem delovalo Po-krajinsko poveljstvo TO za Koroško, ki je z ukazom takratnega poveljnika predalo orožje JLA. V celjsko garnizijo je bilo zato premeščenih približno 83 ton orožja in streliva. Novo območno poveljstvo je torej spopad z JLA dočakalo brez ustrezne oborožitve in z novo sestavo poveljstva ter razfor-miranimi občinskimi štabi. Mirnodobna sestava območnega poveljstva je bila sestavljena iz pripadnikov razformiranih občinskih štabov TO Dravo-grad, Radlje in Ravne ter iz pokrajinskega štaba. V fazi preoblikovanja pa so bile tudi prištabne enote vojnih poveljstev občinskih štabov. Na novo pa je bila formirana enota za posebne namene (EPN), ki je bila sestavljena iz kombinacije formacije jurišnega odreda in dveh protidiverzantskih čet, popolnjena pa je bila iz prerazporejenih rezervnih pripadnikov partizan-skih enot JLA in pripadnikov enot TO.

Eden od glavnih problemov štaba je bilo zagotavljanje koordinacije znotraj štaba in med občinskimi strukturami. Zaradi pomanjkanja oborožitve je bilo zelo oteženo načrtovanje mobilizacije in uporabe sil. Potrebno je bilo izdelati vse nove načrte za vsako enoto posebej in s tem seznaniti najožji poveljniški kader. Izdelati in uskladiti so se morali načrti: »KAMEN«, ki se je nanašal na varovanje meje; »OBJEKTI«, varovanje objektov poseb-nega pomena; »GAMS«, oviranje komunikacij; »NABAVA«, blokada vo-jaških objektov in izvzem orožja ter MES iz objektov JA; »JEZERO«, zbir-ni centri za prebežnike; »LIPA«, stalna pripravljenost poveljstev in enot; »KREMEN«, načrt zvez in tajnega poveljevanja enot (TPE). Zaradi predaje omejenih količin orožja je bilo načrtovanje uporabe enot TO bistveno težje kot v normalnih pogojih. Enote so bile v začetnem obdobju načrtovane za opravljanje več vrst nalog. Nekatere so bile zaradi pomanjkanja orožja predvidene tudi za delovanje v več različicah hkrati. Predstavljajte si torej ta orkester brez ustreznih inštrumentov, ki se je le nekaj mesecev pred tem oblikoval, da odigra svojo vlogo.

Posebno problematiko so predstavljala tudi tajna skladišča, ki so bila vzpo-stavljena po bivših OŠTO oz. v fazi oblikovanja manevrske strukture na-rodne zaščite (MSNZ). V nadaljevanju je podan prispevek enega od tajnih zaupnikov teh skladišč.

Tajno skladišče orožja na kmetiji Plačnik na Brdih¹⁵⁸

»Bil je september leta 1990, ko sta prišla k meni domov g. Ožbi Fajmut in g. Viktor Jeromel iz štaba TO iz Slovenj Gradca in me prosila, da bi šli zvečer v Kočevje po orožje. Malo sem debelo pogledal, rekel pa nisem ničesar, saj sem svojemu lovskemu tovarišu Ožbiju zaupal, tako da sem se brez pomisleka strinjal. Zmenili smo se, da se zvečer dobimo na dogovorjenem mestu in gremo v Kočevje. Rečeno mi je bilo tudi, da če imam slučajno kakšno pištolo, naj jo vzamem s seboj, saj sem lovec. Takrat sem že začel misliti, no, sedaj pa ni več heca. Na pot smo odšli s tovornjakom, ki ga je vozil g. Merzdovnik, in osebnim vozilom za spremstvom, ki ga je vozil Ožbi s tremi spremljevalci. Ko smo prišli v Kočevje in ker nam je čas dopuščal, smo se ustavili v gostišču, kjer smo se odžejali in pojedli obilne sendviče, ki nam jih je pripravila njegova žena Angelca. Po krajšem postanku smo nadaljevali pot proti hotelu Jasnica in tam počakali, da se nam je pridružil g. Krkovič. Prišel je in domenili smo se, kako naprej. Tako smo okrog enih ponoči izvedli premik do skladišč orožja v Gotenici. Ko smo se ustavili, je bilo zunaj slišati neko bučanje. Ožbi je izstopil iz tovornjaka in kratek čas poslušal ter nas poklical, da še sami slišimo, kaj se dogaja. In imeli smo kaj slišati, bilo je namreč rukanje jelenov, ki je odmevalo po vsej dolini. Tudi Ožbiju je odleglo, ko je namesto morebitnih preletov izvidniških helikopterjev Gazela, ki jih je imela JLA opremljene za nočno opazovanje, zaslišal jelenji ruk. Preden smo naložili poln tovornjak orožja, streliva in minsko eksplozivnih sredstev smo se pošteno oznojili, kajti tovornjak je bilo treba čim hitreje naložiti, da so lahko prišli na vrsto še drugi prevozniki. Pri vračanju nazaj proti Koroški smo imeli ves čas do Slovenj Gradca spremstvo. S terenskim vozilom so nas spremljali trije Krkovičevi kolegi (pripadniki MORIS-a), ki so bili vsi oboroženi. K sreči nismo imeli na poti nikakršnih težav.

Ko je bilo orožje v Slovenj Gradcu, smo se začeli pogovarjati, kam z njim, da bo na varnem. Takoj sem jim ponudil možnost skladiščenja pri sebi doma, v strojni lopi. Naslednjega dne so orožje preložili na druga tovorna vozila zaradi večje varnosti in manjših sledi za orožjem, ki je prispelo v Slovenj Gradec. Orožje je moralo biti skrito tajno, tako da za skladiščenje ni vedel nihče. Zaradi tega so ga k nam vozili vsakič z drugimi vozili, da ne bi nihče posumil, kaj se dogaja. Prav tako so k nam pripeljali orožje, ki je ostalo v slovenjgraških podjetjih. Orožje so prevažali v nočnih urah, izmenično ob vsaki vožnji drugo tovorno ali osebno vozilo, da bi se izognili sumu. Prikrivanje skladiščenega orožja je bilo kar precej naporno in težko, saj ni smel za skladišče izvedeti nihče. Vsem smo lahko spretno prikrili, kaj se dogaja, razen domačim (otrokom). Tako smo morali najti nek način, da sva jim pojasnila situacijo ter posledice ob morebitnem razkritju skladiščenega orožja. Otroke sva z ženo morala tako rekoč ustrahovati in jim zagroziti, da bova morala ob morebitni izdaji v zapor. Tako sva rešila situacijo in tudi otroka sta se začela zavedati, da lahko ostaneta brez staršev. Posebno skrb in strah ob skladiščenju pa je izrazil tudi moj oče, Ivan Plevnik, saj je bil sam v vojski kot borec druge svetovne vojne. Večkrat mi je to omenil ter vprašal, ali se z ženo sploh zavedava, v kaj sva se podala ter s čim imava opravka. Kot poznovalec orožja je menil, da bi lahko takšna

količina skladiščenega orožja ob morebitni eksploziji povzročila gromozansko škodo za celoten kraj. Ni bil navdušen, da se je moralo skladiščiti ravno na naši domačiji.

Orožje je bilo treba čistiti, zato sem moral večkrat ostati doma in si vzeti dopust v namen javnih funkcij, kot se je temu včasih reklo. V službi nisem imel težav, ker je bil moj predpostavljeni skoraj domačin, g. Drago Krenker. Pri čiščenju mi je večkrat pomagal g. Janko Škrabelj, tedaj skladiščnik na občinskem štabu TO Slovenj Gradec.

Moram povedati, da me je bilo strah, ko sem pomislil, koliko orožja imamo uskladiščenega. Nekako smo ocenjevali, da je šlo za okoli 50 ton minsko eksplozivnih sredstev, orožja in streliva za manjše in večje kalibre. Bilo je tudi veliko druge opreme.

Najbolj sem se prestrašil, ko je pri sosedu Jutermanu zagorel hlev, ki je bil od skladiščenega orožja oddaljen približno 80 metrov. K sreči ogenj skladišča ni dosegel. Zaradi tega so bili v skrbeh tudi vsi ostali, ki so vedeli za orožje in so bili v pripravljenosti, če bi bilo treba posredovati. Med požarom je pokalo, kot bi bilo na fronti, saj so v času druge svetovne vojne domačini in partizani skrivali strelivo in eksplozivna sredstva med dvojni pod v hlevu, tako da bi lahko kateri od nabojev ali močnejše eksplozivno sredstvo zadelo tudi naše skladišče orožja. Zaradi nepričakovanega pokanja streliva in eksploziva so imeli gasilci pri gašenju kar nekaj težav in strahu. Ne samo gasilci, tudi tisti na TO so prišli zelo blizu in nemo opazovali, kaj se bo zgodilo. Vendar se je vse srečno izteklo in tajno skladišče orožja ni bilo odkrito.

Do same agresije na Slovenijo se je potem vse umirilo. Mir pa se je kaj kmalu končal z napadi JLA. Negotovost in strah ob misli, kaj bo z nami, če najdejo skladišče orožja, sta postajala vedno večja. TO je začela voziti orožje na položaje in mobilizacijska mesta. JLA je grozila in začela z letalskimi napadi, kar je povzročilo še dodaten strah.

Med samo vojno sem doživel neprijetno izkušnjo. Nekega dopoldneva je na domačijo prišel direktor NAME iz Slovenj Gradca prosit za prostore, da bi iz trgovine pripeljali tehnični material za skladiščenje. Seveda nisem imel več prostora. Bil sem v zelo neprijetni situaciji, saj ni vedel, da že skladiščim orožje, povedati pa mu tudi nisem smel. Ne znam opisati, kako mi je bilo v tistem trenutku nelagodno. Po dolgem pregovarjanju sem mu bil primoran pojasniti situacijo in tako je bilo vse lažje. Direktor je pojasnjene razmere vsekakor razumel.

JLA se je morala umakniti, saj so ugotovili, da v Sloveniji nimajo kaj početi, mejne stražnice so se vse po vrsti predale brez bojev, razen seveda Holmca, že do ponedeljka, 1. julija.

¹⁵⁸ Pričevanje Vlada Plevnika

Naenkrat je bilo orožja dovolj, tako da so se iz drugih skladišč in stražnic k nam vozili še dodatno orožje in eksploziv. Moram povedati, da skladišča pri meni med vojno niso nikoli popolnoma izpraznili, verjetno so imeli nekakšno zlato rezervo. Vsega skupaj je bilo toliko, da skoraj nisem mogel stopiti v prostor. V skladišču je orožje ostalo vse do oktobra 1991, potem pa so ga začeli odvažati v svoja skladišča.¹⁵⁹

Od leve Marija in Vlado Plevnik, po domače pri Plačniku na Brdah ter Ožbalt Ožbi Fajmut. Skladišče orožja in streliva ter MES in bojne opreme je bilo v dveh prostorih na desni strani stavbe. Vsak prostor je dimenzije 10 x 5 x 3,5 m, ki sta bila v celoti napolnjena z orožjem, strelivom in minsko eksplozivnimi sredstvi (foto Angela Fajmut).

¹⁵⁹ Članek je objavljen v knjigi Koroška v Vojni 1991, leta 2008 2. razširjena izdaja, izdajatelj OZVVS Mislinjske doline, str. 114–115.

Pričevanje Vlada Plevnika je avtentično dogodkom, za katere ni poznal celotnega ozadja. Po zloglasno sprejetem ukazu za predajo orožja 16./17. junij 1990 in njegovi realizaciji, je nastopila potreba po disperziji preostalega orožja in streliva, ki ni bilo prepeljano v objekte JA Celje, prepeljati – skriti na tajne lokacije, ki bodo predvsem varne in omogočale hitro dostopnost v primeru mobilizacije bližnjih enot TO. Ker sem osebno dobro poznal vse razmere, sem predlagal poveljniku, da glavnino sredstev za Koroško skladiščimo pri Vladu Plevniku (Brda), manjši količini pa pri Francu Barlu (Slovenj Gradec) in Mirku Štalekerju (Mislinja), še preostali dve skladišči pa nista bili pri lovcih. Za njegovo angažiranje za prevoz iz Kočevja je bilo vnaprej predvideno, da se je s tem zmanjšalo število ljudi zaradi tajnosti in posredno dobilo njegovo privolitev v prevzem skladiščenja teh sredstev.

Bojne aktivnosti na Koroškem

Vseh dogajanj in stanj, ki so vplivala na potek bojevanja z enotami JLA, ni možno pojasniti na kratko, saj je vsebina večplastna in obširna. Razumevanje teh dogodkov zahteva predvsem podrobnejšo obdelavo dejstev, ki so se nanašala na pravno podlago, stanje in razvoj TO ter razorožitev, vplive za zmanjšanje pristojnosti, usposabljanje in postopke enot pred spopadom, pristojnosti koordinacijskih skupin in civilne obrambe pri oviranju, obveščevalno zagotovitev, izvedbo mobilizacije ipd.

Za ilustracijo naj povem, da je v začetnem obdobju območno poveljstvo med spopadom poveljevalo 29 vojnim enotam oz. 42 subjektom ViP s 1600 pripadniki. To število se je kasneje povečalo na 2163 pripadnikov, od tega 163 častnikov, 197 podčastnikov in 1803 vojakov. Tem enotam je treba prišteti še enoto za posebne namene in minometno četo iz Velenja. Poleg tega pa je bilo treba voditi in usmerjati delo prištavnih enot in tri koordinacijske skupine, ki so bile oblikovane po naši odločitvi iz častnikov razformiranih OŠTO Dravograd, Radlje in Ravne. Dodatno je bila formirana tudi minometna baterija 120 mm, nekoliko kasneje pa še dva mejna odseka.

Tako veliko število subjektov je bilo zelo težko voditi in usmerjati, ne samo v organizacijskem smislu, temveč tudi tehnično, saj smo bili skoraj brez ustreznih zvez, pa še tem je bilo možno prisluškovati, saj so bile kompatibilne z zvezami JLA in smo zato morali uporabljati predvsem telefonske zveze.

Prodor kolone JLA po dravski smeri

Prve aktivnosti nasprotnikove vojaške policije so bile opažene med izvidniškimi pregledi dravske smeri od Ruš do Radelj in nazaj, in sicer 27. junija 1991 od 9. do 10. ure. Navedena smer v tej fazi ni bila ovirana, zato je glavnina kolone JLA po obhodu ovire v Rušah skoraj neovirano nadaljevala pot iz Ruš proti Koroški. V 83. Obm. ŠTO smo načrtovali oviranje dravske smeri že na relaciji Fala–Ožbalt, vendar je bila praktična izvedba oviranja prenesena na upravne organe za obrambo oz. izvršne svete občin, v katerih nismo imeli odločilne vloge. Glede na to, da je bilo oviranje na tej smeri predvideno že pri Rutu, je do zdaj še nepojasnjena odločitev poveljnika 8. PŠTO, da se s premikom 158. protidiverzantskega voda (PDiv) ovire postavijo šele pri Spodnji Vižingi.

158. PDiv je svojo nalogo odlično opravil, saj je bila oklepno-motorizirana kolona, v kateri je bilo 5 BOV-ov, samohodni top, 9 kamionov, 5 terenskih vozil, poveljniško vozilo, vozilo za zvezo in sanitetno vozilo in je štela 136 pripadnikov (9 častnikov, 7 podčastnikov in 120 vojakov) ustavljena od 12. do 15. ure. Z bojno razporeditvijo in številčno premočjo so enote JLA vod TO, ki je na tem mestu naredil oviro in je zaradi prepovedi uporabe orožja ni mogel braniti z ognjem, prisilile k umiku. Kolona je počasi prodirala skozi Radlje, kjer so nebranjene ovire premagali z obhodom. Enota TO (97. jurišni odred) zaradi zamude v mobilizaciji še ni bila oblikovana. Bojno sposobni del enote pa je skupaj s 157. vodom za PDD izvajal oviranje v smeri mejnega prehoda Radlje, ker smo predvidevali, da bo JA za to smer izločila del sil.

Enote JLA so bile ob 17.15 na območju Gortine ponovno zaustavljene z dvema četama (ena četa iz Koroškega odreda TO in ena četa iz Odreda za posebne namene – EPN). Za koordinacijo poveljevanja je bil določen stotnik Branko Kaker. Poveljnik kolone JLA je ugotovil, da ne more naprej, in je zato poskušal s pogajanjem pridobiti čas za nadaljnje ukrepanje. Na najšibkejšem delu blokade je nato uporabil bojni strup CS proti civilnemu prebivalstvu in s pomočjo vodnika, simpatizerja oziroma delavca JLA, ob 22. uri izvedel obhodni manever. Prav tako je uspešno izkoristil premoč pri napravah za nočno opazovanje ter močno nevihto, ki se je začela pred tem.

Na nadaljnji poti je morala kolona odstraniti še dve oviri, ki sta bili postavljeni pri Trbonjah in Boštjanu, vendar nista bili branjeni. Kolona je bila končno zaustavljena pred Dravogradom 28. junija, ob 2. uri, kjer se je ob močnem deževju vnel srdit boj z 28. samostojno četo Mislinja in pozneje še s četo iz jurišnega odreda enote za posebne namene (Jod EPN), ki je trajal do jutranjih ur. Kolona je bila nato blokirana še z dodatnimi silami TO (z Jod EPN iz Velenja in dvema diverzantskima vodoma ter drugimi enotami TO). Tega jutra je padel prvi in edini vojak TO, Vinko Repnik, ki je padel pod strelom ostrostrelca iz vojašnice Bukovje. Kolona je bila blokirana na taktično neugodnem mestu, in sicer nasproti vojašnice na desnem bregu Drave. Sile JLA so bile z reko Dravo sicer ločene, so se pa lahko z ognjenim sistemom zelo dobro varovale. Vojašnico Bukovje je blokiral 98. jurišni odred (98. Jod TO) in pozneje še dve samostojni četi. Smer Dravograd–Vič, mejno stražnico Vič so blokirali četa za protidiverzantsko delovanje iz enote za posebne namene (EPN) in dva voda (diverzantski in protidiverzantski vod) ter posebne enote milice. S takšno razporeditvijo smo si zagotovili nadzor nad tema dvema mednarodnima mejnima prehodoma in popolno blokado kolone.

Vodja kolone pk. Raljevič je na vsak način poizkušal realizirati dobljeno nalogo in prebiti blokado, vendar jim to ni uspelo. Za sprostitev kolone so dvakrat posredovala tudi letala Mig 21, ki so območje tudi raketirala, na srečo brez žrtev. General Rašeta je večkrat grozil z bombardiranjem Dravograda. Ob morebitnem ponovnem naletu letalstva JLA smo na območju Dobrave in HE Dravograd koncentrirali vsa razpoložljiva sredstva PZO, kjer bi ustvarili ognjeno zaveso, ki je letala ne bi mogla preleteti brez poškodb.

V času blokade so potekali najsrditejši spopadi 28. junija in 2. julija, bila je tudi prekinitv ognja zaradi zahtev vodstva RS in večkratnih pogajanj s pk. Stojanom Filipovičem in Stevanom Tomičem na strani JLA ter poveljnikom 83. Obm. ŠTO maj. Viktorjem Jeromlom ter predsednikom občine Dravograd. O silovitosti napadov naj povem, da ko sem se šel pogajat za čas, kraj in sestavo pogajalcev po cesti proti vojašnici Bukovje, kjer rastejo stoletne lipe, je bilo listja in vej na cesti kot v pozni jeseni. Da smo odločali o življenju in smrti, pa govori tudi dogodek, ko poveljnik protiokepnega voda pokliče na štab in vpraša, kaj naj stori, ker se mu je BOV postavil pred hišo. Bal se je, da bi zadel hišo. Povedal sem mu, da lahko takoj strelja, ko bo ta BOV prišel streljati. Med prekinitvami ognja je med poveljniki enot TO in vojaki iz kolone namreč prišlo do medsebojnega stika. Ena od posadk se je bila pripravljena predati in verjetno je bilo prav tem vojakom prizanešeno, da niso postali žrtve ob zadetku mine iz netrajnega topa.

Helikopterski desant enote Zvezne policije

27. junija smo na poveljstvo dobili informacijo, da je bilo ob 13. uri na nogometno igrišče v Dravogradu desantiranih 15 miličnikov zvezne milice. Po vzpostavitvi kontakta z načelnikom UNZ Slovenj Gradec, M. Kokolom, je le-ta dejal, da nima možnosti angažiranja sil PEM. Poveljniku sem zato predlagal uporabo 115. PDivč, ki je bila motorizirana, oborožena z AP, usposobljena in številčnejša. Poveljnik je predlog sprejel in potrdil način uporabe.

Poveljnika 115. PDivč Branka Garnbreta sem takoj zatem poklical po radijski postaji in mu prenesel ukaz, naj takoj blokira desantirane miličnike. Nalogo naj izvede po vodih iz smeri središča Dravograda in preko hidroelektrarne. Pri izvedbi naj upošteva vse varnostne ukrepe in načelo uporabe orožja, če bodo le-to uporabili tudi zvezni policisti. Četa se je po kratki pripravi po najkrajši poti pripeljala v neposredno bližino desantirane enote in jo hitro obkolila. Obkoljenih je imela trinajst miličnikov, dvema pa je uspelo s pomočjo komandirja postaje milice v Dravogradu priti v vojašnico Bukovje. S komandirjem milice Željkom Kljajičem so se po izjavah očitno osebno poznali že iz časov, ko je zvezna policija posredovala na Kosovu.

Po pozivu k predaji so najprej sledila pogajanja med poveljstvom čete in poveljnikom zvezne policije, ki pa niso bila uspešna. Poveljnik PDivč je zato zaprosil za pomoč iz 83. Obm. ŠTO. Poveljnik štaba se je odločil, da odidem na kraj dogodka in nadaljujem pogajanja do predaje. Po kratki pripravi sem poklical poveljnika voda vojaške policije za pripravo vozila »Pajero« in dveh policistov za spremstvo. Med prevozom iz Slovenj Gradca do Dravograda smo se dogovorili o postopkih varovanja in morebitni uporabi orožja. Ko smo prispeli do zajetih zveznih policistov, so naši policisti hitro zavzeli svoje položaje in bili pripravljeni za ukrepanje. Po kratkem razgovoru s poveljnikom čete TO sem stopil pred policiste in jim razložil stanje v RS ter jih soočil z dejstvom, da po slovenski zakonodaji nimajo nobenih pristojnosti za ukrepanje. Njihova prisotnost in morebitno ukrepanje bi pomenila sovražno in agresivno dejanje proti RS, za enote TO pa možno uporabo orožja, zato naj se raje predajo. Nadaljnja pogajanja so bila zahtevna vse do trenutka, ko jim je bilo večkrat ponovljeno jamstvo o spoštovanju mednarodnega vojnega prava in predstavljeno dejstvo, da je kolona JLA, s katero naj bi izvajali nadaljnje naloge, zaustavljena ter blokirana. Zahteval sem, naj se vkrcajo v avtobus, ki smo ga sočasno naročili na kraj dogodka, orožje in strelivo pa smo naložili v prtljažni del avtobusa. Končno je poveljnik pristal na pogoje in jih izpolnil.

Zajete policiste smo prepeljali v Slovenj Gradec in jih po krajšem zaslišanju varnostnih organov TO predali organom za notranje zadeve.

Iz zajete dokumentacije je bilo možno ugotoviti njihove cilje in naloge. Cilj enot JLA in zvezne milice je bil blokirati slovensko mejo po točno določenem načrtu (»Plan postopanja Saveznog sekretariata za unutrašnje poslove – Rešenje o neposrednom preuzimanju poslova kontrole prelaženja državne granice na graničnom prelazu Prevalje«). Po tem ukazu bi morale mejne enote JLA skupaj z okrepitevami iz kolone JA in desantirano zvezno policijo prevzeti vse mejne prehode ter jih zapreti. Odprt naj bi ostal le železniški prehod v Prevaljah.

Zajeta dokumentacija, ki se je nanašala na ukrepe in postopke ter pooblastila za zavzetje mejnih prehodov, je bila kasneje glavni vir informacije za nadaljnje ukrepanje 83. Obm. ŠTO. Poznavanje vsebine teh postopkov iz ukaza JLA je bil temelj za odločitev o napadu na mejno stražnico Holmec. Poročevalska ekipa televizije, ki je bila na kraju dogodka, je preko javnih občil o tem dogodku obširno poročala tudi mednarodni javnosti. Žal pa je dvema zveznima policistoma uspelo vzpostaviti stik z PM Dravograd, ki jima je omogočila prehod skozi razpored enot TO v vojašnico Bukovje. Iz teh postopkov lahko sklepamo, da vsem še ni bilo jasno, da je potrebno takojšnje odločanje za vzpostavitev samostojnosti. Kaj bi bilo, če bi vsi ukrepali tako neodločno?

Spopad na mejnem prehodu Holmec

Posadka na mejni stražnici Holmec je 27. junija 1991, ob 16.30, slovenskim organom mejne milice postavila ultimatum, da morajo zapustiti mejni prehod, sicer bodo ukrepali s silo. Poveljnik stražnice je po pogajanjih z Otokarjem Praperjem, na katerih ni popuščal v svojih zahtevah, ravnal po načrtu za prevzem mejnega prehoda s silo. Ob 17.46 je izstrelil opozorilni strel z netrazajnim topom v neposredno bližino poslopja mejne milice. Zaradi uporabe strelnega orožja je TO poveljniku 2./62. Koroškega odreda TO (OdTO), ki je bila v neposredni bližini na kmetiji Kralj, ukazala naj postopa po načrtu in izvede širšo blokado posadke na mejni stražnici ter še naprej sodeluje s komandirjem milice na mejnem prehodu. Na pehotni ogenj posadke iz stražnice je četa TO odgovorila z ognjem iz pehotnega orožja. Ukrepanje enot TO je zaustavilo nadaljnje bojno delovanje mejnih enot JLA. Enota JLA je v neposredni bližini, z zelo ugodnih položajev in v bojnem razporedu, zadržala svoje položaje nad mejnim prehodom. Zaradi navedenih dejstev in poznavanju vsebine ukaza zajetega pri zveznih policistih, ki je predpisoval postopke za prevzem mejnih prehodov je bil po vnaprejšnji odobritvi sprejet načrt za napad na posadko mejne stražnice. Nalogo sem posredoval poveljniku 115. proti diverzantske čete (PDivč), vodji operativne skupine za napad na mejno stražnico in drugim sodelujočim poveljnikom, ki so bojno ščitili napad glavnih sil.

Zamisel napada je bila zasnovan na:

- enoti za vpad, 115. PDivč, vodičih iz 2./62. in pripadnikih posebne enote milice (PEM),
- enoti za širšo blokado, 2./62., 160. protidiverzantskem vođu (PDiv),
- enotah za blokado sosednjih stražnic, 159. PDiv, 44. Div (diverzantski vod) in 23. Aiv (alpsko izvidniški vod),
- enoti za ognjeno podporo, 1./23. LTB PZO, oddelku z minometom kalibra 60 mm, posadki z ročnim metalcem min (RM M-57),
- enoti za zavarovanje desantnega rajona Poljana in rezervi – 1./97. jurišnem odredu (Jod) TO.

Z enoto PEM so po odločitvi njihovega poveljnika inšpektorja Zlatka Haliliviča in vodje koordinacije za TO stotnika Maksa Gorenška okrepili posadko na mejnem prehodu Holmec, del enote je ostal v rezervi za širše pokrivanje območja, 6 miličnikov pa so dodali 115. PDivč za zvezo in ognjeno okrepitev.

Zaradi dobre opremljenosti enot JLA s sredstvi za nočno opazovanje je bilo določeno, naj se širša blokada začne ob 4. uri. Z izhodiščnih položajev so začele enote zoževati blokado do neposrednega stika. Ob 5.35 so pripadniki JLA odprli ogenj na 1./115. PDivč, kar je pomenilo, da so skupine za ognjeno podporo začele streljati na stražnico.

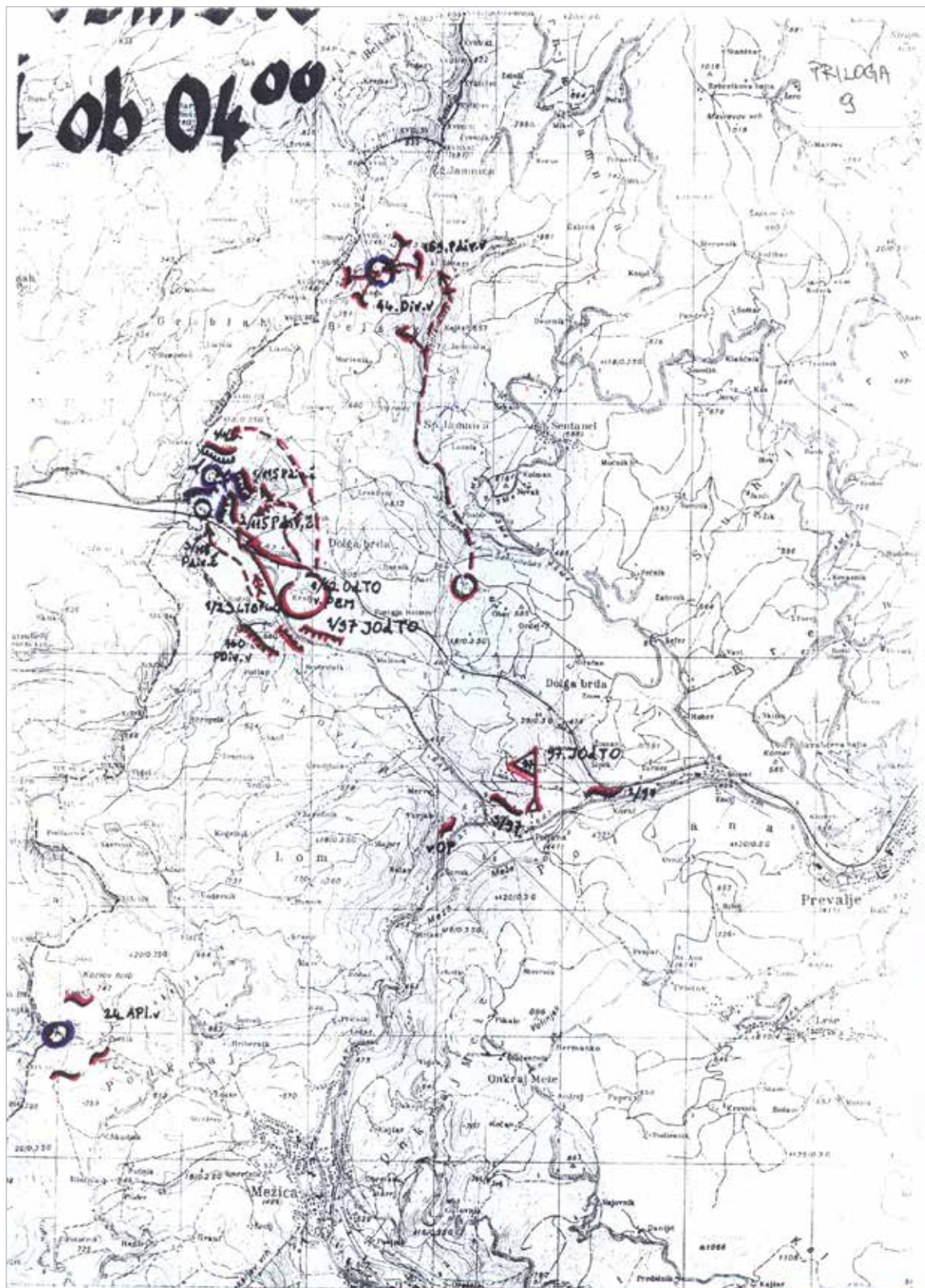
Boj je trajal do 7.10, ko je prišlo do prekinitve ognja zaradi oskrbovanja ranjenih. Po pozivu k predaji in krajšem pogajanju s poveljnikom je komandir stražnice predajo odklonil. Boj se je nato nadaljeval do 11. ure, ko se je začela posadka predajati. Poveljnikoma karavle je uspelo pobegniti tik ob državni meji z Avstrijo. Pozneje sta bila ujeta na mejni stražnici Sonjak.

Posadka JLA, ki je delovala z NTt, je z izstrelkom iz topa zadela objekt na mejnem prehodu, ki je zatem v celoti zgorel. Enote TO niso imele nobene ranjenca, enote milice pa dva mrtva (Željko Ernoič in Bojan Štumberger) in tri huje ranjene (Otokar Praper, Miran Ring in Maks Breznik).

Odločitev za napad je bila prava, kajti z odločnim napadom na Holmcu je bila dosežena pomembna zmaga, ki je vplivala na poznejše zavzemanje ostalih stražnic. Druge so se pozneje z demonstracijo sile enot TO in milice ter s pomočjo osebnih poznanstev predajale veliko hitreje, in kar je najpomembnejše, brez boja. Dominantni in utrjeni položaji in velike zaloge hrane ter dobra oborožitev mejnih enot JLA bi omogočali njihovo daljšo in učinkovitejšo obrambo, ki bi bila povezana s številnimi žrtvami in materialno škodo, če ne bi prišlo do njihove predaje. Zadnje posadke na mejnih stražnicah so se predale 30. junija 1991. Vsi pripadniki JLA so bili z avtobusi prepeljani v zbirni center v Slovenj Gradcu, od koder so se vojaki, preoblečeni v civilna oblačila, vrnili na svoje domove.

V spopadu na Holmcu je bilo udeleženih 233 pripadnikov 83. Obm. ŠTO, 18 aktivnih miličnikov in 31 rezervistov, 2 zdravnici, 9 voznikov reševalnih vozil in 7 medicinskih sester.

Negativna izkušnja v ViP je bil poskus poveljevanja nadrejenega poveljstva (PŠTO Celje) brez vednosti 83. Obm. ŠTO, po sredstvih zvez milice. Prav tako so informacije o možnosti posredovanja s helikopterskim desantom in premikom Aiv s svojih položajev izzvale med častniki negotovost in možnost medsebojnega spopada enot TO, do česar pa zaradi prisebnosti poveljujočih ni prišlo. Potrebna je bila najina (poveljnikova in načelnikova 83. Obm. ŠTO) odločna intervencija in trdna zagotovila, da je možnost uporabe helikopterskega desanta zelo majhna ter da je vodenje in poveljevanje samo linijsko.

Karta odločitve za napad na mejno stražnico Holmec (avtor Ožbalt Ožbi Fajmut)

Blokada vojašnice in mejnih karavil – stražnic

Hkrati s spopadi pri Dravogradu in na Holmcu je 83. Obm. ŠTO Slovenj Gradec skupaj s pripadniki policije usmeril vse sile v postopek blokad in pozivom k vdaji ostalih stražnic na Koroškem. Posadke stražnic so se glede na dogodke na Holmcu predajale veliko hitreje in brez boja. Pri tem pa so pomembno vlogo odigrale tako demonstracija moči enot TO RS in policije, osebna poznanstva kot pogajalske sposobnosti izbranih za to nalogo.

V času od 28. junija do 2. julija 1991 se je predalo vseh 14 koroških stražnic, to so: Holmec, Sonjak, Reht, Strojna, Koprivna, Vič, Košenjak, Terča, Libeliška gora, Bistriški jarek, Brezovec, Kapunar, Brezni Vrh in Kapla. S tem smo prispevali k nadzoru meje RS od Logarske doline, kjer se je predala stražnica »Savinjski partizan« (89. Obm. ŠTO Velenje), do Šentilja.

Ob predaji stražnic na Koroškem je bilo zajetih 376 pripadnikov JLA, ki so bili prepeljani v zbirni center Slovenj Gradec. Za nadzor nad mejo z Avstrijo je v prvi fazi prevzela TO z formiranjem dveh mejnih odsekov, kasneje po je to vlogo prevzelo MNZ.

Umik kolone pripadnikov JLA iz Koroške

4. julija 1991 so bili pk JLA Stojanu Filipoviću podani pogoji za umik kolone iz Koroške. Kljub določenemu terminu za pričetek umika ob 13.00, je po številnih izgovorih do umika prišlo ob 19.23. Poveljnik ZŠP TO RS major Viktor Krajnc je prevzel neposredno vodenje nad umikom. Kolona je iz Dravograda krenila v smeri proti Slovenj Gradcu – Mislinji – Gornjemu Doliču – Spodnjemu Doliču, kjer so jo spremljale enote TO in milice Koroške. Kolona je pot nadaljevala proti Vitanju – Slovenskim Konjicam – Žičam – Poljčanam – Mestinju – Rogaški Slatini – Rogatcu in proti Krapini. V Slovenskih Konjicah se je od te kolone odcepila izvidniška četa JLA in krenila v smeri Slovenske Bistrice proti Mariboru, od tam pa nadalje v Varaždin.

Glavno vodilo je bila motivacija

Za izvedbo bojnih nalog in premagovanje vseh naporov je bila potrebna visoka motiviranost vseh pripadnikov enot in poveljstev, ki pa se je izoblikovala že pred spopadom z JLA. Za razliko od drugih okolij v Sloveniji so bili izvedeni le nujno potrebni ukrepi v preoblikovanju kolektivov. Visoka domoljubna zavest, visoka usposobljenost in trdni kolektivi so bile temeljne značilnosti in hkrati tudi prednosti naših enot in poveljstev.

Poleg splošnega stanja, ki je bilo značilno za Slovenijo, in stanja v TO pred spopadom in med njim so obstajale določene okoliščine, ki so bistveno vplivale na potek bojev. Te so imele največ opraviti predvsem s psihološkimi dejavniki, časom, krajem in z obliko spopada ter z drugimi okoliščinami, kot so večkratne prekinitve ognja, slaba popolnjenost s sredstvi zvez, tehnična premoč in opremljenost enot JLA, omejenost v samostojnosti odločanja ipd.

Kljub uspešnemu obvladovanju prostora so bili s strani nadrejenega poveljstva izvajani pritiski za povečanje ognjenega delovanja enot TO na enote JLA. Naše izvajanje pa je temeljilo na načelih sorazmernosti, vsestranskosti in odločnosti v prevzemanju iniciative s čim manjšimi izgubami.

Najsrditejši boj se je odvijal na mejnem prehodu Holmec in z mehanizirano kolono pri vojašnici Bukovje v Dravogradu. Brez boja pa je bil zajet desant zveznih policistov iz Niša in štirinajst stražnic – karavli ter poveljstvo mejnega odseka v Bukovju. Pri vseh teh aktivnostih so imeli pomembno vlogo lovci LGB Slovenj Gradec in občin Dravograd, Ravne in Radlje oz. LD na območju sedanje Koroške LZ.

Občutki ob dokončni osamosvojitvi Slovenije

Posebnege časa za evforijo in izražanja čustev ni bilo, saj je bilo treba doseženo stanje ohranjati in se pripravljati na morebitne novonastale situacije.

Po predaji posadk na mejnih stražnicah je bilo treba najprej organizirati varovanje objektov in izvajanje globinskega varovanja državne meje. V ta namen sta bila formirana mejna odseka, ki sta skrbela za operativne in logistične naloge na 116 km državne meje z Avstrijo. Popolnjena sta bila s približno 550 vojaškimi obvezniki. V enote so bili razporejeni pretežno tisti obvezniki, ki so bili že prej razporejeni v rezervo JLA teh mejnih stražnic. Po približno dveh mesecih smo te enote na podlagi zahtev evropskih opazovalcev razformirali, nadzor meje pa je prevzela milica.

Sklepno sporočilo soborcem in lovcem

Moram priznati, da sem v vseh teh letih z neprijetnimi občutki spremljal poizkuse posameznikov, ki so se razglašali za heroje in glavne akterje osamosvojitvene vojne ter pri tem »pozabili« na lastne pomanjkljivosti, predvsem pa na vse tiste, ki so žrtvovali vse materialne dobrine in same sebe ter s tem nevarnostim izpostavili tudi lastne družine.

Pogosto je slišati, da enote JLA niso uporabile vseh sil in sredstev. Ta trditev delno drži, vendar to velja tudi za TO. Ukrepali smo premišljeno in preudarno. Vedeti je treba, da vsaka začetna dejavnost daje prednost tistemu, ki je prvi. V tem primeru je bila to JLA, ki pa zaradi različnih razlogov, kot so diplomatska podpora načrtovani operaciji, mednarodna in notranja javnost, napačna ocena okoliščin, neusposobljenost enot za takšne naloge, razvoj dogodkov in blokada vojašnic, ni mogla uporabiti vseh sil in sredstev.

Ključni dejavniki našega uspeha so bili visoka motiviranost, dobra usposobljenost, poznavanje krajevnih razmer, prevzemanje iniciative, sodelovanje z milico in s civilno strukturo ter geografske in topografske značilnosti pokrajine. Evropski opazovalci, ki so bili na krajih dogodkov, so naše postopke opisali kot učbeniške in jih ocenili kot odlične. Žal pa nekatera neobjektivna in pristranska poročanja ter povečevanje nekaterih posameznikov dajejo tem dogodkom tudi grenak priokus.

Sodelujoči v tem procesu imamo priložnost, da takratno dogajanje opišemo iz zornega kota zmagovalcev. Le malokdo se danes vpraša, kako bi bilo ob neuspehu. Vojaška sodišča bi imela veliko dela, kot v primeru četverice JBTZ. Organizatorji odpora bi bili v zaporih. Njihov položaj in položaj njihovih družin bi bil strašljiv. Verjetno bi morali pisati prošnje za skrajšanje kazni ali izboljšanje bivalnih pogojev. Kako krute bi lahko bile posledice, se je pokazalo tudi v poznejših dogajanjih na nekdanjem jugoslovanskem prostoru.

Zato so le sanje, za katere premoreš pogum, da jih realiziraš, uresničljive. Na Koroškem smo z zelo redkimi izjemami pokazali veliko mero domoljubja in strokovnega znanja za obvladovanje teh težkih trenutkov. Pri vseh dejavnostih se je še posebej izkazala srčnost poveljnikov in vseh pripadnikov enot ter tistih, ki so bili vključeni v njihovo podporo na našem območju. Med slednjimi bi želel še posebej izpostaviti dobro sodelovanje s policijo in strukturami civilne obrambe, predvsem pa z zdravstveno službo in mediji. Tudi njim gre zahvala, da so lahko bili vsi naši načrti in cilji uresničeni.

S svojim prispevkom želim iz nekoliko drugačnega zornega kota opisati vlogo posameznih lovcev in LD na območju LGB Slovenj Gradec ter Koroške LZ. Pri tem pa se seveda še zdaleč nisem približal posameznim dogodkom in doživljam posameznih lovcev v osamosvojitveni vojni.

Ob prebiranju te vsebine bi se rad še posebej zahvalil vsem, ki sem jih operativno vodil, saj mi je v ponos, da smo bili skupaj nosilci temeljev naše samostojne države.

Moji spomini in utrinki iz osamosvojitvene vojne 1991

Janko Kolar Bil sem aktivni udeleženec vojne za Slovenijo, od katere mineva 30 let. V vojni sem sodeloval kot častnik takratne TO, predhodno pa sem bil vključen v MSNZ 1990 (manevrska struktura narodne zaščite). V takem časovnem zamiku se dogodki seveda bistveno bolj uredijo in nastajajo celo prave »herojske« zgodbe. In gledanje z distance je vendarle drugačno, kot kadar se stvari odvijajo v neposrednem oz. aktualnem času in trenutku.

Da so se stvari ob koncu 80. let, torej v takratni skupni državi SFRJ, odvijale v neslutene razsežnosti in v neslutene posledice, je bilo bolj ali manj znano nekaterim zmernim politikom, predvsem bolj pa nam Slovencem. Kakšen bo izhod iz političnih, predvsem pa iz morebitnih vojaških aktivnosti, pa ni vedel nihče. Na srečo ter »modro« politiko vodstva takratne Republike Slovenije je vsaka komponenta varnostnih in obrambnih sil RS imela svoje načrte delovanja v različnih razmerah. Sam sem se po različnih preverjanjih znašel najprej v silah MSNZ 1990 in kot pripadnik ter častnik (kapetan) OŠTO Radlje, vodja operativne skupine TO Radlje.

Dejstvo je, da sem v usodnem letu bil zelo malo v lovišču, le tu in tam sem šel pogledat, koliko je obiskano krmišče za divje prašiče na Vidmanovem in s koruzo dopolnil krmilni valj, če so ga izpraznili. Kot revirni lovec in lovski čuvaj bi se moral bolje in več posvetiti dogajanju in stanju v lovišču in morda tudi kaj več postoriti. Ampak razmere so narekovale drugačno angažiranje – PRIPRAVE NA OBOROŽEN ODPOR TO IN MILICE, skratka na željeno priložnost nas Slovencev za izhod iz takratne federacije in seveda osamosvojitve.

Dne 27. junija, ko je bil motorizirani enoti JLA onemogočen premik do mejnega prehoda Vič, sem v zgodnjih jutranjih urah peš vodil določene enote TO Radlje iz Caravaninga na Muti, do Kozjega Vrha nad Dravogradom, kjer so enote posedle položaje za borbeno delovanje. Od začetka do konca aktivnosti sem bil na položajih in v funkciji koordinatorja med takratnim 83. Obm. štabom TO v Slovenj Gradcu in enotami TO Radlje. Seveda se je v teh nekaj dneh, imenujem jih »viharni«, dogajalo kar veliko, tako na izvedbeni ravni, v enotah, na liniji poveljevanja, na osebnostni ravni in ne nazadnje, skrbelo nas je, ali bomo preživeli in kakšna bo prihodnost. Pošteno povedano, vsi smo bili na veliki preizkušnji. Bili so težki trenutki, predvsem v posredovanju ukaza enotam, da se uporabi orožje.

Takrat pa se zaveš, da je to vendar popolnoma nekaj drugega, kot pa ukrihati prst na prožilcu na tako ali drugačno divjad. In vendarle razmišljaš, čeprav je to včasih za vojaka lahko usodno!

V popoldnevih in večerih, sem tu in tam v daljavi zaznaval zamolklo bavljanje srnjadi in občasno gledal jadranje ujed ter prelete krokarjev s pohorske strani proti Košenjaku. Takrat sem bil za trenutek z mislimi seveda v lovišču in pa pri mojih dveh otrocih Primožu in Senti, za katera sem vedel,

da sta v dobrih rokah tete Ančke v Josipdolu. Bil sem tudi pri lovcih LD Dravograd in Muta, ki imajo v svojem lovišču še vedno velikega petelina in planinskega zajca, kajti na njihovem območju se je odvijalo naše delovanje. Tudi pri lovskem tovarišu Bogdanu Kovaču – Danču, ki je ostal na varovanju MTS v Vuhredu, kako in seveda če sploh, bova ovekovečila najine lovske doživljaje in nastalo situacijo. Sva prijatelja od malega, sošolca ter lovska tovariša že več kot 40 let. Danč je seveda v aktualnem času še vedno naš stalni dopisnik za revijo Lovec. Veliko lepih lovskih dogodkov sva doživela skupaj, a takrat sva bila v vlogah braniteljev naše lepe Slovenije.

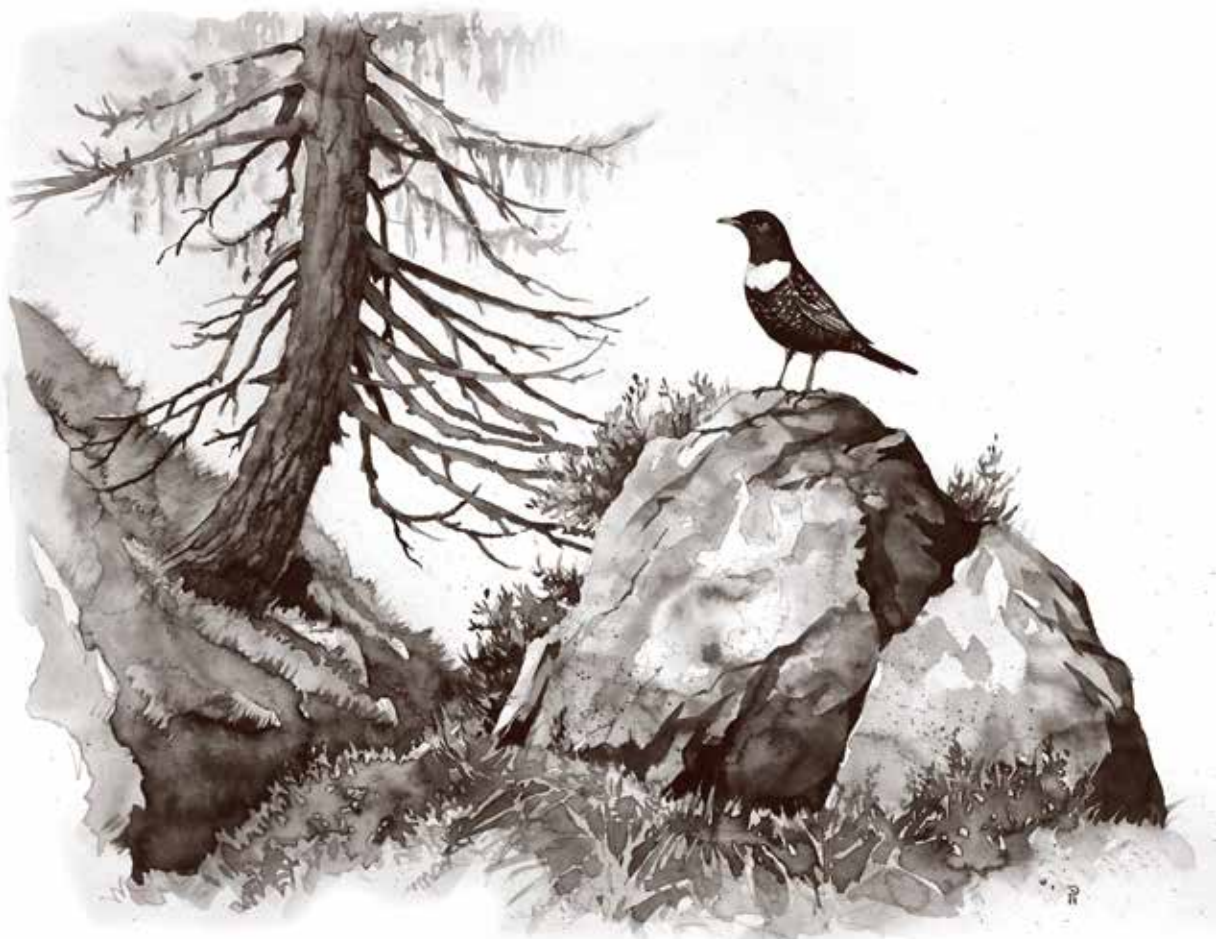
Avtor sestavka Janko Kolar
(levo) pred Ribniško kočjo na Pohorju

O vseh čarih, ki nam jih nudi tisti »ta pravi« lov in lovska doživetja, pa seveda ni bilo časa razmišljati. Gledano z današnje distance se je vse odvijalo izredno hitro. Takrat pa je trajalo in trajalo. Predvsem ko smo bili v »ognju« in ob naletu dveh letal MIG-19. Ko pa so nad tabo bojna letala, takrat zares ne veš, kje iskati kritje. Za delovanje po letalih ni bilo ne časa in ne sredstev. Ampak na srečo smo jo pripadniki TO Radlje odnesli brez žrtev, morda tudi po zaslugi preudarnosti, modrosti in spleta okoliščin ter nenazadnje, tudi lovskih veščin in izkušenj pri različnih načinih izvajanja lova na divjad. Slednje trdim seveda zase, saj v razgovorih po tej tematiki vedno s ponosom povem in poudarim, da me je gotove smrti rešil lovski instinkt.

Zakaj?

Bilo je prve dni julija, po »ognjenem krstu«, in kolona JLA je bila še vedno blokirana. Pri iskanju načinov za delovanje po koloni, da se jo tako ali drugače prisili k vdaji, sem z izvidniško skupino v večernem času naletel na postavljeno proti pehotno odskočno mino. Bil sem na čelu skupine, ki je s puškami za strel ter fokusirana na opazovanje horizonta nad kolono, izvi-dovala položaje vojakov JLA iz vozil. V nekem trenutku na polovici koraka na desni golenici začutil, da sem zapel za žico potegnjeno preko vlake. Ko sem nogo umaknil nazaj, je iz mine izpadel list praproti, s katero je bila mina maskirana in smrt je bila na razdalji manj kot 1 meter. Seveda smo jo vsi štirje na mojo zaznavo, z neverjetnim štartom kratkoprogaša ucvrli nazaj v hrib in v mislih sem že čutil koščke mine v mojem hrbtu. Po deaktiviranju mine, ki jo je opravil inženirec, poročnik Stanko Stražišnik, sem izvedel, da je bila varovalka že skoraj do polovice potegnjena iz vžigalnika. Le malo je manjkalo, pa bi se eni in edini žrtvi v Dravogradu priključili še štirje. A sreča je tudi na strani hrabrih! (Vergil). Katera stran je mine nastavila, sem izvedel šele po nekaj letih.

Hvala lovskega instinktu in previdnosti, da lahko slovenski lovski javnosti obelodanim enega od dogodkov ter svoje doživljanje in doživetje kot lovca v slovenski osamosvojitveni vojni.

Pri Lakožičevih na Pohorju je bila pomembna postojanka braniteljev Slovenije 1990–1991

Slobodan Tatalović¹⁶⁰

Dogodki, zaradi katerih sedaj pišem, so minili skoraj neopazno oziroma jim v javnosti in medijih ni bilo namenjenega toliko prostora, kot bi si ga zaslužili. Glede na dejstvo, da je od takrat minilo že trideset let je prav, da spomin nanje obudimo, če že drugače ne, pa vsaj z zapisom za ta zbornik. Menim, da je prav, da se ozremo nazaj in obudimo spomin na tedanje dogodke.

V tem prispevku se bom osredotočil na vlogo našega lovca LD Vurmat – na Pavla Fabricija. Opisano se je dogajalo leta 1991, pri Pavlu Fabriciju doma ali pri Lakožičevih, kot se kmetija imenuje po domače. Gre za kmetijo, ki leži visoko na pohorskih strminah, nad Lovrencem na Pohorju. Čeprav je bil Pavel tam doma, je bil in je še vedno član LD Vurmat pri Sv. Duhu na Ostrem vrhu, na vrhovih Kozjaka torej.

Preden se vrnem k tedanjemu dogajanju pri Lakožičevih, bom nekaj besed namenil tudi drugim dogodkom, ki so na te pri našem lovskem tovarišu Pavlu kakorkoli vplivali. Pred osemindvajsetimi leti se je Slovenija torej odločila za samostojno pot in dogodki so se pričeli vrstiti kot po tekočem traku. O teh dogodkih je bilo že veliko zapisanega v dnevnem časopisju, raznih publikacijah in knjigah. Pa vendar je na območju bivše skupne Občine Ruše prevladalo spoznanje, da je bilo tedaj tudi pri nas toliko znanih in neznanih dogodkov, da jih je veljalo nekje zapisati. Ob desetletnici teh dogodkov se je v ZVVS porodila ideja o izdaji zbornika na to temo. Zato so bili k sodelovanju povabljeni ljudje, ki so bili v tistem času na najbolj izpostavljenih položajih. Skoraj vsi so se odzvali in nastal je zbornik, ki si ga je še danes vredno ogledati in v njem je bila že takrat opisana vloga, ki jo je pri osamosvajanju Slovenije odigral naš lovec Pavel Fabrici. Čeprav je bilo takrat dogodkov, v katerih so sodelovali naši lovci, kar nekaj, se bom osredotočil na te pri Lakožičevih. Ob razglasitvi neodvisnosti in samostojnosti Slovenije so bile po vseh večjih krajih organizirane proslave. Tako tudi pri nas v Lovrencu na Pohorju, Selnici ob Dravi in v občinskem središču v Rušah. Bila je lepa junijska noč, a zjutraj naslednjega dne smo se vrnili v kruto resničnost. Kot na ostalih mejnih prehodih je tudi pri Sv. Duhu na Ostrem vrhu tedanja JLA želela zadržati režim in attribute dotedanje države. Za dosego svojega cilja ni izbirala sredstev.

Še posebej pa želim izpostaviti velikansko vlogo, ki so jo v tistem času na tem območju odigrali pripadniki policije in teritorialne obrambe. Policija je bila takrat zelo dobro organizirana, izurjena in oborožena sila, s katero smo zelo dobro sodelovali. Tudi teritorialna obramba je bila na našem območju zelo dobro organizirana, kar je nedvomno velika zasluga predane ekipe entuziastov, ki se je dolga leta pred osamosvojitvijo Slovenije trudila in usposabljala pripadnike TO, med katerimi je bilo tudi veliko lovcev.

¹⁶⁰ Slobodan Tatalović je dolgoletni član LD Vurmat s Sv. Duha na Ostrem vrhu, v času vojne za Slovenijo pa je bil predsednik skupščine občine Ruše.

Ponovno se vrnimo v leto 1991, torej v leto, ki nas je vse skupaj tako usodno zaznamovalo. Ves ta čas smo na terenu beležili intenzivno prisotnost vojaške policije JLA in agentov kontraobveščevalne službe – zloglasne KOS. Napetost je nenehno naraščala, zato smo izdali prepoved vstopa v občinsko zgradbo. Prepoved vstopa je veljala za vse pripadnike JLA. Rezervne vojaške starešine smo opozorili, da naj se ne odzivajo na vojaške pozive.

Slobodan Tatalovič je leta 2019 obujal spomine na leto 1991

23. maja 1991 so se »zgodile« Pekre. Pomen teh dogodkov je zelo dobro znan in zato o njih ne bom govoril. Še pred pekrskimi dogodki pa je ruški teritorialni obrambi na domiseln način uspelo vrniti orožje, ki je bilo leto nazaj predano JLA.

Med vsemi temi dogodki, ki jih ni bilo malo, pa tudi naporni so bili, smo ponoči tovorili orožje in strelivo ter ga skrivali pri nekaterih zaupanja vrednih ljudeh. Bali smo se namreč, da bi se tega orožja, ki je pripadalo enoti za zveze, občini in podjetjem, nasilno polastila armada. Tem ljudem, ki so omenjeno orožje in strelivo skrivali, gre posebno priznanje za pogum. Lahko si predstavljamo, kaj bi se zgodilo z njimi, če bi to odkrila armada, ki se je takrat še povsem neovirano in svobodno gibala po našem terenu. Armada je vedela, da se nekaj na tem področju dogaja, a nas nikoli ni uspela prekiniti. Tudi zato ne, ker je vse skupaj potekalo v največji tajnosti in ker je za to takrat vedel izredno ozek krog ljudi.

Sedaj pa se vrnimo k dogodkom pri Pavlu Fabriciju. Posebej moram izpostaviti vojno lokacijo za delovanje centra zvez, ki je pričela z delom 13. junija 1991. Ta vojna lokacija je bila pripravljena tudi za morebiten umik občinskega vodstva iz Ruš. Naj povem, da je bila ta lokacija izredno dobro varovana in še mnogo kasneje marsikdo ni vedel, kje je bila. Danes lahko

vsakemu povemo, da je bila to lokacija na Kumnu nad Lovrencem na Pohorju – pri Fabriciju ali po domače pri Lakožiču. Na domu našega lovskega tovariša torej. Začelo pa se je z ukazom, da se ustanovi rezervni center zvez. Naš lasten sistem zvez je bil ključnega pomena za komuniciranje z nadrejenimi in ostalimi saj bi bili v primeru razpada javnega sistema žičnih zvez sicer komunikacijsko odrezani od sveta. Naloga je bila delikatna, saj je bilo potrebno najti ustrezno lokacijo za namestitev ekipe s tehniko, zagotoviti namestitev s prehrano ter vse skupaj izpeljati v največji tajnosti. Seveda pa je morala biti lokacija takšna, da je omogočala vzpostavljanje in delovanje vseh vrst zvez. Z nalogo sva bila seznanjena jaz, kot predsednik skupščine občine, in Franc Ladinek, kot predsednik izvršnega sveta. S strani Stanka Budje, takrat načelnika oddelka za obrambo v Občini Ruše, sva bila zaprosena za pomoč pri izboru lokacije. Pokazalo se je, da bi bila za naše potrebe najprimernejša domačija Pavla Fabricija, ki je tudi sicer bil član izvršnega sveta za področje kmetijstva. Na vprašanje, ali bi bil pripravljen sprejeti pod streho svoje domačije ekipo vezistov s tehniko, je brez pomisleka pristal.

Takoj smo aktivirali prvo skupino treh vezistov pod vodstvom poveljnika voda za zveze in kriptozoščito Jureta Gorenjaka, v vozilo naložili radijske postaje, antene in ostalo opremo ter se odpeljali k Lakožiču na Kumen. Enota je bila dobro opremljena s tehničnimi sredstvi zvez in v celoti oborožena z avtomatskimi puškami in osebno oborožitvijo. Običajne poti skozi Lovrenc ter mimo Bitnerja in Sgerma smo se izogibali ter raje uporabljali sicer veliko slabšo cesto mimo Tovarne kos in srpov. Pri Lakožiču smo postavili antenske sisteme poleg hiše, instalirali ostalo opremo ter preizkusili zveze, ki so po pričakovanju delovale dobro. Dogovorili smo se tudi o

Slovesnosti pri Lakožičevih se je leta 2019 udeležil tudi predsednik ZVVS general Ladislav Lipič.

nujnih ukrepov varnosti, saj imajo Fabricijevi kar precej obiskov, pa tudi iz rednih nakupov v trgovini v Lovrencu ni smelo biti razvidno, da na kmetiji biva večje število ljudi. Odločeno je bilo, da bomo ekipo menjavali tedensko, oziroma pogosteje, če bodo razmere to narekovali. Naj še enkrat spomnim, da je bila ta vojna lokacija pripravljena tudi za morebiten umik občinskega vodstva iz Ruš in da je bila ta lokacija izredno dobro varovana in še mnogo kasneje marsikdo ni vedel, kje je bila. Zgodilo se je, da se je na tej kmetiji čez dan ali pa zvečer znal pojaviti kakšen znanec Pavla in njegove žene Vere, ki pa mu iz različnih razlogov takrat ni bilo mogoče zaupati. Nihče od teh več ali manj naključnih obiskovalcev ni niti pomislil, da le nekaj metrov stran deluje center zvez. Za pogum, požrtvovalnost in gostoljubje smo še danes dolžni zahvalo Veri in Pavlu Fabriciju ter njuni- ma otrokoma Mici in Pavleku iz Kumna nad Lovrencem na Pohorju.

Spominska plošča pri
Lakožičevih na Pohorju
(foto Slobodan Tatalovič)

Neverjetna enotnost nas je takrat družila in združila. Nekaterih izmed tistih, ki smo takrat tako složno delovali, nisem imenoval. Če bi jih, bi tistim, ki jih morda ne bi imenoval, lahko naredil veliko krivico. Zdi pa se mi, da moram kljub vsemu izpostaviti pametno delovanje takratnega

prvega človeka TO v občini – majorja Antona Sračnika. Zelo pa me moti, ko skušajo danes nekateri ljudje, ki jih takrat enostavno nikjer ni bilo, v svoji narcisoidnosti in zaščiti svoje današnje lažne pomembnosti, vse skupaj enostavno izničiti. Dogajajo se primeri, ko ljudje, ki so bili takrat v prvih bojnih vrstah, ne morejo uveljaviti svojih pravic, ki jim kot borcem za osamosvojitve Slovenije gredo. Žal je to ogledalo naše današnje družbe. V začetku tega prispevka sem govoril o nekaterih dogodkih, ki so se zgodili na začetku agresije na Slovenijo. Takrat se je vse skupaj začelo na mostu preko Drave in na mejnem prehodu pri Sv. Duhu na Ostrem vrhu. Prav pa se mi zdi, da današnji prispevek končam z zahvalo družini Fabrici. Še enkrat moram poudariti visoko narodno zavest in pogum Vere, Pavla, Mice in Pavleka Fabrici. Omenil sem pogum – dosti ga je bilo potrebno, da izpostaviš sebe, svojo družino in vse, kar imaš.

Na koncu naj še enkrat poudarim, da smo nekateri imeli v letu 1991 v nekem smislu srečo, da smo bili v danem trenutku to, kar smo bili, in da smo naredili to, kar smo naredili. In na to smo lahko ponosni – tudi kot lovci. Kljub temu da gre danes marsikaj drugam, kot smo si takrat zamišljali in pričakovali. Menim, da je prav, da s tem prispevkom zaokrožimo tedanje dogajanje. Prav je tudi, da se s tem izognemo pozabi nečesa, kar je za ves narod in s tem za vse nas pomembno ter tudi zanamcem ohranimo spomin na te zgodovinske dogodke.

Jezerski vrh 29. junij–1. julij 1991

Tone Zupančič

Že od 21. junija 1991 je bila na Zg. Jezerskem naša enota, ki jo je sestavljalo 44 pripadnikov TO, z nalogo varovanja mejnega prehoda Jezerski vrh. Nastanjeni so bili v objektu Storžič. S poveljnikom 31. Obm. ŠTO smo jih obiskali dne 24. junija in poveljujočemu enote predali oklepno orožje Armbrust. Uporabili naj bi ga pri branjenju barikade na cesti proti mejnemu prehodu. Tudi naslednji dan smo se odpeljali v dolino Kokre. Spominjam se, da smo obiskali lovca Franca Polajnarja. Prosili smo ga za obveščanje v primeru premikov enot JLA proti Zg. Jezerskem. To je Franc tudi storil in kot zanesljiv obveščevalec dne 27. junija po telefonu sporočil v 31. Obm. ŠTO korektne podatke o moči enote JLA, ki je prodirala proti državni meji. V koloni sta namreč bila dva samohodna dvocevna protiletalska topova 30 mm – Praga, trije kamioni vojakov in terensko vozilo. Po uspešnem prebijanju barikad do mejnega prehoda je agresor napadel in z več izstrelki iz protiletalskih topov močno poškodoval severovzhodni del stavbe in prisilil branilce prehoda k predaji.

Z ukazom poveljnika 31. Obm. ŠTO z dne 28. junij 1991 je bila naloga 31. Obm. ŠTO blokirati, zajeti ali razbiti in uničiti okupatorja na območju Jezerskega vrha. 29. junija 1991 ob 3. uri so naše enote: 130 Diverzantski vod, 155 Protidiverzantski vod in vod čete iz 3. partizanskega bataljona TO z operativno skupino 31. Obm. ŠTO, v kateri sva bila tudi oba podpisana (okoli 100 pripadnikov TO), izvršile premik skozi dolino Kokre na Jezersko. Spominjava se odhoda zgodaj zjutraj, prevoza do naselja Sp. Fužine, kjer smo dvakrat prekoračili reko Kokro čez manjši most in nazaj čez brv, kajti na cesti je bila postavljena daljša barikada iz podrtega drevja. Po nalogu operativne skupine so izvedli pripadniki CZ in gozdarji iz lokalne skupnosti Kokra.

Jezersko 1991

Zadnje priprave so potekale pred hotelom Kazina na Zg. Jezerskem. Izdano je bilo povelje, razdeljeno borbeno strelivo in izveden še zadnji pregled orožja.

V kolonah smo krenili do cerkve sv. Andreja. Enote so se razporedile na liniji levo in desno od cerkve tt. 907 – tt. 961 in Kropivnik-Štular, en vod pa je zasedel položaje ob vznožju Skubrovega vrha. Pripravljenost blokade je bila ukazana ob 7. uri. Naše poveljniško mesto je bilo pri cerkvi sv. Andreja. Z zvonika smo opazovali premike vojakov JLA ob državni meji do stražnice Kokrškega odreda na Ankovi planini. Tako kot mi, se je tudi agresor pripravljaj na spopad, o čemer pa ni bilo več nobenega dvoma. Spominjava se rešilnih avtomobilov, ki so z vključenimi sirenami in signalnimi lučmi napetost stopnjevali. Prijazni domačini so prinesli suknjič za kirurga, ki ga je v mrzlem junijskem jutru kar malo zeblo. Reševalce smo nato poslali nazaj do hotela Kazina, kjer naj bi počakali do nadaljnjega.

Graničarji in z njimi okrepljena enota JLA, ki je 27. junija zavzela prehod, je bila brez elektrike, vode (na mejnem prehodu), kruha in zveze s poveljstvom v Kranju v nezavidljivem položaju. Pogoje z zahtevo za takojšno predajo smo oblikovali skupaj z našim poveljnikom majorjem Janezom Udetom. Prostovoljec Drejc Karničar pa jih je odnesel do agresorja na mejnem prehodu. Napisali smo, da jih blokira bataljon TO!¹⁶¹ Zahtevali smo, da se do 12. ure umaknejo z meje in predajo orožje. V kolikor na to ne pristanejo, sledi napad.

Prva pogajanja z njimi so na njihov predlog potekala na tretji serpentini, ob 10. uri. Tudi na drugem nismo dosegli dogovora. Ob 13. uri smo se sestali še v tretje in dosegli sporazum o umiku enote JLA z mejnega prehoda

¹⁶¹ JLA ni imela podatkov o moči naših enot na Jezerskem.

na Ankovo planino. Dogovor je za TO podpisal naš poveljnik, za JLA pa dva njihova oficirja. Ob 17. uri smo krenili z Zg. Jezerskega v kolonah proti meji, pripravljeni tudi na presenečenja. Malo pred 18. uro smo mejni prehod zavzeli in na njem je spet zaplapolala slovenska zastava! S tem je bila odprta ena logistična pot za nujno oskrbo Slovenije.

JLA je spoštovala dogovor in se v celoti umaknila v stražnico Kokrškega odreda na Ankovi planini. 1. junija 1991 je bilo z njihovim poveljnikom na Jezerskem vrhu dogovorjeno pogajanje za vrnitev v vojašnico Kranj. Po večurnem napornem pogajanju v pisarni komandirja PMM, JLA še vedno ni pristala na pogoje predaje. Sledila je ultimativna grožnja našega poveljnika 31. Obm. ŠTO majorja Mihe Rauterja, da jih napademo, če se ne predajo. Dali smo jim še minuto za razmislek. Na prigovarjanje komandirja stražnice JLA na Ankovi in Virnikovi planini je njihov poveljujoči oficir le popustil. Čez dve uri smo agresorja, ki je 27. junija napadel PMM in našo enoto TO, po prihodu z Ankove planine razorožili. Za staro stavbo mejnega prehoda smo izvedli osebni pregled poveljujočih častnikov JLA, ki smo jim dovolili nošenje osebne oborožitve, revolverjev brez streliva.

Agresorsko vojsko smo v dveh avtobusih z našim spremstvom prepeljali v vojašnico Kranj. Od Primskovega je bila v spremstvu tudi policija. Pri vrtnem centru nasproti vojašnice v Kranju smo zadržali njihove oficirje do povratka voznikov s praznimi avtobusi iz vojašnice. Tako se je srečno končal tudi ta v spomin zapisan dan.

Kritiki premajhne bojevitosti do nasprotnika so se našli tako med vojno kot po odhodu JLA. Največkrat so bili to očitki tistih, ki jih tedaj ni bilo na Jezerskem. Ponosni smo, da so se z Jezerskega vrnili vsi pripadniki TO in milice, pri tem pa nihče ni bil ubit ali huje ranjen. Po večini neizkušeni smo izpolnili zgodovinsko nalogo, izvršili vojaški ukaz in dosegli zmago. Mejni prehod je bil spet slovenski in odprt za mednarodni promet že 29. junija 1991 ob 20. uri.

Gorenjski branitelji domovine na enem od srečanj pred lovskim domom na Jezerskem (Franc Ekar, Ivan Hočevar in Dušan Šemrov).

Lovci iz LD Soča v osamosvojitveni vojni 1991

Zdenko Čopi

Po prihodu domov iz nočne izmene 28. 6. 1991 zjutraj mi je žena izročila poziv, naj se nemudoma zglašim na mobilizacijskem mestu 70. odr. TO, v Drežniških ravnah. Takoj sem vedel, za kaj gre, s seboj sem vzel vse potrebno in se odpravil na pot. Po prihodu so bili nekateri člani štaba že prisotni, kot tudi del teritorialcev prve čete našega odreda. Dogodki so si sledili hitro. Z namestnikom komandanta sva z mojim vozilom odšla v Tolmin in nato na Most na Soči na 63. Obm. ŠTO Tolmin, po nadaljnja navodila glede delovanja odreda, ker radijskih zvez nismo imeli. Po povratku sva naletela na večje število ovir (barikad na cesti), tako sva z velikimi težavami prišla nazaj v Drežniške ravne. S pomočnikom komandanta za zaledje sva takoj odšla po orožje in strelivo v tajno skladišče v Drežnici, za katerega je skrbel Mirko Kokošin. Ker nisva imela gesla, je bilo potrebnega kar nekaj pregovarjanja in dokazovanja, preden nama je pokazal prostor z orožjem, kljub temu da je pomočnika komandanta osebno poznal. Primer kaže, kako zanesljive ljudi smo imeli takrat v manevrski strukturi narodne zaščite (MSNZ). Ko se je enota oborožila, smo se v večernih urah premestili na novo lokacijo v kraj Robič, kjer smo izvršili širšo blokado mejnega prehoda Robič, karavle Staro sedlo in Kobariškega blata.

Iz 63. Obm. ŠTO Tolmin so me zadolžili, da pristrelim vse ostrostrelske puške M76, ki so pripadale enotam (15), ker so vedeli, da se kot lovec s tem amatersko ukvarjam. To smo izvedli na strelišču LD Čezsoča. Na srečo teh pušk ni bilo treba uporabiti. Naši teritorialci ob barikadi na cesti Kobarič–mejni prehod Robič so na pogorju Stola, preko katerega vodi tudi makadamska pot (Sedlo–planina Bošca–mejni prehod Učaja), opazili premikanje vozila, misleč, da je to pinzgauer. Odšel sem do barikade in ker sem imel v avtu svoj daljnogled, kmalu ugotovil, da so bile tisto zgolj krave na planini. Zaradi velike oddaljenosti so bile s prostimi očmi res videti kot vozilo. Kljub temu smo na štabu 70. odr. TO sklenili, da kot obveščevalni oficir preverim, kaj se dogaja na Stolu. Tako sem s svojim hroščem prečkal greben Stola in se zadržal na mejnem prehodu Učaja, kjer je bil trenutno alpski izvidniški vod na blokadi karavle.

V naslednjih dneh sem odpeljal na planino Bošca (kjer je vzletišče za jadralne padalce) dva naša pripadnika, prav tako jadralna padalca, Mira Frattino in Damjana Korena, ki sta nato izvedla demonstrativni polet s Stola preko karavle Staro sedlo in pristala v bližini štaba odreda. Na poti smo se pogovarjali o možnosti presenečenja ob morebitnem napadu na karavlo, s tem da bi ob preletu odvrгла par ročnih bomb in tako presenetila nasprotnike. Na srečo tudi to ni bilo potrebno.¹⁶²

¹⁶² Pri pisanju prispevka sem se naslonil na knjigi Mikulič, A. in Berginc, V. (2010). **Nevidna mreža:** Manevrska struktura narodne zaščite na Tolminskem in zbornik **Trdna mreža:** osamosvajanje Slovenije v Zgornjem Posočju.

Fotokopija članske izkaznice
ZVVS-Zdenko Čopi, LD Soča

Del štaba je nato odšel v Tolmin, kjer se je izvajala blokada vojašnice v Tolminu. Štab smo imeli v neki garaži nad vojašnico. Okrog poldneva je komandant 63. obm. ŠTO Tolmin Berginc prinesel avizo povelje za premik našega odreda na Dolenjsko. V štabu smo sklenili, da obvestimo komandirje čet in varnostne oficirje, da ne bi prišlo do morebitne panike. Sam sem odšel domov v Čezsočo, da vzamem še nekaj dodatne opreme in se nato priključim tretji četi v Bovcu. Tam sem nato izvedel, da je ukaz za premik preklican, se je pa v enoti že prej razvedelo za premik, ker so šoferji avtobusov že imeli potne naloge! Do sprejetja Brijonske deklaracije smo izvajali aktivnosti pri predaji ostalih karav: Livške ravne, Breginj, Učaja, Predil (Log pod Mangartom). Naj povem še, da sem tudi v naši hiši hranil orožje in strelivo jeseni in pozimi leta 1990–91.

V letu 2021 bomo ob 30. obletnici vojne odkrili ploščo hraniteljem orožja na novi hiši, saj je staro uničil potres leta 2004. Iz naše LD sta bila udeleženca vojne 1991 tudi lovski tovariša Valter Mlekuž kot pripadnik 26. alpsko izvidniškega voda in Salci Pretner kot pripadnik 87. čete TO.

Spomini na vojno 1991 iz mojega zornega kota

Poraja se mi kar nekaj dvomov o sicer dobronamerni želji, da bi v ponatisnjeni publikaciji obelodanili vse pripadnike zelene bratovščine, ki so aktivno sodelovali v osamosvojitveni vojni. Žal časovni odmik omogoča tudi zlorabe in potvarjanja, ki bi, bojim se, razvrednotile dobronamernost publikacije in izzvalo žolčne razprave kdo, kje in kako je sodeloval in torej bil udeleženec vojne za Slovenijo.

Anton Stritih

Menim, da bi bil zbornik v ponatisnjeni publikaciji z navajanjem podatkov o lovcih s statusom in lovcih brez statusa, vsebinsko siromašen in ne bi izkazoval dejanskega angažiranja lovcev in njihovega prispevka v pripravah in osamosvojitveni vojni. Naj omenim mogoče ne dovolj izpostavljeno in žal tudi nekako zamolčano dejstvo o štabih TO, ki orožja v mesecu maju 1990 na ukaz JLA niso oddali v vojaška skladišča. Občinskih štabov, ki ukaza JLA o oddaji orožja niso izvršili, je bilo v Republiki Sloveniji šestnajst. Med temi štabi, ki orožja niso oddali, je bil tudi občinski štab TO Tržič. V teh štabih so se pričele priprave, predvsem pa varovanje in disperzija orožja v tajna skladišča že maja in junija 1990, torej leto pred agresijo JLA na Slovenijo. V aktivnostih, disperzije, varovanja in skladiščenja v tajna skladišča so imeli pomembne naloge lovci, ki jim je priznan status veteranov vojne za Slovenijo oziroma status pripadnikov MSNZ, hraniteljev orožja in streliva v tajnih skladiščih.

Zaradi časovne odmaknjenosti dogodkov v procesu osamosvajanja v letu 1990/91, brez vodenih evidenc, bi bila verodostojnost navajanja udeležencev in njihove aktivnosti vprašljiva in verjetno tudi netočna. Sam sem v osebnem

Odkritje spominske plošče
na lokaciji tajnega skladišča
orožja na domačiji pokojnega
člana LD Tržič Jožeta Tišlerja
(foto Žiga Jelenc)

arhivu in kot član pokrajinske komisije, ki je urejala evidence udeležencev, uspel ohraniti dokumente udeležbe pripadnikov tako v enotah TO kakor tudi vseh ostalih občanov, ki so s poveljstvom TO Tržič sodelovali.

Pripadniki alpsko izvidniškega voda po zavzetju stražnice Medvodje (foto Janez Rožič)

V času izvajanja bojnih aktivnosti v mesecu juniju in juliju 1990 sem bil na dolžnosti poveljnika enot TO na območju občine Tržič. V enotah TO Tržič je bilo v obdobju junij–julij 1991 vključenih približno 650 pripadnikov, med katerimi so bili tudi lovci razporejeni na vojaških dolžnostih v poveljstvih in enotah TO. Lovci so bili vključeni v aktivnosti MSNZ že v letu 1990 in v NZ tudi že v letu 1990. V prvih dneh agresije JLA na Slovenijo smo v enote TO vključili lovce, ki so se javljali kot prostovoljci, glede na takratne potrebe smo nekatere oborožili in razporedili v bojne enote. Poudariti moram, kar radi pozabljamo, da so lovci, ki so bili na različnih delovnih dolžnostih ali političnih funkcijah, prispevali pomemben delež k sami uspešni realizaciji nalog in delovanja enot TO (tako na področjih, materialne oskrbe, intendantske oskrbe, varovanja objektov, obveščevalni dejavnosti, zagotavljanju sanitetne oskrbe, zagotavljanju skladiščnih prostorov, objektov za prenočevanje enot in nastanitvenih objektov za poveljstva enot in še vrsto ostalih nalog). Enote TO Tržič so izvajale bojne aktivnosti na območju občine Tržič, kakor tudi širše na različnih lokacijah, naj omenim nekatere najpomembnejše: Mejni prehod Ljubelj, stražnica Ljubelj, stražnica Medvodje, letališče Brnik z širšo okolico, mejni prehod Jezerski vrh, telekomunikacijski oddajnik Krvavec. Pomembne naloge so lovci izvajali pri nadzoru širših območij, blokadah komunikacij, varovanju objektov, in izvajanju obveščevalno varnostnih nalog. Še posebno pomembne pa so bile naloge tajnega skladiščenja orožja in streliva v letu 1990. V vseh omenjenih aktivnostih so sodelovali s poveljstvom TO Tržič tudi lovci sosednjih lovskih družin in lovci LPN Kozorog Kamnik.

Član poveljstva Kokrškega odreda TO, stotnik Janez Vidic (drugi z leve), član LD Dobrča (foto Anton Stritih)

PRIPADNIKI IN SODELAVCI POVELJSTVA IN ENOT TO TRŽIČ¹⁶³

Ime in priimek:	LD:	Aktivnost – sodelovanje s TO:	Opomba:
Ado Boncelj	Dobrča	organizacija in izvajanje obveščevalno-varnostnih nalog	nam. poveljnika NZ KS Bistrica – pokojni
Janez Boncelj	Dobrča	izvajanje obveščevalnih in varnostnih nalog	pripadnik NZ
Jurij Korošec	Dobrča	koordinator aktivnosti med TO in občino	član komiteja za LO občine Tržič
Martin Šetinc	Dobrča	organizacija in izvedba prevozov hlodovine in tankovskih ovir na lokacije oviranja, zagotavljanje sredstev miniranja – eksploziv, vžigalniki, motorne žage	član občinskega sveta, direktor GG Tržič, strokovni sodelavec in koordinator zagotavljanja MTS
Franci Šlibar	Dobrča	pripadnik MSNZ, sodelavec TO na obveščevalnem področju	tajno skladišče orožja milice, odlikovan z znakom MSNZ
Darko Veternik	Dobrča/LPN	prostovoljec – razporejen v enoti poveljstva TO	direktor LPN Kozorog Kamnik
Alojz Primožič	LPN	prostovoljec – sodeloval pri org. napada na stražnico Medvodje - izvajanje nalog nadzora širšega območja Košute	poklicni lovec LPN Kozorog Kamnik
Jože (Javornik) Tišler	Tržič	prostovoljec – tajno skladišče streliva TO	pripadnik MSNZ, odlikovan z znakom in medaljo MSNZ – pokojni

¹⁶³ Vsi navedeni imajo status veterana vojne za Slovenijo ali status pripadnika MSNZ.

Milan Zupan	Kovor	častnik TO – namestnik poveljnika za Zaledje OŠTO, sodeloval v vseh bojnih aktivnostih TO Tržič. V letu 1990 je bilo v njegovem gospodarskem objektu tajno skladiščenje orožja in streliva	pripadnik MSNZ, odlikovan z znakom in medaljo MSNZ, bojnim znakom Medvodje, bojnim znakom Obranili domovino
Mihael Meglič	Tržič	namestnik poveljnika NZ Lom, aktiven sodelavec poveljstva OŠTO na varnostno obveščevalnem področju	organizacija in varovanje poveljniškega mesta OŠTO nadzor širšega območja
Matjaž Košnjek	Tržič	pripadnik protidiverzantskega voda, sodeloval pri zavzetju mejnega prehoda Jezerski vrh	poveljnik oddelka, odlikovan z bojnim znakom Jezerski vrh
Brane Zupančič	Tržič	pripadnik protidiverzantskega voda, sodeloval pri zavzetju mejnega prehoda Jezerski vrh	puškomitraljezec, odlikovan z bojnim znakom Jezerski vrh
Robert Kralj	Tržič	pripadnik alpsko izvidniškega voda, sodeloval pri bojnih akcijah zavzetja stražnice Medvodje in Ljubelj	odlikovan z bojnim znakom Medvodje in bojnim znakom Obranili domovino (Poveljnik gorske enote policije)
Milan Rozman	Tržič	pripadnik alpsko izvidniškega voda, sodeloval pri bojnih akcijah zavzetja stražnice Ljubelj, in Medvodij	odlikovan z znakom stražnice pokojni
Janez Vidic	Dobrča	častnik TO – namestnik poveljnika za zaledje odreda TO, sodeloval pri bojnih aktivnostih na širšem območju Tržiča in letališča Brnik.	odlikovan z bojnim znakom Obranili domovino in znakom Štabi
Bojan Klemenčič	Dobrča	podčastnik TO, poveljnik voda v četi Kokrškega odreda, sodeloval pri blokadah prometnic in nadzoru območja letališča Brnik	
Tomaž Oman	Dobrča	pripadnik čete kokrškega odreda, sodeloval pri nadzoru in blokadah prometnic in nalogah varovanja širšega območja letališča Brnik	
Bojan Vrečar	Dobrča	pripadnik čete kokrškega odreda, sodeloval pri nadzoru in blokadah prometnic in nalogah varovanja širšega območja letališča Brnik	
Anton Markič	Udinboršt	Navedeni člani LD Udinboršt so kot prostovoljci s svojim orožjem opravljali naloge nadzora gibanja pripadnikov JLA v rajonu gozdnega kompleksa Udinboršt.	status pripadnika MSNZ
Janko Troha	Udinboršt	Na dveh lokacijah so organizirali tajno skladiščenje orožja. Redno so izvajali izvidniško-obveščevalno dejavnost za 31. Območno poveljstvo Kranj in poveljstvo operativne skupine TO Tržič.	status pripadnika MSNZ, nosilec znaka MSNZ –pokojni
Rudolf Peric	Udinboršt		status pripadnika MSNZ, nosilec znaka MSNZ

Spomini na osamosvojitveno vojno 1991

Branko Hreščak

Po koncu služenja v JLA sem bil kot rezervist v enotah TO Slovenije. Sprva sem bil zaradi opravljene šole rezervnih oficirjev veze razporejen kot pomočnik načelnika veze v štabu, kasneje pa so se pojavile potrebe na področju obveščevalnih aktivnosti, zato so me leta 1988 poslali na 14-dnevno usposabljanje v Pančevo. Tema usposabljanja je bila spoznavanje formacij, opremljenosti, načina vojaškega delovanja in pa ocena možnosti agresije na Jugoslavijo s strani članic NATO kakor s strani članic Varšavskega pakta.

Nikakor pa takrat nihče niti pomislil ni, da bi se lahko zgodilo to, da bi ravno ta narodna armada izvršila agresijo na katero od svojih republik, da bi usmerila cevi orožja na t. i. svoj narod. Ravno na to res ni nihče pomišljal, pač pa je bilo že takrat zaznati s strani oficirjev, ki so nam predavali, nekakšen zadržan odnos do slovenskih udeležencev tečaja. Še posebno se spomnim, ko je eden od naših udeležencev vprašal, kaj bi vendar ukrenili, če bi se kateri od delov Jugoslavije, točneje Kosovo, želeli odcepiti, je bil podan strog in jasen odgovor: »Take in podobne aktivnosti, ki bi prišle s kateregakoli dela države, bi nemudoma in korenito zatrli z vsemi silami.« Mislim, da me je takrat ob takem odgovoru kar nekoliko zmrazilo. V štabu TO sem bil po opravljenem tečaju razporejen na delo pomočnika načelnika za obveščanje in informiranje s činom rezervnega poročnika.

Na enem od zadnjih štabnih vaj – bolje rečeno sestanku, katerega glavna tema je bila groba informacija o možnih protiukrepih zvezne oblasti ob bližnji razglasitvi osamosvojitve Republike Slovenije – je bila omenjena nekakšna aktivnost s tajnim nazivom »Okopi«.

Prisotni smo se le nemo spogledovali, saj nihče ni prav vedel, kaj se za tem lahko skriva in kaj naj bi mi pri tem lahko storili. Odločitev poveljnika štaba je bila, da se poveča nekakšna bojna pripravljenost, pripravi se vse potrebno za morebitno mobilizacijo rezervistov, člani štaba pa smo bili razporejeni za nočna dežurstva na sedežu štaba. Prvo dežurstvo je minilo brez vsakršnih zapazanj ali zapletov, dočim je bil drugi termin dežurstva nabit z dosti večjo mero resnosti. Nakazana je bila možnost zasedbe štaba s strani pripadnikov JLA iz sežanske kasarne. Ta dan je bil dan pred razglasitvijo osamosvojitve, torej 25. na 26. junij 1991. Po dokaj umirjeni prečuti noči sem zjutraj nekaj po šesti uri zaslišal hrumenje treh vojaških helikopterjev, ki sem jih lahko opazoval skozi okno. Enkrat so zaokrožili nad območjem moje zgradbe, nato pa je bilo slišati spuščanje helikopterjev proti območju mejnega prehoda na Fernetičih. Tekom dneva sem izvedel, da so s tem transportom prispele posebne enote zvezne carinske uprave, ki naj bi zamenjale dosedanjo ekipo. Kljub nočnemu dežurstvu je bil to zame v službi delovni dan, še posebej, ker sem imel nujne obveznosti, vezane na uvoz opreme iz Italije. Prav tistega dne, to je 26. junija 1991, ko sem bil s poslovnimi partnerji na kosilu v eni od sežanskih gostiln, smo po radiu zaslišali nenavadno obvestilo, da se iz Ilirske Bistrice proti Sežani pomika kolona tankov. Med sprotnim informi-

ranjem o premiku enote je čez manj kot uro lokalni radio sporočil šokantno vest, da so tanki zasedli mejni prehod Fernetiči in tako prevzeli nadzor nad prehodom meje. Lahko si zamislite, kako so bili ta trenutek prestrašeni moji kolegi z onkraj meje, še isti trenutek so vstali od mize, sedli v avtomobile in se odpeljali na svojo stran meje. Tudi zame je bil to zadosten znak, da se opravičim v službi, kar so zlahka razumeli, se odpravim domov, oblečem vojaško uniformo in se javim na štab TO.

Mobilizacija in selitev štaba

V štabu TO je bilo zelo živahno, delile so se komande, skupaj smo spravljali nujna sredstva, mislim celo arhiv. Iz zalog smo si razdelili orožje – po večini MP40 (kasneje sem izvedel, da so bile to skrite zaloge slovenske milice). Na začetku sem se starega MP-ja celo razveselil, saj sem ga prej videl samo v filmih in na slikah. Poleg tega smo dobili še pištolo TT in po nekaj kosov nabojev. Sam sem ostal z nalogo pomočnika načelnika za obveščanje in informiranje v dokaj negotovem položaju. V tistem trenutku še sam nisem vedel, kaj se pravzaprav dogaja naokoli, saj je te informacije dobival direktno poveljnik od svojih nadrejenih poveljstev. Ker v prostorih štaba nisem imel kaj iskati, sem si stvari ogledoval bolj od zunaj. Poleg tega pa je moj nadrejeni načelnik ravno te dni nenadoma zbolel, tako da ga od tedaj do konca vojne praktično nisem več videl.

Ko sem tako opazoval naokoli, sem se že na začetku povezal z nekaterimi mojimi kolegi, ki so sicer pripadali protidiverzantskemu vodui, ki je bil direktno podrejen štabu TO. Franc Ferfila, Bruno Kocjan, Pavel Fabiani, Ludvik Stopar in Darko Križman smo se takoj dogovorili, da preučimo možnost diverzantskega napada na Sežano iz smeri Gabrka, kjer je primeren teren za pristanek helikopterjev ali celo padalski desant. Tako smo nekaj časa prebili na preži na tej smeri. Sicer pa je zaradi zastojev na meji že nastajala kolona kamionov na cesti proti Sežani in tako onemogočala prosto pot v mesto, zato smo to obrambno mesto kar kmalu zapustili.

Iz prostorov občinskega štaba je bila na kamione že naložena večina opreme in razpoložljivega orožja, nakar je bil izdan ukaz za premik iz Sežane. Situacija je postajala vse bolj naelektrena, rezervisti so se formirali po enotah in se selili na novo lokacijo v OŠ Dutovlje. Naenkrat v Sežani skoraj ni bilo več videti uniformiranega teritorialca. Ko sem šel mimo izpraznjenega skladišča TO, je pred stavbo še vedno stal naložen kamion, ki naj bi čim prej odpeljal za ostalimi. Vendar nikjer ni bilo njegovega šoferja. Takoj sem začel poizvedovati, kam bi ta lahko šel. Našel sem ga v samopostrežni restavraciji Tabor, kjer je mirno užival svoj zapozneli obrok kosila. Tako sva se s kamionom, polnim vojaške opreme skupaj odpeljala za ostalimi enotami v Dutovlje.

V Dutovljah

Prespali smo v prostorih šole. Sam kraj se mi je zdel sicer neprimeren za zadrževanje naših enot. Nikamor odprtega pogleda, vse v neki kotanji, brez možnosti za zavarovan umik. Aktivnosti tega dne so bile v smeri dogovarjanja in usklajevanja na občinskem nivoju, torej sestanek, ki ga je sklical predsednik občine g. Kovačič skupaj s poveljnikom našega štaba Dragom Božacem in še nekaterimi nosilci političnih funkcij, ki se jih niti ne spomnim. Sam sem bil na tem sestanku pasivno prisoten kot šofer poveljnika, ki sem ga pripeljal z občinskim vozilom Citroen AX. Ta dan zvečer pa sem

dobil še eno »prostovoljno nalogo«. Komandant Božac je prejel poziv nadrejenega štaba, da se mora ob 20. uri udeležiti operativnega sestanka poveljnikov na policijski postaji v Postojni. Iskal je primerne spremljevalca, ki bi ga tja peljal z avtomobilom, vendar je bilo razumeti, da taka naloga nobenemu vprašanih pred mano ni prav nič dišala. Ko je to omenil meni, se mi je zdelo, da je to pravšnja naloga zame in sem brez pomislekov takoj pripravil vso svojo opremo in orožje za na pot. Na poti proti Postojni sva se morala izogibati cestnim blokadam. Še vedno pa mi gre na smeh, ko se spomnim kako sva na ravnini iz Hruševja proti Bolku zaslišala nenavadno bučanje – kot prelet letala – v resnici pa je to bilo bučanje gum pri vožnji po od tankov uničenem asfaltu. V Postojno sva prispela kake pol ure prej, sam sem ga počakal pred stavbo policijske postaje, kjer sem imel možnost izmenjati nekaj informacij z ostalimi vozniki o dogajanju naokoli. Sestanek je bil zaključen pozno, okrog 23. ure, nato sva se odpeljala nazaj, vendar ne več v Dutovlje, temveč v vas Avber, kamor se je štab z zaščitno enoto preselil ta večer.

Namestitev enote v Avber in izvidovanje okolice

Tega dne zjutraj smo bili člani štaba zbrani v eni od hiš, ko nam je poveljnik Božac na kratko opisal dogodke in predvidene aktivnosti. Nikakor nam ni prišlo na misel, da bi samo čakali in mirno posedali. Tisti trenutek je v hišo vstopil Franc Ferfila in me obvestil, da je pri vasi Laže locirana nekakšna terenska radijska postaja, katere ekipa šteje desetino vojakov. Več ni vedel, zato smo se odločili, da si zadevo pobližje ogledamo. Imeli smo čas in dobili smo privoljenje poveljnika, da opravimo nekakšno izvidovanje terena in ugotovimo oziroma od domačinov izvemo, kar se da največ o zadevi. V skupini smo bili poleg mene, ki sem ji poveljeval, še Franc Ferfila, Pavel Fabiani, Darko Križman in Bruno Kocjan. S kombijem smo se odpeljali do vasi Potoče, kjer se nam je pridružil še Jože Rolih. Od tam dalje smo se odpravili peš po gozdni poti do gradbišča avtoceste Razdrto–Divača. Ravno v trenutku, ko smo se povzpeli na vrh gozdne jase in se nam je odprl pogled na Vipavsko dolino, smo nenadoma zaslišali hrumenje letal v nizkem preletu in takoj zatem zamolklo zaporedno bobnenje. Letala so nas skoraj preletela nad glavami. Letela so v smeri Nanosa in Vipave, zato nam je prišlo na misel, da mogoče napadajo katero od cestnih blokad v Vipavski dolini. Videli smo, kako so iz letal sikali izstrelki z dimno sledjo, ni bilo pa točno videti, kam so usmerjeni. Šele istega dne popoldne smo izvedeli, da je bil s tem izvršen letalski napad na TV-pretvornik na Nanosu, pri čemer so ga na več mestih prestrelili in poškodovali. Na srečo hujše škode niso povzročili. Po tem dogodku smo si še nekoliko razgledali teren ob trasi nove avtoceste, nakar smo se vrnili v Avber. Po kratkem poročanju o zapazanjih na terenu, med drugim tudi o prejeti informaciji, ki smo jo prejeli od prebivalca vasi Laže, da se tam nahaja ekipa z radijsko postajo, nas je poveljnik seznanil z novo nalogo: v enoto je bilo treba pripeljati kamion, poln streliva, ki je bil v tem trenutku varno skrit v prostorih tovarne v Orehovici. To je bila očitno prioritarna naloga, saj so bile vse enote doslej sicer opremljene z orožjem, čeprav bolj zgodovinskim, vendar pa brez nabojev in ostalega vojaškega materiala.

V spominu mi bo za vedno ostalo nekaj utrinkov, ki so zadevo še posebej popestrili.

Tistega večera, ko smo se pripravljali za prenočitev po skednjih, garažah ali drugih prostorih, ki so nam jih domačini velikodušno odstopili za nočitev, so se v bližini vasi na cesti Dobravlje–Ponikve prav pod vasjo Avber dogajale dokaj nenavadne reči. Če bi bil dan, bi nam bilo vse takoj jasno, v temi pa so stvari izgledale povsem drugače. Ko sva s poročnikom Dušanom Sanaborjem kramljala o preteklih dogodkih, so se na cesti pod vasjo nenadoma začele prižigati luči, postopoma ena za drugo, dokler se ni formirala prava stoječa kolona vozil. Med njimi se je kmalu pojavilo tudi vozilo s prižgano modro rotacijsko lučjo, ki si je utiralo pot na čelo kolone. Najprej nama je prišlo na misel, da JLA formira vojaško kolono, pa prav pod našo vasjo. Kaj bomo vendar ukrenili, saj smo bili v tem času še brez potrebnega streliva in zadostne količine orožja, s katerim bi lahko nudili potreben odpor. Adrenalin v žilah se je kar hitro povečeval. Da bi nam bila stvar bolj jasna, ni bilo druge, kot da si stvar pobližje ogledamo. Počasi in previdno sva se s Sanaborjem oborožena z MP-ji in TT-jci ter par naboji približala nastali koloni. Kar ni nama bila preveč pri srcu misel, da so to res vojaki JLA. Šele ko sva prispela dovolj blizu in sva razločno slišala pogovor med stoječimi, nam je bilo jasno, da je kolona nastala, ker se je malo prej na cesto prevrnil električni drog in s tem zaustavil pot vozilom. Za odstranitev so poklicali gasilce, ki so z modro rotacijsko lučjo na vozilu odvlekli drog s ceste.

Izvidovanje, zbiranje informacij o delovanju centra zveze na Matičniku

Ker nam je iz prejšnjega dne ostala še neopravljena naloga, to je pridobiti informacije o točni lokaciji centra zveze pri Lažah, smo se v sestavu iste skupine s kombijem (sicer je bil last Gostinstva Sežana) odpeljali kar naravnost v vas Laže. Kateri dan v tednu je, takrat sploh nismo vedeli, saj so bili vsi enako aktivni in sobota je bils enaks drugim. Po prispetju v vas smo se kar takoj srečali z vaščani, sicer dobrimi znanci, prijatelji, kot so Anton Pangerc, Damjan Bobek in Anton Markovčič, ki so nam hiteli poročati o zapažanjih, kje se enota nahaja in v kakšni sestavi je ter kdaj se oskrbuje oz. da ji vsaki drugi dan okrog 10. ure dopoldan s kamionom iz Postojne pripeljejo potrebne zaloge, predvsem pa hrano. To je bil za nas pomemben podatek, potreben za planiranje akcije. Ko smo se tako pogovarjali z domačini, nam je kar hitro prišlo na misel, da se vojaki JLA, ki je bila doslej že ocenjena kot sovražna vojska, tu že ne smejo neovirano nahajati in delovati proti našim ciljem. Glede na zbrane podatke smo ocenili, da bi skupaj z vaščani, ki so bili sicer tudi lovci in oboroženi z lovskimi puškami, enoto veze nekako presenetili, jo obkolili, zajeli in predali organom TO. Datum in ura izvedbe te akcije je bila dogovorjena za naslednji dan, v nedeljo, ob 8. uri ko enota ne bo dobivala oskrbe, kar bi lahko pomenilo za izvedbo akcije določene zaplete. S tako zbranimi podatki in odločitvijo za akcijo, ki je bila sicer sprejeta v nekakšni tajnosti in v ožjem krogu predvidenih aktivistov, ki smo jih seveda obvestili in se z njimi dogovorili, smo odšli nazaj na zborna mesto enote. Po poročanju pri poveljniku smo dobili privoljenje za izvedbo načrtovane akcije. Ker pa je bilo še dolgo do konca dneva, smo se dogovorili, da ta dan izvedemo še eno akcijo.

Oskrba enote s strelivom

Vse te dni, ko je bila enota formirana in v pripravljenosti na terenu, nas je težila misel, da nismo pripravljeni na morebitno bojno delovanje, saj smo bili s potrebnim strelivom premalo oskrbljeni. Ta material in še več drugega koristnega za delovanje enote pa se je še vedno nahajalo naloženo na kamionu, ki je bil varno skrit na drugi strani planote, v Vipavski dolini, v prostorih tovarne v Orehovici pri Podnanosu. Kot poveljnik skupine, ker sem bil kot poročnik po činu najvišji in ker sem bil tudi po zadolžitvah v štabu odgovoren za obveščevalne aktivnosti, sem sklical člane skupine in jim razložil načrt. Najprej naj bi si s kombijem ogledali pot, po kateri bi se s tovornjakom vračali iz Orehovice v Avber, nato bi počakali večer in v temi izvedli manever premika tovornjaka. Šoferja tovornjaka seveda nismo imeli, niti nismo vedeli, kdo ga je tja zapeljal. Povedano je bilo le to, da se pred poslopjem tovarne nahaja manjša stražarska ekipa teritorialcev, ki bodo pokazali, kje je kamion in nam predali ključ. Iz tega je sledilo, da smo lahko računali le na lastno sposobnost in iznajdljivost. Prvi del načrta smo zaradi pomanjkanja časa kar izpustili, tako da smo se vkrcali v kombi ob mraku in se odpeljali proti Dutovljam. Tedaj pa, ravno pri odcepu za vas Godnje, smo se nenadoma srečali s kampanjolo, polno vojakov JLA, ki se je ob srečanju z nami zaustavila ob robu ceste in malo naprej smo se zaustavili tudi mi. V tistem trenutku smo najprej pomislili, da bi izkoristili faktor presenečenja, planili ven in vojake zajeli, preden bi se oni sploh zavedali. Očitno pa je prišlo prej do streznitve, zato sem odločil, da zaradi naloge, ki smo jo morali opraviti, raje nadaljujemo svojo pot, preden nasprotniki ugotovijo, da smo v kombiju ravno mi, pripadniki TO. In tako smo nadaljevali vsak svojo pot, oni v smeri Sežane, mi pa proti Štanjelu, nato čez dolino Branice proti Vipavi, od tam skozi Podnanos v vas Orehova.

Tako kot je bilo dogovorjeno nas je pred zadnjim vhodom v tovarno pričakal pripadnik TO, ki je skrit stražil vhod. Ko smo se predstavili, nas je odpeljal v notranjost, odprl vrata tovarniške hale in nas napotil h kamionu, pokritim s cerado in naloženim z vojaškim materialom.

Ker sem sam sicer obvladal vožnjo tovornjaka, imam pa tudi potreben izpit, ki sem ga pridobil zaradi potreb delovanja v gasilski organizaciji, sem se usedel za volan kamiona, k meni pa je prisedel Fabiani (če se prav spominjam). Pred odhodom smo se dogovorili, da bo Ferfila, ki je vozil kombi, odpeljal naprej pred kamionom in bi se v primeru, če bi na poti videl karkoli sumljivega, se obrnil in nas na to opozoril. Vendar je bila kljub razburljivemu vzdušju pot mirna, brez neljubih srečanj, ovir ali zapletov. Kamion smo tako po drugi poti čez Vrabče, mimo Štorij in skozi Dobravlje varno pripeljali v Avber. Tam so nas že kar nestrpno čakali, drugi dan zjutraj pa je poveljnik ukazal med pripadnike razdeliti potrebne količine streliva in drugega materiala, s čimer je bila naša vojska končno vsaj primerno opremljena.

Napad na center veze na Matičniku

To noč sem prespal doma, ker mi je bilo to namreč blizu, doma pa sta me čakala tudi žena in sedemmesečni sin Matevž. Doma nisem niti z besedo omenil, kakšno akcijo imamo v planu predvideno za ta dan. Po hitrem zajtrku so me že prišli s kombijem pobrat ostali člani skupine, vsi opre-

mljeni z opremo, ki smo jo v tistem času pač imeli. Oboroženi povečini s starimi nemškimi »šmajserji« MP 40, sicer atraktivnimi na pogled, vendar za resno akcijo bolj malo uporabni, poleg tega smo nekateri imeli še pištolo imenovano »tetejc«. Nekaj pa jih je imelo kar lovske puške z daljnogledi. Odpeljali smo se v Laže. Načrt za izvedbo akcije na Matičnik smo imeli pripravljen. Pripadniki TO, poleg mene kot poveljnika so bili še: Franc Ferfila, Bruno Kocjan, Darko Križman, Pavel Fabiani, Edo Ivančič, Matjaž Tašič in Ludvik Stopar, smo takoj po prihodu v vas Laže organizirali skupino vaščanov, sicer lovcev, ki so bili tudi oboroženi z lovskimi puškami. Med temi so bili: Anton Pangerc, Anton Antončič, Egon Colja, Denis Vidmar, Renato Vidmar in Pavel Plešnar. Po prihodu v Laže smo kombi pustili na začetku vasi, kjer je ostal tudi Pavel Fabiani zaradi varovanja in opozorila v primeru približevanja s strani JLA. Skupaj z oboroženimi vaščani smo formirali kolono in se odpravili iz vasi Laže v hrib Matičnik, kjer naj bi bila locirana enota veze vojakov JLA. Sprva smo se pomikali v koloni po eden, sam sem bil na čelu skupaj s Kocjanom in Ferfilom, ostali so se v koloni pomikali za nami.

V času približevanja nismo vedeli kakšne velikosti je enota JLA, niti tega, ali ima urejeno stražo in varovan dostop do mesta lokacije oddajnika. Zaradi tega smo se pomikali previdno in počasi, dokler nismo prišli tik pred čistino na planoti, od koder smo videli na pol oblečene pripadnike JLA, ki so se prav ta trenutek dolgočasno pripravljali na dnevne obveznosti. Videli smo vozilo veze kampanjolo AR 55, parkirano nedaleč od antene, poleg vozila je bil postavljen šotor in pred njim eden od vojakov, ki se je bril, drugi v miru počival in nekaj bral, tretji je imel nekaj opraviti z opremo okrog antene. O kakem varovanju in straži ni bilo sledu, zato smo se za trenutek zaustavili. Bližnjim sem izdal potrebna navodila glede razporeditve in obkolutve položaja in seveda o tem, da brez razloga ne streljamo na ljudi, temveč se jih iz primerne razdalje najprej glasno opozori, da so obkoljeni s strani pripadnikov TO in naj se predajo. To nalogo sem prepustil Ferfili, ker je imel sicer močnejši glas. Takoj po glasnem pozivu na predajo in izstrelitvi nekaj opozorilnih strelcev, so se vojaki zbegano zatekli v bližino vozila, nekateri pa so stekli v gozd in se niso zaustavljali. Kocjan je bil oborožen z lovsko puško z daljnogledom. Ko je videl, da se vojaki prostovoljno ne nameravajo predati in so se približali vozilu, je najprej z enim strelom zadel v zadnjo zračnico, z drugim strelom pa je nameril v hladilnik vozila, zaradi česar je iztekla hladilna tekočina. Odpora s strani vojakov nismo doživeli, zato smo se neovirano bližali njihovem položaju. Ker nas je bilo očitno premalo in smo se prepozno razporedili na obkolitev položaja, se je skupina vojakov, na čelu s svojim poveljnikom, takoj po začetku napada umaknila mimo naših položajev skozi gozd in se neovirano odpravila peš v svojo matično kasarno v Postojni. Na mestu je ostal vojak, ki nam je z mahanjem pokazal, da se želi predati, kar je tudi storil. Po razgovoru z njim smo ugotovili, da gre za Hrvata iz Istre. Po zavzetju položaja in prevzemu vojakov, ki se je skupaj z orožjem predal, smo skušali pobrati in odpeljati vso opremo. S pomočjo zajetega vojaka smo razstavili anteno, pobrali kable, vrvi, sidra in vse skupaj položili v prikolico. Egon Colja je sedel v kampanjolo, na katero so mu priključili prikolico, in z vsem skupaj je odpeljal – seveda s prazno gumo zadaj in preluknjanim hladilnikom – okrog hriba po poti proti vasi.

Ostali smo se odpravili peš po bližnji poti proti vasi Laže, ne da bi do konca pospravili šotor in iz njega pobrali stvari. To smo želeli pustiti za kasneje. Tedaj pa se je iz smeri, od koder je prihajalo poškodovano vozilo, zaslišalo nenavadno grmenje, za tem pa strel, ki bi lahko povzročil nepotrebno tragedijo. Ob spominu na ta dogodek me še danes spreleti srh po vsem telesu. Del pripadnikov naše enote, predvsem starejših članov, sicer lovci, ki so že prej odšli s prizorišča napada ali pa so celo že od začetka ostali v ozadju, so se prav ta trenutek znašli ob poti, po kateri je prihajala hrumeča in ropotajoča vojaška kampanjola. Vozil jo je seveda Egon Colja, vendar ti tega niso mogli videti in so bili prepričani, da so v njej vojaki, ki skušajo pobegniti iz našega obročja. Vozilo je nenavadno zanašalo, se iz njega kadilo in prav nenavadno ropotalo. Tedaj je lovec P. P. z lovsko puško brez opozorila nameril v prednji del vozila in ustrelil. Krogla na srečo ni zadela voznika, kar bi pomenilo resnično tragedijo, se mu je pa nevarno približala tako, da je zadela v nosilec postaje RUP 12 tik za njegovim hrbtom. Mislim, da se je obema vpletenima hitro posvetilo, kaj bi lahko iz tega nastalo, če nas ne bi pri vsem tem spremljala prav velika sreča. Po zaključku akcije smo se vsi sestali pri vodnjaku na sredini vasi, si ogledovali zaplenjeno opremo in se pogovarjali z vojakom, ki se je prostovoljno predal. Vsekakor sem pred vsemi kar se da ostro oštel lovca P. P., ki bi lahko zaradi svoje lahkomišelnosti in neučakanosti kljub jasnim navodilom povzročil nepotrebno žrtev. Še pred tem, torej takoj po prihodu v vas, sem sam odšel v bližnjo hišo in po telefonu sporočil komandantu Dragu Božacu o rezultatu izvedene akcije, o tem, da imamo zajetega vojaka, ki se želi predati, da so ostali pobegnili ter o opremi, ki smo jo zajeli.

Še preden sem drugi dan prišel na štab TO, ki je bil v tem času že preseljen v prostore občinskega štaba v Sežano, so na podlagi ukaza poveljnika že prevzeli in v Sežano prepeljali tako zaplenjeno kampanjolo z radijsko opremo kakor vojaka JLA. Zaplenili in pridobili smo pomembno opremo, to je RR postajo RTU 100, ki je vzdrževala vezo med območnimi poveljstvi JLA na Primorskem. S pomočjo vojakov, ki ji je prej posluževal, so to postajo ponovno sestavili in spravili v delovanje, nakar je postala pomembno sredstvo za prestrezanje sporočil in razgovorov med poveljstvi, iz katerih so organi TO pridobili pomembne informacije za nadaljnje delovanje v osamosvojitveni vojni.

V spomin na ta dogodek je bil udeležencem napada na Matičniku kasneje podeljen spominski znak Matičnik kot priznanje za samoiniciativno in učinkovito akcijo, ki je v tem času prispevala svoj del v prizadevanjih za osamosvojitve Slovenije. A vojne še ni bilo konec, še vedno je trajala ...

Zadnje dni vojne, ko sem bil še aktivno udeležen v delovanju TO, to je do odhoda tankovskih enot, vojakov in opreme iz Sežane, sem lahko vsaj ponoči prespal doma pri ženi in svojem sedemmesečnem sinu Matevžu. Očitno se takrat nisem spraševal, kaj naj storim ali če naj sploh kaj storim v tistih dneh in dneh pred tem. Storil sem tisto, kar se mi je zdelo za tisti trenutek primerno, odgovorno in častno. Nikoli nisem in tudi danes ne razmišljam, kaj bi bilo lahko drugače, vem le, da smo delali prav in s tem branili ali vsaj želeli ubraniti ne le svojo državo Slovenijo pred nezaželenimi tujci, temveč smo branili tudi svoje družine, prijatelje in sebe pred negotovo prihodnostjo. To smo očitno tudi vsi skupaj takrat dosegli.

S posebnim zadovoljstvom dandanes ugotavljam, da se mladina, med nji mi tudi moj sin, ki je takrat bil še v plenicah, danes živo zanima za dogodke izpred 30 let, si na raznih forumih izmenjuje pridobljena spoznanja, mnenja in celo najrazličnejše vojaške in civilne predmete, ki bi pomagali podoživljati takratne dni.

Tudi za to se je veljalo boriti.

LD Orlica - Vuhred v času osamosvojitvene vojne 1991

Lovska družina Orlica - Vuhred je v letu osamosvajanja Republike Slovenije štela 58 članov s povprečno starostjo 46 let. Ustanovljena je bila 5. oktobra 1954 z odcepitvijo od LD Vuzenica. Večina njenega lovišča, v izmeri dobrih 3100 ha, se nahaja v katastrskih občinah Sv. Anton, Orlica in Vuhred. Lovski dom so si ustanovitelji postavili tik pod Mrakovim vrhom na n. v. 750 m, do današnjih dni pa je doživel že dve širitvi. Pogled proti jugu zapira sleme Pohorja med Ribniškim in Črnim vrhom, proti severu pa preko Drave sleme Kozjaka med Sv. Jernejem in Sv. Pankracijem. Lokacija lovskega doma je primerno odmaknjena od Radelj in na višini, ki zagotavlja primerne radijske povezave po občini na frekvenci 30–40 Mhz ter z Mrzlico, Kumom, Grmado, Konjiško Goro in Malo Kopo na Pohorju na 60–90 Mhz. Enota za zveze je že 89. in 90. leta imela tukaj uspešne vaje, zato sem kot organizator zvez v Občini Radlje ob Dravi po dogovoru s takratnim starešino, Viktorjem Seitlom, v načrtih, ki smo jih začeli, po več kot uspešnem referendumu, pospešeno pripravljati, lovski dom LD Orlica - Vuhred, predvidel kot rezervno lokacijo občinskega centra za obveščanje (OCO).

Miloš Pečoler

24. junija 1991, malo po polnoči, je enota za zveze dobila ukaz za mobilizacijo. Ker so fantje to pričakovali, je bila mobilizacija polovice enote v skladu z ukazom zaključena ob 7. uri. OCO je imel v tem času vzpostavljene kurirske, telefonske, radijske ter radioteleprinterske zveze. Slednje so prišle še kako prav, ko OCO Dravograd z mirnodobne lokacije ni mogel delovati zaradi bojnih aktivnosti na območju Dravograda ob ustavljanju kolone JLA. Tudi občinske radijske zveze z rezervne lokacije so bile dobra rešitev v času groženj letalskih napadov. JLA je v tem času v Dravsko dolino po-

Lovski dom
LD Orlica - Vuhred

šiljala motilno frekvenco, ki je onemogočala vzporedne zveze, z rezervne lokacije pa je šlo, ker je potekal promet prečno na motilno frekvenco. Štiri-krat smo tako z rezervne lokacije dežurne v gasilskih domovih obveščali o grožnjah letalskih napadov. Sirene so bile sprožene v zadostnem času pred preletom letal.

Spominsko obeležje
Plošča tajno skladišče

30. junija smo v okviru OCO na rezervni lokaciji organizirali tudi vizualno opazovalnico (VOp) na Malejevi kmetiji. Posadka štirih opazovalcev je bila nastanjena v lovskem domu. 10. julija se je prva skupina vezistov zamenjala z drugo. Tisti z rezervne lokacije so šli v dežurstvo na mirnodobni lokaciji, na rezervni lokaciji pa so se nastanili oni z mirnodobne lokacije in drugi, ki v prvem valu niso bili mobilizirani. 16. julija smo se z rezervne lokacije umaknili vsi. Dežurstvo se je nadaljevalo na mirnodobni lokaciji do 31. oktobra 1991, ko se je JLA dokončno umaknila iz RS. Kmetija Mrak z gospodarjem Vinkom Vitrihom, našim članom, ki je v bližini lovskega doma, je z vso družino nudila pomoč v oskrbi delujoče enote za zveze v

lovskem domu in posadke VOp z Malejeve kmetije. Tudi gospodarja na Malejevem, Marija in Jože Verstovšek, sta se izkazala za dobra gostitelja in omogočala delo posadke. Omenjeni in ostali bližnji so nas v teh dneh kar posvojili. Tisti katerih spomin pa je segel nekoliko dlje, pa so obujali spomine tudi na pohorske partizane, ki so jim pomagali v preživetju in njihovi, prav tako, uspešni borbi. Lovski dom je občinska enota za zveze, ki je bila razformirana 1994, še naprej uporabljala za vaje, njeni pripadniki iz osamosvojitvenih dni, pa se tradicionalno skupaj z dobrimi sosedi, ki so nam pomagali, srečujemo na pet let.

Občinski štab MSNZ Radlje ob Dravi, ki mu je poveljeval Zdravko Vilar, lovec iz LD Muta, je v maju 1990, poleg ostalih lokacij po občini, za skrivna skladišča streliva, orožja in MES s pomočjo svojih zaupnikov izbral tudi lovski dom LD Orlica - Vuhred in kmetijo Gracej, kjer je gospodar naš član Anton Grace. Na kmetiji Osrednik z gospodarjem Francem Juračem in kmetiji Brunčko z gospodarjem Jožetom Kovačem, oba naša člana, pa je bilo tajno skladišče orožja za policijo. Vse navedene lokacije so danes označene s spominskimi obeležji, ki obiskovalca poučijo, da je bilo tukaj tajno skladišče orožja TO oziroma policije.

Herman Tomažič, župan Občine Radlje ob Dravi, je 27. septembra 1992 Lovski družini Orlica - Vuhred podelil zahvalo za poseben prispevek v boju za samostojno Slovenijo. V tem boju je bila angažirana lovska družina kot celota in dala na razpolago vse svoje dobrine, osemnajst njenih članov pa je bilo vključenih na različne načine in so po svojih najboljših močeh dali prispevek za našo domovino – svobodno Slovenijo.

Zahvala za poseben prispevek
v boju za samostojno Slovenijo

Med delovnim mestom in loviščem leta 1991

Rajko Kobal

Trideset let je obdobje, v katerem deluje tudi že nekaj pozabe. Dogodki, ki smo jim bili priča ali v katerih smo sami sodelovali, izgubljajo svojo ostro sliko. Čas opravi svoje, zato me čudi, ko nekateri stvari opisujejo, kot bi se zgodile včeraj. Morda je v spominih posameznikov večja razlika kot si lahko predstavljamo, zato bo lahko kdo v teh mojih vrsticah našel kaj, kar bi sam drugače opisal ali predstavil.

Kakorkoli že, življenje na Krasu je tudi v letu 1991 teklo po starih tirnicah, pred televizijskimi ekrani in ob radijskih sprejemnikih pa smo prebili več časa kot po navadi. Čutili smo, da bomo kmalu priča dogodkom, ki bodo postavili na glavo marsikatero utečeno zadevo. Bližal se je dan razglasitve naše samostojne države. Kljub vsem pričakovanjem smo prav vsak dan opravljali svoje delo, osebno sem kot upravnik pošte Sežana skrbel za normalno odvijanje poštne prometa. Razvoj dogodkov po 26. juniju je prinesel veliko težav predvsem pri prevozi poštne pošiljke. Blokade cest so zahtevale uporabo stranskih poti, oviran je bil tudi prevoz med glavnim poštnim centrom v Ljubljani in našim centrom v Kopru kot tudi prevoz do naših najbolj oddaljenih pošt. Zaradi iznajdljivosti in požrtvovalnosti naših voznikov pa večjih zastojev ni bilo. Za uporabnike naših storitev so bila vrata pošt skoraj vedno odprta, izjema je bil čas alarmov za zračne napade, ko smo zaprli okenca za delo s strankami in se umaknili v prostore zasilnega zaklonišča.

Prvo resno srečanje z novonastalo situacijo, ki se mi je vtisnilo v spomin, je bil povratek z razgovora v Kobilarni Lipica, kjer smo se v sredo, 26. junija, predstavniki PTT podjetja Koper pogovarjali o organizaciji evropskega prvenstva v dresurnem jahanju, ki naj bi se odvijalo v Lipici v septembru 1991. Naša naloga so bile telekomunikacijske zveze in organizacija pošte na prireditvenem prostoru. Po uspešno končanem razgovoru smo zgodaj popoldne odšli na malico v Lokev. V Lokvi pa smo začeli srečevati avtomobile in od voznikov izvedeli, da so hoteli priti v Divačo, da pa je križišče v Divači zaprto, ker so tam tanki, ki prodirajo proti meji. Te vesti so nas pretresle, tega nismo pričakovali. Po najkrajši poti smo se vrnili v Sežano, kolegi iz Kopra pa so pri povratku imeli več težav, a so ob poznavanju obvoznih poti le uspeli priti domov.

Zadeve so se iz dneva v dan spreminjale, težave so se stopnjevale. O navodilih za delo, ki smo jih prejeli, bi danes težko rekel, da so bila vsa in vedno razumljiva in izvršljiva. Mnogo zadev smo reševali z zdravo kmečko pametjo, zakonov in pravil pa nismo kršili. Obrambne priprave smo izvajali v skladu z načrti, ki smo jih pripravili v mesecih pred tem, tam pa je bilo zapisano marsikaj, kar je čez noč postalo nerazumljivo in neuporabno.

V spominu mi je ostal problem izročanja poštne pošiljke za sežansko kasarno, to je za vojno pošto 2950 Sežana. Prvih nekaj dni po 26. juniju ni bilo na pošto nikogar od pooblaščenih kurirjev in poštne pošiljke so se začele kopičiti. Šele prve dni v juliju sta prišla po poštne pošiljke dva kurirja v spremstvu delavke Rdečega križa. Po dvigu pošiljk sta se še naprej za-

drževala v poštah in kmalu smo opazili nekaj zelo zanimivega. Eden od vojakov je bil Slovenec, ki se je odločil, da se bo predal TO in je k temu nagovarjal drugega kurirja Hrvata. Ta se ni mogel odločiti in tako so se njune poti po izhodu iz pošte razšle. Slovenec je poiskal TO, Hrvat pa se je s solznimi očmi vrnil v kasarno.

Postajalo je vroče v vseh pomenih. Konec junija in začetek julija nas je zdeloval z visokimi temperaturami, razmere pa so postale zaskrbljujoče. Kljub prepričanju, da nekaj let pred koncem tisočletja v Evropi ne more priti do eskalacije sile za pokoritev države, ki se je osamosvojila s polno pravico, nihče ni vedel, kaj vse se plete v glavah vojaškega vrha v Beogradu.

Kot starešina Lovski družine Raša - Štorje sem opazoval, da lov na srnjaka ne poteka tako kot v ostalih letih. Najbolj »vroči«, predvsem mlajši lovci, so bili vpoklicani v TO ali so imeli zadolžitve v milici in drugod. Od 41 članov lovske družine je bila na razpolago za morebitne naloge odpora dobra polovica. Tudi sam sem bil pripadnik enote narodne zaščite v krajevni skupnosti.

Spremljali smo novice, nikoli prej in niti pozneje v življenju nismo toliko poslušali radijskih postaj ali gledali televizije. Razvoj dogodkov je nakazal zaostrovanje in pričakovanje, da se bo nad našo mlado državo zgrnilo vse najhujše. Glede na stopnjevanje groženj in odločnega odpora z naše strani, sem pričakoval, da bomo kot branilci v igro kmalu vstopili tudi lovci. Dnevi so tekli v veliki napetosti in pričakovati je bilo, da bo jugovojška kljub Brionom izvajala nadaljne premike.

V soboto, 29. junija, sem na sestanku starešin lovske družine v občini Sežana sprejel navodilo o prikritem opazovanju vseh možnih premikov JA na območju našega lovišča. Takoj sem sklical posvet vseh članov naše lovske družine v naši lovski koči. Udeležba je bila kljub improviziranemu sklicu nad pričakovanji, saj se nas je zbralo kar 18, dejansko vsi člani, ki niso bili vpoklicani v TO ali niso delovali v milici. Po ustnem navodilu naj bi naši člani pokrivali dve pomembnejši točki na stranskih in gozdnih poteh, ki vodijo v naše lovišče iz smeri Vrhov, Senožec ali Štanjela.

Ocenili smo, da je največja možnost prikritih premikov skozi naše lovišče izven glavnih prometnic in izven običajnih poti po dolini Raše. Tu bi lahko potekali premiki iz smeri Dolenje vasi ali iz smeri Razdrtega, lahko pa tudi preko Vrhov. Prva opazovalna točka je bila oblikovana na Grepečevcu (tromeja katastrskih občin Štorje, Kazlje in Griže) ob vhodu v sotesko Raše, druga opazovalna točka pa na Gutnikih, kjer se stekajo gozdne poti iz Raše proti Gradnjam, Avberu ali Ponikvam. Za prvo opazovalno točko je bil narejen tudi poimenski seznam lovcev, ki bi z opazovanjem pričeli takoj, za prvo izmeno se je prostovoljno javil lovec Marino Kontelj. Za drugo točko so razpored prevzeli lovci iz Kazelj, ki so se obvezali, da se bodo sami dogovorili o poimenskem seznamu in mi ga sporočili naslednji dan. Uradno se je operacija imenovala OKO, pisanih navodil nismo prejeli in spet je bila le zavest tista, ki nas je vodila k izpolnitvi ukaza. Za koordinacijo vseh aktivnosti sem bil zadolžen osebno, za kazeljsko skupino pa je bil zadolžen Zdravko Gomizelj.

Pripravljenost lovcev, da akcijo temeljito izvedejo, je bilo zelo velika in vsi so naloge sprejeli brez oklevanja in zelo odgovorno. V akciji je sodelovalo 19 lovcev, članov naše LD.

Ob vseh navodilih, ki sem jih posredoval, sem poudarjal, da je naša naloga samo opazovanje in javljanje, da je potrebna velika budnost in da uporaba orožja ni predvidena. Kljub temu so lovci svoje orožje vzeli s seboj. Pri opazovanju pa nismo zasledili nobenih dogodkov, ki bi kazali na prikrito premike in bi jih javljali koordinaciji na sedežu občine. Akcija OKO je zato bila kmalu prekinjena.

V lovski družini smo še vedno ostali v nekakšni pripravljenosti, da po potrebi in na ukaz prevzemamo primerne naloge. Povečali smo našo pripravljenost pri rokovanju z orožjem, članom, ki so posedovali puške v kalibru 8x57JS, pa smo razdelili ostre nabojke kalibra 7,9 mm. To strelivo smo prejeli od upravnega organa za ljudsko obrambo. Izvedli smo tudi »bojno streljanje« s puškami M-48 in to s precejšnjim uspehom.

Ko so se v poletnih mesecih razmere malo umirile, smo spodbujali družabno življenje članov z več druženji in številnimi manjšimi »debatnimi krožki«. Vojne aktivnosti so se preselile za zeleno mizo in življenje se je počasi vračalo v stare tire. Prav gotovo pa so dogodki, ki jih imenujemo osamosvojitvena vojna ali desetdnevna vojna, pustili v generacijah, ki so zrastle med letoma 1945 in 1991, neizbrisni pečat. Nam, rojenim takoj po drugi svetovni vojni, so pokazali, da na tem svetu ni nemogoče stvari. Cel svet je večkrat stal na robu jedrske ali totalne vojne, velika dejanska moč obeh taborov pa je bila po svoje garant, da nihče ne bi rad začel spopada, s katerim bi uničil najprej nasprotnika, nato pa še cel svet in tudi sebe. Lokalnih vojn v tem obdobju ni manjkalo, vojskovati vojno doma, v Sloveniji sredi Evrope v enaindvajsetem stoletju, pa je bilo nekaj nepredstavljivega, na žalost pa tako resničnega.

25. oktobra 1991 sem bil na seji poslovnega sveta PTT podjetja Koper. Po zaključku seje sem se vračal z osebnim avtomobilom v Sežano. Takoj po izhodu iz Kopra sem ugotovil, da v nasprotni smeri proti Kopru vozi neprekinjena kolona vozil jugoarmade, ki se je ta dan umikala iz Slovenije preko koprskega pristanišča. Vojaki na kamionih so vpili in mahali z jugoslovanskimi zastavami, med kamioni so bili tudi osebni avtomobili, prav tako bogato »dekorirani« z zastavami. Pozneje sem izvedel, da so v teh vozilih bili oficirji, ki so tako iz Slovenije umikali svojo osebno lastnino. Ker nisem vedel, koliko časa bo to srečevanje trajalo, me zadeva ni preveč skrbela. Po kilometrih in kilometrih pa me je začelo skrbeti. Prav lahko bi prenapet in razočaran posameznik povzročil kakšen incident, na primer z metanjem predmetov na nasproti vozeča vozila. Šele nekje med Kozino in Divačo se je to mučno srečevanje nehalo in je bilo strnjene kolone na nasprotnem voznem pasu konec. Dokončno pa sem se oddahnil, ko sem prispel domov, še bolj pa ob radijski vesti, da je nekaj po polnoči Slovenijo zapustil zadnji vojak jugoarmade.

Danes, po 30 letih, vem, da se je leta 1991 na Krasu dogajalo marsikaj, o čemer se takrat ni govorilo, še manj pa pisalo. Kraševcem ni manjkalo poguma in na Krasu se je odvijalo precej odmevnih in uspešnih akcij. Ljudem, ki so bili pripravljeni žrtvovati vse in ki so to tudi pokazali, vsaka čast. Moje osebno, zelo osebno mnenje pa je, da smo Slovenijo ubranili vsi: vojaki in miličniki na položajih, kmetje na njivah in v vinogradih in delavci na svojih delovnih mestih, lovci pa poleg tega še v loviščih, pa čeprav samo z opazovanjem. Prispevali smo vsak po svojih močeh in sposobnostih.

Manj znano iz zgodovine 710. UC v Pekrah

Izvidovanje članov LD Radvanje in lovcev domačinov iz Peker v podporo zavarovanju 710. učnega centra Teritorialne obrambe

Stane Kocutar

15. maja 1991 so v tedanja učna centra Teritorialne obrambe – 510. na Igu pri Ljubljani in 710. v Pekrah pri Mariboru prispeli prvi naborniki, ki so se odzvali pozivu na služenje vojaškega roka v Teritorialni obrambi Republike Slovenije. Že dober teden dni prej – 6. maja – pa je v center prispela skupina 24 podčastnikov in častnikov pod poveljstvom vodje centra majorja Andreja Kocbeka. V tem času – torej še pred prihodom skupine 120 nabornikov – so bili kot poznavalci okoliškega pretežno gozdnatega terena pozvani tudi lovci LD Radvanje in pa lovci – domačini, ki so bili sicer člani drugih lovskih družin. Primer takega je tudi informator Zlatko Partlič, sicer domačin iz Peker in član LD Košaki, ki ga je k sodelovanju povabil Branko Repina, tedaj stanovalec učnega centra, ki je tam opravljal naloge tehničnega vzdrževalca. Lovci so nadzorovali širše gozdnato in kmetijsko območje, na vzhodu do vojaškega strelišča, kamor je vodila tudi tankovska pot od nekdanje vojašnice Franca Rozmana Staneta. Na južni strani je izvidovanje potekalo do grebena Pohorja, posebno pozornost pa so namenili vsem tistim točkam, s katerih je dober razgled na učni center ter na zahodu do ceste, ki iz Limbuša pelje v Vrhov Dol in na Meranovo. Dogovorjeno je bilo, da izvidovanje opravljajo brez orožja, vendar v obveznem lovskem kroju. Usmeritev k izvidovanju se je potrdila kot pravilna, saj je 23. maja 1991 v jutranjih urah vod pripadnikov čete za protidiverzantsko delovanje Teritorialne obrambe po predhodnem obvestilu, ki pa ni prišlo iz lovskih vrst, zajel dva pripadnika izvidniške enote JLA, častnika in vojaka, ki sta izvidovala v okolici Učnega centra Pekre. Sledila je armadna obkolitev učnega centra in dogajanje, ki je dobilo oznako »Pekrski dogodki« in je pomenilo uvod v oboroženo fazo razpada Jugoslavije ter v desetletje vojn na njenem ozemlju.

Spominska plošča v Pekrah

Pekre – uvertura v osamosvojitveno vojno 1991

Spominska pričevanja članov LD Grgar v vojni za Slovenijo

V vojni za Slovenijo je sodelovalo tudi veliko članov LD Grgar, ki se po tridesetih letih še vedno dobro spomijajo vojnih dogodkov iz poletja 1991. Za objavo v zborniku smo izbral le tri zanimivejše spominske utrinke.

Vojko Sanič

Jakob Čeferin, član LD Grgar, veteran vojne za Slovenijo, nosilec več policijskih odlikovanj in priznanj ter priznanj veteranskega združenja »Sever«, se vojne spominja takole:

»V osamosvojitvenih procesih sem sodeloval v raznih vlogah od 1. 12. 1989 do 25. 10. 1991. V prispevku bom skušal opisati obdobje osamosvojitvene vojne v povezavi z lovstvom in lovci z nekoliko drugačnega zornega kota. Konkretno aktivnosti lovcev v posameznih lovskih družinah so že dokaj dobro opisane v zborniku, ki je izšel leta 2016, verjetno pa bo tega še več v dopolnjeni izdaji. Menim pa, da se vsega ne bo nikoli dalo zajeti. Kot član LD Grgar se s konkretnimi aktivnostmi v LD sicer nisem srečeval. Srečeval pa sem se s tem področjem v vlogi, ki sem jo v tistem obdobju imel v okviru UNZ Nova Gorica.

V obdobju desetdnevne vojne od 27. 6. do 6. 7. 1991 sem bil na delovnem mestu Vodja sektorja za mejne zadeve in tujce na UNZ Nova Gorica (pristojen za državno mejo od Mangarta do Nove vasi na Krasu). Istočasno pa sem bil tudi član Koordinacijske podskupine za Severno Primorsko, ki je koordinirala vse obrambne in varnostne aktivnosti na območju takratnih občin Ajdovščina, Idrija, Nova Gorica in Tolmin. Koordinacijska podskupina je bila formirana oz. imenovana 26. 5. 1991 in je delovala vse do odhoda zadnjega vojaka JLA iz Slovenije. V podskupino smo bili imenovani kar trije lovci, in sicer Jakob Čeferin, Zvonimir Kelher in Darko Škrli. Moram reči, da smo se v okviru podskupine z vprašanjem, kakšno vlogo naj bi imeli lovci, srečali že takoj na začetku, to je precej pred pričetkom spopadov z JLA. Predvsem je bilo takrat vprašanje, kako z angažiranjem lovcev pri zbiranju podatkov, aktivnostmi v okviru NZ pred spopadi in v času bojnih aktivnosti, pa tudi kako z lovom, predvsem pa, kako z nošnjo orožja. Dileme ni bilo, ko se je šlo za opravljanje lovskih aktivnosti, vprašanja pa so se pojavljala že pri nošnji orožja, ko so bili lovci angažirani v okviru NZ. Vsa ta vprašanja so se iz enot milice kot tudi vseh ostalih struktur kanalizirala na podskupino. Ob tem je treba povedati, da v začetku niti s strani uradnih organov, LZS ali Republiške koordinacijske skupine ni bilo nobenih jasnih in konkretnih navodil. Kot prvo pomembno vprašanje je bilo treba razčistiti, kako z nošnjo in morebitno uporabo orožja. Dokler je šlo samo za zbiranje podatkov in opazovanje, nošnja ni bila sporna, saj so to opravljali kot lovci sicer angažirani preko NZ ali drugih struktur tako, da to ni moglo biti v ničemer sporno. Hujša dilema se je pojavila, ko so se pričeli spopadi z JLA oz. borbene aktivnosti in bi lahko prišlo tudi do uporabe orožja, vemo pa, da je uporaba lovskega orožja, predvsem pa streliva v vojaške namene prepovedana z mednarodnimi konvencijami. Zaradi pomanjkanja orožja v začetku, predvsem pa nepoznavanja mednarodnih konvencij, bi nekateri »nekoliko preveč zagreti«¹ lovsko orožje kar vseprek uporabljali. Zato smo zavzeli stališče, da v kolikor bi se kot ostrostrelne puške uporabljale lovske puške, naj bodo to

karabinke 8X57 IS, za katere se lahko uporablja normalno vojaško ostrostrelno strelivo kalibra 7,9 mm. To usmeritev smo posredovali vsem enotam tako milice kot TO, vendar je bilo na to potrebno kar nekajkrat opozoriti. Treba je vedeti, da je dovoljenje za uporabo orožja za milico in sploh organe za notranje zadeve prišlo šele 27. 6. 1991, pa še to je bilo dokaj nejasno. Istočasno pa moramo vedeti, da se je vse naše aktivnosti budno spremljalo s strani »opazovalcev« in novinarjev raznih evropskih časopisov. To lepo ilustrira dogodek v naslednjih dneh po spopadu na MP v Rožni Dolini, ko je takratni načelnik UNZ Nova Gorica Stanislav Bačar imel z enim takim opazovalcem ali novinarjem intervju. Povedal je, da je tega novinarja bolj kot spopad, zanimala le vloga milice v spopadu, uporaba orožja z njene strani, oziroma njene vojaške aktivnosti. Lahko si predstavljamo, kakšen odmev bi imelo, če bi se ugotovilo recimo, da so bile kršene mednarodne konvencije o uporabi lovskega orožja oziroma lovskega streliva. Da se je to spremljalo, pa so nam med vrsticami dali vedeti tudi italijanski varnostni organi.

Drugo vprašanje, ki se je pojavilo še v času spopadov z JLA, je bilo, kaj z zaplenjenimi ostrostrelnimi puškami. Vsem je bilo posredovano, da se za uporabo le-teh v enotah TO kot tudi milice skuša angažirati čim več lovcev, ki so za to najbolj usposobljeni, predvsem pa, ker je potrebno te puške ponovno nastreliti oziroma opraviti preizkus. Kot zanimivost naj povem, da smo tudi v okviru koordinacijske podskupine prišli do dodatne oborožitve, med drugim tudi ostrostrelne puške. Preizkus in nastrelitev sva opravila kar z Darkom Škrljem, tudi lovcem in članom podskupine na strelišču LD Trnovski gozd na Voglarjih v Trnovskem gozdu. Po predaji nekaterih enot JLA, predvsem pa po zavzetju skladišča orožja in streliva na Šentviški gori, se je pojavila težava, kam s tako količino bojnih sredstev. Ker je še vedno obstajala nevarnost, da bi obstoječa skladišča oziroma skladišča v urbanem okolju skušala JLA ponovno zavzeti, je padla odločitev, da je treba to čim bolj disperzirati po širšem območju. Glede na izkušnje o hranjenju orožja iz preteklosti, se je ponovno angažiralo posamezne lovce, tako nove kot tudi tiste, ki so orožje že skrivali. Tako sem tudi v okviru podskupine poskrbel, da se je predvsem strelivo, ki bi bilo namenjeno za potrebe UNZ Nova Gorica (njenih organizacijskih enot), odpeljalo do lovca Rudija Ceja v Podgozd in tam nato skladiščilo, dokler se razmere niso normalizirale.«

Spominska plošča na hiši družine Žbogar (foto Vojko Sanič)

Dušan Čubej, član LD Grgar, veteran vojne za Slovenijo je spomine strnil takole:

»24. junija 1991 sem bil v nočnem času vpoklican v službo v oborožene sile. Na zbornem mestu smo prejeli osebno orožje – pištole, nekaj avtomatskega orožja in strelivo ter povsem nove radijske naprave, nepoznane enotam za zveze JLA. S seboj sem vzel še svoje lovsko orožje in drugo opremo. Zadolžil sem motorno vozilo kombi, last Splošne bolnišnice F. Derganca iz Šempetra pri Gorici, za prevoz moštva in opreme. Na lokacijo, s katere do tedaj nismo delovali, smo odšli v poznih jutranjih urah. V enoti nas je bilo devet vezistov in približno petdeset borcev v zavarovanju, logistiki in drugo. Center smo vzpostavili takoj po prihodu na lokacijo Repušče v bližini Voglarjev na Trnovski planoti v hiši v lasti družine Erzetič, ki nam jo je velikodušno odstopila v uporabo. Del enote je bil razporejen na Trnovo pri Gorici. V prvih dneh smo vzpostavili tudi rezervno lokacijo na Lazni v Trnovskem gozdu in jo telefonsko povezali z gasilskim domom v Čepovanu. Še istega dne smo preizkusili zveze in bili pripravljeni na delovanje. 25. junija smo se nekateri udeležili slavlja ob razglasitvi samostojnosti pri združenem domu na Trnovem. Bilo je res prešerno vzdušje, z novo zastavo, pesmijo in harmoniko ter kresom. Hitro smo se vrnili na naš položaj. Sledili so težki in negotovi dnevi, vendar smo delovali složno, disciplinirano in pogumno. Vsi smo preživeli brez nesreč in poškodb. Mnoge nas je skrbelo za svojce, mlajše starše pa predvsem za otroke. V prvi polovici julija smo se vezisti selili na Lokve in delovali z druge lokacije. Tu smo 21. julija dočakali demobilizacijo. S tem pa se še niso končale vse naše dejavnosti. Ustanovili smo Vod za zveze občine Nova Gorica. Sledila so nadaljnja izobraževanja. Postal sem s činom vodnika poveljnik voda do izpisa iz vojne evidence 1. 1. 1997.

Del ekipe po prihodu na teren 24. 6. 1991 (foto Dušan Čubej)

Omeniti moram, da smo se na pričakovano razglasitev osamosvojitve, pripravljali že v tednih pred tem. Tako sva s tovarišem Cirilom Bavdažem, pirotehnikom in članom naše LD Grgar, iz vojašnice na Ajševici uspešno prepeljala nekaj orožja in opreme. Ciril Bavdaž je sodeloval tudi pri praznjenju oklepnikov v Rožni Dolini in čiščenju terena po eksploziji v skladišču JLA na Črnem Vrhu. Ima status veterana vojne za Slovenijo. Za zaključek še kratka anekdota. Na Repušču smo za opravljanje potrebe izkopali in uredili latrino. Po opravljanju potrebe smo »produkte« posipali z apnom. Po približno štirinajstih dneh služenja je naš priljubljeni tovariš dobil dovoljenje za obisk doma. Ko se je vrnil, nam je pripovedoval, kako je doma sedel na meščansko stranišče, pa nikakor ni mogel opraviti potrebe. Globoko je razmišljal o vzroku in našel rešitev. Apno. Vzel je belo moko in jo posul po školjki. Potrebo je zlahka opravil.«

V vojni je sodelval tudi član LD Grgar **Pavel Pavlin**, ki se teh težkih časov še vedno spoštljivo spominja:

»Pismeni poziv mi je dne 3. 7. 1991 prinesel kurir KS Grgarske Ravne - Bate. Odšel sem na sedež KS in tam so me napotili v vas Lohke na Banjšicah. Zbralo se nas je osem lovcev LD Grgar in sicer smo to bili iz KS Ravne - Bate: Pavel Pavlin, Zoran Breščak, Jožef Cvetrežnik in Zvonko Humar (slednja oba že pokojna), iz KS Banjšice pa: Ivan Bremec, Radovan Humar, Venceslav Humar in Celestin Markič. Prišel je neznani moški, ki nam je povedal, da smo se zbrali zaradi vojnih razmer in da bomo stražili. Enota vezistov, vojakov v uniformah TO, je bila nastanjena v nedokončani hiši v vasi. Imeli so radijsko postajo in le nekateri so bili oboroženi. Komandir navedene enote je naročil, da bomo stražili po dva skupaj, prva 18.-24. ure zvečer, druga dva pa od 24.-6. ure zjutraj. Na straži sem bil skupaj z Jožefom Cvetrežnikom. Oborožena sva bila vsak s svojo lovsko puško risanico. Stražo smo izvajali sedem dni. Komandir enote vezistov nam je povedal, da se premikajo na drugo lokacijo in straža je bila tako ukinjena.

Po upokojitvi sem bil dne 8. 11. in 29. 11. 2006 zaslišan na UE Nova Gorica zaradi priznanja statusa veterana. Status veterana vojne za Slovenijo nam ni bil priznan. Po dolгих letih so me obvestili, da bo dne 5. 7. 2014, odkritje obeležja osamosvojitvene vojne na Banjšicah. Ob tej priliki so nam lovcem LD Grgar in tudi drugim zaslužnim udeležencem v tej vojni podelili znake priznanja, za katera pa nismo dobili nobenih pisnih dokumentov.«

Tudi nekateri drugi člani LD Grgar so sodelovali in imeli zadolžitve v času osamosvojitvene vojne za Slovenijo, in sicer so to bili na območju KS Grgar Bogdan Volk (pokojni), ki je v okviru NZ organiziral in vodil varovanje objektov, Franko Miljavec je organiziral skladiščenje orožja, Silvo Humar je imel skladišče orožja v svoji hiši, Alojz Hvala pa je deloval na področju KS Solkan. Vsi imajo priznan status veterana vojne za Slovenijo.

Dopolnjen seznam lovcev, ki so sodelovali v vojni za Slovenijo 1991

Cene Prolič Kalinšek
Barbara Ložar
Dr. Marjan Toš

Lovske družine so v seznamu razporejene po abecedi. Tisti lovci, ki imajo oznako x, imajo status vojnega veterana. V zadnjem stolpcu pa so opombe (pokojni, nekdanji član LD ...), ki smo jih vnesli, če so bile pripisane. Seznam udeležencev vojne 1991 iz vrst zelene bratovščine je narejen izključno na osnovi podatkov, ki so nam jih posredovala vodstva LD. Upoštevali smo tudi podatke posameznih lovcev, ki so udeležbo v vojni dokazali z ustreznim uradnim dokumentom. Na sezname pa niso uvrščeni tisti člani LD, ki leta 1991 niso bili lovci in kot lovci v vojni tudi niso sodelovali. Prav tako nismo upoštevali predlogov nekaterih posameznikov, ki so zahtevali, da se jih uvrsti na seznam udeležencev vojne, čeprav pred pristojnimi upravnimi organi udeležbe še niso dokazali. Verjamemo, da smo korektno izpolnili našo obljubo izpred petih let in sezname verodostojno dopolnili. Za sodelovanje se vsem LD in tudi njihovim zvezam najlepše zahvaljujemo.

LOVSKA DRUŽINA	ČLAN	VOJNI VETERAN	OPOMBE
Adlešiči	Cvitkovič, Alojz	x	
	Črnič, Branko	x	
	Jakobčič, Marjan	x	
	Klobučar, Stanislav	x	
	Mikunovič, Nenad	x	
	Prijanovič, Anton	x	
	Tkalčič, Vilko	x	
	Veselič, Marko	x	
Apače	Rugole, Andrej	x	
	Bauman, Alojz	x	
	Matis, Iztok	x	
	Prelec, Martin	x	
Artiče	Butkovič, Anton	x	
	Cerjak, Darko	x	
	Cirjak, Ivan st.	x	
	Cirjak, Janez ml.	x	
	Černelič, Stanko	x	
	Debelak, Ivan	x	
	Deržanič, Ivan	x	
	Fuks, Marko	x	
	Jankovič, Ernest	x	
	Komučar, Franc	x	
	Kostanjšek, Jože	x	
	Kos, Janko	x	
	Lapuh, Zvonko	x	
	Lipej, Ivan ml.	x	
	Lipej, Ivan st.	x	

Artiče	Ogorevc, Jože	x	
	Ogorevc, Miha	x	
	Omerzu, Ivan	x	
	Petan, Martin	x	
	Podpečan, Mirko	x	
	Pribovšek, Franc	x	
	Sodič, Jože	x	
	Stergar, Ivan	x	
	Štarkelj, Jože	x	
	Suša, Martin	x	
	Šuša, Pavel	x	
	Špiler, Lado	x	
	Štritof, Franc	x	
	Žgalin, Darko	x	
Banja Loka – Kostel	Ažman, Martin		
	Bauer, Matija		
	Bauer, Milan		
	Bukovac, Matija		
	Butkovič, Zdravomir		
	Curl, Janez		
	Čmak, Rudolf		
	Filipidis, Simon		
	Golobič, Jože		
	Grgorič, Alojz		
	Grandovec, Jože		
	Jakovac, Jože		
	Janežič, Anton		

Banja Loka – Kostel	Južnič, Branko		
	Konečnik, Stanko		
	Koritnik, Mladen		
	Koritnik, Vladimir		
	Košorog, Branko		
	Kovač, Jakov		
	Križ, Anton		
	Lavrič, Mirko ml.		
	Lunder, Jože		
	Mavrin, Milan		
	Mavrovič, Željko		
	Mavrovič, Matija		
	Mohorič, Hinko		
	Obranovič, Ivan		
	Okrajšek, Ivan		
	Panter, Anton		
	Pečnik, Andrej		
	Pečnik, Samo		
	Radanovič, Zoran		
	Rajšel, Bruno		
	Rauh, Anton		
	Rauh, Anton ml.		
	Skok, Cvetko		
	Stražisar, Bogomir		
	Šega, Franc		
	Šega, Franc ml.		
	Šega, Stanko		
	Škodnik, Marjan		
	Škof, Marjan		
	Šneberger, Jože		
	Šterbenc, David		
	Vesel, Štefan		
	Vidervol, Vinko		
	Vogrinič, Štefan		
	Volf, Franc		
	Volf, Igor		
	Zlobko, Branko		
	Bauer, Milan	x	
	Bizjak, Anton	x	
	Butkovič, Zdravomir	x	
	Čmak, Rudolf	x	
	Gornik, Cveto	x	
	Janežič, Anton	x	
	Konečnik, Stanko	x	
	Koritnik, Mladen	x	
	Lavrič, Mirko ml.	x	
	Mavrovič, Željko	x	
	Obranovič, Ivan	x	

Banja Loka – Kostel	Okrajšek, Ivan	x	
	Poje, Jožef	x	
	Rauh, Anton ml.	x	
	Skok, Cvetko	x	
	Škulj, Anton	x	
	Šterbenc, David	x	
	Šušteršič, Bojan	x	
	Turk, Josip	x	
	Volf, Franc	x	
	Zlobko, Branko	x	
	Grgorič, Alojz	x	nekdanji član
	Pečnik, Andrej	x	nekdanji član
	Pečnik, Samo	x	nekdanji član
	Radanovič, Zoran	x	nekdanji član
	Rauh, Anton	x	nekdanji član
	Šega, Franc	x	nekdanji član
	Šega, Franc ml.	x	nekdanji član
	Škodnik, Marjan	x	nekdanji član
	Škof, Marjan	x	nekdanji član
	Šneberger, Jože	x	nekdanji član
	Vesel, Štefan	x	nekdanji član
	Volf, Igor	x	nekdanji član
Bizeljsko	Balon, Franc	x	
	Balon, Mihael Miloš	x	
	Bibič, Ivan ml.	x	
	Blažinčič, Karl	x	
	Dernikovič, Jože	x	
	Gabron, Oton	x	
	Gregl, Mirko	x	
	Kalin, Anton	x	
	Kastner, Dušan	x	
	Kelhar, Ivan	x	
	Kelher, Franc	x	
	Kmetič, Srečko	x	
	Malus, Janez	x	
	Malus, Jože	x	
	Malus, Zvonimir	x	
	Najger, Martin	x	
	Osojnik, Marko	x	
	Osojnik, Roman	x	
	Rožman, Vincenc	x	
	Šekoranja, Ivan	x	
	Veršec, Miran	x	
	Zagmajster, Anton	x	
Bled	Cund, Roman	x	
	Černigoj, Cvetko	x	
	Denič, Sašo	x	
	Hajdinjak, Ludvik	x	

Bled	Kalan, Darko	x	
	Kapš, Dušan	x	
	Kelbl, Anton	x	
	Kelbl, Anton	x	
	Klavora, Jože	x	
	Marolt, Vlado	x	
	Mežan, Vinko	x	
	Novak, Alojzij	x	
	Pogačar, Roman	x	
	Poklukar, Janez	x	
	Poklukar, Milan	x	
	Potočnik, Milan	x	
	Pretnar, Jakob	x	
	Pretnar, Branko	x	
	Ravnik, Viktor	x	
	Ravnik, Jožef	x	
	Rituper, Drago	x	
	Rus, Borut	x	
	Rus, Zdravko	x	
	Skumavec, Jože	x	
	Strmole, Branko	x	
	Štucin, Mirko Bogomir	x	
	Torkar, Borut	x	
	Urevc, Jožef	x	
	Vahtar, Božidar	x	
	Veber, Franc	x	
	Vogelnik, Vinko	x	
	Golc, Vinko		
	Guzelj, Jožef Andrej		
	Jenstrle, Jernej		
	Kokalj, Milan		
	Ličof, Branimir		
	Ogris, Kristl		
	Petkoš, Janez		
	Rašeta, Zdravko		
	Trgovčević, Mijo		
	Trpin, Andrej		
	Vrečko, Ivan		
Bohinjska Bistrica	Andoljšek, Janez		
	Beniger, Srečko		
	Cerkovnik, Ivan		
	Dobravec, Ludvik		
	Hodnik, Jože		
	Košnik, Mirko		
	Kozjek, Igor	x	
	Logar, Janez	x	
	Malej, Valentin		
	Medja, Janez		

Bohinjska Bistrica	Novoselec, Zvone		
	Pikon, Franc		
	Podgornik, Bogomir		
	Rauter, Franc		
	Rauter, Primož	x	
	Ravnik, Valentin		
	Ropret, Franc		
	Rozman, Janez		
	Rozman, Janez		
	Stare, Zdravko		
	Šolar, Tomaž		
	Trošt, Jože		
	Vojvoda, Lovro		
	Zupan, Anton		
	Žnidar, Božidar		
	Žnidar, Matjaž		
Bojansko - Štore	Kragelj, Jože	x	
	Podplatan, Franc	x	
	Jazbec, Jože	x	
	Bogdanovič, Vlado	x	
	Cmok, Zlatko	x	
	Smok, Srečko	x	
	Škoberne, Jože	x	
	Urbanček, Milan	x	
	Gombač, Marjan	x	
	Küzmič, Brane	x	
	Zvonar, Ludvik	x	
	Vravnik, Jože	x	
	Vizjak, Miha	x	
	Maček, Franc		
	Škoberne, Milan		
	Zapušek, Damijan		
	Gajšek, Zdenko		
	Doberšek, Karli		
	Mastnak, Alojz		pokojni
	Jelenc, Jože		pokojni
	Resman, Rudi		pokojni
Borovnica	Bajec, Peter		
	Brezovšček, Dimitrij	x	
	Brezovšček, Leopold	x	
	Debevec, Bojan	x	
	Furlan, Drago	x	pokojni
	Furlan, Franc	x	pokojni
	Hrovatin, Jože		pokojni
	Jesenko, Franc		
	Korošec, Ivan		pokojni
	Korošec, Jože st.	x	pokojni
	Korošec, Marjan		pokojni

Borovnica	Kovač, Anton		pokojni
	Kovač, Janez		izstopil 2008
	Leben, Franc		izstopil 2004
	Lužar, Martin	x	
	Martinčič, Janez		izstopil 2010
	Martinšek, Marjan	x	
	Matko, Jože st.	x	
	Novak, Leopold		izstopil 2010
	Pavčič, Božo	x	
	Pelko, Franc		pokojni
	Peršin, Janko		pokojni
	Počkaj, Janez	x	
	Rot, Janez		
	Stanišič, Rado		
	Suhadolnik, Ivan		pokojni
Braslovče	Turšič, Anton		pokojni
	Zrimšek, Rajko		pokojni
	Dernač, Martin	x	
	Kozmus, Drago	x	
	Rovšnik, Oto	x	
	Strojanšek, Jože		
	Šumak, Janez	x	
Brestanica	Urankar, Dušan	x	
	Urankar, Sašo	x	
	Zorec, Viktor	x	
	Bertole, Emil	x	
	Bobek, Andrej	x	
	Bohorč, Dominik	x	
	Brglez, Hinko	x	
	Cehte, Jožef	x	
	Drstvenšek, Štefan	x	
	Gole, Franc	x	
	Jarh, Dušan	x	
	Jeler, Cveto	x	
	Kartuš, Anton	x	
	Kerin, Herman	x	
	Marn, Niko st.	x	
	Meke, Cvetko	x	
	Pohle, Mojmir	x	
	Povše, Alojz	x	
	Prosenik, Ladislav st.	x	
	Prosenik, Ladislav ml.	x	
	Resnik, Avguštin	x	
	Slemenšek, Franc	x	
	Slemenšek, Mirko	x	
	Slemenšek, Stanko	x	
	Sotošek, Jožef	x	
	Sotošek, Milan	x	

Brestanica	Stopar, Franc	x	
	Stritar, Viktor	x	
	Šošterič, Janez	x	
	Šošterič, Jože	x	
	Turk, Alojz	x	
	Vidmar, Miroslav	x	
	Zalar, Franc	x	
	Zorko, Franc	x	
	Sotošek, Henrik		
	Fric, Vincenc	x	
	Jeler, Ivan	x	
	Prah, Anton	x	
Brežice	Stopar, Franc	x	
	Zakšek, Jožef	x	
	Sotošek, Henrik		
	Bobnar, Štefan		pokojni
	Čater, Janko	x	
	Debelak, Janko	x	
	Derenda, Slavko	x	
	Fettich, Viktor		pokojni
	Galič, Branko		
	Golobič, Srdjo	x	
	Hrastnik, Anton		pokojni
	Huis, Petar	x	
	Kralj, Anton		pokojni
	Kostanjšek, Anton		pokojni
	Marčun, Franc		pokojni
	Molan, Jernej	x	padel 27. 6. 1991 kot pripadnik TO v Rigoncah pri Dobovi
	Ogorevc, Avgust	x	pokojni
	Omerzo, Jože		pokojni
	Oršanič, Hrvoje		nekdanji član
	Oršanič, Teodor		
	Peterkovič, Franc		pokojni
	Peterkovič, Franc		
	Pirc, Marko		
	Pungarčič, Martin	x	
	Reiner, Svetozar		pokojni
	Sakač, Ivan		
	Strajnar, Rafko		
	Stergar, Marjan	x	
	Šepc, Marjan	x	
	Šetinc, Jože	x	
	Šuler, Anton	x	
	Tucovič, Branko	x	
	Vimpolšek, Drago	x	

Brežice	Vidmar, Zdravko	x	
	Vučajnk, Milko		pokojni
	Zajc, Vlado	x	nekdanji član
Brkini	Čuš, Ivan	x	
	Jagodnik, Drago	x	
	Tonc, Zdravko	x	
	Vičič, Zvonko,	x	
	Zjačič, Momčilo	x	
Bukovca	Batista, Viljem	x	
	Jelenič, Robert	x	
	Kandare, Zvonko	x	
	Primc, Mirko	x	
	Pugelj, Jožef	x	
	Saftič, Daniel	x	
Bukovje	Birsa, Stojan	x	
	Čermelj, Alojz	x	
	Frank, Danilo	x	
	Mrhar, Jože	x	
	Požar, Janko	x	
Cajnarje	Košćak, Franc		
	Zalar, Slavko		
	Zalar, Ivan		
	Strle, Jože		
	Boršnik, Janez		
	Koprivnikar, Avgust		pokojni
	Kovačič, Rajko	x	
	Kraševac, Janez	x	
	Korošec, Jožef	x	
	Turšič, Franc	x	
Cerknica	Borštnik, Tadej		
	Braniselj, Roman		
	Gornik, Jože		
	Jesenšek, Boštjan		
	Jurca, Benjamin		
	Lovko, Miran		
	Manfreda, Aleš		
	Mele, Jože		
	Mevc, Anton		
	Opeka, Anton		
	Opeka, Marjan		
	Opeka, Tomaž		
	Švelc, Niko		
	Ule, Anton		
	Ule, Robert		
	Žnidaršič, Jože		
	Drobnič, Slavko		nekdanji član
	Najger, Ivan		nekdanji član
	Otoničar, Jože		nekdanji član
	Klančar, Bojan		nekdanji član
	Branislej, Boris		

Čepovan	Vidmar, Robert	x	
	Bavdaž, Ciril	x	
	Kogoj, Srečko	x	
	Podgornik, Iztok	x	
	Murovec, Cvetko	x	
	Šuligoj, Marjan	x	
	Kosič, Oskar		
	Vončina, Stojan		
Cirkovce	Mrak, Miran		
	Reihss, Jože		
Črna Jama	Debevec, Aleksander	x	
	Dekanj, Adam	x	
	Milavec, Rajko	x	
Črnomelj	Kralj, Boris	x	
	Rožič, Igor	x	
	Laharnar, Aleš	x	
	Slinkar, Anton	x	
	Planinc, Anton	x	
	Suhorepec, Stane	x	
	Suhorepec, Pavel	x	
	Weiss, Igor	x	
	Burazer, Tomaž	x	
	Črnič, Drago	x	
	Jurejevčič, Dušan	x	
	Laharnar, Aleš	x	
	Malerič, Vlado	x	
	Pezdir, Marko	x	
	Planinc, Anton	x	
	Slinkar, Anton	x	
	Sopčič, Alojzij	x	
	Suhorepec, Edvard	x	
	Suhorepec, Pavel	x	
	Suhorepec, Stanislav	x	
Dobovec	Dolinšek, Pavel	x	
	Dušak, Dominik	x	
	Forte, Janez	x	
	Garmuš, Josip		
	Rupnik, Ivan	x	
	Vengust, Miloš	x	
Dobrava	Toš, Marjan	x	
	Mušec, Danilo	x	
	Šebart, Anton	x	
	Hozjan, Matija	x	
Dobrna	Škoflek, Jožef		
	Freitag, Miroslav		
	Škoflek, Aleksander		
	Arcet, Franc		
Dobrovo	Setnikar, Ivko	x	
	Leskovšek, Franc	x	
	Velkovrh, Milan	x	

Dobrovo	Bizjak, Jože	x	pokojni
	Blažič, Bogdan	x	
	Kocjančič, Ervin	x	
	Koncut, Radoš	x	
	Laharnar, Božidar	x	
	Marinič, Goran	x	
	Marinič, Zvonko	x	
	Markjoli, Edvard	x	
	Mavrič, Joško	x	
	Peršolja, Rajko	x	
	Prinčič, Miran	x	
	Simčič, Adrijan	x	
	Simčič, Gracijan	x	
	Sirk, Edi	x	
	Skubin, Srečko	x	
	Šibav, Vojko	x	
	Vižintin, Robert	x	
	Vuga, Igor	x	
	Anzelin, Everist		
	Drnovšček, Miloš		
	Drovšček, Zarjo		
Dolce - Komen	Kocjančič, Gracijan		
	Marinič, Ciril		
	Mišigoj, Marjo		
	Peršolja, Roman		
	Peršolja, Veljko		
	Podveršič, Goran		
	Rusjan, Dušan		
	Sirk, Bogdan		
	Sirk, Boris		
	Ušaj, Roman		
Dole pri Litiji	Bandelj, Silvan		
	Ščuka, Sandi		
	Colja, Tomi	x	
	Colja, Oskar	x	
	Dugolin, Jožef Ennio	x	
Dolič	Špacapan, Slavomir	x	
	Kosem, Franc	x	
	Medved, Darko	x	
	Strgašek, Jože	x	
	Šuštar, Stanko	x	
Domžale	Zavšek, Franc		
	Oštir, Franc	x	
	Sušec, Miran	x	
Dovje	Travnar, Leopold	x	
	Stele, Ivan		
	Sterin, Stane		
Dovje	Mlekuž, Klavdij	x	
	Rabič, Franci	x	
	Dovžan, Janez	x	

Dovje	Kunšič, Marjan	x	
	Štular, Tine	x	
	Štular, Tone	x	
	Košir, Rado		
	Veber, Miloš		
Dragatuš	Babič, Niko	x	
	Bahor, Alojzij	x	
	Frankovič, Andrej	x	
	Gešelj, Jože	x	
	Hudelja, Martin	x	
	Jesih, Jurij	x	
	Kobetič, Branko	x	
	Kump, Anton	x	
	Matkovič, Andrej	x	
	Matkovič, Stanko	x	
	Mavrin, Jože	x	
	Muller, Dušan	x	
	Panjan, Martin	x	
	Plut, Anton	x	
	Prijanovič, Franc	x	
	Rogina, Branko	x	
	Rogina, Franc	x	
	Šegina, Stanislav	x	
	Tkalčič, Ivan	x	
	Trs, Ivan	x	
Dravinja - Majšperk	Kešpert, Franc	x	
	Marčič, Zvonko	x	
	Anton		
	Peinkihar, Alojz	x	
	Pintarič, Franc	x	
	Pompe, Jože	x	
	Pulko, Jože	x	
	Žafran, Ljubo	x	
	Novak, Branko		
	Novak, Vladka		
Dravograd	Potočnik, Vladimir		
	Predikaka, Zvonko		
	Živec, Slavko		
Dreta - Nazarje	Izak, Franc		
	Teodor, Krištof		
	Rižnik, Branko		
	Cajner, Milan		
	Celinšek, Marko	x	
Fram	Horvat, Aleš	x	
	Mikek, Vinko		
	Praznik, Franc	x	
	Šmarčan, Miran	x	
	Brglez, Jože		
Fram	Jarc, Andrej		
	Brglez, Maksimilijan		

Fram	Ivančič, Andrej	x	
	Žirovnik, Zvonko		
	Mejal, Jože		
	Tomše, Edvard		
	Kobalej, Emil		
	Gmajner, Gorazd		
Gaberk - Divača	Božac, Drago	x	
	Maver, Ivan	x	
	Norčič, Vlado	x	
	Stopar, Ludvik	x	
	Drožina, Klavdij	x	
	Renčelj, Zdravko	x	
	Čok, Albert	x	pokojni
	Plut, Ludvik	x	
	Ravbar, Milivoj	x	
	Vadnjal, Darko	x	
	Cerkvenik, Ludvik	x	pokojni
	Ban, Tomaž	x	
	Ban, Dušan	x	
	Čok, Ivan	x	pokojni
	Ražem, Boris	x	
	Stopar, Miro	x	pokojni
	Dubrovič, Đani	x	pokojni
	Felicjan, Milan	x	
	Grk, Vinko	x	
	Culot, Franko	x	
	Štok, Sergej	x	
	Čepar, Jože	x	pokojni
	Kravanja, Milan	x	
	Ravbar, Ivan	x	pokojni
	Leskovec, Stojan	x	
Golavabuka	Bricman, Zvonko	x	
	Fajmut, Ožbalt	x	
	Flogie, Boris	x	
	Hribernik, Milan	x	
	Javornik, Stanislav		
	Konečnik, Marjan	x	
	Marinšek, Milan	x	
	Merkač, Ignac	x	
	Plevnik, vlado	x	
	Potočnik, Bojan	x	
	Rek, Jože	x	
	Šuler, Drago		
	Zakeršnik, Janko	x	
Gorica	Spacapan, Janko	x	
	Beškovnik, Igor		

Gozdnik - Griže	Beškovnik, Filip		
	Božijak, Aleš		
	Burjan, Marjan	x	
	Dosedla, Bojan		
	Drev, Bernard		
	Drevenšek, Andrej		
	Drganc, Jože		
	Drobne, Bojan		
	Gajšek, Marjan		
	Gorišek, Vojko		
	Guzej, Viki		
	Jančič, Janko		
	Janežič, Dejan		
	Jeseničnik, Hinko		
	Juteršek, Dolfe		
	Kartuš, Franjo		
	Kitek, Sandi		
	Koprivnjak, Igor		
	Kos, Andrej		
	Krašovec, Ivan		
	Malis, Iztok		
	Ovčjak, Branko		
	Petek, Franc		
	Petek, Dani		
	Petek, Jaka		
	Podobnik, Slavko		
	Podvržen, Žiga		
	Šalamun, Bojan		
	Salobir Branko		
	Salobir, Alojz		
	Sladič, Franc		
	Štopfer, Jakob		
	Štopfer, Rajko		
	Štraus, Peter		
	Šušter, Jože		
	Tamše, Slavko		
	Tratnik, Rajko		
	Tratnik, Albina		
	Tratnik, Tilen		
	Turnšek, Domen		
	Točaj, Uroš		
	Udovč, Bogomil		
	Uduč, Cveto	x	
	Verdev, Bogdan		
	Zagoričnik, Robert		
	Šanca, Maksi		
	Cafuta, Tilen		

Gradac	Agnič, Robert	x	
	Biličič, Radko	x	
	Biličič, Radoslav	x	
	Jurejevčič, Marjan	x	
	Kapušin, Roman	x	
	Klemenčič, Anton	x	
	Kraševac, Martin	x	
	Križan, Branko	x	
	Milek, Matjaž	x	
	Pezdirc, Marjan	x	
	Rakar, Julij	x	
	Smuk, Janez	x	
	Smuk, Jože	x	
	Šuštarich, Anton	x	
Gradišče - Košana	Belčič, Anton	x	
	Bobek, Branko	x	
	Boštjančič, Drago	x	
	Kaluža, Franko		
	Kapelj, Stanko	x	
	Matko, Zvonko	x	
	Morelj, Oton	x	
	Samsa, Ivan	x	
	Valencič, Dušan	x	
Grahovo	Gornik, Franc		
	Jakopin, Janez		
	Otoničar, Anton		
	Vesel, Jožef		
Grgar	Čeferin, Jakob	x	
	Baraga, Marjan	x	
	Čeferin, Joško	x	
	Kelher, Zvonimir	x	
	Ferlinc, Andrej	x	
	Čubej, Dušan	x	
	Volk, Bogdan	x	pokojni
	Miljavec, Franko	x	
	Humar, Silvo	x	
	Hvala, Alojz	x	
	Sanič, Vojko	x	
Grosuplje	Frelih, Gregor	x	
	Potokar, Jože	x	
	Zupet, Miro	x	
Hoče	Bergauer, Miran	x	
	Cimerlajt, Mirko	x	
	Fišer, Bojan	x	
	Grašič, Andrej	x	
	Grašič, Silvo	x	
	Koser, Zdravko	x	nekdanji član
	Lobnik, Herman	x	pokojni

Hoče	Meglič, Vinko	x	
	Ornik, Rado	x	
	Pregl, Drago	x	
Hotedrščica	Leskovec, Franc	x	
	Kranjc, Marjan	x	
	Renar, Jože	x	
	Godina, Janez	x	
	Čuk, Marko	x	
	Antičević, Anton	x	
	Silvester		
	Rupnik, Marko	x	
	Mikuž, Janez	x	
	Treven, Albin	x	
Hrenovice	Bittner, Mihael	x	
	Debevec, Jožef	x	
	Korče, Albin	x	
	Premrov, Ivan		
Idrija	Erjavec, Joško	x	
	Petrič, Jurko	x	
	Lapajne, Milan	x	
	Jež, Slavko	x	
	Vidič, Pavel	x	
	Vahl, Wital	x	
Ig	Ciber, Brane	x	
	Jakopin, Boris	x	
	Ludvik, Sterle	x	
	Makarovič, Matjaž		
	Rusič, Slavko		
Iga vas	Hribar, Drago		
	Kandare, Anton	x	
	Komidar, Jože		
	Kočevac, Boštjan	x	
	Nelec, Branko	x	
	Palčič, Janez	x	
	Poje, Vojko	x	
	Sterle, Franc	x	
	Škrbec, Mitja	x	
	Škerbec, Karolj	x	
	Truden, Anton		
	Turk, Zdravko	x	
	Zgonec, Anton	x	
Jamnica - Prevalje	Praznik, Franc	x	
Javornik - Črni Vrh	Rupnik, Slavko		
	Rupnik, Jože	x	
	Čar, Anton	x	
	Gantar, Damijan	x	
	Lampe, Ciril	x	
	Leskovec, Jože	x	

Javornik - Črni Vrh	Murn, Martin	x	
	Poženel, Erazem	x	
	Pregelj, Franc	x	
	Vihčelič, Albin	x	
	Žgavec, Jurij	x	
Javornik - Postojna	Bajc, Drago		
	Kobal, Jožef	x	
	Muhič, Alojz		nekdanji član
	Šantelj, Jožef	x	
	Vasle, Boris	x	
Jesenice	Žnidaršič, Miroslav	x	
	Klinar, Marko		
	Odar, Otman		
	Zidar, Uroš		
	Noč, Janez		
	Noč, Alojz		
	Smolej, Stane		
	Bernard, Niko		
	Jakopič, Drago		
	Blažič, Tomaž		
	Ravnik, Karel		
	Birk, Bojan		
	Župančič, Peter		
	Smolje, Brane		
	Smolej, Janez		
	Klinar, Jože		pokojni
	Štefelin, Jože		
	Jasenc, Franc		
	Gril, Ivan		
	Klinar, Avgust		
	Kalan, Matjaž		
Jezero - Komen	Milič, Boris		
	Pipan, Stanislav		
Jezersko	Zupančič, Miloš	x	
	Ekar, France	x	
	Šemrov, Dušan	x	
	Šoljič, Mladen	x	
	Meglič, Joško	x	
	Kous, Marijan		
	Ekar, France	x	
	Bakovnik, Tomaž	x	
Jurklošter	Deželak, Marjan	x	
	Frece, Martin	x	
	Leskovšek, Janko	x	
	Ivanšek, Stane	x	
	Gračner, Ivan	x	
	Mlakar, Andrej	x	
	Grofelnik, Željko	x	

Jurklošter	Plaznik, Franc	x	
	Vidic, Anton	x	
	Vresk, Anton	x	
Kanal	Cotič, Jože	x	
	Kodermac, Ivo	x	
	Šuligoj, Dušan	x	
Kapla	Hartman, Igor	x	
	Garmut, Rado	x	
	Garmut, Franc		pokojni
	Volmajer, Martin		
	Garmut, Franc ml.		nekdanji član
Kočevje	Pust, Milan	x	
	Hočevnar, Bojan	x	
	Debeljak, Andrej	x	
	Cebin, Jože		
	Hribljan, Stane		
	Cetinski, Mihael		
	Curl, Ivan		
	Čampa, Franc		
	Čoklec, Ivan		
	Gril, Dušan		
	Ješelnik, Peter		
	Kure, Slavko		
	Lakner, Pavel		
Košaki	Oberstar, Anton		
	Žagar, Božo ml.		
	Partlič, Zlatko	x	
	Cerar, Bojan		
	Celcer, Ivan		
Kras - Dutovlje	Babič, Cveto		
	Metličar, Benjamin		
	Svenšek, Marjan		
	Bele, Severin	x	
	Bortolato, Pavel	x	
	Klančar, Miroslav	x	
	Kodrič, Boris	x	
	Likar, Marko	x	
	Lindič, Marko	x	
	Miklavc, Rajko	x	
	Orel, Milivoj	x	
	Petelin, Boris	x	
	Pipan, Darjo	x	
	Požar, Vojko	x	
	Ružič, Silvijo	x	
	Sekulič, Milisav	x	
	Škrlič, Branko	x	
	Štoka, Milan	x	
	Švara, Rudolf	x	

Kras - Dutovlje	Tavčar, Danilo	x	
	Vrabec, Rikardo	x	
	Zavadlal, Jožef	x	
	Zlobec, Dušan	x	
	Žerjal, Bojan	x	
	Živic, Boris	x	
	Živic, Rudolf	x	
	Markuža, Edvin	x	
	Škabar, Stanislav	x	
	Tavčar, Marij	x	
Križna Gora	Varšek, Vojko	x	
	Vrabec, Karel	x	
	Jereb, Pavle		
	Langerholc, Franc		
	Žagar, Bojan		
	Jenko, Andrej		
	Demšar, Janez		
Krvavec	Čadež, Stane		
	Langerholc, Franc		
	Mrak, Branko	x	
Laško	Brečko, Vili	x	
	Kačič, Miran	x	
	Knez, Franc	x	
	Miklavc, Alojz	x	
	Ojsteršek, Jaka	x	
	Trkmič, Branko	x	
	Trupej, Janko	x	
Lenart	Kegel, Stanislav	x	
	Majer, Ferdinand	x	
	Schoenwetter, Ferdinand	x	
	Zgonc, Igor	x	
	Štumberger, Franc	x	
	Kolar, Jože		
	Perko, Jože		
	Korošec, Drago		
	Zemljčič, Jože		
	Pal, Alojz		
Lendava	Graj, Štefan		
	Kocon, Jožef	x	
	Habjanič, Ernest		
Leskovec v Halozah	Bračko, Mijo		
	Perger, Jože	x	
	Kmetec, Vincenc	x	
	Arnuš, Danilo	x	pokojni
	Janžovnik, Alojz	x	
	Milošič, Danilo	x	
	Hrga, Jožef	x	

Leskovec v Halozah	Potočnik, Bojan	x	
	Kolarič, Ivan	x	
	Meglič, Stanislav	x	
Libeliče	Kogelnik, Andrej	x	
	Novak, Štefan	x	
	Kordež, Danilo	x	
	Čevnik, Marjan	x	
	Kogelnik, Jožef	x	
	Kupnik, Maksimilijan	x	
	Šnabl, Jože	x	
	Zohorovič, Nihad	x	
	Prilasnik, Ivan	x	pokojni
	Pšeničnik, Marjan		
	Kogelnik, Martin		
	Mikl, Mirko		
	Kogelnik, Janko		
Logatec	Kogelnik, Marko		
	Čevnik, Ivan		
	Mori, Miroslav		pokojni
	Petek, Janez		
	Adam, Iztok	x	
	Pečkaj, Janez	x	
	Gostiša, Janez	x	
	Jeršin, Bojan	x	
	Petek, Janez	x	
	Rudolf, Andrej	x	
Log pod Mangartom	Abramič, Milan	x	
	Černuta, David	x	
	Černuta, Vili	x	
	Černuta, Bojan	x	
	Filipčič, Igor	x	Sever
	Kovač, Dean	x	
	Kapun, Stanko	x	Sever
	Kravanja, Drago	x	nekdanji član
	Muznik, Damijan	x	
	Stergulc, Radoš	x	
Loka	Stergulc, Valter	x	
	Vencelj, Franc	x	pokojni
	Biličič, Radko	x	
	Burazer, Tadej	x	
	Miketič, Božidar Rajko	x	
	Milkovič, Jože	x	
	Muller, Branko	x	
	Šikonja, Anton	x	
	Šobar, Janez	x	
	Šterk, Milan	x	

Loka	Valenčič, Bojan	x	
	Krhin, Srečko	x	
	Kovačič, Rudolf	x	
Loka pri Žusmu	Potočnik, Ivan	x	
	Verhovšek, Zdravko	x	
Ljubinj	Klobučar, Zdravko	x	
Mala Nedelja	Majcen, Franc	x	
	Sever, Franc	x	
	Šišernik, Tomaž	x	
	Rudolf, Emilijan	x	
	Vajndorfer, Franc	x	
	Gašparič, Franc	x	
	Gašparič, Oton	x	
	Filipič, Anton	x	
	Vidnar, Jožef	x	
	Hedžet, Marijan		
	Tomanič, Franc		
	Karba, Ignac		
	Fistrovič, Igor		
	Majcen, Franc ml.		
	Feuš, Franc		
Malečnik	Brunčič, Janko	x	
	Čeh, Milan	x	
	Ferlič, Avgust	x	pokojni
	Gert, Janko	x	
	Harb, Friderik	x	
	Jern, Feliks	x	pokojni
	Jurko, Jože	x	
	Kaloh, Bogdan	x	
	Kaloh, Rudolf	x	
	Kavčič, Alojz	x	
	Kelbič, Jože	x	
	Kelbič, Leopold	x	pokojni
	Kelbič, Vid	x	
	Knehtl, Janko	x	nekdanji član
	Krajnc, Alojzija	x	
	Krajnc, Janez	x	
	Krajnc, Robert	x	nekdanji član
	Liponik, Mirko	x	pokojni
	Muršec, Jože	x	
	Nemanič, Jože	x	
	Protner, Jože	x	
	Senčar, Bojan	x	pokojni
	Stergar, Kristijan	x	
	Stergar, Peter	x	
	Štuber, Franc	x	
	Žalek, Jože	x	pokojni
	Železnik, Franc	x	

Martin Krpan, Bloke	Cimprič, Marjan		
	Ivančič, Franc		
	Ivančič, Rafael		
	Knavs, Franc		
	Kogej, Tomaž		
	Kraševac, Franc		
	Križ, Tone		
	Marolt, Janez		
	Marolt, Janez		
	Milavec, Janez		
	Modic, Jože		
	Mohar, Bojan		
	Mržek, Darko		
	Ožbolt, Franc		
	Primožič, Franc		
	Primožič, Franc		
	Škrabec, Alojz		
	Tekavec, Ivan		
	Zakrajšek, Franc		
	Zakrejšek, Igor		
	Modic, Alojz		
Metlika	Bajuk, Jože	x	
	Bajuk, Stanko	x	
	Bajuk, Stanko	x	
	Dragovan, Slavko	x	
	Drakulič, Janko	x	
	Golobič, Jože	x	
	Gosenca, Jože	x	
	Grubač, Zdravko	x	
	Guštin, Avguštin	x	
	Guštin, Janez	x	
	Ivec, Anton	x	
	Jakljevič, Ivan	x	
	Kočevar, Franc	x	
	Kostelec, Robert	x	
	Ladika, Stjepan	x	
	Leščanec, Jože	x	
	Lilič, Jožef	x	
	Matekovič, Jože	x	
	Matjašič, Tone	x	
	Milčinovič, Peter	x	
	Nemanič, Franc	x	
	Nemanič, Martin	x	
	Ogulin, Anton	x	
	Pečarič, Janez	x	
	Pezdirc, Anton	x	
	Prus, Zvonko	x	
	Režek, Jože	x	

Metlika	Ružič, Jožef	x	
	Simčič, Marjan	x	
	Slanc, Martin	x	
	Slanc, Stanko	x	
	Slobodnik, Ivan	x	
	Slobodnik, Ivan	x	
	Strahinič, Nikica	x	
	Šot, Josip	x	
	Štefanič, Janez	x	
	Težak, Anton	x	
	Tomc, Bojan	x	
	Veselič, Jožef	x	
	Kostelec, Jože	x	pokojni
	Matekovič, Borut	x	nekdanji član
	Vukšinič, Martin	x	pokojni
Mirna Peč	Barbo, Jože	x	
	Dragan, Alojz	x	
	Fabjan, Jože	x	
	Fabjan, Vinko	x	
	Hrastar, Milan	x	
	Grlica, Janez	x	
	Povše, Jože	x	
Mislinja	Založnik, Zdenko	x	
	Zajamšek, Milan	x	
	Štaleker, Mirko	x	
	Hain, Tomaž	x	
	Pustinek, Leopold	x	
	Miklašič, Zdravko	x	
	Jeromel, Jože	x	
	Bricman, Vladimir	x	
	Jeromel, Roman	x	
	Jeromel, Zdravko	x	
	Tretnjak, Milan	x	
	Oder, Stanko	x	
Muta	Poročnik, Silvo		
Nanos	Jež, Jože		
	Jež, Božo		
	Kobal, Ljubo		
	Puc, Branko		
	Ferjančič, Milan		
Negova	Bratuša, Mirko		pokojni
	Budja, Adolf		
	Kramberger, Franc		pokojni
	Kurbus, Janko		pokojni
	Korošak, Anton		
	Karlo, Matija		
	Kaučič, Branko		pokojni
	Lončarič, Slavko		

Negova	Rojko, Stanko st.		
	Rojko, Vlado		
	Rojko, Zlata		
	Vogrin, Jožef		
	Vogrin, Stanko		
	Slogovič, Rudolf		
	Lipnik, Janez		
Novo mesto	Mlakar, Anton	x	
	Petrič, Franc	x	
	Doljak, Edo	x	
	Jurak, Ivan	x	
	Gašperin, Marjan	x	nekdanji član
	Becele, Marjan		
	Doberdrug, Stanko		
Oljka	Hramec, Drago	x	
	Kovač, Roman	x	
	Vreš, Branko	x	
	Žohar, Jure	x	
	Napotnik, Aleksander		
	Bizjak, Janez		
	Drev, Jože		
	Pižorn, Nenrik		
	Podgoršek, Jože		
	Pokleka, Danilo		
	Pokorny, Boštjan		
	Romih, Dušan		
Orehovica	Brulc, Jože	x	
	Bratkovič, Jože	x	
	Koželj, Vili	x	
	Pavlič, Franc	x	
	Jakše, Jožko	x	
	Derganc, Jože	x	
	Zupančič, Marjan	x	
	Zagorc, Franc	x	
	Godina, Jože		
Orlica - Vuhred	Grace, Anton	x	
	Ivkovič, Bojan	x	pokojni (2015)
	Javornik, Rudi	x	
	Javornik, Tomaž	x	
	Jurač, Franc	x	
	Ketiš, Miran	x	
	Kolar, Janko	x	
	Kolar, Slavko	x	
	Kovač, Bogdan	x	
	Kovač, Dušan	x	
	Kovač, Jože	x	umrl 1991
	Osrajnik, Robert	x	nekdanji član (do 2001), pokojni

Orlica - Vuhred	Pečoler, Miloš	x	
	Rogina, Damjan	x	
	Seitl, Viktor		pokojni (2017)
	Vilar, Lidija	x	
	Vitrih, Vincenc		
Otočec	Prudič, Bogdan		
	Avbar, Alojz	x	
	Redek, Jože	x	
Padež	Ravbar, Zoran	x	
	Lužar, Jože	x	
	Ficko, Bojan	x	
	Kralj, Ivan	x	
	Bec, Branko	x	
	Pečaver, Silvo	x	
	Novakovič, Jože	x	
Peca - Mežica	Steblovnik, Pavel	x	
	Rotovnik, Janez	x	
	Gerdej, Avgust	x	
	Homer, Tomislav	x	
	Mirkac, Ivan	x	
	Grl, Stanislav	x	
	Štern, Franjo	x	
Planina	Štern, Mirko	x	
	Simšič, Dušan	x	
	Stepančič, Dean	x	v času vojne LD Gorica
Pišece	Udovič, Franc	x	
	Bračun, Jožef	x	
	Bradač, Božidar	x	
	Cizel, Drago	x	
	Cizel, Štefan	x	
	Černelič, Ivan	x	
	Drugovič, Jože	x	
	Grmovšek, Stanko		nekdanji član (do 2003)
	Kene, Jože		pokojni (1995)
	Kostevc, Aleksander	x	
	Kostevc, Mihael	x	
	Kostevc, Viktor		
	Kunej, Edvard	x	
	Lesinšek, Vinko	x	
	Lipar, Franc	x	pokojni (1993)
	Lipar, Jožef	x	
	Lipar, Mihael	x	
	Markič, Marjan	x	
	Molan, Avgust	x	
	Molan, Miha	x	
	Novak, Martin		pokojni (2008)
	Petančič, Mihael	x	
	Petančič, Franc	x	pokojni (2004)

Pišece	Plevnik, Karl	x	pokojni (2013)
	Podgoršek, Bojan		
	Podgoršek, Stanko		pokojni (2001)
	Preskar, Branko	x	
	Preskar, Janez	x	nekdanji član (do 1998)
	Preskar, Jožef	x	pokojni (2015)
	Preskar, Mihael	x	
	Preskar, Stanislav	x	
	Rožman, Damijan	x	
	Sokolič, Slobodan		
	Sušin, Stanko	x	pokojni (2012)
	Sušin, Ivan	x	pokojni (2002)
	Šeler, Ivan	x	
Pivka	Škof, Jožef	x	
	Vrstovšek, Franc st.	x	pokojni (2006)
	Vrstovšek, Franc	x	
	Žgalin, Franc	x	pokojni (2000)
	Bele, Boris	x	
	Čelhar, Bernard	x	
	Česnik, Julijan	x	
Plešivica - Žužemberk	Fatur, Dušan	x	
	Jularič, Jozo	x	
	Smerdel, Franc	x	
	Smrdelj, Igor,	x	
Pobrezje - Miklavž	Jarc, Franc	x	
	Gselman, Marjan	x	
	Godec, Danilo	x	
Podvelka	Krevh, Marijan	x	
	Klančnik, Alojzij	x	
	Prah, Slavko	x	
	Volmajer, Dušan	x	
	Brek, Robert	x	
	Jankovec, Vili	x	
Poljane	Benedičič, Alojz	x	
	Božnar, Anton	x	
	Božnar, Maks	x	
	Čadež, Anton	x	
	Dolenec, Ladislav st.	x	
	Jelovčan, Janez	x	
	Kisovec, Valentin	x	
	Končan, Andrej	x	
	Kovač, Bogdan	x	
	Krek, Alojz ml.	x	
	Križnar, Jurko	x	
	Lesjak, Pavle	x	
	Malovrh, Milan	x	

Poljane	Marc, Anton	x	
	Marolt, Milan	x	
	Mrak, Branko	x	
	Novak, Slavko	x	
	Peternelj, Edi	x	
	Peternelj, Franc	x	
	Potrebuješ, Franc st.	x	
	Potrebuješ, Franci ml.	x	
	Ržek, Jože st.	x	
	Stanonik, Janez	x	
	Šesek, Miran	x	
	Šubic, Sely de Brea	x	
	Tavčar, Janez	x	
Poljčane	Miklavčič, Franc ml.	x	
	Pervanje, Bojan	x	
	Tratnik, Ciril	x	
	Kurnik, Marjan		
Polšnik	Hribar, Anton	x	
	Hauptman, Anton	x	
	Erjavec, Lojze	x	
	Strašek, Martin	x	
	Ferlič, Jože ml.	x	
	Erjavec, Jože	x	
	Petrič, Jože	x	
	Dolinšek, Alojz	x	
	Maček, Borut	x	
	Sladič, Alojz	x	
	Gabor, Janez	x	
	Kuder, Stane	x	
	Pevco, Uroš	x	
	Kos, Martin	x	
Prem	Sotlar, Jože	x	pokojni
	Cetin, Bogdan	x	
Prestranek	Krebelj, Anton	x	
	Gombač, Miroslav	x	
	Januš, Marjan		
	Kidrič, Franc	x	
	Klemenc, Maksimiljan	x	pokojni
	Koren, Janko	x	
	Lukman, Radovan	x	
	Smerdel, Peter		
	Šabec, Jožef	x	
	Šantelj, Marjan	x	
Pšata	Veternik, Darko	x	
	Zajc, Dušan	x	
	Mušič, Samo		

Rače	Gregorc, Franc	x	
	Gselman, Franc	x	
	Horvat, Ivan	x	
	Predikaka, Vlado	x	
	Zupanič, Jože	x	
	Predikaka, Miran		
Radenci	Grah, Viktor	x	
	Konrad, Janez	x	
	Kaučič, Jožef	x	
	Šafarič, Anton		
	Antonič, Vinko	x	
	Irgolič, Božidar	x	
	Jurkovič, Jožef	x	
	Klemenčič, Franc	x	
	Kolmanič, Slavko	x	
	Kurbus, Franc	x	
	Miljevič, Marko	x	
	Štuhec, Srečko	x	
Radlje	Kosi, Milan		pokojni
	Dundek, Karel		pokojni
	Himelrajh, Jože		pokojni
	Zlatar, Peter		
	Topler, Srečko	x	
	Gerold, Albin	x	
	Grubelnik, Dimitrij	x	
	Novak, Miro	x	
	Ravnjak, Ivan	x	
	Vrečko, Aleš	x	
	Ternik, Robert	x	
	Ravnjak, Janko	x	
	Pinter, Silvo	x	
	Topler, Srečko	x	
	Gerold, Albin	x	
	Grubelnik, Dimitrij	x	
	Novak, Miro	x	
	Ravnjak, Ivan	x	
Rakitna	Vrečko, Aleš	x	
	Ternik, Robert	x	
	Ravnjak, Janko	x	
	Pinter, Silvo	x	
Raša - Štorje	Zlatar, Peter		
	Bitenc, Ada		
	Bitenc, Drago		
	Bitenc, mag. Drago	x	
	Dolgan, Mitja	x	
	Gojkovič, Bogdan	x	
Raša - Štorje	Hreščak, Branko	x	
	Jelušič, Iztok	x	
	Kmetec, Ivan	x	
	Križman, Bojan	x	

Raša - Štorje	Majcen, Branko	x	
	Pelan, Boris	x	
	Rebec, Danimir	x	
	Bevčič, Franc		
	Gomizelj, Zdravko		
	Grmek, Boris		
	Grmek, Stanislav		
	Kjuder, Stojan		
	Kobal, Rajko		
	Kontelj, Marino		
	Kralj, Robert	x	
	Lah, Albin		
	Orel, Miroslav	x	
	Planinšček, Franc		
	Planinšček, Valter		
	Renner, Grozdan		
	Štok, Milan		
	Trbižan, Filip		
	Trbižan, Pavel		
Rižana	Uršič, Alfonz		
	Volk, Stanislav		
	Vran, Alojz		
	Andrejašič, Sašo	x	
	Andrejašič, Vladimir	x	
	Aver, Valter	x	
	Cah, Ivan	x	
	Cergol, Zdravko	x	
	Franca, Severin	x	
	Jerman, Silvan	x	
	Kocijančič, Nevjo	x	
	Kovač, Janko	x	nekdanji član
	Miklavčič, Marjan	x	
	Rihter, Dušan	x	
	Steffe, Fabio	x	
	Šav, Bernard	x	
	Škrgat, Boris	x	
	Švab, Jože	x	
Rogatec	Udovič, Mirjan	x	
	Valentinčič, Leon	x	
	Jurkovič, Milan	x	
	Arzič, Anton		
	Artič, Peter		
	Plavčak, Franc		
	Plemenitaš, Zdravko		
	Krsnik, Stanko		
	Bele, Rudolf		
	Ferčec, Jože		
	Novak, Velimir		
	Artič, Miroslav		

Sabotin	Štekar, Alojz		
	Šfiligoj, Stanislav		
	Mužič, Ivan		
	Pojavnik, Emil		
	Simčič, Joško		
	Simčič, Dušan		
	Peršolja, Slavko		
	Pojavnik, Vojko		
	Ličen, Žarko		
	Filej, Milan		
	Debenjak, Goran		
	Jančič, Vojko		
	Peršolja, Viljem		
Senovo	Breznikar, Ernest	x	
	Brilej, Vojko		
	Černelič, Rudolf		
	Jazbec, Slavko		
	Kozole, Silvo		
	Mlakar, Janko		
	Požun, Peter		
	Županc, Anton		
	Abram, Milan	x	
	Abram, Silvo	x	
Sinji Vrh	Ribič, Željko	x	
	Barič, Marko	x	
	Hutar, Marjan	x	
	Kapš, Peter	x	
	Šneler, Janko	x	
Slovenska Bistrica	Gostenčnik, Alojz	x	
	Ačko, Branko	x	
	Lerher, Roman	x	
	Jereb, Jože	x	
	Stopar, Andrej	x	
	Stopar, Matjaž	x	
	Sovič, Branko	x	
	Smolar, Rudi	x	
	Galun, Ermin	x	
	Novak, Rudolf	x	
Slovenj Gradec	Vončina, Samo	x	
	Deberšek, Bojan	x	
Smuk - Semič	Pečavar, Martin ml.	x	
	Štukelj, Igor	x	
	Štukelj, Jože	x	
	Stariha, Jože	x	
	Malnarič, Anton	x	
	Juntez, Božo	x	
	Ivanetič, Jože	x	
	Ivanetič, Milan	x	

Smuk - Semič	Kadič, Zahid	x	
	Malnarič, Ivan	x	
	Jakša, Zvonimir	x	
	Štukelj, Dušan	x	
	Mausar, Jože	x	
	Stariha, Anton	x	
	Vidmar, Aleš	x	
	Mikešič, Franc	x	
	Škedelj, Rudolf	x	
	Šircelj, Anton	x	
Sodražica	Mihelčič, Zdravko		
	Derganc, Marjan		
	Malenšek, Alojz		
	Štupica, Igor	x	
	Grlj, Mario	x	
	Šivec, Franc		
	Grajš, Branko	x	
	Oražem, Franci	x	
	Bartol, Janez	x	
	Gradišnik, Drago		
Solčava	Gradišnik, Karli		član LD postane kasneje
	Klemenšek, Stanko		
	Kočnar, Franc		
	Krivec, Karel		
	Lipnik, Alojz		
	Matk, Janez		
	Ošep, Vili		
	Roban, Franc		
	Slapnik, Tomaž		
	Stakne, Danilo		
Sorica	Štiftar, Stanko		
	Plesnik, Vladimir		član LD postane kasneje
	Ošep, Franc		član LD postane kasneje
	Golob, Albert		član LD postane kasneje
	Novak, Iztok		član LD postane kasneje
	Klemenšek, Aleš		član LD postane kasneje
	Suhodolnik, Rok		
	Suhodolnik, Marko		član LD postane kasneje
	Prušnik, Matjaž		
	Čufer, Marjan	x	
	Čufer, Stane	x	
	Egart, Albin	x	
	Grohar, Franc	x	

Sorica	Kejžar, Janko	x	
	Lahajnar, Tone	x	
	Rolih, Marjan	x	
	Guzelj, Stane		
	Jelenc, Alojz		
	Peternelj, Stane		
	Tavčar, Branko		
	Murnik Branko		
Sovodenj	Bogataj, Alojzij	x	
	Eržen, Tomislav		
	Zupančič, Anton		
	Žun, Bogo		
	Šifrar, Francišek		
	Petrovič, Jože		
Stol	Oblak, Janko		
	Jauh, Darko	x	
Storžič	Novak, Vasilij	x	
	Mali, Jože	x	
	Markun, Matjaž		
	Jenko, Valentin	x	
	Jenko, Roman	x	
	Pušavec, Iztok	x	
Strojna	Kokalj, Janko	x	
	Sadek, Anton		
	Čegovnik, Ivan		
	Tompa, Jožef		
Studenc - Veliki Trn	Čas, Jože		
	Bizjak, Alojz		
	Janc, Roman		
	Lipar, Vinko		
Suhor	Blatnik, Branko	x	
	Ambrožič, Anton	x	
	Ancelj, Anton	x	
	Baškovič, Alfonz	x	
	Brunskole, Matija	x	
	Gerkšič, Jožef	x	
	Klemenčič, Ivan	x	
	Malešič, Božidar	x	
	Popovič, Janko	x	
	Predovič, Branko	x	
	Sodja, Alojz	x	
	Štubler, Anton	x	
	Šuklje, Anton	x	
	Šuklje, Martin	x	
	Šuklje, Zvonko	x	
	Težak, Anton	x	
	Videtič, Andrej	x	
	Videtič, Jože	x	

Suhor	Videtič, Zdenko	x	
	Vukšinič, Anton	x	
	Žlogar, Jože	x	
	Žlogar, Jože	x	
	Brunskole, Slavo	x	pokojni
	Kožar, Franc	x	pokojni
	Draginc, Anton	x	pokojni
Šenčur	Eržen, Lado	x	
	Zupančič, Tone	x	
	Galjot, Branko	x	
	Novak, Sašo	x	
	Polc, Igor	x	
	Pirc, Janez	x	
	Drobnilč, Ljubo		
Šentilj	Belna, Bojan	x	
	Borko, Marjan	x	
	Bulatovič, Ivan	x	
	Černič, Silvester	x	
	Konrad, Danko	x	
	Herman, Branko		
	Korošec, Franc	x	
	Lešnik, Andrej	x	
	Lorber, Leopold	x	
	Marholt, Dušan	x	
	Polančič, Marjan		
	Rener, Damjan	x	
	Šiker, Alojz		
	Tandarič, Marjan	x	
	Truntič, Štefan	x	
	Vernik, Marjan	x	
	Zrnko, Jože		pokojni
	Grajfoner, Herman		pokojni
	Vernik, Franc		pokojni
Šentjanž	Brečko, Ciril	x	
	Hribar, Franc	x	
	Lamovšek, Milan	x	
	Pelko, Drago	x	
	Povše, Franc	x	
	Repovž, Matjaž	x	
	Repše, Stane	x	
	Slapšak, Marjan	x	
	Slapšak, Stane	x	
	Suša, Ivan	x	
	Štih, Brane	x	
	Vidmar, Darko	x	
	Vidmar, Srečko	x	
	Zupan, Viljem	x	
	Oblak, Srečko	x	

Šentjernej	Bratkovič, Slavko	x	
	Jerele, Marjan ml.	x	
	Mikec, Andrej	x	
	Potočar, Jože	x	
	Radkovič, Božo	x	
	Vinšek, Vid	x	
	Zagorc, Franc	x	
	Kranjc, Drago	x	
	Kranjc, Milan	x	
	Mikec, Marjan		pokojni
Šentlambert	Ocepek, Franci	x	
	Grošelj, Slavko	x	
	Molka, Zdravko		
	Cirar, Franc		
	Mikelj, Ciril		
	Renčof, Branko		
	Vozelj, Slavko		
Škofja Loka	Vozelj, Janez		
	Bevk, Anton	x	
	Cankar, Milan	x	
	Dolenec, Janez	x	
	Hafner, Ivan	x	
	Hafner, Milan	x	nekdanji član
	Harastija, Josip	x	
	Hribernik, Franc	x	pokojni
	Hribernik, Oton	x	
	Kalan, Pavel	x	
	Koblar, Alojz	x	
	Krmelj, Janez	x	
	Ogris, Valentin	x	
	Pleško, Tomaž	x	
	Poljanec, Jure	x	
	Sever, Benjamin	x	
	Trnovec, Jurij	x	
	Vraničar, Fedja	x	pokojni
	Dobrilovič, Igor		
	Harastija, Jože		
Škofja Loka	Hribernik, Jožef		pokojni
	Hribernik, Stanislav		pokojni
	Krmelj, Janez		
	Mlejnik, Gregor		
	Mlejnik, Miloš		pokojni
	Tušar, Jože		
	Uršič, Pavle		
	Bajec, Peter		
	Brezovšek, Dimitrij	x	
	Brezovšek, Leopold	x	
	Debevec, Bojan	x	

Škofja Loka	Furlan, Drago	x	pokojni
	Furlan, Franc	x	pokojni
	Hrovatin, Jože		pokojni
	Jesenko, Franc		
	Korošec, Ivan		pokojni
	Korošec, Jože st.	x	pokojni
	Korošec, Marjan		pokojni
	Kovač, Anton	x	pokojni
	Kovač, Janez		nekdanji član
	Leben, Franc		nekdanji član
	Lužar, Martin	x	
	Martinčič, Janez		nekdanji član
	Martinšek, Marjan	x	
	Matko, Jože st.	x	
	Novak, Leopold		nekdanji član
	Pavčič, Božo	x	
	Pelko, Franc		pokojni
	Peršin, janko		pokojni
	Počkaj, Janez	x	
Škofljica	Rot, Janez		
	Stanišič, Rado		
	Suhadolnik, Ivan		pokojni
	Turšič, Anton		pokojni
	Zrimšek, Rajko		pokojni
	Spindler, Mitja		
	Miklič, Anton		
	Rupnik, Slavko		
	Gerjol, Viljem		
	Poznik, Zvonimir	x	
	Giovani, Peter	x	
	Jeršin, Jože		
	Jamnik, Janez		
	Radovan, Alojz		
	Fabjan, Joško	x	
	Tekavec, Simon	x	
	Vukosavljevič, Dobrivoje Braco		
	Intihar, Alojz		
Šmarje pri Jelšah	Ajdovnik, Branko	x	
	Černoša, Leopold	x	
	Čujež, Franc	x	
	Firšt, Zvonko	x	
	Ikanović, Husein	x	
	Jordan, Gorazd	x	
	Lipnik, Janez	x	
	Lubej, Alojz	x	
	Mastnak, Danijel	x	
	Novak, Alojz	x	

Šmarje pri Jelšah	Sevšek, Janez	x	
	Šket, Anton	x	
	Šket, Janko	x	
	Šramel, Vinko	x	
	Štraus, Srečko	x	
	Perme, Jožef	x	
Šmartno pri Litiji	Volk, Igor	x	
	Namestnik, Vasja	x	
	Srebrnjak, Edvard	x	
	Muzga, Andrej	x	
	Savšek, Peter	x	
	Primc, Janez	x	
	Muzga, Oton	x	
	Pogljajen, Andrej	x	
	Baš, Viktor	x	
	Nograšek, Janez	x	
	Železnik, Bojan	x	
	Erjavec, Jožef	x	
	Škarja, Branimir	x	
	Pintar, Branko		
	Možina, Franc		
	Povše, Milan		
	Osredkar, Alojz		
	Bučar, Feliks		pokojni
Štanjel	Furlan, Goran	x	
	Gulič, Marjan	x	
	Pavlica, Bruno	x	
	Švagelj, Severin	x	
	Kralj, Zdravko	x	
Tabor - Zagorje	Avcin, Anton	x	pokojni
	Fatur, Bojan	x	
	Grželj, Anton		
	Grželj, Dušan	x	
	Marinčič, Janez		
	Prelc, Dušan		
Tišina	Šajn, Anton		
	Žalodec, Štefan	x	
Tomišelj	Balaban, Mladen	x	
	Božič, Branko	x	
	Bradač, Lado	x	
	Erčulj, Franc	x	
	Kerin, Franc	x	
	Kramar, Janez	x	
	Kraševac, Bojan	x	
	Leskovšek, Stane	x	
	Tomažinčič, Milan	x	
	Zalar, Janko	x	

Toplice	Bučar, Andrej	x	
	Bučar, Janez	x	
	Gorše, Slavko	x	
	Gorše, Zdravko	x	
	Gotenc, Matija	x	
	Gril, Jože	x	
	Gutman, Franc	x	
	Hmelina, Drago	x	
	Hodnik, Igor	x	
	Hohnjec, Željko	x	
	Jakše, Robert	x	
	Konček, Franc	x	
	Kristan, Slavko	x	
	Križe, Branko	x	
	Kužnik, Ivan	x	
	Likar, Borut	x	
	Nardin, Igor	x	
	Poreber, Ivan	x	
	Slak, Dušan	x	
	Tolar, Branko	x	
	Tomlje, Jože	x	
Trbovlje	Bovhan, Emil	x	
	Cestnik, Jože	x	
	Gregorčič, David	x	
	Kos, Roman	x	
	Krajnc, Franc	x	
	Krajnc, Bojan	x	
	Novak, Roman	x	
	Platan, Julij	x	
	Rozina, Mitja	x	
	Tomažič, Bernard	x	
	Hribar, Venčeslav	x	
	Dolganoč, Franc		
	Florjanc, Karl		
	Frece, Alojz		
	Juršič, Stanislav		
	Knez, Janez		
	Pevec, Janez		
	Prašnikar, Marko		
	Sardinšek, Jože		
	Sovre, Ivan		
	Skerbinc, Marjan		
	Uranjek, Edvard		
	Berger, Aleš		
	Berger, Urban		
	Berger, Ivan		
	Bokal, Milan		
	Borišek, Rudolf		
	Božič, Vojteh		

Trbovlje	Cestnik, Jožef		
	Dežman, Stanislav		
	Fink, Markus		
	Knez, Ivan		
	Lasnik, Urban		
	Lebič, Karl		
	Pesko, Zdravko		
	Prašnikar, Ivan		
	Pšunder, Roman		
	Pušnik, Ludvik		
	Pušnik, Ludvik ml.		
	Rugelj, Branko		
	Seme, Janez		
	Sovre, Branko		
	Srabočan, Ivan		
	Verk, Jakob		
	Zakonjšek, Alojz		
	Zelič, Anton		
Trdinov vrh	Novak, Borut	x	
	Povše, Franc	x	
	Kuljaj, Miro		
	Božič, Jože		
Trebelno	Dragan, Alojz	x	
	Dragan, Marjan	x	
	Cvetan, Anton	x	
	Nahtigal, Jurij	x	
	Rupar, Janez	x	
	Savšek, Silvester	x	
Trnovo	Abram, Aleksander	x	
	Abram, Jože		nekdanji član
	Polak, Alojz		
	Štavar, Franc		
	Šircelj, Teodor		
	Šajn, Oton		pokojni
	Ziccardi, Aleksander		
	Zorza, Franc		pokojni
	Bolčina, Gregor	x	
	Frankovič, Silvo	x	
	Gerlica, Branko	x	
	Vrh, Robert	x	
	Železnik, Joško	x	
	Benigar, Dušan	x	
	Knafelc, Drago	x	
	Knafelc, Viktor	x	
	Polak, Alojz	x	
	Slavec, Božidar	x	
	Slavec, Joško	x	
	Štefančič, Franc	x	
	Tomšič, Jožef	x	
	Ziccardi, Aleksander	x	

Trstelj	Hrast, Oskar	x	
	Mozetič, Zmagoslav	x	
	Pahor, Branko	x	
	Peras, Robert	x	
	Spačal, Darjo	x	
	Stantič, Miloš	x	
	Trampuž, Vojko	x	
	Trampuž, Zdenko	x	
Tuhinj	Bajde, Drago	x	
	Baloh, Andrej	x	
	Baloh, Janez	x	
	Baloh, Martin	x	
	Baloh, Pavel	x	
	Drolc, Marjan	x	
	Hribar, Janez	x	
	Hribar, Jože	x	
	Hribernik, Ivan	x	
	Jeras, Jože	x	
	Jeras, Jože	x	
	Kadunc, Franc	x	
	Kramar, Franc	x	
	Novak, Ivan	x	
	Pirc, Ludvik	x	
	Poljanšek, Branko	x	
	Šuštar, Rado	x	
	Zobavnik, Franc		
	Žibert, Miran	x	
Velenje	Aristovnik, Oto		
	Bitenc, Franc		
	Blažič, Franc		
	Cerjak, Boris		
	Čović, Miloš		
	Glušič, Ivan		
	Gorenc, Ciril		
	Grebenšek, Alojz		
	Grebenšek, Andrej		
	Grebenšek, Ciril		
	Otmars		
	Krepel, Peter		
	Kokot, Ivan		
	Kontič, Bogdan		
	Meh, Ivan		
	Mravljak, Anton		
	Podpečan, Alojz		
	Postružin, Jože		
	Potočnik, Aleksander		
	Pirečnik, Martin		
	Rotovnik, Rafael		
	Švajger, Rudi		

Velika Nedelja	Rizman, Ivan st.		
	Rizman, Ivan ml.		
	Vnuk, Stanko		
	Kace, Anton		
	Zamuda, Stanko st.		
	Mesarec, Franc		
	Leben, Avgust		
	Zorec, Viktor		
	Petek, Avgust		
	Majhen, Ivan		
	Stuhec, Ivan		
	Leben, Miran		
Vinica	Galovič, Branko		
	Osebek, Emil		
	Kokol, Stanko		
	Šimončič, Mladen		
	Meško, Martin		
	Klemenčič, Ljubo		
	Balkovec, Jože	x	
	Barič, Janez	x	
	Čemas, Jože	x	
	Gorše, Ivan	x	
Vinski vrhovi	Lovrin, Miran	x	
	Rogina, Matija	x	
	Simčič, Ivan	x	
	Starešinčič, Franc	x	
	Starešinčič, Jurij	x	
	Čurin, Bojan	x	
	Golob, Srečko		
	Kovačič, Bojan		
	Kolbl, Milan		
	Krope, Srečko Felix	x	
Vitanje	Lašič, Miran	x	
	Lukman, Mirko	x	
	Tobias, Bogdan	x	
	Zabavnik, Zdravko	x	
	Mlinarič, Ivan		
	Zadravec, Branko		
	Sovič, Alojz		
	Šnajder, Zlatko		
	Novak, Anton st.		
	Klokočovnik, Alojz		
	Pogorevc, Stanislav		
	Jakop, Vili		
	Podgrajšek, Ivan ml.		
	Podgrajšek, Ivan st.		pokojni
	Purg, Jože		

Volče	Gaberšček, Stane	x	
	Brešan, Ivo	x	
	Kranjc, Egon	x	
	Pičulin, Marko	x	
	Rutar, Metod	x	
Voličina	Bašl, Franc	x	
	Čuček, Ciril		
	Čuček, Emil	x	
	Erman, Bojan	x	
	Golob, Marcelino		
	Greifoner, Franci	x	
	Krajnc, Vinko	x	
	Ornik, Edo	x	
	Ornik, Franc	x	
	Ornik, Jože	x	
	Štandeker, Franci	x	
	Vogrin, Ernest		
Vurmat	Vogrin, Igor	x	
	Cepec, Milko	x	
	Fabrici, Pavel	x	
	Holcman, Maks	x	
	Jern, Felko	x	
	Maček, Anton	x	
	Tatalovič, Slobodan	x	
Zabukovje	Volmajer, Srečko	x	
	Andrejčič, Ivan	x	
	Golob, Ivan	x	
	Golob, Zdravko	x	
	Gračner, Ivan	x	
	Imperl, Ivan	x	
	Imperl, Jože	x	
	Imperl, Marjan	x	
	Imperl, Silvo	x	
	Kantužar, Ivan	x	
	Kantužar, Ivan	x	
	Klenovšek, Lenart	x	
	Kobal, Vladimir	x	
	Kos, Franc	x	
	Krajnc, Vili	x	
	Krajnc, Srečko	x	
	Kunšek, Dušan	x	
	Mlinarič, Matija	x	
	Mlinarič, Rudi	x	
	Oblak, Anton	x	
	Pajk, Zvonko	x	
	Pavlič, Anton	x	
	Pavlič, Marjan	x	
	Pirc, Pavel	x	

Zabukovje	Senica, Jurij	x	
	Seničar, Matija	x	
	Štopar, Alojz	x	
	Šantej, Drago	x	
	Špec, Franc	x	
	Špec, Jože	x	
	Trefalt, Franc	x	
	Trefalt, Ivan	x	
	Vidmar, Anton	x	
	Žičkar, Alojz	x	
	Žičkar, Ivan	x	
	Žveglič, Janko st.	x	
Zeleni Vrh - Vuzenica	Verčko, Jožef	x	
	Ornik, Miran	x	
	Zupančič, Marjan	x	
	Verdnik, Srečko	x	
	Vilibald, Lenart	x	
	Kaspar, Anton	x	
	Viher, Janko	x	
Zemon	Čekada, Dragotin	x	pokojni
	Iskra, Miro	x	
	Jaksetič, Franc	x	
	Peruzin, Zdravko		
	Valentin		
	Prosen, Vinko	x	
	Rutar, Boris	x	
Zreče	Štemberger, Josip	x	
	Podvršnik, Boris ml.		
	Mikek, Oto		
	Vidmar, Rudi		
	Beškovnik, Karel		
	Napret, Jože		
	Mikek, Ludvik ml.		
	Bombek, Robert		
	Tič, Marjan		
	Hren, Mirko		
	Hren, Stanko		
	Kralj, Simon		
	Kvac, Ivan		
	Podvršnik, Boris		
	Gričnik, Ervin		
	Bombek, Andrej		

Žabnik - Obrov	Janaškovič, Zoran	x	
	Tomažič, Cveto	x	
	Renko, Bojan	x	
	Ludvik, Leopold	x	
	Frank, Rado	x	
	Bubnič, Darko	x	
	Ludvik, Zorko	x	
	Dodič, Franko	x	
	Ljubič, Boris	x	
	Ljubič, Mojmir	x	
	Kogovšek, Vinko	x	
	Maslo, Marjan	x	
	Valenčič, Anton	x	pokojni
	Železnik, Žarko	x	pokojni
	Andrijašič, Zvonko	x	pokojni

Železniki	Čufer, Peter	x	
	Kamenšek, Janez	x	
	Kamenšek, Ivan	x	pokojni
	Kofler, Janko	x	
	Tolar, Rajko	x	
	Kamperle, Ivan		
	Lušina, Franc		pokojni
	Osenčič, Jernej		nekdanji član
	Tarfila, Filip		nekdanji član
	Thaler, Aleš		pokojni
Žilce	Tolar, Simon		
	Vrhunc, Franc		pokojni
	Berzek, Peter	x	
	Modic, Franc	x	

Dokumenti

Šket Anton
Predego 239
3240 Šmarje pri Jelšah
041 420-627

20. 4. 2016

Svojo aktivnost v vojni za Slovenijo sem pričel 25. maja 1991. Formiral sem protiteroristiški odred 86. OŠTO. Kotrupa sem kot stotnik I. razreda prevzel v poveljevanje. Do pričetka osamosvojitvene vojne 25. 6. 1991 smo izvajali usposabljanje in vršili varovanje objektov TO. Poveljniško mesto smo imeli v lovskem območju LD Loče. V času trajanja vojne sem s svojo enoto deloval na območju Slovenskih Konjic in Dobrova. Tam smo tudi doživeli konec sovražnosti, saj je prišlo do negotovosti premirja med Republiko Slovenijo in JLA. sklenjeno po politični poti.

Po uradnem obkrožnici konca vojne sem izmenično poveljeval enoti, ki je izvajala nadzor in varovanje meje od Dobrova do Bistrice do Soth.

**Rdeči
križ
Slovenije**

telefaks: 215-863
teleks
31507 rk slov
p. p. 236
tekoči račun
50101-678-61579

Ljubljana
Mirje 19
telefon
224-522
št.
datum 17.7.1991

ZADEVA: Posredovanje podatkov

Sporočamo vam število ranjenih, mrtvih, zajetih, zbranih do 10 ure 17.7.1991:

ujeti pripadniki JA	3.091
ujeti pripadniki zvezne milice	139
ujete civilne osebe	4
ranjeni pripadniki JA	146
ranjeni pripadniki TO	116
ranjeni miličniki	28
ranjeni civilisti	38
ranjeni tujci	2
mrtvi pripadniki JA	37
mrtvi pripadniki TO	8
mrtvi miličniki	4
mrtvi civilisti	6
mrtvi tujci	10

Število ranjenih pripadnikov JA se je zmanjšalo, ker je bilo 17 ranjencev oskrbljenih in odpuščenih iz bolnic.

Rdeči križ Slovenije

Zveza lovskih družin Ljubljana
61000 LJUBLJANA – ZUPANČIČEVA 9/II
Telefon 214-900

Številka: 82/91

Datum: 09.07.1991

39/91

394 994⁵³
324750
(meso)

Vsem lovskim družinam

OBVESTILO

Lovske družine obveščamo, naj se glede prenehanja ukrepa opazovanja terena in dežurstev neposredno dogovorijo z območnimi štabi TO ter organi za notranje zadeve.

Glede izvajanja lova v tekočem obdobju, LZS ni prejela nobenih posebnih navodil. Tudi to je potrebno uskladiti oz. se dogovoriti z omenjenimi organi na območju vašega lovišča.

LOVSKI ZDRAVO !

za ZLD Ljubljana
Risto Verhič

[Signature]

Obvestilo ZLD Ljubljana

REPUBLIKA SLOVENIJA
UPRAVNA ENOTA MARIBOR
ODDELEK ZA OBČO UPRAVO, DRUGE
UPRAVNE NALOGE IN SKUPNE ZADEVE
Odsek za delo, družino in socialne zadeve
Dvorakova ulica 5, 2501 MARIBOR
☎ 062 213 - 751, Fax: 225 - 583

Štev.: 59200/0015/97
Datum: 12.9.1997

GSELMAN Marjan
ul. prva zatev 41
2204 MIKLAVŽ

REPUBLIKA SLOVENIJA	
Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve	
IZKAZNICA VOJNEGA VETERANA	
GSELMAN Marjan (ime in priimek)	
11.11.1960 (dan, mesec in leto rojstva)	
MIKLAVŽ, Ul. prva zatev 41 (stano prebivališče)	
B. št. izkaznice	Nº 016276 10.09.1997, TRAJNO izdana dne
REPUBLIKA SLOVENIJA UPRAVNA ENOTA MARIBOR	MARIBOR (podpis)

V prilogi vam pošiljamo veteransko izkaznico, s katero vam je priznan status vojnega veterana.

Pravice iz Zakona o vojnih veteranih (zdravstveno varstvo, veteranski dodatek, dodatek za pomoč in postrežbo, zdraviliško in klimatsko zdravljenje, priznanje pokojninske dobe) lahko uveljavite, ko dopolnite 50 let ali ob trajni popolni izgubi delavnih zmožnosti.

Lepo pozdravljeni!

PRILOGA: 1

Postopek vodila:
Mira Špil

Jože MAJER, dipl. iur.
NAČELNIK UPRAVNE ENOTE
MARIBOR

[Signature]

Veteranska izkaznica Marjana Gselmana iz LD Pobrežje - Miklavž

06-07 '91 15:48

Z 38 61 211924 RCO REP SLOV

02

1026

REPUBLIKA SLOVENIJA
KOORDINACIJSKA SKUPINA

Sl.: 1731
Dne: 6.7.1991

VSEM UPRAVNIM ORGANOM ZA LJUDSKO OBRAMBO

1. V zvezi z aktiviranjem narodne zaščite naročamo, da v narodno zaščito vključite zlasti lovce in druge državljane z lastnim orožjem in sicer za varovanje manj pomembnih objektov ter pokrivanje terena. Pripadnikom narodne zaščite ne nalagajte borbenih nalog, temveč naj o vseh odkritih sovražnih aktivnostih obveščajo organe za notranje zadeve oz. pristojna poveljstva v TO.

2. V vsakem upravnem organu za ljudsko obrambo določite koordinatorko, ki bo skrbela za organiziranost in usklajenost delovanja narodne zaščite s organi za notranje zadeve in štabi za TO.

V VERNOST:

- koordinacijskim podskupinam

KOORDINACIJSKO SKUPINO
Minister Janša
MINISTER ZA OBRAMBO

Krajevna skupnost

PIŠEČE

Narodna zaščita

Številka: 114/91

datum: 19.8.1991

Občina Brežice-sekretariat za notranje zadeve

Zadeva: Analiza delovanja enot narodne zaščite

Svet krajevnih skupnosti Pišče je na svoji redni seji z dne 16.8.91 analiziral delovanje enot NZ in na osnovi tega vam posreduje odgovore na vaše vprašanja z dne 5.8.1991.

1. Enote NZ smo aktivirali 2.7.1991
2. Stalno dežurno službo smo imeli v prostorih KS Pišče
3. Za delovanje smo imeli dovolj pripadnikov NZ, aktivirali smo vse vojaške obveznike, ki so bili na razpolago in člane LD.
4. Ženske niso delovale v enotah NZ razen pri vezah in CZ.
5. Na dolžnosti je bilo konstantno 8 skupin s 24-timi pripadniki.
6. Problem orožja smo reševali s člani Lovske družine, svojega orožja NZ nima, razen 1 puške, ki smo jo dobili od vas.
7. Odkriv pripadnikov je bil na višini, nedisciplinirani mi bilo.
8. Zveze so bile kurirske in telefonske.
9. Kader je sposoben vendar ne zna vsi rokovati z orožjem.
10. Prostorji niso zadovoljivi ker jih je premalo.
11. Enota je delovala zelo resno in odgovorno.
12. Da bi bila NZ v naši krajevni skupnosti dovolj operativna je potrebno s strani društvene skupnosti nabaviti orožje ter usposobiti kader za rokovanje s orožjem.

Načelnik NZ:
Diršek Jože

Lj. Šuštar, 23.3.05

Sporočam vas od širše

Glavna organizacija in

celo veliko moč!

Šuštar, Vaneza Vate

veliko delo.

Šuštar, Vaneza Vate

Šuštar, Vaneza Vate

Šuštar, Vaneza Vate

Zahvala nadškofa Šuštarja županu in lovcu Francu Ekarju

3333 h Ljb
32/8326
Ljubljana 160/154 3 1253

38/1-1991

POKRAJINSKI ARHIV
V NOVI
GORICI

GORICA

TELEGRAM L 3 14

NOVA GORICA 1

zveza lovskih družin
gorica presernova 17
nova/gorica

vsem zvezam lovskih družin in lovskim družinam lovske zveze
slovenije po dogovoru s teritorialno obrambo republike slovenije
so vse lovske družine v sloveniji dolžne na območju svojega
lovisca organizirati 24 urno dežurstvo s tem da bi zasedle vse
pomembne točke in prehode, se povezale s teritorialno obrambo
svojega območja in takoj sporočale vse pomembne podatke ki bi
bili pomembni za obrambo sporočate jih teritorialni obrambi in
organom za notranje zadeve prosimo da o tem obvestite takoj
vse lovske družine z območja vase ztd o izvajanju vaših
ukrepov poročate teritorialni obrambi in organom za notranje
zadeve na vašem področju, za eventualna dodatna vprašanja
pa se obrnite na strokovno službo lovske zveze slovenije
v ljubljani telefon 061 214-950 ali 061 310-438
(po 15. uri) o prenehanju aktivnosti vas bomo obvestili
v teh odločilnih trenutkih smo slovenski lovci na strani
pravičnih zahtev našega naroda
predsednik skupščine LZ slovenije bruno skumavc

col 24 061 214-950 061 310-438 15. 17

ZVEZA LOVSkih DRUŽIN GORICA
NOVA GORICA

19/12 08

Šuštar

Telegram LZS, 3. 7. 1991 – organiziranje dežurstva v loviščih ZLD NG

02.07.1991

Na ukaz komandirja postaji
milice v Ajdovščini Todor Duglija
in lahko lovsko orožje uporabljajo na
potrleke NZ na Predmeji.

Predsednik KS
ca [signature]

Zveza lovskih družen Gorica

65000 Nova Gorica – Prešernova 17 – p. p. 98
Telefon: (065) 22-803
Žiro račun: 52000-678-80170

Vaš znak: Naš znak: 38/1-PA Datum: 3.7.1991

VSEM LOVSKIM DRUŽINAM ZLD GORICA

V zadnjih dneh je s strani nekaterih lovskih družen vedno več vprašanj, kako je z izvajanjem lova v tem času.

Vse lovske družine prosimo, da od svojih članov zahtevajo, da zaradi lastne varnosti, predvsem pa, da s strelji ne vznemirjajo pripradnike teritorialne obrambe Slovenije, ne hodijo na lov, dokler se stvari ne umirijo.

Prosim, da to obvestilo sprejmete z vso resnostjo.

Lovski zdravo!

Predsednik skupščine:
Bogdan Arivec, l.r.

Predsednik IO:
Vero Premrl
[signature]

18.7.91

**SKUPŠČINA
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE**

Na podlagi 39. člena Odloka o organizaciji in delu služb
Skupščine SR Slovenije (Ur.l. SRS, št. 8/80, 27/84, 20/89)
in sklepa Komisije za volitve, imenovanja in administrativ-
ne zadeve z dne 25.7.1989

s e i m e n u j e

tovariša Draga B i t e n c a, roj. 3.7.1958, diplomirane-
ga pravnika, s 1.9.1989

za svetovalca v skupščini za področje splošne ljudske obram-
be in družbene samozaščite, razporejen v Urad generalnega
sekretarja.

Številka: 1111/89
Ljubljana, 8.9.1989

Generalni sekretar
Marko Herman

REPUBLIŠKI SEKRETARIAT ZA NOTRANJE ZADEVE
61001 LJUBLJANA, KIDRIČEVA 2
Telefon (061) 325 361, poštni predal št. 640, 642

Številka: 43/3-2-C-17376/89
Datum: 8/9-1989

Na podlagi 169. člena Pravilnika o delovnih razmerjih delavcev delovne skup-
nosti organov za notranje zadeve SR Slovenije, št. CSDS-02/0-i-25/83 z dne
21/11-1983, izdajam po pooblastilu republiškega sekretarja, št. 43/3-2-S-
03/2-82 z dne 4/1-1983

O D L O Č B O

BITENC Drago, roj. 3/7-1958, delavcu Republiškega sekretariata za notranje
zadeve SR Slovenije, Uprave za upravno-pravne zadeve, šefu odseka za tisk
in društva,

PRENEHA DELOVNO RAZMERJE DNE 31/8-1989.

Do tega dne ima pravico do osebnega dohodka.

Delavec ima pravico vrniti se na delo v to delovno skupnost v 30 dneh po
prenehanju dela v Skupščini SR Slovenije.

O b r a z l o ž i t e v

BITENC Drago je bil imenovan za svetovalca v Skupščini SR Slovenije, zato
mu z 31/8-1989 preneha delovno razmerje v Republiškem sekretariatu za notra-
nje zadeve SR Slovenije.

Delavec ima pravico vrniti se na delo v to delovno skupnost v 30 dneh po
prenehanju funkcije v skladu s 95. členom uvodoma navedenega pravilnika.

Zoper odločbo lahko delavec v 15 dneh po prejemu vloži zahtevo za varstvo
pravic na svet delovne skupnosti organov za notranje zadeve.

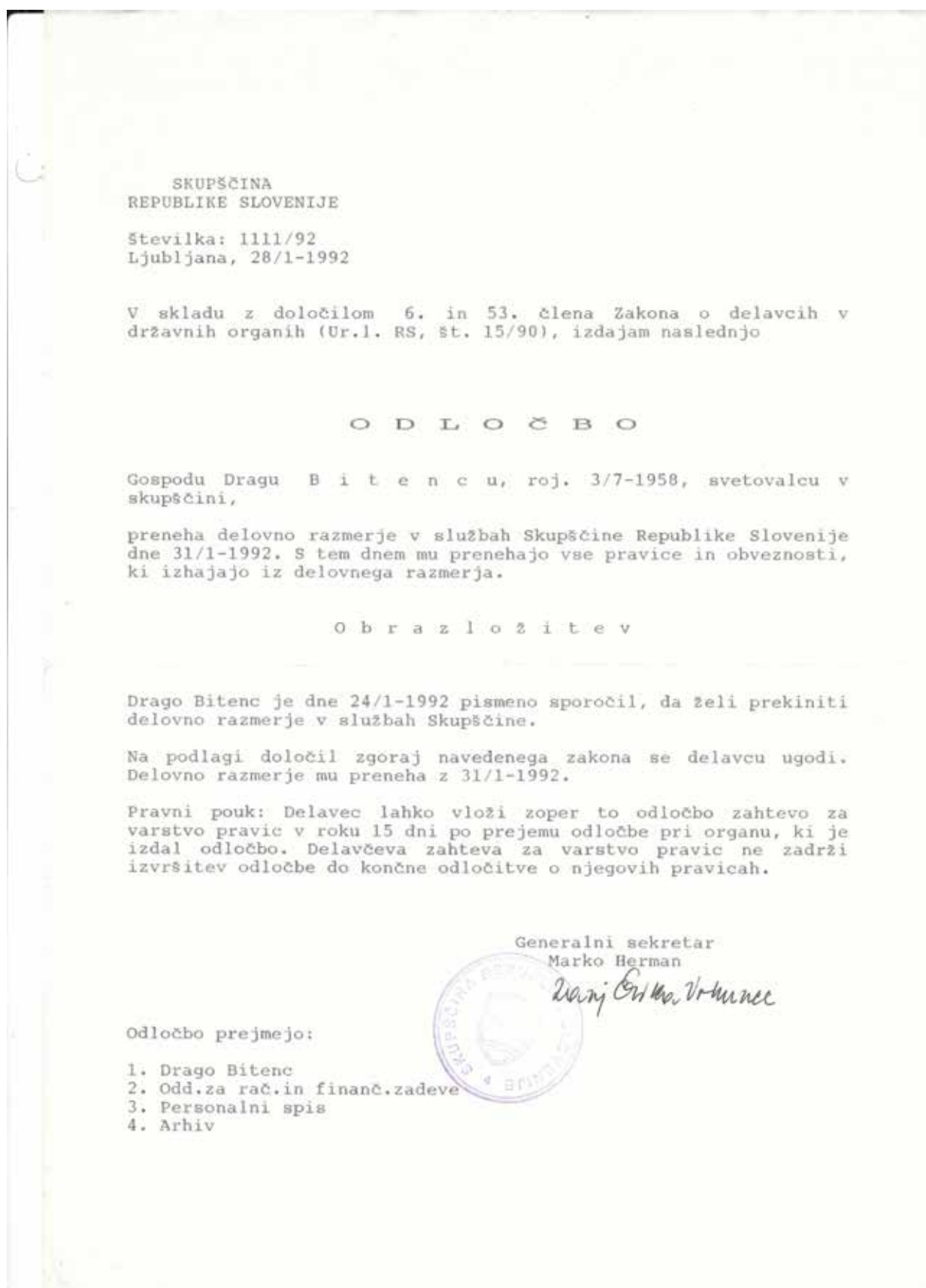
OBVEŠČENI:

1. BITENC Drago,
2. Odsek za rač.-tu,
3. Evidenca-tu.

REPUBLIŠKI SVETOVALEC
Rudi Dujmovič, s.r.

PREPIS JE TOČEN
Ljubljana, dne 8. IX. 1989

Odločbe mag. Draga Bitenca iz LD Rakitna

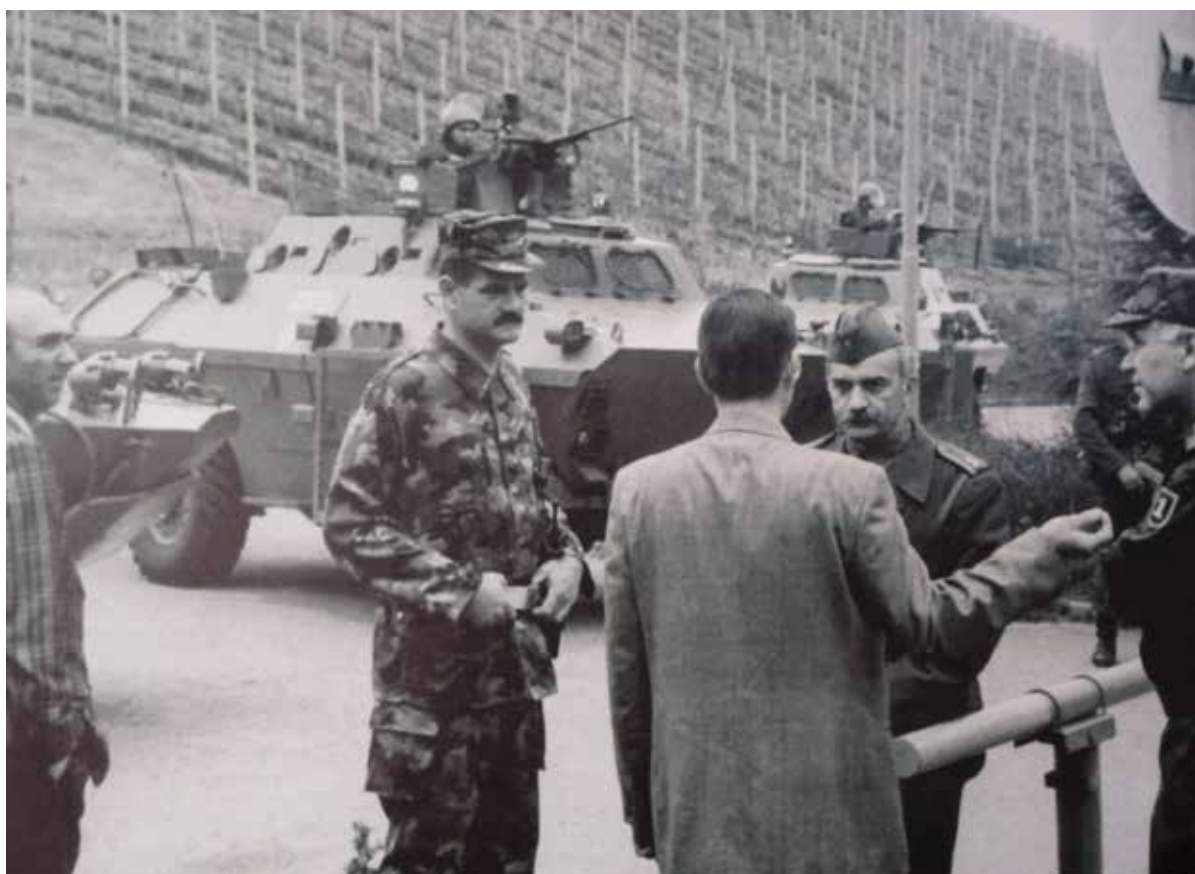
Lovec mag. Drago Bitenc je nosilec znaka MSNZ

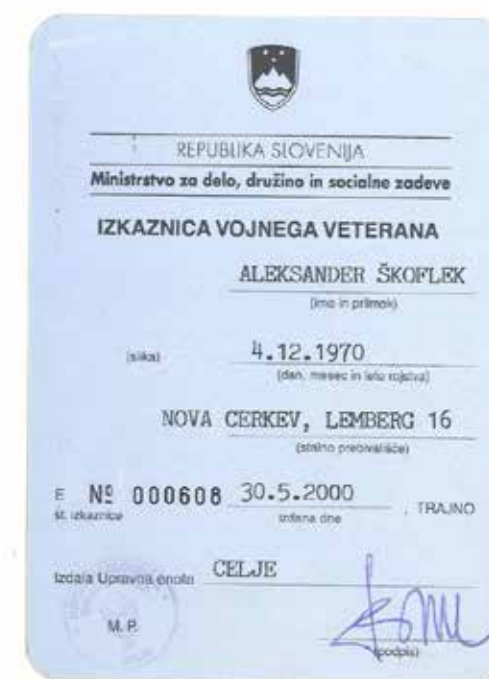
Lovec Ivan Čegovnik je ponosni nosilec spominskega znaka 1991

17. BORBENE AKTIVNOSTI IN UDELEŽBA V VOJNI	18. ODLIKOVANJA IN PRIZNANJA
1) VE <u>HRČS</u> od <u>27. 06.</u> 19 <u>91</u> do <u>07. 07.</u> 19 <u>91</u> M. P. <u>[Signature]</u> Podpis pooblaščen osebe	1) Naziv: <u>Medalja za vojniške vrline</u> Številka/ukaz: <u>9581</u> datum: <u>23. 05. 1979</u> M. P. <u>[Signature]</u> Podpis pooblaščen osebe
2) VE _____ od _____ 19 ____ do _____ 19 ____ M. P. _____ Podpis pooblaščen osebe	2) Naziv: <u>Srebrna medalja novemške vojske</u> Številka/ukaz: <u>7021</u> datum: <u>1993</u> M. P. <u>[Signature]</u> Podpis pooblaščen osebe
3) VE _____ od _____ 19 ____ do _____ 19 ____ M. P. _____ Podpis pooblaščen osebe	3) Naziv: <u>ZAHVALNA LISTINA</u> Številka/ukaz: <u>094-J/2015-34</u> datum: <u>19.8.2015</u> M. P. <u>[Signature]</u> Podpis pooblaščen osebe
4) VE _____ od _____ 19 ____ do _____ 19 ____ M. P. _____ Podpis pooblaščen osebe	4) Naziv: _____ Številka/ukaz: _____ datum: _____ M. P. _____ Podpis pooblaščen osebe

Dokaz o udeležbi v vojni za Slovenijo 1991

Pogovor in pogajanja pred vhodom v 710.UC TO Pekre (zgoraj), protestniki zaprli cesto do 710.UC TO Pekre (spodaj).

Veteranske izkaznice članov LD Dobrna

O vojni v Sloveniji je poročalo tudi avstrijsko časopisje (arhiv Franca Ekarja)

Časopisno poročilo o slovenski osamosvojitveni vojni 1991 (arhiv Franca Ekarja)

Bojan Jeršin iz LD Logatec ponosno hrani dokumente o sodelovanju v vojni 1991.

Viri in literatura

Ali Žerdin, Generali brez kape. Čas odbora za človekove pravice, Ljubljana 1997.

Alojz Šteiner, Značilnosti bojnega delovanja TO v Vzhodnoštajerski pokrajini leta 1991, v: Vojna za Slovenijo 1991, Vojaška zgodovina, Center za vojaškozgodovinsko dejavnost Slovenske vojske, št. 2/01 (4), Ljubljana 2001.

Anton Bebler, The Yugoslav Crisis and the »Yugoslav people's Army«, Zürcher Beiträge zur Sicherheitspolitik und Konfliktforschung, Heft nr. 23, 1992.

Božo Repe, »Liberalizem« v Sloveniji, Ljubljana 1992.

Božo Repe, Mazanje zgodovine, Mladina št. 21, 27. maj 2016, Ljubljana 2016.

Božo Repe, Viri o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije, II. del: Slovenci in federacija, Ljubljana 2003.

Božo Repe, Jutri je nov dan. Slovenci in razpad Jugoslavije, Ljubljana 2002.

Blaž Krže, Temeljne naloge lovskih organizacij v srednjeročnem obdobju 1981–1985. Lovec, I. LXV, Ljubljana 1982

Branko Mamula, Slučaj Jugoslavija, Podgorica, 2000.

Bojan Budja, Ščit, Dolenjska pot v samostojno Slovenijo, Ljubljana 1996.

Čas odločitve 1990–1991, Pričevanja in dokumenti, OZ VVS Lenart (ur. Marjan Toš), Lenart 2010.

Draga Potočnjak, Skrito povelje, Ljubljana 2013.

France Cvenkel in Veljko Varičak, Zgodovina slovenskega lovstva na kratko. Lovec, LXX, Ljubljana 1987.

Ilija T. Radaković, Besmiselnost YU ratovanja, Društvo za istinu o antifašističkoj borbi 1941–1945, Beograd 1997, str. 38–40.

Ivan Lovrenčič, Poročilo dr. Lovrenčiča za pripravljalni odbor »Slovenskega lovskega kluba« v Ljubljani na ustanovnem občnem zboru v hotelu »Ilirija.« Lovec ob petindvajsetletnici. Slovensko lovsko društvo, Ljubljana 1932.

James Gow, Legitimacy and the Military. The Yugoslav Crisis, Pinter Publishers London 1992, London 1992.

James Gow, Legitimacy and the Military. The Yugoslav Crisis, Pinter Publishers London 1992, London 1992.

Janez Janša, Ivan Borštner, David Tasić (ur.), 8 let pozneje, Ljubljana 1996.

Janez Janša, Ivan Borštner, David Tasić, 7 let pozneje, Ljubljana 1995.

Janez Janša, Premiki. Nastajanje in obramba slovenske države 1988–1992, Ljubljana 1992.

Janez Slapar, Priprave TO od oktobra 1990 do napada. Vojaška zgodovina št. 2/04 (8): VOJNA ZA SLOVENIJO 1991 (simpozij, 26. in 27. november 2002, 2. del), Vojaški muzej Slovenske vojske, Ljubljana 2004.

Janez J. Švajncar, Obranili domovino. Teritorialna obramba Republike Slovenije v vojni za svobodno in samostojno Slovenijo 1991, Ljubljana 1993

Karlo Nanut, Delovno gradivo za poučevanje vojaške zgodovine in vojnih veščin v šolah CVŠ, Center za vojaškozgodovinsko dejavnost Slovenske vojske, Ljubljana 2000.

Leon Horvat, Dan prej, Koper 1994; SMER: Sever-Koper-Ljubljana, Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Ljubljana 1996.

Marjan Žnidarič (ur.), Začelo se je v Pekrah. Ob desetletnici pekrskih dogodkov in vojne za samostojno Slovenijo, Maribor 2001.

Marjan Toš, Sto let v kraljestvu Zlatoroga, Zlatorogova knjižnica XXXI., Ljubljana 2007.

Martin Špegelj, Sjećanje vojnika, Zagreb 2001.

Matej Šurc, Blaž Zgaga, V imenu države. Knjiga 1: Odprodaja, Ljubljana 2011.

Matej Šurc, Blaž Zgaga, V imenu države. Knjiga 2: Preprodaja, Ljubljana 2011.

Matej Šurc, Blaž Zgaga, V imenu države. Knjiga 3: Prikrivanje, Ljubljana 2012.

Matej Šurc, Prevarana Slovenija, Ljubljana 2016.

Matjaž Frangež, Kaj nam pa morete 2. Orožarski tajfuni, Ljubljana 2008.

Matjaž Frangež, Kaj nam pa morete. Od trgovine z orožjem do Depale vasi, Ljubljana 2007.

Mirko Munda, Beograjska spletk, Večer, Maribor 2001.

Nataša Urbanc (ur.), Enotni v zmagi: osamosvojitve Slovenije, Nova revija, Ljubljana 2006.

Pavle Čelik, Izba barikad, Ljubljana 1992.

Ptuj in leto 1991, Zbornik pričevanj, spominov in dokumentov, OZ VVS Ptuj, Ptuj 2006.

Raif Dizdarević, Od smrti Tita do smrti Jugoslavije, Sarajevo 2000.

Slovenija 1991, Ljubljana 1996.

Tone Klančar, Nekatera izhodišča in aktivnosti lovske organizacije na področju ljudske obrambe in družbene samozaščite. Lovec, LIX, Ljubljana 1977.

Tone Klančar, Pred akcijo »Nič nas ne sme presenetiti 80.« Lovec, LXIII, Ljubljana 1979.

Ustava SFRJ iz leta 1963

Ustava SFRJ iz leta 1974

Vojna za Slovenijo, Ljubljana 1991.

Vojnozgodovinski zbornik, št. 41, Logatec 2010.

Veteran, št.46, Ljubljana 2011.

Vojaška zgodovina št. 2/04 (8), Ljubljana 2004.

Zbornik Prikrita modra mreža, Inštitut za novejšo zgodovino, Zveza policijskih veteranskih društev Sever, Ljubljana 2010.

Zbornik Vzhodno štajerska pokrajina v procesih osamosvajanja (ur. Venčeslav Ogrinc), OZ ZVVS Maribor, Maribor 2018.

Zbornik Orožja nismo oddali (ur. Rina Klinar), ZVVS, Ljubljana 2020.

Zbornik 30. obletnica MSNZ (ur. Mirko Ploj), Zveza policijskih veteranskih društev Sever Maribor, Maribor 2020.

Seznam kratic

TO – Teritorialna obramba
JLA – Jugoslovanska ljudska armada
SLO in DS – Splošna ljudska obramba in družbena samozaščita
SFRJ – Socialistična federativna republika Jugoslavija
SRS – Socialistična republika Slovenija
RS – Republika Slovenija
LD – Lovska družina
ZLD – Zveza lovskih družin
LZ – Lovska zveza
LZS – Lovska zveza Slovenije
CK ZKS – Centralni komite zveze komunistov Slovenije
CK ZKJ – Centralni komite zveze komunistov Jugoslavije
ZKS – Zveza komunistov Slovenije
ZKJ – Zveza komunistov Jugoslavije
SZDL – Socialistična zveza delovnega ljudstva
OZN – Organizacija združenih narodov
GŠ JLA – General štab jugoslovanske ljudske armade
ZS NO – Zvezni sekretariat za narodno obrambo
RS LO – Republiški sekretariat za ljudsko obrambo
RSNZ – Republiški sekretariat za notranje zadeve
MSNZ – Manevrska struktura narodne zaščite
NZ – Narodna zaščita
CZ – Civilna zaščita
SZ – Sovjetska zveza
PŠTO – Pokrajinski štab teritorialne obrambe
RŠTO – Republiški štab teritorialne obrambe
OŠTO – Občinski štab teritorialne obrambe
Obm. ŠTO – Območni štab teritorialne obrambe
KOS – Kontraobveščevalna služba JLA
ZSLO – Zakon o splošni ljudski obrambi
JVL – Jugoslovansko vojno letalstvo

Kazalo vsebine

Zborniku na pot. 8
30 let spomina (in) ali zgodovine? 10
Slovenski lovci v vojni. 14
Česar ne zapišemo, gre v pozabo:
o pomenu zgodovinopisja in objavljanja spominov za boljše poznavanje preteklosti. 16
Vzroki za spopad med JLA in Slovenci 20
Kronologija, 25. 6. 1991–26. 10. 1991. 42
Milica v osamosvojitvenih procesih – od mitinga resnice
do odhoda zadnjega vojaka JLA iz Slovenije 54
TO v vojni za Slovenijo. 62
LZS v pripravi na vojno za Slovenijo. 70
Zapisi in pričevanja lovskih družin in lovcev o času osamosvajanja Slovenije in
o dogodkih med junijsko-julijsko vojno za Slovenijo 76
 Spomini 128
 Če bi Šentilj padel, bi bil Maribor prvi Vukovar! 128
 Jernej Molan – teritorialec in prva žrtev med lovci v vojni za Slovenijo. 134
 Lovci Krasa in Brkinov v procesu osamosvajanja Slovenije 140
 Pekrski dogodki 1991 162
 Spomin na predvojne in vojne dogodke 166
 V pričakovanju apokalipse ali kako sem spoznaval pomen in vrednote družine 172
 Krvave sledi koroških »jagrov« v osamosvojitveni vojni. 174
 Na Lisci za samostojno Slovenijo 208
 Opazovanje karavle v Brestovici 214
 Vojna za Slovenijo v očeh Marka Richterja 216
 Agata Schwarzkobler ali moja spominska impresija na vojno 220
 Spominjanje na oblikovanje samostojne Slovenije. 224
 Kaj in koliko smo lovci storili dobrega za domovino Slovenijo 234
 Kako sem doživel vojno za Slovenijo 236
 Slovenski lovci v osamosvojitveni vojni l. 1991 238
 Koroški lovci odločno stopili na branike domovine 1990–1991 241
 Moji spomini in utrinki iz osamosvojitvene vojne 1991 256
 Pri Lakožičevih na Pohorju je bila pomembna postojanka
 braniteljev Slovenije 1990–1991 259
 Jezerski vrh 29. junij–1. julij 1991. 264
 Lovci iz LD Soča v osamosvojitveni vojni 1991 267

Spomini na vojno 1991 iz mojega zornega kota	269
Spomini na osamosvojitveno vojno 1991	273
LD Orlica - Vuhred v času osamosvojitvene vojne 1991	281
Med delovnim mestom in loviščem leta 1991.	284
Manj znano iz zgodovine 710. UC v Pekrah	287
Spominska pričevanja članov LD Grgar v vojni za Slovenijo	289
Dopolnjen seznam lovcev, ki so sodelovali v vojni za Slovenijo 1991	294
Dokumenti	316
Viri in literatura	338
Seznam kratic	340

Slovenski lovci v vojni za Slovenijo

Druga dopolnjena izdaja
(Zbornik razprav, člankov, pričevanj, spominov in dokumentov)

Uredil:

dr. Marjan Toš

Uredniški odbor:

mag. Zvezdan Markovič

Stane Kocutar

Boris Leskovic

Igor Pičulin

dr. Marjan Toš

Recenzenta:

Stane Kocutar, prof.

mag. Zvezdan Markovič.

Jezikovni pregled in korekture:

Tjaša Gselman, prof.

Fotografije:

Arhiv Muzeja novejše zgodovine Slovenije, Ljubljana; arhiv Vojaškega muzeja Slovenske vojske, Maribor; arhiv 25. ALIV, arhiv Zveze policijskih veteranskih društev Sever, arhiv OZ VVS Lenart, Franc Ekar, Franc Rotar, Drago Božac, Peter Leopold, Ivo Kuljaj, Marjan Toš, Miha Molan, Foto Tone, Foto Žagar, Tomaž Primožič, arhiv Primorskih novic, Alojz Avbar, Olga Stojkovič, Bojan Orešnik, Kristjan Stergar, arhivi LD, Marko Richter-Zeleni, Foto Žalar, Alojz Gostenčnik, Marija Plevnik, Janez Petrič, Ciril Otmar Grebenšek, Andrej Grebenšek, Gorazd V., Franci Tišler, Ciril Hudovernik, Štefan Hožyan, Bogomir Čerin, Tone Stojko, Tomaž Lunder, Vojko Sanič, Dušan Čubej, Janez Rožič, Anton Stritih, Angela Fajmut, Žiga Jelenc in Slobodan Tatalovič.

Oblikovanje in ilustracije:

Igor Pičulin

Tisk:

Orbis print d.o.o.

Izdala in založila:

Lovska zveza Slovenije

Zanjo mag. Lado Bradač, predsednik

Naklada:

3.000 izvodov

Ljubljana, maj 2021

Za vsebino prispevkov odgovarjajo njihovi avtorji, za sezname udeležencev vojne pa LD.

Vse pravice pridržane.

Lovska zveza Slovenije

Slovenski lovci v vojni za Slovenijo